

KANIZSAI ALMANACH 1996-RÓL

szerkesztette:
CZUPI GYULA

KANIZSAI ALMANACH 1996-RÓL

Szerkesztette: Czupi Gyula

Nagykanizsa, 1997

A szöveget gondozta: Farkas Tünde

Köszönöm mindazok támogatást, akik a könyv létrejöttét segítették.

Köszönöm Nagykanizsa Megyei Jogú Város támogatását.

*Hohl Zoltán, Horváth Krisztina, Kunics Zsuzsanna és Zsoldos Ferenc
segítségét külön köszönöm.*

*A szerző nélküli írásokat azokból a beszámolókból állítottam össze,
melyeket az intézményektől, azok vezetőitől, rendezőktől, szervezőktől
kaptam. Többnyire ők küldték azokat a képeket, más dokumentumokat is,
melyek az írások illusztrációi lettek. Hálás köszönetem minden segítőnek.*

A szerkesztő

ISSN 0865-4077

Kiadja a Czupi Kiadó

(8800 Nagykanizsa, Felszabadulás u. 19. Pf.:484, Tel.: 93-320 766)

Készült a Kanizsai Nyomda Kft.-ben

Felelős vezető: Brenner Árpád

	Előszó (Czupi Gyula).....	5
ÉVFORDULÓK 1996-BAN	Tizenkét várostörténeti évforduló (Horváth Krisztina).....	7
	Zrínyi, a Szigeti veszedelem és Kanizsa (még egy évforduló) (Czupi Gyula).....	17
1956 NAGYKANIZSÁN	Nagykanizsa 1956 (Czupi Gyula összeállítása).....	20
	Dr. Paizs Ferenc 1956-ban (Egy interjú 1992-ből és egy dokumentum 1956-ból).....	37
	Rózsás János visszaemlékezése.....	41
HOGYAN ÜNNEPELTÜK A HONFOGLALÁS 1100. ÉVFORDULÓJÁT NAGYKANIZSÁN?	Az indítványtól a tervekig.....	45
	Az ünnepségsorozat indulása 1996. április 20-án.....	46
	Helytörténeti pályázat.....	49
	„Visszaemlékezés: Nagykanizsa 1896-1996.” című pályázat	50
BÜKI ERZSÉBET ÉS HORVÁTH ILONA	Három városi vetélkedő.....	50
	Identitás Szabadegyetem 1993-1996.....	56
	A filmművészeti pályázat	57
TARABÓ ÉVA	Megy a gőzös... (Nosztalgia vonattal Kanizsáról Kanizsára 1100 kilométeren át a millecentenárium tiszteletére).....	58
BARÁTH ZOLTÁN	A Szimfonikus Zenekar 75, az Állami Zeneiskola 70 éves	67
	Történettudományi-helytörténeti konferencia	72
	A várkapu (Lovrencsics Lajossal beszélget Büki Erzsébet).....	74
MÓNAI ZSUZSANNA	50 éves a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház (1946–1996.).....	77
PAPP FERENC	Hevesi Sándor Művelődési Központ.....	110
TARABÓ ÉVA	15 éves a házasságkötő terem	112

A RYNO KULTURÁLIS MENEDZSERIRODA 1996. ÉVI RENDEZVÉNYEIBŐL (HORVÁTH GÁBOR JEGYZETEI NYOMÁN)	Majális a Csónakázó tónál.....115 Szent Iván éj a Csónakázó tó szigetén.....116 Kanizsai Napok – Környezetkultúra '96 Kiállítás és Vásár117 IV. Kanizsai Grundkosárlabda Kupa.....120 GÁLA'96.....121
AZ ISKOLÁK IS ÜNNEPELTEK	Batthyány Lajos Gimnázium.....123 Bolyai János Általános Iskola.....124 Hevesi Sándor Általános Iskola.....126 Miklósfai Általános Iskola.....127 Palini Általános Iskola és Óvoda.....129 Petőfi–Vécsey Általános Iskola.....130 Zemplén Győző Általános Iskola.....133 Zrínyi Miklós Általános Iskola.....136
DR. TOLNAI SÁNDOR	A nagykanizsai körzet tűzvédelme 1690-től 1948-ig.....138
BALI JUDIT	Tízévesek az Igricek.....148
LENGYÁK ISTVÁN	A Hevesi Sándor Általános Iskola védett udvara...158
KOTNYEK ISTVÁNNÉ	Miklósfai község hagyományai164
KÉT INTERJÚ	Kocsis Katalinnal: Győztes: a műveltség200 Horváth Vilmossal: Jól csak a szívével lát az ember204
DOMJÁN KÁROLY	Nagykanizsa katonaváros (volt).....213 Egry József Galéria.....218
DOBÓ LÁSZLÓ	Hazafelé (Somlyó Zoltán és a szülőföld).....219
AMI AZ 1995-RŐL SZÓLÓ ALMANACHBÓL KIMARADT	A Kossuth téri vasúti híd.....236 A kanizsai református gyülekezet programjai Nagyka- nizsa 750 éves jubileuma alkalmából.....238
KARDOS FERENC	Könyvismertető.....240
KARDOS FERENC	Nagykanizsa és a Pannon Tükör244 Egy nagykanizsai eszperantista munkái.....244
RÓZSÁS JÁNOS	GULAG LEXIKON (Részlet).....245

Meglepően sok olyan kanizsai írásművel találkoztam, mely nem volt „késze” megírva, de benne volt minden, mely a közzétételét fontossá teszi. Ezek az írárok érdekesek voltak, némelyik egyenesen pótolhatatlannak tűnt. Több olyan jelenségre is felfigyelhettem, melyek megörökítése fontosnak tűnt. Olyan tevékenységeket ismerhettem meg, melyeknek fontos lenne emléket állítani.

Az aranymosók szenvedélye vett rajtam erőt. Azt gondolom, az aranymosó legfőbb jellemzője az, hogy tudja, hol van aranymosásra alkalmas terület. Tudja azt is, hogyan kell kinyerni a homokból sok-sok munkával azt az aranyat. Csak azt bánja, hogy nem tud minden értéket kimosni abból a rettentően nagy mennyiségű homokból.

Különösen igaz lehet ez a vidékünkön, mondjuk a Dráva partvidékén. Itt talán olyan kicsi a fövény aranytartalma, hogy a sok-sok munka is csak szerény eredménnyel járhat. Bár ez az eredmény biztos a kitarató és odaadó munka után.

Sok munka, kevés arany, de arany, mely ennek a vidéknek az aranya. Ilyesmit gondolva ezekről az írásokról, jelenségekről, tevékenységekről az ember nem kis párosszal szerkeszti az almanachot.

Lehet, hogy időszerűtlen ez az emelkedettség. Mintha manapság csodabogárnak tartanák azt, aki ezt a mi saját aranyunkat emlegeti.

Pedig nincs más megoldás. Csak a magunkéval csilloghatunk.

Azok a levelek, melyeket a Kanizsai Almanach 1996-ról című kötet munkálatai során szétküldtem a városban, igen érdekes „adalékokkal” szolgáltak. A Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház például rövid beszámolót küldött arról, hogy 50 éves évfordulójuk alkalmából kiállítást rendeztek. Látszólag ennek a kiállítási eseménynek a megörökítése lett volna csak almanachunk feladata. Nem ez történt. Az évfordulós ünnepség csak megemlékezésre került. Maga a kiállítás témája, a művelődési ház története azonban igen terjedelmes részt kapott kötetünkben, mert a ház vezetője örömmel teljesítette kérésemet, és összefoglalta az ötven év történetét. Sok egyeztetés és beszélgetés, a rendkívüli mennyiségű fénykép átnézése után a fél évszázad sok adattal, névvel és illusztrációval megörökítést nyert.

Amikor a Városi Könyvtárban Varga Mária kolléganőmtől, aki a helytörténeti pályázatok egyik elbírálója volt, elkértem a munkákat, akkor leltem rá egy igen érdekes dolgozatra, melyet egy csoport adott be (Közművelődési és Városszépítő Egyesület Ifjúsági Klubja, Nagykanizsa), a témája pedig Miklósfai városrész története, népi hagyományai voltak. A dolgozat Kotnyek Istvánné hatvanas években írt szakdolgozatának felhasználásával készült. Sikertelenül az eredeti munkát megszerezni, Kotnyek Istvánné – ma a Miklósfai Általános Iskola igazgatója – készséggel bocsátotta rendelkezésünkre munkáját.

A harmadik arany szemcsét, talán ezek inkább már aranyrögöcskéik, valójában már korábban megpillantottam. Láttam azt az állandó kiállítást, mely a tűzoltóságon található. El is csodálkoztam azon, hogy ezt a nagyszerű kiállítást mennyire nem ismerik a város lakói, különösen a fiatalok. Már akkor arra gondoltam, hogy a város és a szé-

lesebb közvélemény előtt is érdemes lenne felhívni rá a figyelmet. Ismertem dr. Tolnai Sándor *A tűz elleni védekezés Nagykanizsán 1690-től napjainkig* című helytörténeti dolgozatát, mely a Nagykanizsai honismereti füzetek 2. füzeteként jelent meg 1989-ben. Mégis kellett az a rövid válasza levelemre, amelyben arról számol be, hogy alapításuk 125. évfordulját ülték 1996-ban. Ezen évforduló kapcsán gondolhattam most már arra, hogy ezt a szép állandó kiállításukat meg lehetne örökíteni.

E felfedezésekkel nem vagyok egyedül, létezik az előzőekkel azonos (aranymosó) gondolkodás is vidékünkön.

A 21. század világát élő kedves ismerőseim arról érdeklődnek tőlem, hogy mit kellene CD-ROM-on megjelentetni itt Kanizsán, Zala megyében, vagy mit kellene könnyen hozzáférhetővé tenni az Interneten a városról például a könyvtár honlapján.

Ezekre a kérdésekre csak az lehet a válasz, hogy gondoljunk a saját vidékünkre úgy, mint egy „kincses” aranymosó helyre. Lehet, hogy nem a mi fővenyünk a leggazdagabb, de az biztos, hogy haszonnal kitermelhető lenne az aranya.

Amilyen természetességgel vetjük magunkat más vidékek tanulmányozásába, olyan természetességgel vetik magukat mások a mi tanulmányozásunkba. No persze, először is nekünk kell felfedeznünk az aranymosó helyeket, magunknak kell kimosni, feldolgozni a nemes anyagot. Sok-sok munkával ki kell nyerni a kincset, majd ha őszintén büszkéek leszünk a magunk értékére, akkor meg kell mutatnunk másoknak is.

Ezzel egy időben nagyszerű munkák is megjelentek 1996-ban a megyéről. Németh József szövegével, Lackner László szerkesztésében egy a megye turisztikai látványosságait megjelenítő *Barangolások zalai tájakon* című útikönyv. *Ki kicsoda Zala megyében?* címmel egy különlegesen érdekes és fontos adattár, melynek *Zalai települések A-tól Z-ig* című fejezete a megye minden települését bemutatja. Ezt a nagyszabású munkát a Dél-dunántúli Extra Lapkiadó Kft. adta ki. Készült egy rövid történeti áttekintés *s Képek 1100 esztendő zalai történéseiből* címmel a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága kiadásában.

Az említett három munka és az előtte megfogalmazottak is jelzik – sokak közös gondolata tehát –, hogy a mil레centenárium talán az utolsó olyan rövid időszakot nyitotta meg életünkben, amikor is az Európába való integrálódás előtt még számba vehetjük értékeinket. Megismerhetjük, magunkévá tehetjük, mert csak így, a saját értékeinkbe vetett bizalommal, a saját értékeink tudatában érdemes integrálódni. Mert integrálódni a különbözők integrálódnak, aki nem különbözik, az beolvad. Mégpedig egy másik nemzetbe olvad be, ugyanis az európai integrációba nem lehet beleolvadni, mert Európát nem egy úgynevezett európai nemzet lakja, amihez hasonlítani, amibe beolvadni lehetne, hanem több egyenrangú nemzet. Ha lehet, legyünk mi is ezek közül az egyik.

Czupi Gyula

25 évvel ezelőtt, 1971. február 27-én hunyt el Nagykanizsán Barthos Gyula erdőmérnök, ornitológus.

„Véletlen, hogy mint erdészeti szakunk szerény tagja, az erdők növény- és állatvilágának szeretetében egy vonalon és együttérzésben haladhattam Kaán Károllyal, bár két évtizedig terjedő időben egymást nem is ismertük. Mindketten egy városnak ugyanabban az utcájában láttunk napvilágot, ugyanazoknak az iskoláknak a padjaiban nevelkedtünk, de külön-külön ihletett meg bennünket szülőföldünk erdős tájainak varázsa: a *Castanetum*, *Qercetum* változatos természeti kincseinek a sokfélesége. A természet szeretetéből folyik általában az erdőmérnök pályaválasztása és következik életének és működésének az egész tartalma és egyéniségének a kifejlődése. Kaánra a pályaválasztás küszöbén egyedül az erdők szépsége hatott, míg ezeknek a soroknak íróját már gyermekkorában elsősorban Zrínyi Miklós várának a címer alakja, a büszke sas vezette ki a madárvilág ősi tanyájára: az erdőkbe! Az erdő és madár szervesen összefüggő együttesének lettem a szerelmese.” (Barthos Gyula)

Barthos Gyula 1883. június 30-án született Nagykanizsán. Középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémián szerzett erdőmérnöki diplomát. Tanulmányai befejezése után a Hunyad megyei Kendeffy birtokon teljesített szolgálatot, mint erdőmester. Az első világháború után visszaköltözött szülővárosába és a Batthyány-Strattman hitbizomány erdő- illetve főerdőmestereként működött 1945-ig. Az államosítás után még három évig dolgozott mint az erdőgondnokság vezetője, majd 1948-ban, 65 éves korában nyugdíjba vonult.

Tanulmányai, cikkei a madár- és rovarvilágban történt megfigyeléseiről, az erdőművelésről 1905-től szinte haláláig jelentek meg az *Aquila* és más erdészeti és vadászati szaklapokban.

Mint gyakorlati szakembert elsősorban az erdőművelés érdekelte. A Déli-Kárpátokban és Nagykanizsa környékén ezer hektárokbán kifejezhető erdőfelújítást és erdőtelepítést végeztek szakmai felügyelete alatt.

Mint hazánk egyik legjelentősebb ornitológusa évtizedeken keresztül küldte megfigyeléseit a Madártani Intézetnek, amelynek levelező tagja volt. 1941-ben tett Északi tanulmányútjából született legjelentősebb műve, a *Nordcapi utam madártani és erdészeti tanulságai*, amely Budapesten jelent meg 1948-ban.

Nyugdíjas éve alatt készült el a két évtizeden keresztül tett kutatásai alapján – felhasználva a három évtizedre kiterjedő nagykanizsai tényleges szolgálat alatt végzett megfigyeléseit is – a *Délzalai erdők biológiai erdővédelme* című kétszázötven oldalas tanulmánya.

Halálát megelőzően a *Nagykanizsai tájörzet madárfaunájának biológiai elemzése* című munkáján dolgozott.

75 évvel ezelőtt, 1921. március 15-én adták ki azt a pénzügyminiszteri rendeletet, mely alapján fővámhivatali kirendeltség felállítására került sor Nagykanizsán.

A trianoni békeszerződés értelmében Nagykanizsa határváros lett, s ezáltal hirtelen megnövekedett kereskedelmi átmenő forgalmat kellett lebonyolítania a szomszédos vámkülfölddel. Hogy a kanizsai kereskedőknek a behozott árucikk vámkezelése miatt ne kelljen Sopronba vagy más vámhivatalokhoz utaznia, az OMKE (Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés), Nagykanizsa város és kereskedői kérésére és nyomására a pénzügyminiszter fővámhivatali kirendeltséget állított fel Nagykanizsán. A fővámhivatal a vasútállomáshoz kapcsolódó Csengery úti Tárház épületében kapott helyet. A hivatal élére Száva Nándor vámszaki főtanácsos került kinevezésre.

Hatáskörébe tartozott a Nagykanizsától Székesfehérvárig terjedő rendeltetési állomásokra szóló vámáruk kezelése. Feladata volt a murakeresztúri, gyékényesi és letenyei vámhivatalok félévenkénti felülvizsgálata, a Sopron környéki ki- és belépő határállomások ügymenetének ellenőrzése, valamint Zala, Veszprém, Tolna, Fejér és Somogy vármegyék vámkülszolgálatának ellátása.

75 évvel ezelőtt, 1921. július 24-én hunyt el Nagykanizsán Vidor Samuné (gelsei Gutmann Hedvig), a nagykanizsai Izraelita Jótékony Nőegylet elnöke.

Édesapja gelsei Gutmann S. Henrik nagykereskedő, édesanyja Strasser Nanetta. A kilencgyermekes házaspár hatodik gyermekeként született Nagykanizsán 1842-ben. 1860-ban férjhez ment Vidor (Weiss) Samuhoz, aki igazgatósági tagja volt a Nagykanizsai Takarékpénztár Rt.-nek, majd a Kereskedelmi és Iparbank Rt.-nek és megalapítása után részvényesként a Nagykanizsai Sörgyár Rt. Igazgató Bizottságának. A század elején a Csengery út 5. szám alatt, a polgári Kanizsa legrepresentatívabb utcájában, elegáns, emeletes palotát építtetett.

Vidor Samuné meghatározó egyénisége volt kora közéletének. 1878-ban a nagykanizsai Izraelita Jótékony Nőegylet elnökévé választották és haláláig, mintegy negyvenhárom éven keresztül szolgálta a nőegylet, azon keresztül Kanizsa város emberbaráti (szociális) és kultúraszervező tevékenységét.

Jelentős eredményeket ért el a két terület anyagi és erkölcsi megbecsülésében és támogatásában. Céljai elérésében meghatározó szerepet játszottak széleskörű társadalmi összeköttetései, a keresztény testvéregyesületekkel, a fővárosi zsidó intézmények irányítóival, Veress Pálnéval, az Országos Nőképző Egyesület vezetőjével, valamint az irodalmi és művészvilág jeles személyiségeivel felvett és kialakított kapcsolatai. Az 1880-as években a nőegyleten keresztül felruházta a szegény és árva iskolás lányokat.

1888-ban megalapította a szegények tápintézetét (Népkonyha) a Zöldfa Vendéglőben (a mai Bolyai Általános Iskola), ahol az első világháború végéig a téli hónapokban, novembertől áprilisig, évente háromszáz szegény gyermek és felnőtt kapott ingyen ebédet. Az intézet vezetését és felügyeletét az izraelita és a keresztény nőegylet hölgyei gyakorolták. 1885-ben a Nagykanizsai Kisdnednevelő Egylet helyettes elnökévé, majd 1890-ben elnökévé választották. E minőségben jelentős szerepe volt az Arany János utcai (1885), a kiskánizsai (1888) és az Attila utcai (1890) óvoda megnyitásában és az 1894-ben szervezett nyári és állandó dajkaképző tanfolyam beindításában. Aktív tagja volt a Vöröskeresztes Egyletnek és a József Királyi herceg Szanatóriumi Egyesületnek.

A Csengeri út 1905 körül

Vidor Samuné és dr. Szekeres Józsefné, az izraelita és a keresztény nőegylet vezetőinek kezdeményezésére 1906-ban megalakult a Nagykanizsai Tulipánkert egy Kánizsán felállítandó női ipariskola létesítésének érdekében.

A tekintélyes vagyonú Izraelita Nőegylet 1913-ban emeletes székházat vásárolt a Sugár út 14. szám alatt. Az első világháború idején jelentős részt vállaltak a sebesültek ápolásában, a hadiözvegyek és árvák felkarolásában.

Vidor Samuné elnökségének időszakát méltán nevezték már a kortársak is az egylet fénykorának, és ő maga méltán nyerte el 1893-ban, az egylet fennállásának 50. évfordulóján, az egylet „örökös tagja” címet.

75 évvel ezelőtt, 1921-ben jelent meg Strém István *Az én ablakom... (Lírai írás a hadifogságból)* című, a szibériai hadifogság éveiről szóló prózai kötete.

Strém István 1891. március 30-án született Budapesten. Középiskoláit Nagykanizsán, a jogi egyetemet szülővárosában végezte.

A diploma megszerzése után Nagykanizsán lett újságíró. Először a Zala munkatársa, majd 1912. szeptember 2. és 1913. január 20. között a Zalai Közlöny felelős szerkesztője volt. 1913 szeptemberében részt vett a Zalai Hírlap megindításában.

Az első világháború első hónapjaiban orosz hadifogságba esett. A szibériai Berezovkában szerkesztette a Berezovka című hadifogoly lapot. 1920-ban sikerült hazatérnie hadifogoly kiadványokkal és feljegyzésekkel teli poggyásszal. A hat év emlékei

Strém István

és élményei végigkísérték további életét és a fogság egyfajta szakértőjévé tették itthon, Magyarországon.

1921-től Az Újság, majd az Újság külpolitikai rovatvezetője volt.

1937-ben megalapította és szerkesztette a Spiritizista Szemlét.

Első verseskötetei Kanizsai István álneven Nagykanizsán jelentek meg: *A könnyek fátolában* (1911), *Mert fáj az igazság* (1913). A szecessziósan indázó, helyenként panteisztikus ihletésű versei nemigen emelkedtek az átlag fölé. Igazi költővé a hadifogság önelemzésekkkel teli évei érlelték. Az 1921-ben közzétett *Az én ablakom...* című prózai füzeté és az 1927-ben megjelent – korán elhunyt feleségének emléket állító – verseskötete, a *Vadrózsa asszony* örzi a szibériai emlékeket, jelentős buddhista vonzással. A szenvedésekbe belefáradt költő elfordulva a külvilágtól, a

létezés a befeléfordulásban, a belső megvilágosodásban, a világszellemmel való egyesülésben találta meg.

Művei közül jelentősek még: *a Lucrezia Borgia*. Történeti arckép, (Bp. 1921), *A balatoni gróf*. Regény (Bp. 1923), *A zöld vadász*. Drámai költemény (Bp. 1933), *A végtelen országútján*. Regény (Bp. 1934), *Szerelem és lélek*. Elbeszélések (Bp. 1937), *Hasad a hajnal*. Színmű (Bp. 1939).

Munkásságát nem kisebb irodalomtörténészek elemezték, mint Komlós Aladár, Fenyő László és Botka Ferenc.

Strém István Budapesten hunyt el 1942. február 11-én.

75 évvel ezelőtt, 1921-ben indult Nagykanizsáról a világhírnév felé Marvalits Kálmán vámtiszt, atléta.

Marvalits Kálmán 1901. július 29-én született Nagykanizsán. 1919-től 1921-ig a Nagykanizsai Torna Egylet (NTE), 1922-ben az MTK, 1923 és 1924-ben ismét az NTE, majd 1925-től 1930-ig a Budapesti Torna Club atlétája volt.

1919-ben és 1920-ban próbálkozott gerelyhajítással is, de 1921-től csak diszkoszvetéssel és súlylökéssel foglalkozott. 1924-ben a párizsi, 1928-ban az amszterdami olimpia résztvevője volt. A diszkoszvetés eredményei a párizsi olimpián: 1. Houser Clarence USA 47,32; 2. Kivi Antero Finnország 47,23; 3. Corson James USA 47,10; Egri (41,89), Donogán (41,78), Marvalits (41,17) a selejtezőben kiestek.

A diszkoszvetés eredményei az amszterdami olimpián: 1. Houser Clarence USA 46,15; 2. Nittymaa Vilho Finnország 44,95; 3. Lieb Thomas USA 44,83; 9. Toldi Magyarország 41,09; 10. Marvalits Kálmán Magyarország 40,82.

Marvalits Kálmán diszkoszvetésben 1926 és 1930 között ötszörös magyar bajnok, 1927-ben angol bajnok, 1924 és 1930 között tízszeres magyar válogatott volt. Marvalits Kálmán legjobb eredményei: súlylökésben 12,06; diszkoszvetésben 45,75; gerelyhajításban 53,48.

Marvalits Kálmán testvérének lányai a nagykanizsai születésű Kertesiné Marvalits Éva törvívó és Székelyné Marvalits Györgyi világbajnok törvívó.

Marvalits Kálmán 1982. január 1-jén hunyt el Siófokon.

75 évvel ezelőtt, 1921-ben tüntette ki a kormányzó dr. Hajnos Gyula gyermekorvost és egészségtanárt a Magyar Királyi Egészségügyi Tanácsos címmel.

Hajnos Gyula 1864-ben született a Nagykanizsa melletti Szepetneken. Középiskoláit Pozsonyban, az egyetemet Budapesten végezte. 1889-ben szerzett orvosdoktori diplomát. Az egyetem elvégzése után 1895-ig a Rókus Kórházban dolgozott mint segéd, majd orvos.

1895-től mintegy tíz évig – a nagyhírű gyermekgyógyász egyetemi magántanár, a Budapesti Orvosi Újság megalapítója és szerkesztője – Torday Ferenc mellett működött.

1893-ban megszerezte a középiskolai egészségügyi tanári képesítést. Így 1919-től az állami felsőépítészeti ipari iskola tanára lett, majd 1927-től az állami textilipari iskolában tartott előadásokat.

Az első világháború alatt hadikórházban teljesített szolgálatot. Tudományos dolgozatai különböző szaklapokban jelentek meg. Elsősorban a foszformérgezők káliumhypermannal való gyógykezelésével foglalkozott.

100 évvel ezelőtt, 1896-ban választották Kanizsa polgármesterévé Vécsey Zsigmondot.

Vécsey Zsigmond 1865-ben született Nagybecskereken.

1893-ban rendőrkapitánynak hívták meg Kanizsára.

A városi sétakert 1900 körül

Az 1896. évi tisztújításkor a Városi Reformpárt jelöltjeként győztesen került ki a polgármester-választásból, és haláláig töltötte be e tiszteket.

Célja a már évek óta megtorpanó városfejlesztés fellendítése volt, de a szükséges pénzeszközök hiányában terveit csak részben tudta megvalósítani. Működése során alakították ki 1896-ban az ezeréves Magyarország emlékére a városi sétateret.

A tervezett építkezések helyett 1897-től a már meglévő épületek bővítésére került sor: a Kazinczy utcai polgári iskolára emeletet építettek, hogy abban helyet kaphasson a polgári leányiskola is (ma Zrínyi Miklós Általános Iskola), a Sugár úti laktanya átalakítása után az épületbe költözhetett a már szűknek bizonyuló Eötvös téri iskola-épületből a gimnázium, bővítették a Hunyadi és a kiskanizsai elemi iskola épületeit, valamint a Városházát is.

Beruházási kölcsön felvételével sikerült elérnie 1902-ben a József Honvédlaktanya, majd az Erzsébet téri dohányraktár tornyos palotájának, a Rozgonyi utcai tornacsarnok és mozgóképszínház, a szénkéregraktár és a Szabadkőműves Páholy székházának megépítését.

Óriási gondot fordított a város szebbé és rendezettebbé tételére a beépítetlen telek-tömbök parcellázásával, új utcák megnyitásával és az utcák bazaltkövel való kirakásával. Többek között ekkor került sor a József Honvédlaktanyához vezető utak (pl.: a Teleky), a Kazinczy és a Csengery utcákat összekötő utcák, a Kiskanizsa és Nagykanizsa közötti egyenes vonalú út kiépítésére, a Gyár utca és környékének rendezésére. Az utcák tisztántartását a város saját kezelésbe vette. Polgármestersége idején telepedett le a városban a gyárak és üzemek nagy része, többek között: a Mechanikai Kefegyár, a Frank Henrik és Fiai Pótkávégyár, a Mercur Vasművek, a Hercules és a Viktória Téglagyár, a Dunántúli Szeszgyárosok Szeszfinomító Rt.

Vécsey Zsigmond egyetlen fiúgyermeké Vécsey Barnabás, okleveles építésmérnök, Nagykanizsa majd Szombathely városi főmérnöke. Az ő három gyermek közül az

A Kazinczy út (ma Ady u.) 1910 körül

első, Barnabás, pár hónapos korában hunyt el és a polgármester-nagypapával fekszik egy sírban a kanizsai temetőben. András és Eleonóra Svájcban, illetve Kanadában élnek.

Vécsey Zsigmond Budapesten hunyt el 1913. július 14-én.

Emlékét és nevét utca és iskola őrzi a városban.

100 évvel ezelőtt, 1896. április 2-án hunyt el Nagykanizsán Bátorfi Lajos újságíró, író, helytörténész.

Polgári család gyermekeként született 1835. augusztus 20-án Kiskunfélegyházán. Apja Bibók József, gazdatiszt, anyja Huszka Ágnes. Iskoláit szülővárosában, Szegeden, Aradon és Pesten végezte. Tanulmányai befejezése után egy rövid ideig hivatalnokoskodott, majd 1858-tól haláláig újságíróként dolgozott. Számtalan hírlap és folyóirat foglalkoztatta. Többek között a Napkelet, a Divatcsarnok, a Gombostű, a Zala, a Borászati Lapok és a Győri Közlöny.

1868-ban Nagykanizsán hozta létre és szerkesztette a Kandi Klári című első magyarországi hölgyélcslapot. 1871-ben segédszerkesztője, 1872. január 1-jétől szerkesztője, majd 1887-től szerkesztő kiadója volt a Nagykanizsán megjelent Zala-Somogyi Közlönynek (1874-től Zalai Közlönynek).

1876 és 1878 között szerkesztette az Adatok Zalamegye történetéhez című történeti folyóiratot, amelynek a két év alatt mintegy harminc kötete jelent meg Kanizsán. Helytörténeti szempontból hasonló jelentőséggel bír a *Tíz év Zalában* (1867-1876) szintén Kanizsán kiadott munkája. Kiadótulajdonosa és egyúttal szerkesztője volt a Zalai Tanügy című lapnak 1880 és 1888 között.

Jelentek meg verseskötetei, írt történelmi tárgyú színműveket és útirajzokat. Jelentősebb verseskötetei: *Bánatos szív* (Vác, 1858), *Nemzeti szikrák* (Debrecen, 1861), *111 költemény* (1860-1864) (Nagykanizsa, 1869), *Virágcsokor* (Nagykanizsa, 1869), *Sonettek* (Pest, 1871), *Nefejejtsek* (Nagykanizsa–Keszthely, 1884).

Színművei: *Juliska* – népszínmű (Győr, 1862; 2. kiad.: Nagykanizsa, 1885), *Darászfészek*. Pikáns színdarabok (Nagykanizsa, 1868), *Jenő, dr.* (Nagykanizsa, 1871), *Antónia* – történelmi színmű (Nagykanizsa, 1872), *Mirza a szép hunleány* – történelmi színmű (Nagykanizsa 1873), *Női fegyver* – vígjáték (Nagykanizsa, 1875).

Útirajzai: *Konstantinápolyig és vissza* (Nagykanizsa, 1873), *Párizsig és vissza* (Nagykanizsa, 1878), *Rómaig és vissza* (Nagykanizsa, 1888).

Hoffmann Mórral közösen írt munkája *A szülőföld és a haza. Zala megye földrajza* (Nagykanizsa, 1880) négy kiadást ért meg 1880 és 1888 között.

A jelentős szakmai tevékenységén túl meghatározó és vezető egyénisége volt a város közéletének. Többek között titkára volt a Kisdiednevelő Egyesületnek, tűzvédségi alkapitánya a Tűzoltó Egyletnek és alapító első titkára (1887) a Keresztény Jótékony Nőegyletnek. Helytörténeti munkái a ma kutatója számára is nélkülözhetetlenek.

Az üzlet(jobbra) a Városháza földszintjén

politikai napilapot, amelynek 1913. május 11-től 1915. január 2-ig felelős szerkesztője is volt. Mi jellemezte ez időben a lapot? „Apám és lapjának főszerkesztője – lelkükben nagy összevisszaságban kavargtak a magyar nagyságról szőtt ábrándok, a Monarchia iránti hűség, a Mitteleurópa (Közép-Európa) álma meg a liberalizmus – bizonyára érezte, legalábbis homályosan, ennek a helyzetnek a paradoxonát. A mi környezetünkben azonban senki nem látta előre a katasztrófát.” – írja Fischel Lajos fia, Fejtő Ferenc a *Budapesttől Párizsig* című életrajzi könyvében.

Az első világháború után a könyv és a papírkereskedelem nem ment jól. Fischel Lajos megtartotta az alkalmazottakat, a túlságosan nagy üzletet és nem alkalmazkodott a Muraköz, a hátország elvágásának tényéhez.

Fischel Lajos végkimerülésben hunyt el egy Auschwitz felé menő szerelvény marhavagonjában 1944-ben vagy 1945-ben.

125 évvel ezelőtt, 1871. április 16-án született Péterhegyen, egy muraközi vend falu egyszerű földműves családja gyermekeként Mikola Sándor tanár, fizikus, az MTA tagja.

Középiskolai tanulmányokat a soproni lyceumban folytatott, tanári oklevelet a budapesti tudományegyetem matematika-fizika szakán szerzett. Ezt követően egy évig Eötvös Loránd tanársegédje, majd 1897-től 1935-ig, nyugdíjaztatásáig a budapesti evangélikus gimnázium tanára, 1928-tól igazgatója volt.

125 évvel ezelőtt, 1871. május 10-én született Nagykanizsán Fischel Lajos könyvkereskedő, könyvkiadó.

Édesapja Fischel Fülöp tipográfus, nyomdatulajdonos, könyvkereskedő, édesanyja Markbreiter Friderika. Iskolai tanulmányait – hat gimnáziumi osztályt és a két osztályos kereskedelmi tanfolyamot – szülővárosában végezte.

Tízennyolc éves korától apja kaposvári fióközletét, majd a nagykanizsai, a Városháza földszintjén működő könyv- és papírkereskedést vezette. Batthyány grófné, átutazóban Kanizsán, sohasem mulasztotta el, hogy Fischel Lajos boltjába benézzen, s tanácsot kérjen, hogy mit olvasson.

1905. augusztus 13-tól Fischel Fülöp Fia néven adta ki a Zala című

A Magyar Tudományos Akadémia 1921-ben levelező, 1942-ben rendes tagjává választotta.

Kiváló tudós és pedagógus volt. Tudományos munkássága főként a hangtanra és a dielektrikumok fizikájára terjedt ki, de behatóan foglalkozott a fizika ismeretelméleti kérdéseivel is. Demonstrációs eszközeiről, az egyenletes, egyenes vonalú mozgás bemutatására ma is használatos, róla elnevezett Mikola-csőről szóló ismertetéseit magyar és német nyelvű szaklapokban publikálta.

Tanárként döntő befolyást gyakorolt a matematika és a fizika tanítására. 1907-ben bevezette a tanulók laboratóriumi fizikai gyakorlatát és a hozzá szükséges eszközöket gyakran saját maga készítette. Az akkori gimnázium III. osztályába bevezetett fizika tantárgy számára kitűnő tankönyvet írt. Tantervi utasításai a ma tanárainak is értékes segítséget jelentenek.

A németországi áramlatok hatására Beke Manóval együtt tervet dolgozott ki a matematika tanításának reformjára. Az analízis elemeit az evangélikus gimnáziumban kísérletként tanította, ami az 1930-as években Magyarországon általánosan kötelezővé vált.

Titkára volt a Mathematikai és Physikai Társulatnak, egyik szerkesztője a társulat folyóiratának és egyik szervezője a tanulmányi versenyeknek. Kiváló embereket nevelt. Tanítványa volt többek között Wigner Jenő Nobel-díjas fizikus, Neumann János és Stein Aurél orientalista.

A physikai alapgondok kialakulása (Budapest, 1911), *A fizika gondolatvilága* (Budapest, 1933) és *A fizikai megismerés alapjai* (Budapest, 1941.) című ismeretterjesztő munkáin kívül népszerű cikkei jelentek meg a Természettudományi Közönyben, a Budapesti Szemlében, az Irodalomtörténeti Közleményekben, a Középiskolai Matematikai Lapokban és az Urániában, amelynek társszerkesztője is volt.

Szerkesztője volt a Domoniva című vend folyóiratnak.

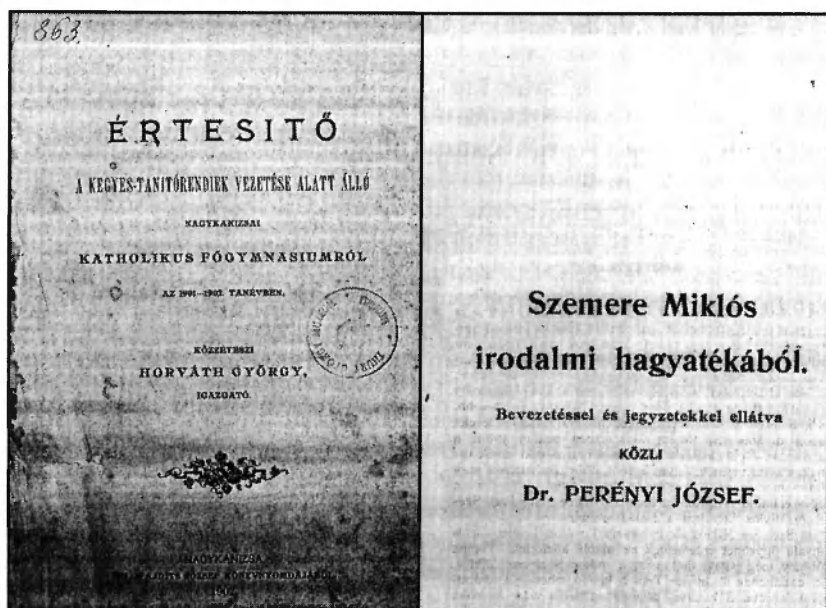
Nevét ma az I. és II. osztályos középiskolai tanulók számára rendezett fizikaverseny és az Eötvös Loránd Fizikai Társulat által 1961-ben alapított, a kísérletező oktatásban kiváló eredményt felmutató tanárokat kitüntető Mikola Sándor-díj őrzi.

Nagykanizsán hunyt el 1945. október 1-jén.

A Nagykanizsáról Szombathelyre költözött fizikus, Kovács László egy már több kiadást megért kötetet szentelt *Mikola Sándornak* az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum Magyar pedagógusok című könyvsorozatában.

125 évvel ezelőtt, 1871. augusztus 25-én született Budapesten Perényi József tanár, nyelvész, irodalomtörténész.

Családi neve Perina volt. Édesapja Perina József, képfestő. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában kezdte, majd a piarista rendbe való felvétele után Kecskeméten és Nyitrán folytatta. Tanári oklevelet a kolozsvári egyetemen szerzett, ahol angol és török nyelvet is tanult. 1895-ben doktorált, majd tanár volt Sátoraljaújhelyen, Nagykanizsán (1896-1902), Veszprémben, Kolozsvárott és Budapesten.

Az értesítő és benne Perényi József egyik dolgozata

Pozitívista jellegű irodalomtörténeti tanulmányai Sághegyi József Zenészet Lajkjában, az Erdélyi Híradó, a Zemplén, a Kalazantinum és a Közművelődés című szakfolyóiratokban, iskolai értesítőkben, valamint azok különnyomataként jelentek meg. Legjelentősebb munkái Nagykanizsán kerültek kiadásra: *Az Oberon nyelvezete* (1898), *Endrődy János életrajza* (1899), *Mephisto és Lucifer* (1900), *Irodalomtörténetírásunk első munkásai* (1902), *Magyar irodalomtörténeti repertórium* (1902), *Szemere Miklós és Tompa levelezése* (1902).

Perényi József Budapesten hunyt el 1938. február 15-én.

200 évvel ezelőtt, 1796. január 5-én született Kiskanizsán Plánder Ferenc plébános, néprajzi író.

Apja Plánder István jobbágy, anyja Káposzta Julianna. 1807 és 1812 között a nagykanizsai piarista gimnázium tanulója, majd Szombathelyen kispap, ahol 1819. január 17-én szentelték pappá. Négy hónapig Nagylengyelben káplánkodott, majd öt évig, 1819 és 1824 között, Szombathelyen. Ezt követően a szombathelyi líceumban történelmet tanított. 1825. december 1-jén Nován lett plébános, amely tisztelet haláláig töltötte be.

Mint gazdag és előkelő plébános bizonyos nemesi privilégiumokat élvezett és részt vett a megye közéletében. Eljárt a megyegyűlésekre, 1846-ban a megyei polgári törvényszék díjazott ülnökévé választották, 1848-ban az első népképviselési választást

előkészítő központi választmánynak és a választást lebonyolító bizottságnak is a tagja volt. Igazából közvetlen lakóhelye és környéke érdekelte. Nemcsak alapos ismerője volt a dél-zalai népeletnek, hanem megfigyeléseit fel is jegyezte. A reformkorban a paraszti élet viszonyai iránti érdeklődés ösztönzésére az akkor még egyetlen vegyes tartalmú magyar tudományos folyóiratban, a Tudományos Gyűjteményben két forrásértékű néprajzi-népnyelvi leírást tett közzé: a *Zala Vármegyei Göcsei szövejtés (dialectus), s annak némely különös szavai* (1832. 3. füzet) és a *Göcseinek esmérete* (1838. 6. füzet) című munkáit. Plánder Ferenc Nován hunyt el 1867. március 5-én.

Horváth Krisztina

350 évvel ezelőtt, 1646-ban fejezte be Szigeti veszedelem című művét Zrínyi Miklós

Zrínyi, a Szigeti veszedelem és Kanizsa

A kanizsai galamb és a ráró

Zrínyi Miklós neve köztünk él Kanizsán, főként utca- és iskolánévként, de ismerjük-e őt. A Zrínyi iskola diákjai például rendszeresen meglátogatják a Zrínyiújvár helyén, Belezna közelében állított kopjájukat. (Erről a Kanizsai almanach 1995-ről című kötet is hírt adott.)

A mi vidékünk nyelvét használta Zrínyi, ezen a nyelven íródott legnagyobb munkája, a Szigeti veszedelem is 1645-46 telén. Mivel nem ebből az „anyanyelvjárásból” alakult ki a későbbi magyar irodalmi nyelv, hanem a Sárospatak környékiből, ezért kicsit régiesebbnek érezzük a nyelvezetét, mint a Zrínyikortárs szerzőkét. Mi, zalaiak azonban nem feltétlenül vagyunk így, hiszen aki ismeri a ma már inkább csak az idősebb falusi lakosság nyelvét, az bizony sok-sok hasonlóságra lel Zrínyi eposzának és ezeknek az idős embereknek a nyelvében. Az idézett versszakokban találhatunk példát az a-zásra (hangas), az ü-zésre (eljün, jüttek), az enyhe ö-zésre (elröjti, bötük), a tárgyrag kettőzésére (eztet).

A magyar irodalom egyik korai nagy teljesítménye szól tehát ezen a nyelven. Már ez is különösen becssé teszi, teheti előttünk Zrínyi munkáját. Olvasása tehát nemcsak a minden ajánlott irodalomra érvényes haszonnal kecsegtet. Irodalomtanáraink, történelmet oktatóink megtalálják benne a közelebbi történelmi érintettség lehetőségét is.

Magában a műben, a Szigeti veszedelemben Kanizsa neve kétszer is szerepel.

A mű írása közben, 1646 tavaszán (350 évvel ezelőtt) a török Kanizsáról támadja az eposz írásába merült Zrínyit, a törökkel határos vidék egyik legnagyobb urát. Az esetet megörökíti művében:

Kíván nyugodalmat vers és história,
Nem haragos Márssal lakik Múzsák fia;
Hangas dob, trombita Apollót nem híja
Verscsinálásokrul harcra s viadalra.

Engemet pedig, midőn irom ezeket,
Márs haragos dobja s trombita felzörget.
Ihon hoz házamban füstölgő üszöget
Kanizsai török; oltanom kell eztet.

(Kilencedik ének, 2-3. versszak)

Zrínyi tehát innen, a nyugati végekről (Kanizsa magasságából), a törökkel napi érintkezésben szemléli az ország és a világ eseményeit. Tanul, képezi magát a költészetben és a hadi tudományokban egyaránt. A független, a török igája alól önmagát felszabadító egységes magyar állam eszméje lebeg a szeme előtt. Ennek rendeli alá minden tevékenységét. Ezért lesz képzett a hadi tudományokban, a korban rendkívüli mértékűnek mondható könyvtára is segíti ebben. Katonai cselekedetei a meggyengült török sebezhetőségének bizonyítékai. Alig két évtizeddel halála után kiderül, valóban legyőzhető a török, és bizony az idegen kézzel történő felszabadulás rendkívüli áldozatokkal jár, jó példa erre, hogy a felszabadított területeket új szerzeménynek fogják fel a „felszabadítók”, szinte mintha nem is a saját területünket szereztük volna vissza. A harcokban magukat kitüntető idegen katonaseregnek kapnak birtokokat, de aki írással is igazolni tudja, hogy a felszabadított területen volt a birtoka, azt olyan fegyverválság fizetésére kötelezik, melyre képtelen. Az elégedetlenség végül a Rákóczi-szabadságharcba torkollik.

Vannak példaadó életek és gondolatok, Zrínyi előrelátása ilyen volt. Sajnos a magyar történelem nem az általa jónak vélt utat járta be, és ez sokáig csökkentette lehetőségeinket.

Kanizsa nevének másik említése a Szigeti veszedelem egyik meghatározó és persze kitalált részében olvasható.

Történt ugyanis, hogy az eposz célja érdekében zseniális szerkezetet talált ki Zrínyi. Az Isten szolgálatát vállaló, az igaz hitet megtartó, az összefogásban példaadó szigetieket hősiességük miatt az óriási túlerőt képviselő törökök legyőzésével jutalmazza. A török feladni készül az ostromot. Zrínyi tehát politikai mondanivalóját tökéletesen kifejezhette egy korábban – száz évvel korábban – megtörtént esemény kapcsán. Ez a mondanó pedig nem volt más mint az, hogy a belső széthúzástól mentes, saját erejében és persze Istenben hívó, a kereszténységért életét áldozni képes hadsereg képes az ön-felszabadításra.

A mondanivaló – máig érvényes tanulságokkal, köztük azzal, hogy a magunk erejében és összefogásában van a jövőnk és nem másban – tehát teljes csorbitatlanságában előttünk áll. Csak éppen a történeti hitelesség szenvedne komoly csorbát, ha a szigetiek egyszerűen győznének, mert mindenki tudta, hogy ez nem így történt, hősi erőfeszítésükből éppen az utolsó, a „kirohanás” maradt meg leginkább az emlékezetben. Zrínyi beiktatott tehát egy a történelmi hitelesség világába visszazökkentő eseményt.

Eszerint nemcsak a török gondol az ostrom feladására, hanem az ostromlottak is utolsó órájukra készülnek. Ég a vár, nagyon kevesen maradtak, azok is sérülésektől gyöngülten. Levélben kívánnak elköszönni a királytól. Ebben leírják, hogy két napjuk van még. Tudják, hogy a király segíteni nem tud, de ők utolsó csepp vérükig egy kitörésben harcolni fognak. A levelet egy galambra bízzák. Olyan galambra, amely egy nem távoli erősségekben, Kanizsán nevelkedett. Ez a galamb azonban egy rárótól megtámadva éppen a török szultán sátorában keres menedéket. (A ráró kerecsent-jelent, szürkésbarna tollú, sólyomféle ragadozó madarat.) Ott a levelet leveszik róla, le-

fordítják, majd ebből megismerve a magyarok helyzetét, feladási tervük helyett újabb támadásba lendülnek. Zrínyi (a szigetvári hős) – terveinek és a történeti hitelességnek megfelelően – kirohan ötszáz katonájával a várból. Véres pusztítást tesz a török táborban, magát a szultánt is megöli – és valóban, az ostrom idején a táborban meghalt a szultán. Zrínyi is felmagasztosulva – a galamb árulása miatt – elpusztul társaival. A történeti hitelesség helyreáll a fő eseményeket illetően, a mondanivaló pedig mégis pontosan jut el a tizenhetedik század közepének széthúzó, a török elleni egységes fellépésre képtelen magyarságához, jó példaként. Az áruló kanizsai galambról sem feledkezik meg a szerző, nem kerülheti el sorsát, ugyan szabadon elrepülhet, de a ráro ekkor elpusztítja.

Olvasásra ajánlom a történet ezen részének szakaszait, abban a reményben hogy deáknak és egykori deáknak egyaránt kedvet csinál az egész mű el- és újraolvasásához:

Azért hamar haragrud esik kétségre,
Sziget, hogy megmarad, véli, szégyenére.

Visszamenéséről immár gondolkodik
Mint légyen békével, csak azon aggódik.
Jól tudja, hogy hátul oroslán hagyatik,
Mely miát békével egyet nem léphetik.

De az pogány eb is nem kérkedik velünk,
Hatodát táborának kard alá tettük;
Vezéreket, basákat, sokat megöltünk,
Már csak fejetlen láb az mi ellenségünk.

Azonban egy galamb Szigetből röppenék,
Kanizsai fészekben eztet nevelték
Ugyan szárnyaival oda igyekezék,
Azonban ily véletlen dolog történék:

Két nap alatt eljűn az mi végső óránk,
Mert fogát sárkányok köszörülték reánk.
Akkor is mit tehet mi keresztény próbánk,
Örömet megmutatjuk ennek világnak.

Egy ráro magasbul megszemlélé prédát,
Utána indítja két sebes sugárát,
Az haszontalannak véli csavargását;
Hát császár sátorában elröjti magát.

Tűzzel emésztenek leginkább bennünket,
Mely miát nem találjuk sohol helyünket;
Gondoljuk végezni ott kinn életünket,
Károlyuk tűz miát vesztünk el életünket.

Gyorsan sok bosztáncki megfogják galambot
És eszekben vevék egy kis papirost,
Ezt galamb Szigetből szárnya alatt hozott,
Az császárhoz bevivék ezt az újságot.

Mi segítségünkről ne gondolj semmit is,
Mert az lehetetlen, látjuk mi magunk is;
De pogány törökben tehetsz kárt nagyot is,
Ha utána mégyen hadad és magad is.

Gyorsan magyar tolmácsot behivatának,
Az keresztény levelet kezében adák.
Az folin levélnek ily bötük valának:
»Adassék ez levél az magyar királynak.«

Mert félnek, mert nincsen generálisok
Elveszett, ki mit tudott, itt kapitányjok;
Császár és kajmekán, csak azok hadtudók,
Delimán, Demirhám, vakmerő bolondok.

»Ha kérde, mint vagyunk, mint közel halához,
Kiknek reménséget már segítség nem hoz,
Ötszázan maradtunk, de mind koporsóhoz
Sebek miát közel vagyunk, sem világhoz.

Huszonötezer török eb fekszik itten,
Melyik tíz ostrommal jüttek ránk féltekben.
Többet mi nem írunk, hanem egészségben
Isten tartsa Felséged jó szerencsében.«

(Tizenharmadik ének 84-96. versszak)

Ez az összeállítás már 3 éves (egy rész megjelent a Dél-Nyugat 1993. októberi számában), de nem veszített aktualitásából. Még nem jelent meg ugyanis összefoglaló írás a nagykanizsai eseményekről. A Nagykanizsa 1956 című írásunk ezt a hiányt szeretné pótolni, szerény módon, hiszen a forrása főként a megyei napilap. Mivel a Zalában és az Új Zalában a kanizsai híradás nem nagy számú, ezért közlünk néhány olyan írást is, mely az itteni hangulatot is jól visszaadja (a Halottak napján című rész ilyen indokkal került ide).

A megjelent forráskiadásokat természetesen igyekeztünk teljeskörűen felhasználni. Tehát más, nem újságból vett szöveget is tartalmaz az összeállítás. Az egyik a Felsőtemplom könyvéből vett idézet, mely a korabeli eseményekről emlékezik meg igen szűkszavúan, a másik a helyi nemzeti bizottság határozata. Felhasználtuk az '56 ZALÁBAN című kötet néhány dokumentumát is. Köztük egy verset is, melyet nem irodalmi értéke, hanem természetes lelkesültsége és emberi tisztasága miatt érdemes közzélni.

Akkor lesz csak valamennyire is érdekes olvasmány ez az összeállítás, ha párhuzamosan legalább a budapesti és a zalai eseményeket is szemmel kísérjük. Erre ez a közlés nem vállalkozhat, de szerencsére már megjelentek olyan könyvek, melyek segítségével ez is lehetővé válhat.

Bár csonka és hiányos az a kép, mely kirajzolódhat ezekből a dokumentumokból, mégis vissza tud talán valamit adni a kanizsai eseményekből, főként azok hangulatából. (A Városi Könyvtárban az idézett számok fénymásolata megtalálható, a teljes vidéki sajtó, köztük a zalai is, kötetben megjelent *1956 vidéki sajtója* címmel.)

Nagykanizsa 1956 (Néhány emlékkép és dokumentum a forradalom napjaiból)

A budapesti 1956. október 23-i események Nagykanizsán is népmozgalmat eredményeztek. A város akkor is – mint előtte és később is – végletek és meggondolatlanságok nélkül élte át ezt az időszakot. Nagykanizsán is előkészítetlenül, spontán módon, de rendezetten és méltósággal vette kezébe a kezdeményezést a város népe.

Az az értelmetlen halál, mely mégis bekövetkezett, akkor is és most is intő példa. Jelzi, milyen kicsiny szikra kellett volna ahhoz, hogy az események véres fordulatot vegyenek városunkban is. A lakosság idegenkedése mindenfajta törvényen kívüli, nemtelen bosszúállástól, és a városban létrejött forradalmi testületek – nemzeti bizottság, munkástanácsok –, a város polgári és katonai vezetése higgadtsága miatt Kanizsán 1956 októberének utolsó hete, az azt követő néhány nap, a szabadság megtapasztalásának nagyszerű időszaka volt. A forradalom alatt, néhány napon belül itt is kialakultak az új viszonyok, volt gazdája, vezetője, őre a közigazgatási, a katonai, a gazdasági élet minden területének.

Nem az eltiport, hanem a – bár csak néhány napot megért – győzedelmes magyar forradalom emlékére készült ez az összeállítás, ezért csak november első napjaitól történik az események töredékes felidézése.

Az emelkedettség és a szép pillanatok nem hiányoztak ezekből a napokból. Az időszak hangulatáról így fogalmazta meg emlékeit – több mint 30 év után – az egyik kanizsai polgár: „Nagykanizsa a régi világ falusi életét idézte ekkor, egymás segítése, barátkozás, derű, felszabadultság volt a jellemző. Sok ember került hirtelen kapcsolatba másokkal, közösen hallgatták a rádiót, a templomba járás gyorsan növekedett.”

Az első mozgalmas, forradalmi napról, október 25-ről pedig a következőket mondta: „A szabadságot szemmel láthatóan s kézzel foghatóan életemben ekkor érzékelttem először és utoljára.”

A benyomásokon kívül nincs bátorságom a korabeli emlékezők szavait idézni, mert azok ellentmondások. Marad az újság és a dokumentumok, ezek sem ellentmondásmentesek, de az események idején íródtak és érződik bennük a kor „szelleme”.

A Zalanak (a Magyar Dolgozók Pártja Zala megyei Bizottsága és a Megyei Tanács lapja) 1956. október 24-én és 25-én rendkívüli kiadása is megjelent, de egyik napon sem tudósít zalai forradalmi eseményekről, csak az országos, ill. budapesti történésekről, beszédekről ír, központi és helyi hivatalos nyilatkozatokat közöl.

Egyetlen – október 25-én megjelent – igen rövid hírből sejthető csak, hogy a megyében is készülődhet valami: „Petőfi kör nyílik a közeljövőben Nagykanizsán és Zalaegerszegen. A Petőfi körben a napirenden lévő vitás kérdéseket beszélhetik meg a fiatalok.”

A 25-i rendkívüli kiadás egyetlen oldalán olvasható a Központi Vezetőség Gerő Ernőt felmentő, Kádár Jánost kinevező aznapi közleménye. Megjelent még Kádár János és Nagy Imre rádióbeszéde. Két zalai felhívás is ekkor látott napvilágot, ezek ugyan még nem helyi eseményre reagálnak, de jelzik, hogy a megye is forradalmasodhat. Az első felhívás igen rövid: „Magyarok! Lobogózzátok fel a házatokat, tüzzétek ki a nemzeti zászlót!”

A második terjedelmesebb:

„A Zala megyei Párt Végrehajtó Bizottság felhívása a megye dolgozóihoz

Felhívjuk a megye dolgozó népét, elsősorban Nagykanizsa és Zalaegerszeg város munkásságát, értelmiségét és az ifjúságot, őrizték meg a nyugalomukat, bízzanak a pártban és a kormányban, bízzanak az új vezetésben, bízzanak Nagy Imre és Kádár János elvtársakban, akik a magyar nép, a magyar munkásosztály kipróbált vezetői.

A Párt Végrehajtó Bizottsága felhívja a figyelmet arra, hogy az új kormány számára a legnagyobb és a legfontosabb támogatás: hogyha mindenki végrehajtja Nagy Imre miniszterelnök első intézkedését: azt, hogy a közrend, a nyugalom, a fegyelem légkörének megteremtése érdekében mindenütt tartózkodjanak a nyilvános tüntetésektől, a meggondolatlanságtól, amelyet ellenforradalmi provokátorok és

bűnöző elemek felhasználhatnak népünk hatalma, a közrendje, élet- és vagyonbiztonsága ellen.

A Párt Megyei Végrehajtó Bizottsága élére áll a párt és a kormány programja végrehajtásának, a megye dolgozói minden jogos követeléseinek és kívánságának.

Megyénk dolgozói! A rend és a nyugalom biztosításával segítsétek az új párt- és kormányvezetés céljainak megvalósítását.”

Amikor a fenti sorok 25-én este a rendkívüli kiadásban megjelentek, Kanizsán már nagyszabású események folytak.

1956. október 25. (csütörtök)

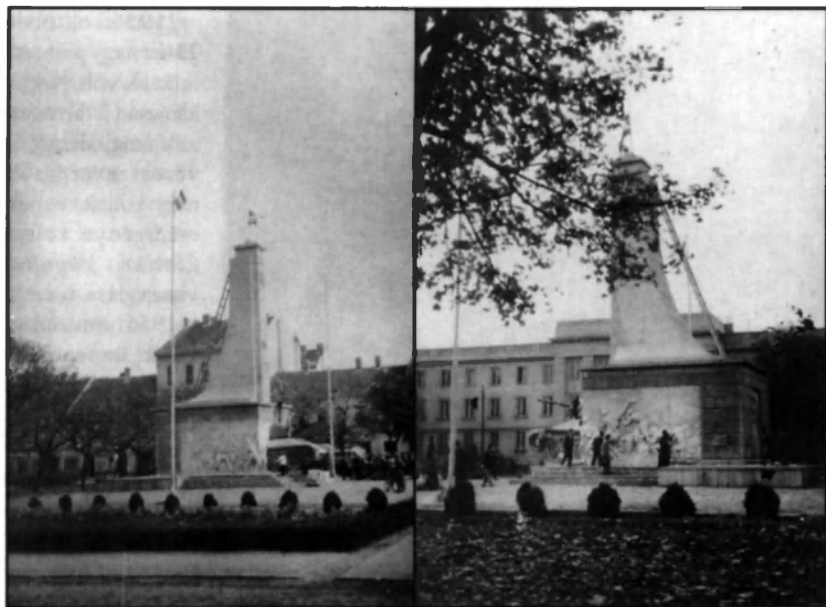
A 25-én, csütörtökön Nagykanizsán történt eseményekről így számol be a Zala 26-i rendkívüli kiadása:

„Éjszakai jelentések Kanizsáról

A Dunántúli Kőolajipari Gépgyár dolgozói tegnap délután Kádár János és Nagy Imre elvtársak rádióbeszéde után fegyelmezett sorokban, nemzetiszínű zászlók alatt vonultak fel a kanizsai utcákon. Éltették a független magyar kormányt, a magyar függetlenséget. Felvonulásukkal kifejezték bizalmukat az új párt- és kormányvezetés iránt.

Bár a kanizsai felvonulás rendben lezajlott, azt követően az ifjúság egy csoportja a város útvonalain haladva leszedte a hivatalok és intézmények népköztársasági címeres tábláit, majd a Szabadság téri szovjet emlékművet döntötte le.(...)”

Az esemény másnapján mutatják a felvételek a megcsonkított emlékművet, mely a városban a szovjet elnyomás szimbóluma volt

(Az előző és következő felvételek kalandos úton maradtak fenn, ahogy ezt a Zalai Hírlap 1993. október 22-i számában olvashatjuk. Köszönet érte Dr. Kerecsényi Editnek. Neki és a Thúry György Múzeumnak köszönöm, hogy lehetővé tették a képek közlését.)

Az emlékezők szerint ezen a napon szerezte vissza a város az addig gyógyszerraktárként használt kórházi kápolnát.

A Felsőtemplom könyvébe az események és a kápolna visszaszerzése kapcsán a következő bejegyzés került:

A gimnázium diákjai

Dr. Bendi István esperes úr úgy rendelkezett, hogy ezután minden vásár- és ünnepnapon de. 7.30 órakor lesz szentmise a kórházi kápolnában, míg a püspök úr nem rendelkezik, 14.30 órakor pedig litánia. A mise a pápai és a magyar himnusz eléneklésével ért véget.”

1956. október 26. (péntek)

A 26-i rendkívüli kiadás már az aznapi, kora délutánig történt eseményekről is beszámolt:

„A legfrissebb jelentés Kanizsáról

Csütörtökön késő estig tartó tüntetés után pénteken reggel a gimnázium diákjai nyitották meg Nagykanizsa város dolgozóinak tüntető felvonulását. A diákokhoz csatlakoztak a MÁV, a posta, a MÁVAUT dolgozói, majd a gépgyáriak, akikkel együtt a Petőfi-szoborhoz vonultak, ahol előadták követeléseiket, Altai József MÁV dolgozó elszavalta a Talpra magyar-t. A rögtönzött nagyszabású ünnepséget a Himnusz és a Szózat eléneklése zárta be. A több-ezres, beláthatatlan nagyságú tömeg azután a Dózsa György laktanya elé vonult és követelte, hogy a néphadsereg

alakulatai csatlakozzanak tüntetőkhez. A készenlétben lévő honvédségi alakulatok közül Öveges József (*helyesen Üveges Lajos*) katonai parancsnok, a katonai zenekar és egy szakasz honvéd csatlakozását engedélyezte. A tömeg óriási lelkesedéssel fogadta a körükbe lépő harcosokat, és a Kossuth-nótát énekelve vonultak vissza a városba.

A hatalmas tömeg követelte a szovjet csapatok azonnali kivonását, éltette a budapesti ifjúságot, amnesztiát követelt a budapesti harcokban résztvevő fiataloknak. A tömeg gyűlöletét fejezte ki a régi pártvezetés ellen, és követelte Rákosi és Gerő felelősségrevonását. Visszafelé jövet a tömeg ugyancsak a 48-as szobornál gyűlt össze, majd a katonazenekar hangjaival ismét elénekelte a Himnusz.

Délután 2 óra körül a város visszanyerte szokásos képét, bár egyremásra vonultak még fiatalokkal megrakott teherautók, amelyeken piros-fehér-zöld zászlót lenget a szél.”

A Zala 27-i számának rendkívül rövid tudósítása a még 26-án történt tragikus eseményről:

**„Tragikus események a két városban – 3 halott, több sebesült
(...) Nagykanizsai jelentés tegnap este 20 órakor:**

Tegnap Nagykanizsán az esti órákban mintegy 30-36 asszony tartózkodott a Pannónia Szálló előtt. Lövés dördült és egy összeesett közülük. Meghalt. Kanizsa utcáját is verőöntözte be.”

Október 28-án a Zala Megyei Munkástanács lapjaként Új Zala címmel jelent meg az újság. A 26-ikánizsai eseményekről – összefoglalóan – így számolt be a lap tudósítója:

**„Véres esti órák pénteken
Nagykanizsán**

(Tudósítónktól)

Ismeretes, hogy Nagykanizsa dolgozóinak békés, nemzeti érzelmű

tüntetése elszabadult indulatok következtében véres eseménybe torkollt pénteken este. A nap délelőttjén még senki sem sejtette volna ezt. A város minden üzemének dolgozói impozáns tömegben és megnyerő fegyellemmel vonultak nemzetiszínű zászlók alatt az utcán.

Kiálltak követeléseik mellett, felszabadult érzelmekkel énekelték a magyar nemzet dalait. Igaz, ebben a tömegben is fellelhetők voltak a gőzösfejük, de ez a tömeg a Dózsa György laktanyától még fegyelmezetten vonult el, miután keblére ölelte katoná fiait. A baj akkor kezdődött, amikor a délutáni órákban a dolgozók nagy részének hazaszállingózása után a megmaradottakon eluralkodott a meggondolatlan, hübelebalázs magatartás.

Budapestre akart menni az ifjúság egy része, hogy élelmiszert vigyen Budapest lakosságának és a harcolóknak. Ám valaki, vagy valakik feldobtak egy új jelszót:

– Vigyünk fegyvert Budapestnek!

Ekkor elszabadultak a vad ösztönök.

A városi tanács, hogy levezesse az indulatokat húst és élelmiszert utalt ki a követelődzően fellépő tömegnek. A tömeg egy része a laktanyához vonult, ahol fegyvereket követelt. Benyomultak a laktanyába. A karhatalom, Öveges József (*helyesen Űveges Lajos*) őrnaggyal végtelen nyugalommal bánt a követelődzőkkel, de természetesen fegyvert nem adtak. Baráti, kemény fellépéssel sikerült eltávolítani a laktanyából a csoportokat.

Körülbelül ebben az időpontban bent a városban egy lövéstől Skerlág Józsefné 52 éves nagykanizsai asszony a mozi bejáratánál összeesett és pár percen belül meghalt. A tömeg a pártbizottságon székelő katonai csoportot okolta az asszony haláláért. Fellángoltak az indulatok. Fegyvert követeltek minden áron, hogy támadást indítsanak a pártbizottság épülete ellen. Pár percen belül pán célosok jelentek meg a pártbizottság előtt, illetve a város utcáin. Ekkor már egyre másra lehetett hallani a lövések zaját. Csoport rohanta meg a honvédségi lőszerraktárt, lőtték a harcokcsikat. A karhatalom természetesen mindenütt ellenállt. Az eredmény 14 sebesülés, ebből egy halálos: Skerlág Józsefné, három súlyos és életveszélyes: Kocsis József, Unger Károly 16 éves nagykanizsai lakos haslővést kapott, Balázs László 15 éves szombathelyi lakos tüdőlővést kapott. Súlyosan, de nem életveszélyesen sérült meg Tóth Mária 19

éves és Marcs Ferenc 34 éves nagykanizsai lakos, akiket a tömeg valószínűleg békéltető magatartásuk miatt súlyosan bántalmazott. Ugyancsak súlyosan, de nem életveszélyesen sérült Horváth Ferenc 57 éves nagykanizsai és Krotki István 28 éves sormási lakos.

Könnyebb sérülést szenvedett: Ács István 21 éves galamboki lakos, akit a tömeg képselt meg. Ugyancsak könnyebben sérült Samu György 16 éves, Mocsári Ferenc 15 éves, Horváth János 24 éves, Godina László 29 éves nagykanizsai és Tóth Iván Ferenc 26 éves kútfeji lakos.

Az események zűrzavarából ma még a rendőri vizsgálat befejezése és a halott kórbontani vizsgálat előtt nehéz megállapítani az objektív tényezőket. A haláleset után közvetlenül ott voltam a Sugár úti vérfoltnál, ahol Éles Renée, és több általam ismeretlen szemtanú azt állította, hogy a lövés váratlanul jött, a kézigránát robbanásokkal egyidőben.

Ebben a pillanatban még lehetetlen minden szempontból hiteles és eseményszerű tájékoztatást nyújtani a nagykanizsai véres péntekről. Egy biztos, sajnálatos, hogy féktelen indulatok, felelőtlenek, zavartkeltők hatalmasodtak el és ennek egy ártatlan békés járókelő lett az áldozata. A rendőri vizsgálat lesz hivatott megállapítani a teljes tényeket. A felelősségrevonás nem maradhat el.

A városban egyébként helyre állt a rend. Ez a rend azonban egyelőre a szuronyokon nyugszik. Tankok, harckocsik, fegyveres alakulatok cirkálnak a városban.

Szombat délután 5-től vasárnap reggel 6-ig tilos az utcán járni.

– Nyugalommal és barátsággal közeledtünk és közeledünk most a város lakóihoz és rajta leszünk, hogy a lakosság élete és vagyona teljes biztonságban legyen.

Fontos az, hogy mielőbb helyreálljon az igazi öntudatos, békés rend – mondotta Öveges József (Üveges Lajos) őrnagy, a helyőrség parancsnoka. (h)”

(Egyedül ennek az írásnak a közlését éreztük problémásnak. Bár a szöveg írója bevallja, hogy információi bizonytalanok. A tudósító viszonyulása az eseményekhez felemás. A városban történt eseményeket úgy csoportosítja, hogy az olvasónak az a benyomása, a haláleset a „felelőtlen” emberek tetteinek következménye, holott az indulatok talán éppen a haláleset miatt korbácsolódtak fel. A lövöldözések is úgy jelennek meg a híradásban, mintha mindkét oldalon lettek volna fegyverek, holott maga ír arról, hogy nem sikerült a civileknek fegyverhez jutniuk.

A szöveg félreérthető, pontos kiigazításához nem rendelkezünk adattal.)

1956. október 28-29. (vasárnap-hétfő)

Az Új Zala a későbbiekben nem tudósít már Nagykanizsáról utcai eseményekről. Városunkban is megalakultak az új időszak forradalmi szervei.

A nagykanizsai Rendfenntartó Közegek Parancsnoksága – melynek közleményét a Megyei Bíróság anyagaiból közli 40. sorszám alatt az '56 ZALÁBAN c. dokumentumkötet – egyike a létrejött forradalmi testületeknek. Közleményük fontos híradás a korszakból:

„Nagykanizsa Dolgozó Népe!

Az elmúlt éjszaka folyamán a város különböző pontjain felelőtlen rendbontó személyek ismételten fosztogatnak és lövéseket adtak le a Rendfenntartó Közegek tagjaira, valamint a város egyes középületeire. A rendfenntartó közegek tagjainak a józanságán és lojális magatartásán múltott, hogy a városban emberéletben nem esett kár. A történet arra kell figyelmeztessék a város becsületes lakosságát, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt és akadályozza meg a felelőtlen elemek rendbontási és fosztogatási kísérleteit amelyek könnyen vérontáshoz vezethetnek, és ennek becsületes dolgozók is áldozatul eshetnek.

A Rendfenntartó Közegek mindent el fognak követni annak érdekében, hogy a város nyugalma és rendje tökéletesen helyreálljon. Azokkal szemben, akik megbontják a nyugalmat és a rendet, valamint fosztogatnak vagy arra kísérletet tesznek a törvényes rendelkezések értelmében a legszigorúbban fogunk eljárni.

Továbbá felhívjuk a lakosság figyelmét, hogy az e hó 27-i rendelkezés értelmében amely a közlekedési korlátozásra vonatkozik, délután 17, azaz 5 órától reggel 6 óráig a lakóházak, középületek és egyéb intézmények kapuit zárva kell tartani és bebocsátani csak a hozzátartozókat lehet.

Nagykanizsa, 1956. október 28.

A Rendfenntartó Közegek Parancsnoksága

Figyelem ! Figyelem !

Felhívjuk a város becsületes lakosságának a figyelmét, hogy aki valahol rendbontást vagy fosztogatást tapasztal, azt azonnal jelentse a rendfenntartó közegeknek.”

Az Új Zala október 30-án először a kanizsai írók állásfoglalásáról tudósít:

„A nagykanizsai írók

hétfőn délelőtt ültek össze, hogy a forró napok után megbeszéljék az ország, a megye és a város helyzetét. Az Új Zala első számából értesültek a Zala megyei írók Munkaközösségének követeléseiről, s bár ennek megfogalmazásában az akkori nehéz helyzetben nem vehettek részt, minden pontját magukévá tették és szívük mélyéből támogatják. Elhatározták, hogy a délután megalakuló Nemzeti Bizottságba Hules Bélát delegálják Alaksza Ambrus távollétéig.”

(Az október 28-i számban megjelent követelések, melyekhez a kanizsai írók is csatlakoztak:

„A zalai írók követelései

Az ország súlyos helyzetére való tekintettel a Zala megyei írók Munkaközössége, az általános helyzetet figyelembe véve, az alábbiakat követeli:

1. A szovjet csapatok azonnali kivonását!
2. Szabad, demokratikus választásokat!
3. Teljes szólás- és sajtószabadságot!
4. Megfelelő szakembereket a vezető helyekre!

5. Rákosi, Farkas, Gerő és társai nyilvános tárgyaláson való felelősségrevonását!
A megye helyzetének tisztázása érdekében követeljük:

1. A megye bűnös vezetőinek, elsősorban Dénes István, volt első titkárnak törvényes keretek között történő felelősségrevonását!

2. A helyi sajtót a Munkástanács kezébe és irányítása alá, megfelelő szerkesztői bizottsággal!

3. A párt és az államvédelmi hatóságok által elhagyott lakóépületeknek az arra legjobban rászoruló munkáscsaládok részére történő átadását!

4. A megyei, járási, városi vezető tisztségekbe megfelelő személyeknek demokratikus módon történő megválasztását!")

A kanizsai írók elküldték tehát delegáltjukat a hétfőn délután (október 29-én) megalakuló Nemzeti Bizottságba. A Nemzeti Bizottság meg is alakul, erről is tudósít a lap október 30-i száma:

„Nagykanizsáról jelentjük

Nagykanizsán megalakult a Nemzeti Bizottság. A bizottság elnöke: Lékai Gyula ügyvéd. Társelnökök: Balogh Lajos vasúti dolgozó, Nagy Péter, gépgyári üzemvezető, Teleki százados. Az ifjúságot Beleznai József képviseli a Nemzeti Bizottságban.

A Nemzeti Bizottság a vasárnapi ülésen csatlakozott a Győri Szabad Rádió felhívásához, s egyhangúlag követelte, hogy a szovjet csapatok minél előbb hagyják el az országot.

A Nemzeti Bizottság választmánya a hétfő reggeli ülésen határozatot hozott.

Leváltotta Domonkos Sándort, a városi tanács elnökét, és dr. Paizs Ferencet egyhangúlag megbízta a közigazgatás vezetésével.

A nagykanizsai üzemekben megalakultak a Munkástanácsok.

A Gépgyárban 75 tagú Munkástanács alakult. Az Igazgatási Tanácsot később választják meg. Varga Béla igazgatót a dolgozók bizalma meghagyta a gyár élén. A Finommechanikai Vállalat dolgozói Marschner Bélát bízták meg a vállalat igazgatásával.

Az olajbányászok Nagykanizsán a fűrészi vállalat éléről eltávolították Sáros Gézát és Vajmi Józsefet.(...)”

(Október 28-án, vasárnap még nem ülésezhetett a Nemzeti Bizottság, hiszen csak 29-én tartotta alakuló közgyűlését, ez az alábbi Határozat szövegéből következik. 28-án viszont lehetett valamilyen előzetes tanácskozás, ahol talán ideiglenes Nemzeti Bizottságot választottak, sőt ennek a bizottságnak még választmánya is lehetett, akik a tudósítás szerint hétfőn reggel tanácskoztak és döntést is hoztak.

A kanizsai írók is csak egy ilyen előzetes egyeztetésről tudva választhatták meg előre delegáltjukat a hétfő délutáni alakuló gyűlésre.)

A Nemzeti Bizottság határozata kétoldalas röplapon jelent meg, nemzeti színű keretben. Egyik példánya a Nagykanizsai Múzeumban megtalálható. A határozat szövege:

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság

H A T Á R O Z A T

Nagykanizsa Város Nemzeti Bizottsága 1956 október hó 29-én alakuló közgyűlést tartott. Az ülés megnyitása után a jelenlévők egy perces néma felállással tüntettek és emlékeztek meg a magyar szabadságért és függetlenségért folytatott harcban elesett hőseink emlékének.

Ezután az ülés a következő határozatokat hozta:

A Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság követeli, hogy a kormány haladéktalanul tegye meg a szükséges intézkedéseket a Magyarországon állomásozó szovjet haderőknek az ország területéről történő legrövidebb időn belüli kivonása iránt. Ezt a határidőt a kormány az ország lakosságával közölje.

Gondoskodjék a kormány a magyar nép szabadságát és függetlenségét korlátozó hátrányos rendelkezések és törvények hatályon kívül helyezéséről, biztosítsa az általános emberi jogok érvényesülését, a teljes politikai szabadságot, a jogrend uralmát, adjon lehetőséget az országnak, hogy szabad és titkos választások útján megválasztott és több párt képviselőiből alakult országgyűlés döntsen az országos jelentőségű kérdésekben.

Követeljük, hogy a kormány az Egyesült Nemzetek Bizottságába delegált magyar küldötteket haladéktalanul hívja vissza és a magyar nép túlnyomó többségének bizalmát élvező kiküldöttek képviseljék a jövőben Magyarországot az Egyesült Nemzetek Szövetségénél.

Követeli a Nemzeti Bizottság, hogy a Magyar Rádió irányítását és műsor-szolgáltatását Magyar Írók és Újságírók Szövetsége lássa el.

Nagykanizsa város rendjének biztonsága és a nyugodt életkörülmények biztosítása érdekében, de a lakosság lelki megnyugtatása érdekében is ez alábbi határozatokat hozta:

1. 1956 november hó 1. napja, Mindenszentek napja ünnep, e napon a munka szünetel.
2. A város rendje és nyugalma biztosítása érdekében a Nemzeti Bizottság feddhetlen múltú nagykanizsai lakos férfiakból nemzetőrséget alakít és ez a szervezet a karhatalmi szervekkel, rendőrséggel, honvédséggel karöltve őrökdi a város rendje és békéje felett.
3. Nagykanizsa város közigazgatásának vezetésével a Nemzeti Bizottság városunk szülöttjét, a nagykanizsai közigazgatás régi szakemberét, **Dr. Paliz Ferencet** bízta meg. Az állásáról lemondott Horváth Balázs pénzügyi osztályvezető helyet a Nemzeti Bizottság a pénzügyi osztály vezetésével **Lampert Imre** számvevőt bízta meg.
4. Kiskánizsa városrész ügyeinek vitelével és a kiskánizsai polgárok érdekeinek képviselésére a Nemzeti Bizottság 5—10 tagú külön bizottságot alakít, akik munkájukat a Nemzeti Bizottsággal egyetértésben végzik.
5. A közlekedés rendjének biztosítására, személy-, teherforgalom lebonyolítására és a város lakosságának zavartalan élelmiszerellátására, illetve ennek megszervezésére szakbizottságokat alakít.

6. Nagykanizsa város vallásos érületű lakosságának régi sérelmét orvosolta a Nemzeti Bizottság, amikor elhatározta és elrendelte, hogy a fakultatív hitoktatásra vonatkozó rendelkezések betartása mellett megnyitja a lehetőséget arra, hogy a szülők gyermekeiket még a folyó tanévben az iskolán belül hitoktatásban részesíthessék. A hittan oktatására vonatkozó beiratkozások határideje és az ezzel összefüggő teendők elvégzése a megalakított tanügyi szakbizottság feladata.
7. Nagykanizsa összes iskoláiban a tanítást 1956 november 5-én kell megkezdeni.
8. Dr. Fendler Károly SZTK szakorvos lemondása folytán a bizottság az SZTK nagykanizsai kirendeltség vezetésével **Dr. Daka Mihály** SZTK főorvost bízta meg.
9. Helyi sajtó megszervezését és helyi lap kiadását határozta el a Nemzeti Bizottság a lakosságnak az országos és helyieseményekre vonatkozó pontos, megbízható és az igazságnak megfelelő tájékoztatása érdekében.
10. A Nemzeti Bizottság a karhatalmi szervekkel folytatott tanácskozás alapján a nemzetőrségi szervek bevonásával biztosítja a város rendjét és nyugalalmát. A mozgáskorlátozó rendelkezések, kilépési tilalom 1956 október 29-től kezdődőleg 19 órakor lép életbe. A munkába induló és a munkából visszatérő egyének a tilalmi időben is szabadon közlekedhetnek, a karhatalmi szervek felszólítására azonban személyazonosságukat igazolványukkal igazolni kötelesek.
11. A Nemzeti Bizottság utasította a város területén lévő hivatalokat, vállalatokat, üzleteket és egyéb intézményeket, hogy 1956 október 30-án a munkát kezdjék el. A vállalatok munkásbizottságainak javaslata és követelése alapján a gyártásszerű munka azonban az ipari üzemekben mindaddig szünetel, amíg az orosz csapatok kivonulása az országból meg nem kezdődik. Ez természetesen nem vonatkozik a közlelémezést és közellátást szolgáló vállalatokra és üzemekre, akik a város közellátását minden körülmények között biztosítják.
12. A nehéz helyzetbe került Budapest lakosságának élelemmel való segítése érdekében a Nemzeti Bizottság elhatározta, hogy a nagykanizsai Földművesszövetkezet útján 3 teherautó élelmiszert, a tejüzem útján pedig két teherautó tejterméket szállít. A szállítmányok elindultak.

A Nagykanizsai Nemzeti Bizottság kéri a város lakosságát, hogy a magyar-nemzet függetlenségéért és szabadságáért vállalt nehéz munkájában támogassák, a fent közölt rendelkezések betartásával segítsék elő a rend, a béke és a nyugalom helyreállítását.

Nagykanizsa, 1956 október 29.

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság.

A határozatnak a helyi sajtó megteremtését célzó 9. pontja megvalósult. A mellékelten látható felhívás az 1956 plakátjai és röplapjai című kötet 569. oldalán található. A lap meg is jelent, de már csak a forradalom leverése után, 1956 november 10-én az MSZMP ideiglenes városi intézőbizottsága és a Városi Tanács orgánumaként.

Nagykanizsa dolgozó népe!

A város Nemzeti Bizottsága egyhangu lelkesedéssel határozta el, hogy eleget tesz a nép követelésének és

DÉLZALA

címen beindítja Nagykanizsa és környékének **új lapját.** Annyi évszázad keserű elnyomása után végre felragyogott a nemzeti szabadság hajnala! Elérkezett az idő, hogy a szabadsággal együtt Nagykanizsa dolgozó népe is birtokába vegye

a szabad magyar sajtót

és régi tradíciókhoz híven újra megjelenjen Nagykanizsa és környékének

önálló, független sajtóorgánuma

Az új lap zászlaján a nemzeti **igazság** függetlenség, a szabadság és az igazságszava. A Nemzeti Bizottság és a Szerkesztőség bizalommal fordul Nagykanizsa és környékének minden lakójához, hogy hazafias odaadással segítse és támogassa az új lap a

DÉLZALA

célkitűzéseit, munkáját, közös ügyünk: a nemzet felvirágzásáért.

Nagykanizsai Városi Nemzeti Bizottság
A DÉLZALA szerkesztősége.

Előfizetni a postai kézbesítőknél lehet!

Fk. Lókal Gyula.

5431 Jelen. Nyomda T., Nagykanizsa Felelős vezető: Szendrői Géza

DÉLZALA

Az MSZMP ideiglenes városi
intézőbizottsága
és a Városi Tanács lapja

Ára 50 fillér.

Nagykanizsa, 1956. november 10.

1. szám

A határozat 7. pontja értelmében 1956. november 5-én, hétfőn az összes kanizsai iskolában elkezdődött volna a forradalom vívmányait érvényesítő oktatás. Valamikor akkor, mikor ezeket a határozati pontokat megfogalmazták, egy Kanizsára járó második gimnazista lány, Csesztregi Júlia verset írt, és november 2-án az Új Zala Szerkesztőségébe küldte Muraszemenyéről. Mivel jól érzékelteti az ifjúság hangulatát, örömmel közöljük a sorokat az '56 ZALÁBAN című kötet 223. oldaláról.

Miénk a győzelem!

Budapest utcáin
Véres harcok dúltak,
Magyar hazafiak
Ezrei pusztultak.

Magyar szabadságért
Küzdő hős harcosok
Itt szüntek meg élni
De emléküik ragyog.

Nem folyt hiába a
Mártírjaink vére!
Hős haláluk bére
Szabadság és béke.

Az ő emlékükre
Magyarok esküszünk,
Hogy idegen szolgák
Mi többé nem leszünk!

Igazán? Győztünk?
A győzelem miénk?
Igen! S ez meghozta
Szabadságunk, békénk.

Első győzelmünk után
Most tegyünk fogadást,
Testvérként segítségük
Tűzön, vizen egymást!

Hőseinknek vére
Átkot kiált rátok!
Takarodjatok ki
Ti gonosz zsarnokok!

Miként testvéreink
A szabadságharcban,
Egyek legyünk mi is
A jóban, a rosszban!

Testvér! Kéz a kézben,
Vállvetve küzdeni!
Rajtunk áll a nagy szó;
Hazát építeni !

Mutassuk meg bátran
Félést nem ismerve,
Van az ifjúságnak
Alkotóereje.

Szabadságunkat harc,
S vér árán szereztük
Kezünkől kivenni
Többé nem engedjük!

Kik testvéreinket
Eddig pusztították
Azonnal hagyják el
Magyarok hazáját!

Takarodjatok ki
Zsarnokivadékok!
Szörnyű szegény pirja
Fussa át arcotok!

Az 1956. október 29-i határozat 1. pontja Mindenszentek napját ünneppé nyilvánította. A kortársak a napra úgy emlékeznek Kanizsán is, mint a győztes forradalom napjainak talán legszebbikére. Az Új Zala szerzője 1956. november 3-án így emlékezett:

„Halottak napján

Még frissek a sebek, amelyeket a férj, a gyermek, a kedves elvesztése ütött a szívekben. Tegnap, tegnapelőtt, egy héttel ezelőtt szabadságharcosok kezéből esett ki a fegyver, kicsorduló vérük hullott a magyar földre. Meghaltak hősként, bátran váltak meg az élettől a szebb, boldogabb, igaz magyar jövőért, a független, semleges Magyarorszáért. Meghaltak, de emlékü a 48-as hőskövel együtt örökké él a nép szívében, a magyar történelem legszebb lapjai jegyzik fel eltörölhetetlenül nevüket.

Hősök ők, magyar hazánk drága fiai. Tegnap, november elsején, a rég elhunytak, egykori hozzátartozók emlékezetére gyúltak parányi gyertyafények a temetőekben – és jeltelen sírok halottainak emlékére, mécsesként égtek a parányi lángok a lakásokban.

Értetek – legdrágábbjainkért – nemcsak a feleség, a gyermek, a szülő szíve dobbant ma kétszeresen fájón, nemcsak az ő kezük nyomán gyúltak a fények.

Az ország valamennyi városában, a falvak ablakaiban – örök szimbólumként – a soha nem felejtő emlékezés lángjai gyúltak ki. Az egész nemzet halottaiért, a dicső októberi szabadságharc hőseiért égtek a város bérházainak, emeletes lakásainak, a falvak apró kunyhóinak kicsi ablakában ragyogó fények. A hála, az emlékezés, a soha el nem múló szeretet megannyi apró fénye egyesült elfojthatalan, hatalmas, örök emlékeztetőül lobogó fáklyává. A nemzet egységének, akarátának, közös törekvéseinek lángjai nemcsak a szívekben, hanem az emlékezetekre gyújtott gyertyácskákban is egyesültek s ezzel tett fogadalmat minden magyar, hogy hősi emléketeket – drága budapesti fiatalok – kiomló véretek, az általatok kiharcolt szabadságjogokat, ha kell, életünk árán is megvédjük, azon foltot ejteni soha, senkinek nem engedünk.

Nem hagyjuk, hogy az önkény, a jogtiprás, a kiszolgáltatottság úrrá legyen nemzetünkön. Nem hullott hiába véretek. Hősiessétek örök példaként szolgál. Ifjú szívetek utolsó dobbanása, a harc, amelyet nem hiába vívtatok, örök emlékeztető egész népünknek. Mindannyiunké vagytok. Hősi halálotok fájdalommal tölti el mindannyiunk szívét, de egyek vagyunk a büszke felemelő érzésben is, amelyet hősiessétek csodálata méltán vívott ki nektek. Egyek vagyunk az akarásban, hogy soha többé ne legyen szolgaság e hazában, hogy meg ne ismétlődhessék nemzetünk tragédiája. Egyek vagyunk a nép ellenségeinek, s a szabadság lábball-típróinak gyűlöletében. Egységes az akaratunk, hogy megvédjük, ha kell fegyverrel is 1956 dicső októberének minden vívmányát.

Nem leszünk méltatlanok a nagyszerű hősök tetteihez. Védjük, erősítjük, továbbfejlesztjük szabadságharcunk eredményeit, egy szívvel, egy akarattal, szilárdan állunk a hősök által elhagyott helyeken.”

A korabeli események, az időszak hangulatának felidézését itt megszakítjuk, hiszen a célunk a győztes forradalom megidézése volt.

A korszak zalai irodalmáról és az események kanizsai megünnepléséről fontos még megemlékeznünk.

Megnyugvással és persze meglepetéssel olvashattuk az '56 ZALABAN c. kiadványban, hogy az ott megjelent, zalaegerszegi eseményeket feldolgozó írás is az eseménytörténetet illetően főként a korabeli helyi sajtóra épít, pedig levéltári kiadványról van szó, így egyéb források is a szerző rendelkezésére álltak. Ez azt jelentheti, hogy a helyi sajtó híradásai alkalmasak lehetnek a kanizsai eseménytörténet visszaadására is.

A kötet egyik dolgozata, Csomor Erzsébet Forradalmi események a megyeszékhelyen (Zalaegerszeg 1956) című munkája hézagpótló írás. Fontos, mert van egy átfogó képet adó összefoglaló az eseményekről. A történések értékelése a feldolgozásban mértéktartó, a kötet dokumentumainak értelmezését segíti. Természetes módon keveredik benne a megyei és a városi események sora, hiszen mindkettő egyazon településen zajlott.

A nagykanizsai események – melyek tömeghatásukban és méretükben, jellegükben önállóak, és az ottanihoz hasonlóak voltak – nem kaptak ilyen összefoglalást.

Sőt a megyében az első utcai megmozdulás Nagykanizsán volt – ahogy az az '56 ZALABAN lábjegyzete megjegyzi az első híradással kapcsolatban az 56. oldalon. E hiány még természetesen pótolható. Mégis sajnálatos, mert hosszú ideig megismételhetetlen egy ilyen megyei szintű összefoglaló kiadvány.

A zalaegerszegi összefoglalóban a Hadtörténelmi Levéltár és a Megyei Bíróság dokumentumait (együtt 13 lábjegyzet) használták még fel. Ilyenekkel a kanizsai összefoglaló nem szolgálhat, hiszen csak publikált forrásokra (az '56 ZALABAN című forráskiadvány is ide tartozik) támaszkodhattunk. Csomor Erzsébet összefoglalója – mint már említettük – több forrást felhasznál, idéz is, sajnos ezek azonban nem kerülnek közlésre a kötet szép számú dokumentumai között. 35 lábjegyzete közül összesen 24 utal forrásra (11 valamilyen magyarázat, vagy forrás megjelölése nélküli magyarázó szöveg), 3 hivatkozik az '56 ZALABAN című kötetben közölt dokumentumra, azok közül is 2 a helyi sajtóból átvett közlés. Összesen a 24 forrás-megjelölés közül 9 a helyi napilapra hivatkozik. Gyakorlatilag az eseménytörténet vázát ebben a tanulmányban is a Zala ill. Új Zala híradásai adják. Ami azt jelzi, hogy a források szélesebb körét ismerve is hagyatkozhatnánk Nagykanizsa esetében is az ott közöltekre mint eseményvázra.

Meglepő, hogy nem közöl a kötet falragaszokat, felhívásokat faximilében, sajnos ilyet a Zala megye történelmi olvasókönyve című szép összefoglalóban sem találtunk. Ma tehát az 1956 plakátjai és rölpapjai című 1991-ben kiadott munka Zala megyét képviselő része – mely 11 dokumentum másolatát közli 10 oldalon – áll csupán rendelkezésünkre, ezért fontos minden kép, dokumentum, melyet most közléteszünk.

*

Nagykanizsán 1989. október 23-án emlékeztek meg először – a helyi MDF-esek szervezésében – az 1956-os forradalomról és szabadságharcról. Erre az alkalomra egy kiadvánnyal is készültek, ennek címdala látható a következő oldalon.

1956 - 1989

A Magyar Demokrata Fórum Nagykanizsai Szervezetének kiadványa október 23. tiszteletére

Tisztelt Olvasói

Krisztusi kort ért meg az a rendszer, mely megváltást ígért, helyette azonban végletekig leromlott gazdaságot, hatalmas adóssághálmányt, teljes erkölcsi válságot hozott az országra. Hazugságra épült mindvégig. Hazugságai közül az egyik leginkább pusztító 1956 példájának elhalgatása, meghamisítása volt. Szeretnénk, ha örökre lefoszlana minden igaztalan ítélet az akkor történekről. Szeretnénk, ha a forradalom és szabadságharc élő résztvevői emelt fővel járhatnának közöttünk, mert érezhetik, hogy a mai változások igenlői az ő példájukon lelkesülvé vívják a rendszerváltozás mai harcát. Szeretnénk, ha az új nemzedék valószínű példákra lehelne 1956 hőseiben - áldozataiban és túlélőiben - megismerve azok szándékait és tetteit. Szeretnénk, ha mindenki előtt teljes nagyságában mutatkozhatna meg forradalmunk.

Fontos, hogy átérizzük, milyen környezetben jött létre az az egyedül példás. A megértést és az átértékelést megkönnyíti, hogy egyre világosabban látjuk az

előzményeket is. Sorra lepleződik le az 1940-es évek végén hatalomra jutó rendszer minden bűne.

Napvilágot látnak a megszálló csapatok közvetlenül a belpolitikai eseményekbe beleszóló intézkedéseit. Közsímsérté válik a kommuniszták ellenfeleiket alapítanul és törvénytelenül félreállító praktikájá. Dokumentumok jelennek meg az ötvenes évek embertelen kitelepítéséről, a büntető ill. megsemmisítő táborokról, a Szovjetunióba hurcolt hadifoglyok és még a hadifoglyok "kivételzett" helyzeténél is rosszabb helyzetű magyar GULAG-lakók gyötrelmeiről (a magyarság fizikai pusztulásáról). A korszakot a megfélemlítettség örökös jelenléte, a házaspárok bensőséges viszonyába is beletűrő politikai rettegés jellemezte.

Mindezek után, a működő totalitárius (a lét minden területét ellenőrző) hatalom megapaszttalása után páratlan fénytel ragyog fel rendkívül tisztasága és egyetemessége az 1956. október 23-án kezdődő magyar forradalomnak. Nem volt egyetlen területe sem a társadalomnak, mely az addigi totális rendszer ellenhatásaként ne forradalmasodott volna.

Szinte magától esett szét a nép érdekelt sohasem képviselő, minden humánnumtól mentes, népiunktól idegen ideológián felépülő és idegen érdekeket szolgáló hatalom. Néhány nap alatt a társadalom valamennyi rétegét magával ragadó, nemzeti és demokratikus alapon szerveződő új hatalom alapjait teremdték meg. Olyanfajta egyetemes - szinte minden magyart magával ragadó - esemény történt, mely példátlan történelmünkben. Az ellenállás legcsökélyebb jelét mutatni sem képes hatalommal szemben egy - a több éves ideológiail maszlagtól teljesen érintetlen - egységes magyar nemzet állt. Ez a nemzet rövid forradalma alatt képes volt a független és szabad Magyarország céljait - teljes törvényességgel - megvalósítani. Mely - belső tagadója nem találátván - csak idegen tankok erejével volt elpusztítható.

Olyan tündöklő példája az nemzeti történetünknek, mely erőt adhat a mai - már sokkal összekuszáltabb, eredményesen elszemélytelenített, gondolkodásában súlyosan lehatárolt (mert az Európában és a világban végbemenő változások lényegét nem élte meg) - generációknak is, melyek igen Európába, a modern Európába kívánják juttatni országunkat.

A történelmi példa tehát adott, nekünk most az a feladatunk, hogy méltóképpen emlékezzünk rá.

Ezt az emlékezést kívánja segíteni kiadványunk is.

Czupi Gyula

Akkor került felállításra és felavatásra a Károlyi kertben az 1956–1989 feliratú kopjafa is, mely Németh Ferenc fafaragó munkája (a címoldalba utólag beleszerkesztett fényképen, mely az egyik ünnepség alkalmával készült, látható a kopjafa).

A hely kiválasztásával egyben az események kanizsai áldozatának is emléket állítottak. 1989 óta a nemzeti ünnepé vált október huszonharmadikán Nagykanizsán az 1956-os helyi események néhány helyszínét végigjáró ünnepi sétával emlékezik a város.

(A Czupi Kiadó is szeretne hozzájárulni a városi ünnepséghez azzal, hogy akkorra időzíti újabb köteteinek bemutatóját: 1995. október 23-án Rózsás János Duszja nővér című munkájának, 1996. október 23-án pedig a Kanizsai almanach 1995-ről című kötetnek a bemutatójára került sor a város ünnepi műsorának részeként.)

Összeállította: Czupi Gyula

Dr. Paizs Ferenc 1956-ban

(Egy interjú 1992-ből és egy dokumentum 1956-ból)

Dr. Paizs Ferenc 1992-ben így emlékezik. (Részlet. Az interjút Klapper Lászlóné és Kunics Zsuzsanna készítette. Szerkesztett szöveg.):

Itthon voltam vasárnap, hétfőn nem tudtam visszamenni Egerszegre (1956. október 29. a szerk), mert nem ment a vonat.

Előzőleg tárgyalás volt köztem, a város és a minisztertanács között, mert a városnak egyetlen jogi képzettségű alkalmazottja nem volt. Ezt kifogásolták a minisztertanácsnál. Én mondtam, hogy szívesen visszajövök Kanizsára, igazgatási osztályvezetőnek, másnak nem. A kanizsaiak: azért nem jó, mert nem párttag. Erre a minisztertanács: hol élnek az elvtársak, ez ma már nem számít. Megegyeztek, hogy visszajövök.

Tehát hétfőn nem tudtam visszamenni. Kerestem valami autót, de nem volt, találkozik a Bánfalvi vagy Bánhegyi tanárral, azt mondja, menjek, éppen gyűlés van és úgyis visszajövök Kanizsára, hallgassam meg a gyűlést.

A Nemzeti Bizottság ülésezett, a Domonkost és a Horváth Balázst leváltották. Nincs tanácselnök senki. Nem működik a város. Intézkedni kell. Úgyis jövök vissza, politikai kérdésekkel foglalkozzon más, az apparátust én beindítom.

A Horváth Balázs ismert Egerszegről. Jön hozzám, hogy mi lesz vele, neki három gyereke van. Még a Hemmert Kari bácsinak szóltam, ő akkor a nyomdában volt főkönyvelő, megkértem, hogy vegye fel a Horváth Balázst.

Aznap nagygyűlés volt.

Azt tanácsoltam, hogy vigyük be a tömeget zárt területre, mert a tömeggel nagyon nehéz. Egy ügyes szónok a tömeggel azt csinál, amit akar. Az egyéni felelősség felbontódik, amit soha el nem tudnék követni, a tömegben megcsinálom. Gyerünk gyűlésbe, terembe, ott kiabálhat mindenki, amit akar, nem történik semmi. Na, így szereltem le a társaságot a Legényegylet helyiségében.

Engem már valaki felhívott Csapról – máig sem tudom, ki lehetett, talán egy vasutas – és közölte, hogy ennyi és ennyi orosz már elhagyta az állomást és mennek az országba. Vigyázzanak, mert az oroszok már jönnek. Mindenesetre leállítottam a hangosbeszélőt, hogy hangosbeszélőn közlést csak az én aláírással lehet tenni, nem engedtem mindenféle szöveget beordítani. A közellátás, a környékbeli téeszekből adjanak, amit lehet. Pestre kell szállítani, mert Pest körül van zárva stb. Aláírásokat nem kaptam és nem is kértem, nem volt erre szükségem.

Elég az hozzá, hogy összesen működtem három napig. Iszonyú idegfeszültséggel, mert sokan jöttek, hogy ez, meg az kell.

A felvonulásokat beszünttettem, jöttek, hogy szövetséget alakítunk, válasszom az volt, hogy erre ráérünk, várjanak türelemmel.

A gyűléseken én egy árva szót nem szóltam. A Lékaai elég ügyesen játszott a tömeggel, mert már zsidóztak is. Elég ügyesen szerelte le a dolgokat, de az embereknek feltűnt, hogy a Paizs nem szól egy szót se, engem elég sokan ismertek. Szándékosan nem szóltam. Mit mondjak, hogy jönnek az oroszok?

Megyek haza késő este a Sugár út és a Rozgonyi utca kereszteződésénél ott, ahol a párház volt, egy nagy teherautó és egy főhadnagy osztogatja a fegyvereket. Kérem, mi ez itt? Jönnek az oroszok, fegyverrel várjuk őket. Azonnal összehívtam a társaságot, nem azért, mert nekem akkora hatalmam volt, de az utolsó szálig visszaadták a fegyvereket. Minden darabot. Senki, még egy pisztolyt sem tartott meg. Közzétettem egy hirdetményt, amelyet én szövegeztem, hogy várható, hogy az orosz csapatok érkeznek, ezért felhívtam a város közönségét, ellenállást ne tanúsítsanak, atrocitás ne történjen a városban.

A hirdetményt közzétettem és bemondattam a hangos beszélőbe. Az én szerepem végetért, mert már jöttek. Megszűnt a bizottság. Ez volt az én egész tevékenységem.

Persze éjszaka bevittek az oroszok a Károly laktanyába (Dózsa). Szemét, piszok és kosz volt minden. Hajnal körül már egybe engedtek bennünket a Lékaival, mert azt is behozták, és reggel az a százados, aki még előző nap verte a mellét, hogy ide orosz – amíg én itt vagyok – nem jön, már egészen másképp beszélt. Mikor engem elvittek, a nejemnek megtiltották, hogy bárkit értesítsen, de ő azért telefonon rögtön aktivizálta a Benkő Jánost, az volt akkor a titkár, meg néhány ismerőst, főleg MAORT-osokat. A MAORT-osok rögtön akcióba léptek, mert engem el akartak szállítani Kaposvárra, s ki a Szovjetunióba. Ezt nem is titkolták. A MAORT-osok azt mondták, hogy ha ezt az embert elviszik, akkor 5000 ember rögtön akcióba lép. Volt is sztrájk, de én az olajosokkal elintéztam, hogy fenntartó fűrást végezzenek, nehogy a kutak eliszaposodjanak. S ezt meg is csinálták. A gépgyár leállt, minden leállt.

Kiengedtek. Egy darabig fungáltam, aztán megint lecsuktak márciusban, amikor vége volt a MUK-nak. Augusztus 18-án megint lefogtak, már harmadszor. Házkutatást tartottak, padlástól a pincéig. Fegyvert kerestek. Még katonakoromban sem hordtam pisztolyt.

No, jön a tárgyalás. Első tanú a Horváth Balázs, aki azt vallja, hogy őt kirúgtam. Pedig akkor már ki lett rúgva, a Szabó Gyurka közölte vele, hogy a Nemzeti Bizottság

leváltotta. Hozzám már könyörögni jött, és én kidobtam, mikor ő a három gyerekének kenyeret kért – mondta. A Hemmert azt mondta, hogy a Paizs nála intézte el, hogy felvegyék a nyomdába. A Horváth Balázs az ellenkezőjét vallotta. A bíróság a Horváth Balázs vallomását fogadta el.

A börtön, a Márianosztra, az egy külön téma. Amnesztiával kiengedtek két év után. Az enyhülési évek alatt a megyei bíróság megküldte a megsemmisítő határozatot, a miniszterelnök bocsánatot kért

Az 1956-ból való dokumentum a DELZALA 1. számában jelent meg november 10-én. A bevezető szakaszt követő részt az '56 ZALÁBAN című kötet is közli a 308-309. oldalakon, a közléshez fűzött lábjegyzet szerint a nyilatkozatot röplapon is terjesztették a városban (az '56 ZALÁBAN című kötetben található változat tartalmaz olyan sajtóhibákat, melyek nehezítik a szöveg megértését, ezért is fontos a DELZALABAN megjelenek újbóli közzététele):

„Dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc

nyilatkozata:

A város lakosságának érdekeit szolgáltuk

Szerdán délelőtt Nagykanizsán futótűzként terjedt el a hír, hogy dr. Lékai Gyula ügyvédet, a Városi Nemzeti Bizottság elnökét, valamint dr. Paizs Ferencet, a Nemzeti Bizottság által megbízott volt tanácselnököt a katonai hatóságok őrizetbe vették.

Az MSzMT (nyilván MSzMP, a szerk.) ideiglenes intézőbizottsága, valamint a városi szervek szintén megdöbbenéssel fogadták a hírt és azonnal működésbe léptek dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc szabadonbocsájtásának érdekében. Közbelépésük eredményes volt és mindkét dolgozó 12 órai fogvatartás után szabadlábra került. Megállapítást nyert, hogy a katonai szerveket helytelenül tájékoztatták. Dr. Lékai Gyula és dr. Paizs Ferenc szabadlábrahelyezésük után a következő nyilatkozatot tették:

Alig egy héttel ezelőtt városunk lakossága a forradalom lázában égett. Ezt a megmozdulást azonban olyan jelenségek kísérték, melyek a rendet, a város biztonságát veszélyeztették. Városunk sorsáért és a forradalom vívmányainak megtartásáért aggódva, néhány nagykanizsai mérsékelt, megfontolt barátunkkal és a dolgozó nép széles rétegei bevonásával elhatároztuk, hogy közbelépünk. Életrehívtuk Nagykanizsán a Nemzeti Bizottságot, melynek elsődleges feladatául a rend, a fegyelem helyreállítását, nemkülönben a város élelmezésének biztosítását és a forradalom vívmányainak megtartását tűztük ki. Ebben a nehéz és felelősségteljes munkában a város tanácsának, üzemeinek, vállalatainak, munkástanácsainak bizalmából és velük karöltve, fáradságot nem ismervé dolgoztunk. Munkánk nyomán a felzaklatott kedélyek némileg megnyugodtak, a rend és fegyelem helyreállt, a túlzó elemek káros munkáját kikapcsoltuk.

Ilyen körülmények között vált lehetővé azután, hogy városunk lakossága és honvédségünk a szovjet csapatok megérkezésekor rendben és nyugodtan viselkedett, és ezzel városunk egész lakossága megmenekült attól, hogy a város harci cselekmények színhelyévé váljék. Eddigi tevékenységünket a honvédség illetékes szervei felül-

vizsgálták, és ennek eredményeképpen megállapították, hogy közreműködésünk a város vitathatatlan érdekeit szolgálta és minden kilengéstől mentes volt. Hangsúlyozzuk, hogy tevékenységünk célja – amint azt már közbelépésünk alkalmával is több ízben hangsúlyoztuk – Nagykanizsa város összes lakóinak biztonsága, városunk rendjének helyreállítása volt, és nem követtünk semmiféle olyan célt ebben a munkában, amely akár a földbirtokos, vagy tőkés rend hatalmának visszaállítását szolgálta, vagy szolgálhatta volna.

Amikor városunk lakosságával közöljük, hogy a személyünkkel kapcsolatos intézkedések szerdán fél egy órakor megszűntek és szabadlábra helyeztek bennünket, mélységes megatartottsággal és köszönettel adózunk Nagykanizsa város dolgozó népének, a város tanácsi vezetőinek, a pártszerveknek, vállalatoknak, intézményeknek, összes barátainknak azért, hogy önzetlen és a város érdekeit szolgáló munkánkat támogatták és mellettünk hitet tettek.

1956. november 7-én.

Dr. Lékai Gyula Dr. Paizs Ferenc”

Az '56 ZALÁBAN kötet a már idézett lábjegyzetében leírja, hogy már november 5-én letartóztatták a két vezetőt. Ez tűnik logikusnak hiszen 12 óra alatt nem alakulhatott ki a dr. Paizs Ferenc 1992-es interjújában jelzett tömegmozgalom a kiszabadításuk érdekében.

A *DELZALA* november 10-i számában a felvezető szöveg erősen tompítani próbálja a letartóztatás tényét. Először azzal, hogy a letartóztatás idejét 12 órának írja. Másodszor azzal, hogy a letartóztatás elítélői között elsőként említi a lap egyik kiadójának, az MSzMP ideiglenes intézőbizottságnak a nevét (de még nem szokta meg az újságíró vagy a szedő az új nevet, ezért MSzMT-nek szedik a lapgazda nevét), a Paizs Ferenc említette tömegmozgalomról, sztrájkfenyegetésről, a MAORT-osokról viszont egyáltalán nincs szó.

Holott – alaposan elolvasva és a körülményeket számbavéve – éppen ez a dokumentum bizonyítja, hogy széles összefogás volt kialakulóban a város két forradalom alatti vezetője mellett az orosz megszállás ellenére. Ennek az összefogásnak a hatására engedték ki őket. Sőt akkora lehetett a félelem a hatalom oldalán, hogy egy nyilatkozat kiadására is szükségük volt a kedélyek csillapítására. Valószínűleg – felmérve a helyi erőviszonyokat – a szovjet katonai alakulatok is csak akkor merték elhagyni a várost, amikor már nem kellett tartani helyi bonyodalmaktól. A *DELZALA* ugyanezen számában ugyanis megjelent az alábbi rövid hír is:

„A szovjet katonai alakulatok miután a rend helyreállításában segédkezet nyújtottak a nagykanizsai katonai parancsnokságnak, s miután ittartózkodásuk alatt a város lakossága nyugodtan és fegyelmezetten viselkedett, szerdán a délutáni órákban eltávoztak Nagykanizsáról.”

A szovjet alakulatok kivonása, a két vezető szabadonbocsátása és a nyilatkozat kiadása tehát azonos időpontban történt.

A mai olvasó számára is magával ragadó a nyilatkozat megfogalmazóinak bá-

torsága, emberi tartása, hiszen több napi fogvatartás után írták le ezeket a higgadt és mértéktartó szavakat, mellyel a forradalmi időszakot jellemezték. Példaadó az a nyilatkozatukból is jól kiolvasható aggodalom, amely vezette őket a forradalom alatti működésükben. Nem véletlenül tett hitet mellettük a város a szovjet alakulatok Nagykanizsán tartózkodása idején is.

Dr. Paizs Ferenc egykori működésének méltó elismerése akkor történt meg, amikor 1994-ben díszpolgárává avatta Nagykanizsa városa.

Rózsás János visszaemlékezése

(Személyes visszaemlékezés a nagykanizsai 1956-os eseményekre)

1956 dicső és tragikus tizenkét napjának története a budapesti eseményeket illetően viszonylag közismert az érdeklődők előtt.

Talán érdekes elmondani azt, hogy messze Budapesttől, itt a délszláv határ mentén emlékezetem szerint hogyan zajlottak le azok a történelmi napok.

A méltóságteljes, klasszikus zeneszámok sugárzása közben meg-megszólaló Kossuth rádióból, az alkalmi rádióadók közvetítéseiből s a Szabad Európa Rádió szünet nélkül sugárzott riportjaiból értesültünk a budapesti eseményekről. A hírforrások nem voltak teljesen hitelesek, hiszen az egyidejű történések szövevényét azokban a felforrósodott napokban senki át nem láthatta.

Nagykanizsán 1956. október 23-án, kedden a vihar előtti csend izgalmában telt el a nap. A déli hírek hallgatói hozták a munkahelyekre az újabb fejlemények híré: a belügyminisztérium betiltotta a budapesti egyetemisták tervezett tüntetését. Aztán délután hirtelen mégis engedélyezték. Hallottuk, hogy megmozdult egész Budapest, mindenki az utcán van, visszhangozzák a magyar nép követeléseit.

Este nyolc órakor körbeültük a rádiót, és lélegzetviesszafojtva hallgattuk Gerő Ernőnek, a párt első titkárának előre beharangozott beszédét: fenyegetett, kommunista szólamokat hangoztatott. Szavai csak olajat öntöttek a tüzre. A beszéd hirtelen meg is szakadt. A rádióból különböző zörejek hallatszottak, fejvesztett kapkodást éreztünk, majd nemsokára lövöldözés zaja törte meg a sercegő csendet. Rögtön tudtuk, hogy most valami nagy baj van.

Október 24-én, szerdán Nagykanizsán még folyt a munka a gyárakban és egyéb munkahelyeken. Mindenki a rádiót leste, várta a híreket a fővárosból. A művészlemezkekről áradt a zene, és a rendszertelen, szűkszavú hírek, közlemények, az ellentmondásos állásfoglalások, felhívások nem adtak eligazítást. Tudtuk, hogy lőnek a fővárosban, ezt telefonhívások is megerősítették, de hogy kik a felkelők, és a hatalom milyen erőket vetett be velük szemben, nem tudhattuk.

Október 25-én, csütörtökön kora délután a Dunántúli Kőolajipari Gépgyár munkásainak szervezésében nemzetiszínű zászlók alatt vonultak a város utcáin a különböző munkahelyekről az emberek, a Szabadság térre. Az első világháborús

emlékmű környékén gyülekezett az egyre sokasodó tömeg. A magasra emelt zászlókat tartó munkások után, rendezett sorokban elindult a tüntető menet, és bekanyarodott az Ady Endre utcába. A városháza előtt megtorpant az eleje, és kiabáltak: Kitűzni a nemzeti zászlót!

A hivatalsegéd sebtében megjelent az erkélyen, de a lobogó közepén ott volt a vörös csillagos címer. Fújolni kezdtek az emberek, és a hivatalsegéd zavartan tétoázott. Kilépett utána a felesége, ollóval a kezében. Egyszerre felzúgott a tapsvihár. Egy perc alatt az erkély rácsához erősítették a lyukas zászlót, és a menet megindult tovább, de rögtön újra megállt. A tisztiklubon sem volt zászló! A tömeg előzönlötte a posta és a klub közötti kiszélesedett utcát, és kórusban kiabált zászlóért. Csak amikor a zászló végre megjelent az épület homlokzatán, akkor hömpölygött tovább az emberáradat. A Kossuth-nótát, a Klapka-indulót énekeltek végig az Ady utcán. Itt-ott jelszavak is elhangzottak, főként: ruszvik haza!

A vasutas házaknál, az aluljáró mellett felnyitották a sorompókat, és a tömeg a dombtetőn lévő határőr laktanyához vonult.

A laktanya parancsnoka és a tisztek a kapuőrség épületének lapos tetejéről biztosították a tüntetőket együttérzésükről, és a tömeg a katonákat éltetve vonult le a Csengery utcára, és a Fő utcán lekanyarova visszatért az Erzsébet térre. A Himnusz eléneklése után a tömeg békésen feloszlott.

Ezután fiatal gyári munkások végigjárták a várost, és mindenütt leszedték, leverték a vörös csillagokat, a kommunista címeres táblákat.

Este, a korai sötétedés után újabb tömeg verődött össze az Erzsébet téren, és lelkes közbekiabálásokkal, fel-felcsattanó tapssal buzdították a munkásokat, akik a szovjet háborús győzelmi emlékmű tetejéről próbálták acél sodronykötelekkel, munkagépekkel lehúzni a szovjet katona betonszobrát. A betonvas ellenállt a kötélhúzásnak. Valaki közbekiáltotta: Mutasd meg neki az órádat, majd akkor lejön!

Egy idősebb ember a betonkút kávéján egyensúlyozva szónokolt: Azt mondták, hogy majd az unokáinknak jobb lesz, én azt akarom, hogy már nekem is jobb legyen! Magtapsolták.

Végre sikerült a magasból lerántani a betonszobrot. Ujjongó kiabálás, tapsvihár követte a sikeres akciót.

Mivel minden megmozdulásban nem vettem részt, ezért a Zala rendkívüli kiadásának a kortársak által hitelesnek tartott beszámolóját és az Új Zala október 28-i, első számát ajánlom azoknak, akiket az utcai események további részletei érdekelnek. (Ezek a híradások kötetünk *Nagykanizsa 1956* című összeállításában olvashatók. A szerk.)

Az egyetlen, péntek esti véres esemény után, melyre mindenki másképpen emlékszik vissza, már nem történt sem tüntetés, sem zavargás a városban. Megalakultak a vállalatoknál, intézményeknél a nemzeti bizottságok, a forradalmi tanácsok, az élet normalizálása és az új jövő megalapozása érdekében. A környező falvakban is ez történt. Csupán annyi megtorlásról tudok, hogy az egyik községben a körzeti rendőrt bekényszerítették a templomba, letérdeltették és el kellett neki mondani a Miatyánkot...

A falvak lakossága gyűjtötte az élelmiszert a fővárosiak számára. Teherautókon szállították Budapestre, és friss, első kézből származó hírekkel tértek haza.

A városban egymás után szüntették be a vállalatok és intézmények a munkát, amikor híre jött, hogy a szovjet csapatok kivonulása vontatottan történik, vagy egyes hírek szerint még el sem kezdődött, csak vonulgattak egyik vidékről a másikra.

November elseje, Mindenszentek napja abban az évben ünnepnapnak számított. Csendes, ködös nap volt, amikor mindenki igyekezett leróni kegyeletét elhalt hozzátartozóival szemben. Egy általános felhívásra este az egész országban mindenütt égő gyertyát tettek ki az ablakokba, az elmúlt napok hősi halottairól való megemlékezésül. Nem gondolta senki, hogy az áldozatok, a hősi halottak száma rövidesen megsokszorozódik.

November 3-án, szombaton Nagykanizsán, miként szerte az országban, mindenütt üléseztek a forradalmi bizottságok, a nemzeti tanácsok. A hétfői munkakezdésről tárgyaltak, a gyakorlati tennivalókról, ami a leállás utáni munkakezdéshez szükséges. Az akadálymentes közellátás megszervezése, a gyárakban a nyersanyag-utánpótlás biztosítása, a mezőgazdaságban a még elvégzendő őszi betakarítások szerepeltek napirenden.

Aztán mindenki azzal a tudattal tért nyugovóra, hogy egy csendes vasárnap után hétfőtől helyreáll az élet megszokott rendje. Aztán az ország vezetésének gondja már a politikusokra tartozik.

November 4-én, vasárnap hajnalban, amikor kinyitottuk a rádiót, és hallottuk Nagy Imre segélykiáltását a beözönlő, a Parlament felé tartó szovjet tankok dübörgése mellett, tudtuk, hogy elveszett minden, vége a magyar szabadságharcnak!

Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottságtól.

M e g b í z ó l e v é l.

A Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottság megbízza.....

Révész János.....t a Nagykanizsai Járási Ideiglenes Nemzeti Bizottság tagjává, hogy járásának állami sajtóügyi ügyeit képviselje. Felkértem a hatóságokat, intézményeket, hogy munkájában legmaximális támogatást nyújtsanak.

Ezen igazolás a Nagykanizsai járás területén való utazásra és kinnmaradásra időn túli közlekedésre is érvényes.

Ezen megbízólevelem visszavonásig érvényes.

Nagykanizsa, 1956. október 29.

Jelölés
Tanács VB. Titkára
Márton Sándor
az Ideiglenes Járási
Nemzeti Bizottság elnöke.

A nyugat közömbössége, taktikázása és óvatossága lehetőséget adott Moszkva bolsevista urainak, hogy kiteljesítsék határtalan bosszújukat a kiszolgáltatott magyar népen, csírájában fojtsák el a csak éppen kisarjadt magyar szabadságmozgalmat. Moszkva honi vazallusai, a magyar kommunisták, a karhatalmisták kegyetlen és szolgálai engedelmességgel fojtották vérbe a nemzeti törekvéseket.

A forradalmi bizottságok még néhány hétig működtek, próbálták az adott körülmények között normalizálni az életet, de az addig megszeppenten bujkáló párttitkárok, a pártbizottságok újraeledő diktatúráját kiteljesítve, magukhoz ragadták a korlátlan hatalmat. Megkezdődött Nagykanizsán is a leszámolás, a bűnbakok keresése, a kegyetlen megtorlás, holott városunkban az októberi napok viszonylag békésen és

fegyelmезetten zajlottak le. Akik a lelkesedés, a szabadságvágy napjaiban a tömeg élére álltak, azok a béke és nyugalom minden áron való megőrzésén fáradoztak. Október vezetőinek éppen népszerűségük miatt kellett megbűnhődniük, mert a mindenható párt nem tűrt vetélytársat, önállóan gondolkodó embereket a mindennapi élet megszervezésében, irányításában.

Rózsás János

Rózsás János – a Gulagon töltött évek tapasztalatával a háta mögött – egy irattartóban őrizte az elmúlt évtizedeken át 1956-os emlékeit. Itt őrizte a megsárgult, gépeléssel terjedő lapok, újságok mellett a megbízó levelét, egy házilag színezett nemzeti színű szalagocskát, jelvényeket és egy fényképet is. A kép a Szabadság téri szobor ledöntése utáni napon készülhetett a járási tanács ablakából akkor, amikor Dr. Kerecsényi Edit is fényképezett. A monstrum csúcsáról ledöntött katonaszobor helyén piros-fehér-zöld zászló leng. A fénykép, hátoldalán „Nagykanizsa, 1956. október 25. – szobordöntés – este 1/2 10 órakor.” felirattal, eddig még publikálatlan szép emléke városunknak.

Hogyan ünnepeltük a honfoglalás 1100. évfordulóját Kanizsán?

*A millecenári-
umra készülő vá-
ros az előző évi, a
750 éves évforduló
ünneplésének ta-
pasztalataival kezd-
hetett az 1996-os
megemlékezések
 megszervezéséhez
és lebonyolításá-
hoz. Természetes
tehát, hogy az előző
évi ünnepségből át-
vettek több elemet.*

*Ismét felkért a Közgylűs egy szervező bizottságot az ünnepségsorozat koor-
dinálására, költségvetésében a rendezvények finanszírozására megállapította a
támogatás összegét. Műsorfűzet jelent meg a tervezett programokról. A város napján,
április 20-án ünnepi közgyűléssel, az ebből az alkalomból adományozott kitüntetések
átadásával kezdődött a program. A Városvédő Egyesület és a Ryno Kulturális
Menedzseriroda nagyszerű rendezvényei színesítették az év ünnepi kínálatát. Bár
minden intézményre nem terjednek ki beszámolóink, de a megörökítettekből is
kiderül, szinte az egész város igyekezett kivenni részét az ünnepségből. A honfoglalás
évfordulója Nagykanizsa város ünnepe is lett.*

Az indítványtól a tervekig

Papp Ferenc önkormányzati képviselő javaslata alapján a városi képviselőtestület az 1995. december 19-i ülésén 255/1995. számú határozatával a honfoglalás 1100. évfordulója városi megünneplése előkészítésére és lebonyolítására 15 tagú bizottságot hozott létre. A bizottság elnökének Zsoldos Ferenc nyugalmazott városi tanácselnököt, önkormányzati képviselőt választotta.

A Közgylűs 1996. február 6-i ülésén a 13/1996. számú határozatában már a szervezőbizottság javaslatát is elfogadja az ünneplés legfontosabb elemeit illetően. Részletek a határozatból: „Nagykanizsa Megyei Jogú Város Közgylűse az előkészítés-
hez és a kivitelezéshez szükséges idő biztosítása érdekében egyetért azzal, hogy (...) meg kell kezdeni a következő események előkészítését: a rendezvénysorozatot nyitó A magyar fa című kiállítás, díszhangverseny előkészítése, műsorfűzet kiadása, képző- és iparművészeti, fotó- és film; novella- és visszaemlékezés pályázat kiírása, helytörténeti-történettudományi konferencia előkészítése, várkapu emlékmű fel-
állítás.”

Az önkormányzat a honfoglalás 1100. évfordulójának városi megünneplését maximum 5 millió forinttal támogatja.

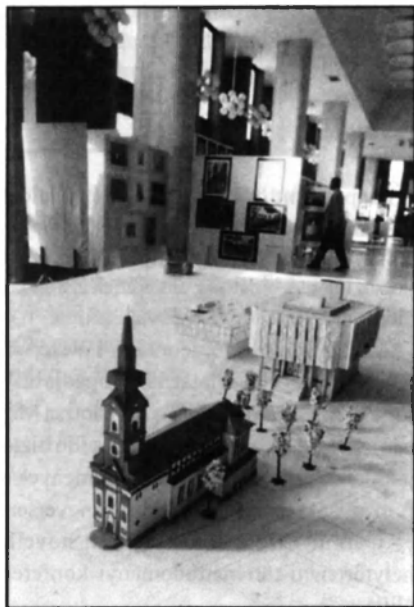
A polgármester a képviselőtestület nevében kérje fel az intézményeket, a város gazdálkodó szervezeteit, a képvise-

lőtestület tagjait, a bizottságok tagjait, a lokálpatrióta állampolgárokat, hogy munkájukkal, lehetőségeik szerint tárgyi vagy anyagi segítségükkel vegyenek részt a honfoglalás 1100. évfordulója méltó megünneplésében.”

Az ünnepségsorozat indulása 1996. április 20-án

Az előkészületekből érzékelhető, hogy a város napjára, április 20-ra, a millecenáriumi év nyitórendezvényére a programok igen nagy száma koncentrálódott. Már délelőtt megkezdődött az ünnepségsorozat, melynek aznapi minden programja a HSMK-ban zajlott. Gerencsér Tibor azt a millecenáriumi nemzetközi gyermek és ifjúsági rajzkiállítást ajánlotta az érdeklődők figyelmébe, mely a Millecenáriumi Szervező Bizottság és a Kőrösi Csoma Sándor Általános Iskola által meghirdetett rajzpályázatra érkezett munkákat mutatta be. Ezt követően Karmazin József a Környezetünk című rajzkiállítást nyitotta meg, itt arra a rajzpályázatra küldött alkotások szerepeltek, melyet a Kaán Károly Környezetvédelmi Egyesület és a Nagykanizsa Város Környezetvédelméért Alapítvány írt ki a Föld napja 96 alkalmából.

Az Építsük fel Nagykanizsa belvárosát! című akció keretében elkészült makettek is megtekinthetők voltak az előcsarnokban.

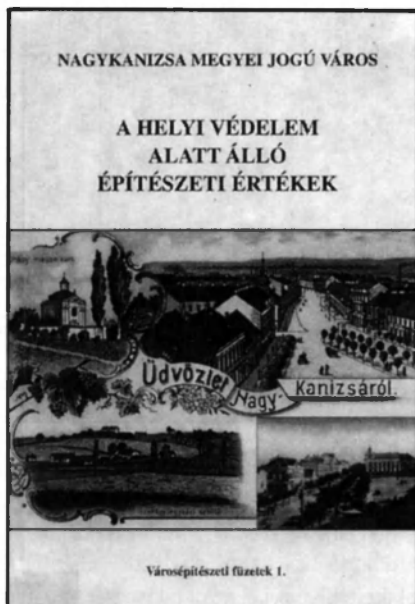
Nagykanizsa műemléki és helyi védelem alatt álló épületeit bemutató fotókiállítás nyílt délután. Ekkor mutatta be a Városépítészeti füzetek 1. darabját, az *A helyi védelem alatt álló építészeti értékek* című munkát a kötet lektora, dr. Román András építész-mérnök, kandidátus, címzetes egyetemi docens. A kötet utószavában dr. Román András így méltatja a városnak azt a szándékát, melyet helyi rendeletében (többek között a kötet ennek szövegét is tartalmazza) megfogalmaz:

„Egy város építészeti öröksége több, mint műemlékei. Az örökség azt fejezi ki, mi az a az épületállomány, ami a város és lakói identitását kifejezi, ami nélkül nem lenne önmaga. (...)

Nagykanizsa nagy múltú, fontos és szép város. Fontosabb és szebb annál, mintsem hogy mindössze műemlék, műemlék jellegű és városképi jelentőségű épület fejezze ki az építészet nyelvén jeles múltját. Ezért tartom nagy jelentőségű és kiváló tettnek azt, hogy az önkormányzat további 240 épületet, épületrészt és növényi együttest helyi védelem alá vont, s a fenntartásáról még anyagi támogatással is gondoskodik. A város építészeti és táji öröksége megóvásának legjobb módszere ez.”

A magyar fa című tárlat a kiállítóteremben nyílt meg 17 órakor. Németh Alajos nagykanizsai okleveles faipari mérnök kutatásai alapján készült a kiállítás, mely azt mutatta be, milyen fafajtákkal találkozhattak őseink történetünk során.

18 órakor a színházteremben megkezdődött a nyilvános ünnepi közgyűlés és díszhangverseny. Itt adták át a város kitüntetését is.

A magyar fa című kiállítás megnyitása

1996. április 2-i ülésén határozott a Közgyűlés arról, hogy az április 20-i ünnepi ülésén kinek adományozza a Nagykanizsa Megyei Jogú Városért kitüntető címet. Mivel a határozat az adományozás rövid indoklását is tartalmazza, ezért szövegét közöljük:

„92/1996. számú határozat

Nagykanizsa Megyei Jogú Város Közgyűlése

a.) Harkány László nyugdíjas pedagógusnak a „Nagykanizsa Megyei Jogú Városért” kitüntető címet adományozza, valamint nettó 50.000 Ft pénzjutalommal és emléklappal ismeri el az oktatásban és a kulturális életben végzett magas színvonalú és köztiszteletet kiváltó munkáját.

b.) Dr. Ördög Ferenc nyelvész-tanárnak magas színvonalú tudományos tevékenysége és tanári munkássága elismeréseként „Nagykanizsa Megyei Jogú Városért” kitüntető címet, 50.000 Ft nettó pénzjutalmat és emléklappal adományoz.

c.) A Dél-Zala Néptáncegyüttes magas színvonalú működését, a város néptáncmozgalmában betöltött szerepét „Nagykanizsa Megyei Jogú Városért” kitüntető cím odaítélésével, emléklappal, valamint az együttes további magas színvonalú működését szolgáló 100.000 Ft pénzjutalommal ismeri el.”

A program díszhangversennyel zárult.

A honfoglalás 1100. évfordulóját ünneplő városi programok indításához szorosan kötődik a két nappal későbbi faültetés, mely a Kaán Károly

Környezetvédelmi Egyesület és a Nagykanizsa Város Környezetvédelméért Alapítvány szervezésében a Föld napja 96 alkalmából valósult meg. Ez az esemény egyben emlékezés is volt egy száz évvel korábbi nagykanizsai eseményre, akkor létesítették ugyanis elődeink a honfoglalás 1000. évfordulója alkalmából a Sétakertet. Őszintén reméljük, hogy miután a Thúry téren elültetett fák meg nőnek, és a terv további részei is megvalósulnak (a tervet Németh Andrea kertépítő szakos egyetemi hallgató készítette), a milicentenáriumi park a város polgárainak ugyanúgy örömeire szolgál, mint hosszú idők óta a Sétakert. A jeles eseményen a Vécsey iskolások adtak műsort, és a város jegyzője, dr. Takács Anikó mondott köszöntő szavakat.

Helytörténeti pályázat

Pályázni lehetett Nagykanizsa történetét 1690-től napjainkig felölelő bármely helytörténeti témát feldolgozó munkával, amely a pályázat elküldésének időpontjáig nyomtatásban még nem jelent meg.

A pályamunkák megvizsgálására és elbírálására a Polgármesteri Hivatal által alakított háromtagú bizottságnak minden tagja történész volt. A pályázatra 12 pályamunka érkezett. Közöttük egyetlen sincs, amelynek tárgya a város 1860 előtti múltjának

valamely jelensége, eseménye lenne. Ez vagy a város régebbi múltja iránti érdeklődés vagy az ilyen témák feldolgozásához szükséges ismeretek hiányára utal.

A benyújtott 12 pályázati munka (zárójelben a négy díjazott munka rangsora): *Berkes József*: Az olajipar építkezései Nagykanizsán a XX. század derekán (II. díj); *Domján Károly*: A nagykanizsai 17. gyalogezred rövid története 1938-1944.; *Domján Károly*: Nagykanizsa katonai tradíciói (Tájékoztató); *Göncz Ferenc*: A nagykanizsai Nemzeti Bizottság tevékenységének története; *Gréger Márk*: Egy magyar polgár a XX. században (Életút, jellem és társadalomrajz); *Közművelődési és Városépítő Egyesület Ifjúsági Klubja, Nagykanizsa*: Miklósfő városrész története, népi hagyományai; *Major Ilona*: A nagykanizsai Chevre-Kadisa könyv (III. díj); *Papp Ferenc*: A város vonzásában. A nagykanizsai Hevesi Sándor Művelődési Központ 20 éve, 1976-1996.; *ifj. Polay József*: Az infrastruktúra fejlődése és hatása Nagykanizsán a vasút megjelenésétől napjainkig, 1860-1996.; *Rábavölgyi Attila*: A nagykanizsai Református Egyházközség története, 1985-1995. (III. díj); *Vadkerty-Tóth Jánosné*: A nagykanizsai Piarista Gimnázium működése 1918-1948 között (I. díj); *Vidóczy Evelin*: A millenniumi ünnepségek Nagykanizsán 1896-ban.

„Visszaemlékezés: Nagykanizsa 1896-1996” című pályázat

Ezen a pályázaton a millenniumi évek és az azt követő történelmi korszakok – egészen napjainkig – politikai, gazdasági, társadalmi, sport, kulturális stb. életével kapcsolatos visszaemlékezés lejegyzésével lehetett indulni.

A benyújtott pályázati munkák (zárójelben a három díjazott munka rangsora):

Berkes József: Az olajipari dolgozók sportpálya építkezése Nagykanizsán (II. díj), *Büki Erzsébet*: a.) Az ezredzászló kalandos története, b.) Ki hagyta hátra a zászlót?, c.) A zászlót hátrahagyó katona én voltam, *Büki Erzsébet*: 150 éves Nagykanizsán a Takarékpénztár, *Csikós Sándor*: Kanizsai olimpikonok 1924-től, *Gelencsér Gábor*: A leghosszabb születésnap, *Illésné Pető Csilla*: Kulturális élet alakulása az elmúlt 100 évben, *Kassai László*: Visszaemlékezés az Olajipari Vadásztársaság múltjára, 1945-1955. (I. díj), *Kassai László*: Visszaemlékezés a nagykanizsai Olajipari Dolgozók Vadásztársasága 50 éves működése négy évtizedes időszakára, *Vellák Zsuzsanna*: Balettciató (III. díj).

Az eredményhirdetés 1996. december 6-án, a Nagykanizsai Képző- és Iparművészek Karácsonyi Kiállítása és Vására megnyitóján volt.

Három városi vetélkedő

„Árpád népe” a Városi Könyvtár Gyerekkönyvtárában

A magyar nép 1996-ban ünnepelte honfoglalásának 1100. évfordulóját. A millemcentenárium, ez a jeles évforduló alkalmat adott arra, hogy az ifjúság – közöttük Nagykanizsa és környékének általános iskolás korú diáksága – a tankönyvek csekély

ismeretanyagán túl, könyvekre alapozott kutatómunka segítségével érzelmileg közelebb kerülhessen nemzete történelméhez, lakóhelye múltjához. Ennek a célnak a megvalósulása érdekében a helyi Millecentenáriumi Szervezőbizottság egy egész esztendőt átfogó vetélkedősorozatot rendezett, amelyhez partnerként csatlakozott a Családi Iroda, a Városi Könyvtár Gyerekkönyvtára, a Kanizsa és vidéke Extra közérdekű hetilap, valamint a Thúry György Múzeum.

A vetélkedősorozat első részében a tanulók március 1-jétől május 10-ig – életkori megkötés nélkül – könyvtári kutatómunka segítségével egyéni levelezős játékban vettek részt. A 10 hetes „Árpád népe” fedőnevű játék 50 kérdése a honfoglalás és az államalapítás időszakával foglalkozott, különös tekintettel őseink szokásaira és életmódjára. Az Extrában hetente megjelent kérdéssorok 18 iskola 161 tanulójának érdeklődését keltették fel. Volt néhány negyedik és a felső tagozat valamennyi évfolyamából akadtak játékosársak. Öröndetesen sok ötödikes és hatodikas kisgyerek, akik ebben az időszakban vagy az előző tanévben ismerkedtek meg a történelem tantárgy tanulása során a honfoglalás szívet-lelket melegítő történetével.

Minden játékvezetőt, így az „Árpád népe” levelezős játék megálmodóját és megszervezőjét is érdekelte az eredmény, de leginkább a gyerekek gondolkodásmódjára és véleményére volt kíváncsi. Az ópusztaszeri kirándulás hosszú buszozása során ki nem fogott a szó a nebulókból. Mert hát az olyan kérdésekre, hogy a jurtában – szabályozottan – hol volt a helye a személyeknek és a tárgyaknak, vagy miféle testvér volt Hunor és Magyar, a válasz az ajánlott irodalom alapján gyorsan elkészült. Kicsit más volt a helyzet, ha az ezer évvel ezelőtti és a mai magyarságot kellett valamiféle tényanyag alapján összekapcsolni. A „Miért volt a honfoglalás korának egyik legpraktikusabb viseleti darabja az öv, és napjainkban milyen foglalkozást űző embereknek fontos, hogy ruhájukon övet viseljenek?” kérdésére jött is mindenféle válasz, méhész, vadász, bőrféjű, de egyenruhás alig. A gyerekek gondolkodásmódja az öv kérdésében egészen más volt, mint a szaktanároké. Az meg különösen kacagtató helyzetet produkált, amikor a játékvezető egy kis visszajelzést adott a második hét 10. kérdésére adott válaszok összegzése nyomán. A kérdésre: Kiről írta Querfurti Brúnó bencés szerzetes az alábbi sorokat: „... valójában az egész országot markában tartá, és férje dolgát is ő végzé el...”? többen tévútra jutottak, nem Sarolt fejedelemasszonyra gondoltak, s az asszony és férj dolgát mulatságos szempontból közelítették meg. A gyerekek elmondták, hogy nagyon szerették azokat a kérdéseket, amelyek jelentékenyen kiegészítették az iskolai tanulmányaikat. Ezek közé tartozott például az 5. kérdés: „Hol helyezkedett el az ősi méltóságlistán az árpád rang? Hogyan lett ebből a fogalomból személynév?”, vagy a 44. „Milyen szerepük volt a pogány magyarság vallási világában az alábbiaknak: az égtájak közül Keletnek, az állatok közül a lónak, a hangszerek közül a dobknak, a ruhadarabok közül a kesztyűnek, a közösségi élet szereplői közül a táltosnak?”

De a legnagyobb problémát felkészítő tanárnak és diáknak egyaránt a „só” okozta. Így hangzott a kérdés: „Végül egy kis matematika következik. A levegő és a víz mellett őseinknek igen nagy szüksége volt a sóra, amelyet bizony nem volt könnyű beszerezniük.

A zalaszentbalázsiak csapata a jutalomkiránduláson

Mennyi lehetett a félmillió magyar-ság egy évi sószüke-sége?”

A játékosok ne-gyede – helyesen – úgy okoskodott, hogy kikereste a statisztikai zseb-könyvből egy mai átlagos magyar ember évi sófo-gyasztását, s azt a mennyiséget le-csökkentve beszo-rozta fél millióval.

Mert ugye akkor azért mégis csak kevesebbet sózott a magyar, mint ma. A tonnák, mázsák, kilogrammok útvesztőiben adódott mindenféle válasz: a 3 millió tonnától az 50 kg-ig.

A válaszokat Gombóczi Klára, Raffai Béláné és Ruff Andrásné könyvtárosok, valamint Ambrus Márta és Büki Pálné tanárok zsűrizték. Végül is a levelezős játékban eredményesen 17 iskola, 132 tanulója vett részt.

Az ünnepélyes eredményhirdetésre 1996. május 24-én a Gyerekkönyvtárban került sor, ahol Zsoldos Ferenc, a Millecentenárium Szervezőbizottság elnöke adta át a megérdemelt jutalmat.

Eredmények (maximális pontszám: 250 pont): 1. Molnár M. (Zalaszentbalázs) 241, 2. Turkulya Cs. (Zalaszentbalázs) 240, 3. Balogh B. (Miháld) 238, 4. Kaj K. (Zalaszentbalázs) 238, 5. Takács Sz. (Zalaszentbalázs) 238, 6. Varga G. (Zalakomár) 237, 7. Gerencsér L. (Zalaszentbalázs) 234, 8. Pintér A. (Zalaszentbalázs) 234, 9. Tóth K. (Zalaszentbalázs) 234, 10. Benke B. (Miháld) 232, 11. Pintér V. (Zalaszentbalázs) 232, 12. Lovas E. (Zalaszentbalázs) 231, 13. Pásztai Zs. (Zalaszentbalázs) 231, 14. Szennyay A. (Batthyány) 231, 15. Kovács R. (Zrínyi) 230, 16. Balogh M. (Zalaszentbalázs) 229.

A legjobb kutatómunkát végző tanulók (1-25. helyezettig) 2 napos ópusztaszeri jutalomkiránduláson vehettek részt, valamint szponzori támogatás eredményeként sok tanuló (26-50. helyezettig) jutalomkönyvet kapott.

Vetélkedő a Vasemberházban

A levelezős játék eredményei alapján a legjobb eredményt felmutató iskolák az őszi időszakban meghívásos csapatversenyen vettek részt. A november 8-án a Vasemberházban lezajlott helytörténeti vetélkedő témája *Nagykanizsa és környékének*

polgári fejlődése volt, különös tekintettel a millennium körüli évek szokásaira és életmódjának a megelevenítésére.

A játék szervezői a vetélkedő előkészítő időszakában sem hagyták magukra a gyerekeket. Kunics Zsuzsa történész a „Kanizsa nagy korszakai” című kiállításnak a múlt század végét reprezentáló részén tárlatvezetést tartott (a kiállításról a Kanizsai almanach 1995-ről című kötet ismertetőt közölt. A szerk.). Tarabó Éva pedig a vetélkedő majdani helyszínét, a Vasemberház történetét és annak jelenét mutatta be. Még koraősszel a zalaszentbalázsi iskola – a csapatok összeismertetése céljából – hangulatos találkozt szervezett, ahol a gyerekek megtekintették az ópusztaszeri kirándulásról készített útfilmet is. A tartalmas és szépen összeállított videofilm Szabó Zsigmond (Kanizsa TV) operatőr munkáját dicsérte, aki kamerájával elkísérte a gyerekeket. A csapatok a helytörténeti vetélkedőhöz szintén kaptak ajánlott irodalmat. Ennek feldolgozása mellett egy 10 perces életkép forgatókönyvét írták meg, majd október 18-án – nagy sikerrel – a Zemplén iskola színpadán elő is adták.

A miháldiak egy századvégi falusi estét, a Batthyány Gimnázium csapata a kanizsai villanyvilágítás létrejöttét, a zalaszentbalázsiak a népiskolai törvény bevezetését, a Hevesi iskola diákjai Kossuth hamvainak a városon történő átszállítása ünnepségét, a Hunyadi járók pedig a pirostéglás kanizsai utcák történetét állították színpadra.

Azon a november 8-i péntek délutánon a Vasemberházban négy négyfős csapat mérte össze tudását (sajnos a miháldiak betegség miatt visszalépni kényszerültek). A hangulatos bevezető után az egykori kanizsai tanítónak, Hajgató Sándornak *A millenniumra* című versét hallgatták meg a résztvevők. A vers 1896-ban jelent meg a Zalai Közlönyben és a verseny előtt néhány nappal – tehát 100 évvel később – ismét megjelent a Kanizsai Almanach 1995-ről című munkában.

A játékvezető a hajdani városháza elé vitte el gondolatban a gyerekeket, ahol két kanizsai atyafi beszélgetett. Ez a beszélgetés szolgált a későbbiek során végig a játékos – de sok komoly ismeretet feltételező – vetélkedő keretével. Így például azonosítani kellett a ma is álló középületek és lakóházak közül azokat, amelyek több századvégi képeslapon láthatók, vagy a múzeumban talált megkopott újságokat kellett kipótolni.

A játékosok élvezettel vetették bele

A Fő út 1907-ben, amikor pirostéglás volt az utca

magukat az akkori Városszépítő Egyesület ülésének rekonstruálásába, a híres kanizsaiakkal történő képletes találkozásba (Kunics Zsuzsa szerkesztésében) és a Thury György Múzeum gyűjteményéből származó, látványos használati tárgyak közül a koridegen darabok kiválasztásába. Komoly tudásanyaggal rendelkeztek azok a – főként 8. osztályos – tanulók, akik a Dr. Rózsáné Dr. Lendvai Anna által összeállított villámkérdésekre eredményesen válaszoltak.

A vetélkedő végén a két hajdani városlakónak végig kellett „hallgatnia”, hogy 100 év alatt mennyire megváltozott a város. Az ügyes helyszíni riportok alanyait jól válogatták meg a gyerekek: a „kisgimnazisták” Lovrencsics Lajost, a Városvédő Egyesület elnökét, a zalaszentbalázsiak polgármesterüket, Molnár Mihályt, a hunyadiak Kálmán Lászlót, az IKI igazgatóját és a hevesiek Mayer Ferencet, lakóközrétük képviselőjét szólaltatták meg.

Befejezésül dr. Horváth György, az Oktatási, Kulturális és Sportbizottság elnöke méltán dicsérhette meg a gyerekeket, hiszen felkészültségükkel, ügyességükkel bebizonyították, hogy megismerkedtek a múlt század végének Nagykanizsájával, nemcsak a város, de környezetének történelmével, szokásaival és életmódjával is.

A zsűri feladatát dr. Rózsáné dr. Lendvai Anna, Hegedűsné Tóth Erzsébet, valamint Hohl Zoltán mindvégig a játéknak megfelelő tónusban látta el.

Eredmények (maximális pontszám: 100 p.) I. Batthyány gimnázium csapata 89 pont, II. Zalaszentbalázs csapata 77 pont, III. Hevesi iskola csapata 70 pont, IV. Hunyadi iskola csapata 59 pont. Jutalmuk: a Nagykanizsai Városvédő Egyesület jubileumi plakettje, könyvek, vásárlási utalványok és különböző értékes reklámtárgyak.

Dicséret illeti azokat a pedagógusokat, akik a tavaszi, illetve az őszi időszakban a tanulókat felkészítették: Gönczné Tóth Ibolya (Miháld), Horváth Tamás (Batthyány gimn.) Molnárné Balogh Mária (Zalaszentbalázs), Némethné Rádi Éva (Heves), valamint Varga Zoltánné (Hunyadi).

A vetélkedősorozatot Büki Pálné tervezte, szervezte és vezette.

A játékok sikeréhez nagymértékben hozzájárultak a szponzoráló cégek, amelyek 180.000 Ft értékben támogatták a jutalmazást. A játék közreműködői a következő intézményeknek mondanak köszönetet: ÁFÉSZ (Nk.), Centrál Hotel, Cigány Kisebbségi Önkormányzat (Nk.), COCA-COLA AMATIL, Hungária Biztosító, Kanizsa Trend Kft., Kereskedelmi Bank Rt., Külkereskedelmi Bank Rt. MOL Rt, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata, Providencia Biztosító, Tungsram Rt. és a Zalaerdő Rt.

Büki Erzsébet

A középiskolások vetélkedője

A honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából több fordulóból álló történelmi vetélkedőre került sor városunk középiskolás diákjai számára. Az iskolai megmérettetések után az írásbeli versenyről 14 csapat jutott a szóbeli fordulóba, ahol az indulók két részben mérték össze tudásukat. A villámkérdések, a képelemzés és a Városi Képtár alkalmi kiállításához kapcsolódó feladat után tíz csoport folytatta a küzdelmet. Az utolsó három fordulóban dönt el (filmbejátszás, barkochba és esszékérdés), hogy melyik

csapat képviselheti majd iskoláját a döntőben; végül a Mező gimnázium három, a Batthyány gimnázium, valamint a Cserhádi szakközépiskola egy-egy csoportja jutott a HSMK kamaratermében megrendezésre került utolsó fordulóba.

A döntőben a versenyzőknek nyolc feladatot kellett megoldaniuk, melyek közül kettőre előre készülhettek a három főből álló csapatok, s ezek bizonyultak a közönség számára a legérdekesebbeknek is. A szituációs játéknak Nagykanizsa mai életét, vagy legalábbis annak egy jellemző momentumát kellett bemutatnia. A legkedveltebb téma a piac és a horvátok vásárlása volt. A másik előzetes feladat pedig riportkészítés volt ismert vagy érdekes kanizsai személlyel, akinek a versenyen kellett a csapattag(ok) kérdéseire válaszolnia. A döntő további fordulóiban a játékosok a zsűri előtt (dr. Rózsáné dr. Lendvai Anna, Kunics Zsuzsa, Jászberényi László és dr. Vándor László elnök) képet elemeztek, esszé- és villámkérdésekre feleltek, barkochbáztak, felelevenítették a képtár kiállításának anyagát és a Honfoglalás című film részleteit.

A színvonalas vetélkedősorozat végeredménye: 1. Dr. Mező Ferenc Gimnázium III. A osztály, 2. Cserhádi Sándor Szakközépiskola II. D osztály, 3. Dr. Mező Ferenc Gimnázium III. E osztály, 4. Batthyány Lajos Gimnázium I. A osztály, 5. Dr. Mező Ferenc Gimnázium IV. A osztály.

A verseny első helyezett csapata – Horváth Miklós, Móricz Krisztián, Tompos András – kétnapos ópusztaszeri kiránduláson vett részt, a többiek könyvjutalomban, valamint az iskolák által – saját diákjaik számára – felajánlott könyvtalványban részesültek. A Hevesi Sándor Művelődési Központ könyvtalványait pedig a döntőben legkiemelkedőbb teljesítményt nyújtó tanulók kapták: Keresztesi Tímea (Mező), Horváth Miklós (Mező) és Kondor Attila (Batthyány).

A történelmi vetélkedő része volt az 1100. évforduló megünneplésének, olyan része, amikor a középiskolás diákok közelebről megismerték a magyar és ezen belül a helyi történelem egy korszakát, annak sajátosságait, Nagykanizsára és környékére vonatkozó jellemzőit. Méltón ünnepeltünk.

Horváth Ilona

A Thúry György Múzeum egy szép képeslap-gyűjteményt jelentetett meg 1996-ban Nagykanizsa a századfordulón címmel (a kiadvány borítója látható a képen). Ebből válogattuk a 9., 11., 12. és az 53. oldalon található képeket.

A szabadegyetem négy nyárra tervezett első ciklusa befejeződött. A kezdetekkor a szervezők abban bíztak, hogy az 1996. évi világkiállítás és a mil레centenáriumi ünnepségek része lesz a 4. év.

A világkiállítás elmaradt. A szabadegyetem azonban az eredeti elképzelésnek megfelelően – visszafelé haladva a magyar történelemben – 1996-ban „visszaért” a honfoglalás és az államalapítás időszakához. Az 1996. június 29. és július 6. között megrendezett negyedik „évfolyam” fényképei mellett álljon itt az Identitás Szabadegyetem célját megfogalmazó gondolatsor Cseke Zoltán és Dr. Márkus Ferenc tollából:

Európa már jó ideje az egységesülés időszakát éli. Nem járhatunk más utat mi, magyarok sem. Jövőnket ugyanis csak az egyesült, liberális és szociális piacgazdaság által éltetett Európában tudjuk megalapozni. Ez a létfontosságú törekvés azonban nem feledtetheti el velünk azt a felismerést, hogy Európa kultúráját, benne a nemzeti kultúrákat veszély fenyegeti. Hiszen az egységesülés szükségképpen kiváltja a nagymértékű uniformizálódást, a nemzeti jellegek elszíntelenedését, esetleg végérvényes eltűnését.

A levegő és a vizek tisztaságának megőrzéséért, a teljes természeti környezet romlásának megállításáért a zöldek szerte a világon mozgalmakat indítottak. Törekvéseik példa értékűek a számunkra! A homo sapiens megmaradásának és boldogulásának nemcsak a fizikai tér romlatlanságának a megőrzése a feltétele, hanem a kultúra egyetemes és nemzeti sajátosságainak megtartása is. A művelődési hagyományok feletti örködés, a kultúra ápolása és fejlesztése minden nép elidegeníthetetlen kötelessége és feladata. Kötelessége más népekkel és magával szemben is!

Európa, sőt az egész művelt világ elvárja tőlünk, hogy a magyar kultúrát a magas kultúrájú népek szellemi asztalára tegyük, hozzájárulva az egyetemes művelődés sokszínűvé tételéhez. A világ tudja, hogy a magyar örökség nélkül szegényebb lenne.

Szegényebb Bartók zenéje, Fábri filmjei és Makovecz Sevil-lában álló háza nélkül.

Az sem kétséges, hogy a magyar kultúrát nem ápolja senki más helyettünk. Az ugyanis a nép, a nemzet kultúrájaként létezik csupán! A nép emlékei, szokásai, dallam- és

ízlésvilága, lelkének a rezdülései nélkülözhetetlenek a művészet számára. Hitelesen akkor szólal meg a művész, ha ezekből merít. Nem hagyhatjuk tehát ezt a kincset veszendőbe menni!

Nem hagyhatjuk, hogy múló divatból, igénytelenségből, tudatlanságból vagy hanyagságból a nemzettudat leglényegesebb tartalmáról, magyar létünk biztosítékáról lemondjunk!

Ez a célunk, ez a feladatunk. Ennek teljesüléséhez óhajtunk segítséget adni az Identitás Szabadegyetem megszervezésével. Hisszük, hogy a szellemiségét magukkal vivő hallgatók jó követői lesznek a magyar kultúrának. Hisszük, hogy a másságot elfogadó, értékeit igenlő, a másik kultúra képviselőjét tisztelő, így az együttélésre alkalmas polgárai lesznek a világnak.

A filmművészeti pályázat

Kotnyek István Madárperspektíva című filmjével nyerte el az első díjat. Második és harmadik díjat nem adtak ki. A zsűri különdíjjal ismerte el a „filmkategóriában elfoglalt különleges funkciója, ismeretterjesztő jellege és dokumentációs értéke miatt” Büki Erzsébet szerkesztő-riporter és Czigóth Sándor operatőr közös munkáját, a város legfontosabb millecentenáriumai eseményeit feldolgozó Ezerszáz című televíziós sorozatot.

Összinte örömünkre szolgál, hogy a televízió lehetőségeivel is kísérlet történt a városi millecentenáriumai események tematikus megörökítésére, ebben a vállalkozásban a Kanizsai Almanach törekvéseivel párhuzamos szándékot látunk megvalósulni. (A szerk.)

**(Nosztalgiavonattal Kanizsáról Kanizsára 1100 kilométeren át a
millecentenárium tiszteletére)**

Egy februári estén csörgött otthon a telefonom. A vonal másik végén Tar Mihály barátom, a Rádió Kanizsa stúdióvezetője beszélt.

– Kitaláltam egy jó programot, és Veled meg tudjuk csinálni! Szervezzünk egy nosztalgiautat korabeli szerelvénnel a millecentenárium tiszteletére, 1100 kilométer hosszú útvonalon járva három napig az országot. Benne vagy?

– Persze!

Így született meg, és ettől a pillanattól indult el az egész országban híressé vált „Kanizsai gőzös” élete.

Májusig rengeteg energiát, időt, munkát emésztett fel az előkészület. Nem volt könnyű elfogadtatni magunkat a MÁV illetékeseivel, bár a partnerkapcsolat létrejöttével már rengeteget segítettek. Mondhatnám „sínen voltunk”.

A kocsik kiválasztása, az útvonal és a menetrend összeállítása, a szálláshelyek felkutatása, az étkeztetés megszervezése után indult a „vonat feltöltése” utasokkal. A szervezésnek ez az időszaka volt a várakozással ellentétben a legegyszerűbb: öszönlöttek az emberek. Csodálatos érzés volt látni, hallani a program fogadtatását, az emberek izalmát, készülődését a nagy útra. És 1996. augusztus 9-én 5 óra 55 perckor felhangzott a nagykanizsai pályaudvar hangosbeszélőjén:

„Figyelem! Beszállás! Nosztalgiavonat indul a 4. vágányról Nagykanizsától Nagykanizsáig. Kedves utasainknak jó utazást kívánunk!”

Leírhatatlan az az érzés, amikor aprónak tűnő, gyönyörű zöld, piros és arany színekben pompázó mozdonyunk – ami a patinás „Déli Vasút 109. 109 pályaszámú gyorsvonati mozdony” névre hallgat – megmozdult, és bodor füstöt eregetve kihúzta

A szerelvény

hatalmas, tíz kocsi-ból álló szerelvényét az állomásról, hogy megkezdje 1100 kilométeres útját.

Az 1917-ben készült elegáns mozdony már kezdettől fogva „kanizsai” volt, nem véletlenül ragaszkodtunk tehát – masinistáink és a kanizsai MÁV vezetőinek tanácsára – hozzá.

Nº100003

RÉSZVÉTELI JEGY

Tarabó Éva

Nagykanizsa, Deák tér 2.

*1100 km nosztalgia vonattal
Nagykanizsáról - Nagykanizsára
1996. augusztus 9-11.*

A szél büszkén lobogtatta az elejére erősített zászlókat, melyek országunk és városunk címereit viselték.

A háromnapos út során rengeteg élmény várt reánk, melyek egy hányadát tudatosan alakítottuk a szervezés folyamán, más része meglepetésként ért bennünket. De, hogy biztosak lehessünk a sikerben, 32 főből álló „kulturális delegáció” utazott velünk. A hatás frenetikus volt. Az Igricek együttes (Balogh Tünde, Cseke József, Farkas Tibor, Horváth Gábor és Kaszás Ottó), a Bojtár népzenei együttes (Horváth Péter, Pataky Annamária, Szatmári László, Tarsoly György és Vizeli József), a Cimborák kamara-néptáncegyüttes (Kócza András, Kócza Zsuzsanna, Kócza Attila, Kóczáné Horváth Piroska, Lengyel József és Péter Katalin) és a Rover majorettescsoport (Molnár Ágnes tánc-koreográfus, Arany Ivett, Balogh Rita, Giber Johanna, Golobics Anikó, Kőmíves

A mozdony és a zászlók

Adél, Lipódi Krisztina, Mátés Tímea, Miskó Anett, Miskó Eszter, Miskó Rita, Nándory Dorisz, Strényi Veronika és Szendrői Zsófia) gondoskodott mindvégig a hangulat magas hőfokon tartásáról a vonaton és az állomásokon.

A rögtönzött koncertek helyszíne többnyire az étkezőkocsik valamelyike volt, de zene szólt mindenütt, a fülkékben és a folyosókon is. Hogy az irodalom se érezze mostohagyermeknek magát a sok zenész között, arról Bedő Csaba és Horváth István Radnóti-díjas versmondók gondoskodtak. Czirákiné Kiss Ildikó megzenésített versekkel fűszerezte a programot.

Az első nap első nagyobb megállóhelye Kaposvár volt, ahol nemzeti színű szalaggal átkötött kenyérrel és sóval fogadták vonatunkat, melyet egy szennai népviseletbe öltözött asszony nyújtott át. A polgármesteri köszöntő szavakat és a szívélyes fogadtatást Zsoldos Ferenc önkormányzati képviselő, a Millecentenáriumi Emlékbizottság elnöke köszöntö meg, majd az Igricek együttes adta át Nagykanizsa Megyei Jogú Város zenés üdvözlétét.

A következő állomáson, Bátaszéken néptáncossal és népzenevel köszöntük meg a helység lakóinak kedvességét, óvodásainak csokrait, majd miután „Papagáj” becenévre hallgató mozdonyunk jóllakott és szomját is oltotta, újult erővel indultunk következő állomásunkra, Kiskunfélegyházára.

Ha lett volna állá, bizony kis mozdonyunknak bizonyára leesett volna a csodálkozástól, mikor bepöfögtünk a félegyházi állomásra. A peron előtti téren fűvószenekar

A kaposvári fogadás

játszott, az állomás pedig telve volt a város polgáraival és a fogadóbizottsággal. Meghatottan kászálódtunk le vonatunkról a Hunyadi-induló hangjaira. Kiskunfélegyháza polgármestere nemcsak üdvözölt bennünket városa nevében, hanem egy gyönyörű világoskék szalaggal díszítette fel vonatunkat, hogy erről is eszünkbe jusson Kiskunfélegyháza vendégszerető lakossága. Mivel majoretteinknek élő koreográfiája van a Hunyadi-indulóra, megkértem a karmestert, játsszák el újra az indulót. A rögtönzött közös produkciónak hatalmas sikerét forró taps jelezte, melynek üteme elkísérte az induló vonat zakatolását. Szervusz, Kiskunfélegyháza, nem felejtünk el!

1100 km-es utunk egyik legfontosabb programja felé közeledtünk, amikor vonatunk beérkezett Kistelek állomására, ahol autóbuszokra szálltunk.

Célunk ugyanis az Opusztaszeri Emlékpark volt, ahol közel négy óra állt utasaink rendelkezésére a csodák befogadásához. S a csoda nem maradt el! Aki látta már, biztosan egyetért velem abban, hogy a Feszty Körkép, ez a monumentális alkotás valóban maga a csoda. A festmény körülöleli, szinte beszippantja a befogadót, aki – a hangeffektusok folytán – szereplőjévé, résztvevőjévé válik a festménynek. Az emlékpark többi részletét megnézni az idő kevésnek bizonyult, hisz egy álló nap is szűk idő lenne erre a célra, de a pantoptikum és a skanzen „átfutására” még futotta.

Visszatérve Kisteleken türelmesen várakozó vonatunk-

Kiskunfélegyháza

hoz, fáradtan vettük célba háromnapos körutunk első napjának végállomását, Szegedet. Az első nap mérlege: 387,3 kilométer, sok élmény, 1 db csoda, 1 db emlék-szalagcsokor és 380 kormos, izzadt, fáradt és éhes, de lelkes utas.

Második napunk első élménye egyedi volt, azt hiszem

nemcsak a mi életünkben, hisz nem gyakran esik meg, hogy egy polgármester forgalmistává válik, és a jól ismert „palacsintasütővel” személyesen indítja útnak nosztalgiaszerelvényünket. Mert Szegeden ez történt!

S a polgármesteri füttyszó elhangzása után meg sem álltunk Békéscsabáig, ahol szintén ünneplő tömeg és a város polgármestere várt bennünket. Hisz hogyan is lehetne ez másként?! Lassan már ilyen párbeszédet lehetett hallani a vonatból, egy-egy idősebb bácsi vagy néni szájából: „Itt van a polgármester? Akkor leszállunk!”

Megköszönve a szívélyes fogadtatást és a város ajándékát, melyet minden esetben mi is viszonzotunk – „mert kérem, mi készültünk”, vittünk magunkkal albumot városunkról, emlékplakettet az írásos említésének 750 éves évfordulóját ünneplő Kanizsáról, valamint egy kis városzászlót.

Ha lehet fokozni a szeretet felénk áradását, a szívélyességet, akkor ez történt velünk Gyulán. Mert amit ott tapasztaltunk, mikor begördültünk a zsúfolt állomásra, attól szemünk-szánk elállt, úgy éreztem, hogy ami Gyulán történik velünk, az megismételhetetlen, az maga a csoda. Utunk során immár a második. Szerintem a város apraja-nagyja kint tolongott a pályaudvaron, kezében virágot, zászlócskát, zsebkendőt lobogtatva. S nem tudom, hányan dicsekedhetnek el azzal, hogy harc nélkül, szeretettel, barátsággal szereztek meg egy város kulcsát, mert mi ezt is megtettük! Jöttünk, láttunk és győztünk! Gyula város polgármestere bíbor bársonypárnán nyújtotta át városa kulcsát, mely úgy látszik, nemcsak városkaput, hanem szíveket is nyit. A szívélyes szavakat utasaink nevében Göndör István, városunk országgyűlési képviselője köszönte meg, átadva ajándékainkat. A kölcsönös üdvözlések után a rendőrség által lezárt főúton Rover majorettszapatunk vezetésével a város főterére vonultunk együtt, vendégek és vendéglátók, ahol kulturális csoportjaink hangulatos és színpompás műsorral kedveskedtek házigazdáinknak. Utasaink két csoportra bomlottak, volt, aki a Várat, volt, aki a várost nézte meg szakavatott idegenvezetői kísérettel, hisz Gyula

Szeged polgármestere a „palacsintasütővel”

„Szerintem a város apraja-nagyja kint tolongott a pályaudvaron”

városának még erre is volt gondja! Időnk lejártával újra majorettekkel az élen vonultunk vissza jóllakott és megitatott „Papagájunkhoz”, hogy fájó szívvel búcsút mondjunk utunk legszívélyesebb városának, Gyulának.

A következő állomáson, Vésztőn, ismét buszokra szálltunk, hogy megmutathassuk baráta-

inknak – hisz ezidőtájt már valamennyien egy hatalmas baráti társaság tagjai lettünk – a Vésztő-Mágori Emlékhelyet, mely az Árpád-kori építkezési maradványokat mutatja be egy csodálatos emlékparkban, majd a szeghalmi állomáson visszaszálltunk vonatunkba. Püspökladányban a már „szokásos”, ám meg nem unható fogadtatásban részesültünk, majd „bezsebelve” az ajándékokat és a szeretetrohamot, továbbindultunk Szolnokra.

Háromnapos utunk egyetlen vasúti bakiját tudhattuk magunkénak a szolnoki állomáson, ahol mozdonyunkat rossz vágányra állították, így annak megitatása a tervezett 20 perc helyett 2 órát vett igénybe, mivel vízdaru helyett tűzoltófecskendővel kellett megoldani a vízvételt. Ez azonban csak a személyzetnek okozott gondot, mert utasaink mindebből annyit érzekeltek, hogy a peron percek alatt – zenészeink és táncosaink helyzetfelismerésének köszönhetően – táncházzá alakult át, fergeteges mulatozásunk helyszínévé. A szolnokiak a mai na-

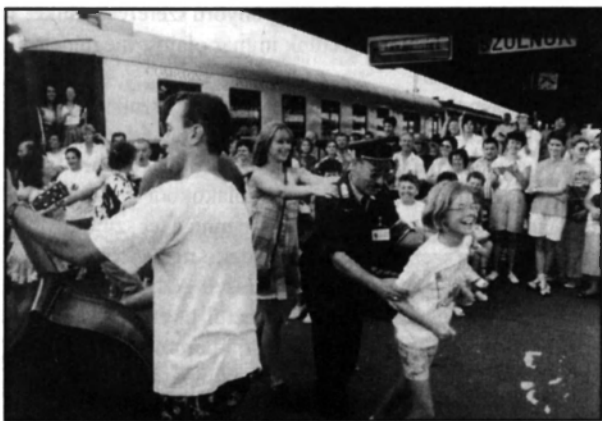
A fogadtatást Göndör István köszönte meg

pig sem értik, hogy mi történt, csak annyit láttak, hogy begördült egy század eleji szerelvény, leözönlött róla 380 utas, és széles jókedvében táncra perdült. A vonaton utazó 50 fő puccheimi barátunk olyannyira élvezte a helyzetet, hogy előkerült még egy tangóharmonika is, és most már keringők is színesítették a magyar népzene-t. Sokan, köztük jómagam is, mezítláb roptuk a táncot.

Szinte meglepődtünk, mikor közölték, hogy indulhatunk tovább második napunk utolsó állomása felé, Budapestre. A második nap mérlege: 397,5 kilométer, újabb élmények, Gyula a legszívélyesebb város, egy emlékpark és a szolnoki „buli” emléke, még fáradtabb, kormosabb, ám továbbra is újabb csodák befogadására kész utasok.

Elérkezett „Nagy Utazásunk” harmadik napja. Bár ez volt az utolsó nap, még mindig tartogattunk meglepetést, mégpedig nem is akármilyet, sőt, nem is egyet.

A budapesti ébredés és reggeli után, némileg felfrissülve elindultunk, hogy megnézzük, hogyan aludt kedves vonatunk, és hogy jól bánnak-e vele a nagy fővárosban, a Nyugati pályaudvaron. Csomagjainkat a pályaudvar csarnokában helyeztük el, de nem ám akárhol! Az Eiffel által épített budapesti Nyugati pályaudvar messze földön híres nevezetességében, a Királyi váróteremben, mely Ferenc József és felesége, Erzsébet királyné számára készült. Napjainkban államfők és egyéb rangos vendégek érkezésekor nyitják meg ajtaját, no és persze a kanizsai gőzös utasai kedvéért. Ebben a megtiszteltetésben volt tehát részünk, sőt, csomagjainkat, mint említettem, itt helyeztük el vonatunk indulásáig. Addig azonban még egy nagyon fontos meghívásnak kellett eleget tennünk. Vártak bennünket az ország házában, a Parlamentben. Nem kis büszkeség töltött el bennünket Tar Misivel együtt attól, hogy 380 utastársunkat, kanizsai, Kanizsa környéki, kovásznai és puccheimi barátunkat sikerült bejuttatnunk az Országházba! Helyet foglalhattunk az ország atyái által koptatott padsorokban, és szájatva hallgattuk az ismertetést, néztük a csodát, amit Magyarország legszebb háza nyújtott. S ez a csoda rövid utunk alatt már a harmadik volt a sorban! Telve az újabb élményekkel visszasétáltunk vonatunkhoz, mely már bodorfüstöt eregetett a csarnok első vágányán, várva már jól ismert utasait. Ez alkalommal az illetékes minisztérium egyik osztályvezetője jött ki a pályaudvarra, hogy pár kedves szóval üdvözölje, majd útjára bocsássa a kanizsai küldöttséget.

Szolnok

A királyi váróteremben

És elindultunk hazafelé. Miután Székesfehérváron összeszedtük azokat az utasainkat (egy nagyszülőpárt unokájjukkal és egy férjet), akik Budapesten lemaradtak, már csak Badacsony ígért egy kis felüdülést a hazatérésbe lassan beletörődő kompániánkknak. Nem mint-ha a Balaton északi partja nem ünnepeelt volna végig bennünket!

A nekünk már kijáró integetések, a polgármesteri üdvözlések és a vonatunkat ismét kísérő helikopter – amely a Magyar Televízió számára készített felvételeket vonatunk útjáról – egy pillanatra sem engedte feledni azt, hogy egyediek, különlegesek, talán irigyeltek és – ha vonatunkat tekintjük – szépek vagyunk! Miután Balatonszentgyörgyöt és a Balatont elhagyva Kanizsa felé fordult kissé már meggyötört „Papa-gájunk”, a szerelvényen lassan úrrá lett az általános elszontyolódás.

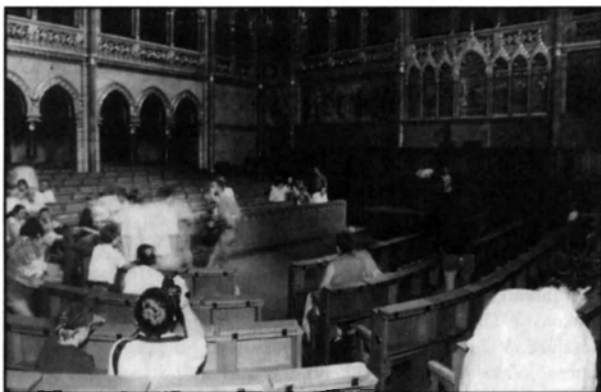
Kár, hogy már vége – hallottuk szinte minden kocsiban. Lassan feltűnedezték a „nagyvárosi fények”, Nagykanizsa állomásának körvonalai bontakoztak ki az esti szűr-kületből. És ekkor következett be három napos utunk negyedik, de biztosan állíthatom, legnagyobb csodája, amit csak kaphatnak szervezők és utasok.

A nagykanizsai vasútállomás színültig megtelt a város lakóival, utasaink hozzátartozóival, akik türelmesen várták gyönyörű szerelvényünket, melyen fáradhatatlanul lobogott városunk és nemzetünk immár olajos, megtépett, jócskán elrongyolódott, de büszke zászlaja.

És a meglepetéseknek csak nem akart vége szakadni! Majorettlányaink előkapták mindkét végén apró égővel világító botjaikat, és – becsületükre váljék – a késő esti órán bevezették utasainkat és a város bennünket váró lakóit az Erzsébet térre. Az utcán végig álltak az emberek, az ablakokból integettek felénk. A Centrál Szálló előtt azt hittem, nem tudunk tovább menni: a tér színültig megtelt a tömeggel, akik – mások becslése szerint hatezen lehettek – nekünk okoztak meglepetést, pedig mi készültünk még egy utolsó meglepetéssel. A szökőkúthoz érve eldurrantak az első petárdák, hogy utána 10 percen keresztül, a városban addig még soha nem látott méretű tűzijátékkal tegyék fel a pontot a háromnapos program végére. A Városháza tetejéről az eget ostromló, majd színpompásan aláhulló csillagmiríjád hatása leírhatatlan, melyet én már csak könnyeim keresztül láttam.

Itthon nem várt bennünket polgármester, nem volt köszöntőbeszéd, de áradt felénk a szeretet, és nem kisebb személyiség jött el üdvözlésünkre, mint Nagykanizsa városa.

Találó volt a Kanizsa Televízió velünk utazó két munkatársa, Magyar Éva és Donát Attila által készített három részes film végén felhangzó Bonanza Banzáj nóta szövege: „valami itt ma véget ért”.

A gőzös utasai megszállták a T. Házat

Búslakodni azonban nem sokáig hagytak bennünket, Misit és engem sem. Az elkövetkező napokban szinte megállás nélkül szóltak a telefonok otthon és a munkahelyemen. Elmondhatatlan az az érzés, amit átélünk, hallgatva a köszönő szavakat, bezsebelve a dicséreteket. A helyi sajtó és az országos média szuperlatívuszokban szóltak a programról, a hangulatról, a szervezésről és – ha nem tűnik szerénytelenségnek – a szervezőkről. És nekünk nem maradt más, mint az emlékek rendezgetése – fotóalbum készítés, emléktárgyak elhelyezése, a zászlók és az emlékszalag megőrzése. Az országos sajtóvisshangról Trkala Mária által értesültünk, aki lévén a Köztársasági Elnök Sajtóirodájának vezetője, első kézből küldte el számunkra az összes, vonatunkról az ország bármely területén megjelent cikket, fotót. (Köszönjük, Marika, ezt is és a sok-sok segítséget a Parlamentben.)

Tarabó Éva

Utaslista:

Az esetleges pontatlanság és néhány név hiánya a „fennmaradt” utaslista fogyatékoságából fakad. Közöljük az utasok lakóhelyét is, ha nem nagykanizsaiak.

Mihály István, Mihály Istvánné, Szabó János, Szabó Jánosné, Makkai Lajos (Garabonc), Makkai Lajosné (Garabonc), Savanyúné Nagy Rita, Savanyú Zoltán, Savanyú Bálint, Savanyú Zsófia, Hegedűs Ottó, Kiss Lászlóné, Danicsér Ferencné, Danicsér Ferenc, Kotnyek József, Kotnyek Józsefné, Harangozó Gábor, Boa József, Boa Józsefné, Kovács Nikolett (Tótszentmárton), Németh Ferenc, Mállits Ferencné, Magyar Lajos, Magyar Lajosné, Magyar Viktória, Bana Zsigmond, Fazekas Györgyné, Marton Zoltán, Varga Gábor, Boncz Adrienn, Andri Zsuzsanna, Inhoff Zsuzsanna, Szakáll Valéria, Móger László, Móger Lászlóné, Somodi János, Rác Kata, Koczfán Katinka, Böcskei Ákos (Nagyrecse), Böcskei Ákosné (Nagyrecse), Horváth Antal (Újudvar), Horváth Antalné (Újudvar), Ferencsik István (Tapolca), Ferencsikné Nagy Emília (Tapolca), Mátyás József (Sormás), Mátyás Józsefné (Sormás), Bánkuti Lászlóné, Meisinger Márta (Gelse), Nagy József, Nagy Józsefné, Pintér Jenő, Pintér Jenőné, Németh Jenőné, Hóbor László, Hóbor Lászlóné, Plichta Lóránt, Plichta Lórántné, Borsányi Zoltánné, Hiesz Miklós, Hiesz Miklósné, ifj. Hiesz Miklós, Hiesz Andrea Nóra, Papp Simonné, Mátés Ilona, Fritz Attila, Kozári Anita, Kónya Antalné, Böröcz

Zsolt, Nagy Lászlóné, Nagy László, Cziráki Gábor, Kercső József, Kercső Józsefné, Kercső Tünde, Kercső Gyöngyi, Göndör István, Göndör Istvánné, Göndör István, Kuzsner Csaba, Nagy Hajnalka (Zalakaros), Perényi Sándor, Szilasi Károly (Nagyrécsce), Szilasi Károlyné (Nagyrécsce), Nádasi Tamás, Nádasiné Göcze Zsuzsa, Nádasi Tamás, Szűcs Bernadett, Gáspár Szilveszter (Csurgó), Molnár László, Molnárné Vámos Gyöngyi, Molnár Gergely, Molnár Orsolya, Molnár János, Molnár Jánosné, Molnár János, Dormán Zsolt, Veisz Gábor, Tóth Krisztián, Dr. Adorján József, Dr. Adorján Józsefné, Varga Zoltán, Varga Zoltánné, Varga Tamás, Varga Balázs, Mészáros Judit, Gerencsér Tibor, Gerencsérné Hajdú Magdolna, Gerencsér Márton, Gerencsér Ágnes, Hege Károlyné, Hege Károly, Tóth Gabriella, Traub Károly, Erdei András, Erdei Renáta, Szabó Zsigmondné, Sneffné Schless Ilona, Sneff Sándor, Vörös Ferenc, Vörös Ferencné, Sajni József, Sajni Józsefné, Lancsák Attila, Lancsák Attiláné, Tálosi Péter, Zathureczky Zsófia, Mihály Mária (Garabonc), Schneider Péter (Garabonc), özv. Bíró Józsefné (Garabonc), Bánkuti Eszter, Szakonyné Tima Erika, Szakony Gergő, Szakony Sára, Ivády Árpádné, Czotter Péter, Balogh Lászlóné, Vercz Károly (Orosztony), Fischer Lászlóné, Baksa István, Baksa Istvánné, Hóbor Jánosné, Vasas András (Keszthely), Vasas Andrásné (Keszthely), Vasas Attila (Keszthely), Vasas Katalin (Keszthely), Vasas Józsefné (Zalaegerszeg), Mátyás Zsuzsanna, Nagy Zoltán, Csendes Ákos, Tóth Csaba, Kulcsár Gyöngyné, Jónás Lajosné, Gerócs Ferencné, Magasdi Istvánné, Horváth Gyözné, Gurgel János, Dervolics József, Sali Katalin, Boros István, Czupi Józsefné, Loós Józsefné, Mecseki Irma (Orosztony), Tóth Edit (Mosonmagyaróvár), Reményi Gyula (Pápa), Fábián László (Celldömölk), István Miklósné, Tarabó Éva, Oswald Gábor, Oswald Gáborné, Oswald Éva, Tar Mihály, Tarné Molnár Éva, Tar Krisztina, Tar Zsófia, Pető Gyuláné (Nagyrécsce), Farkas Jenő (Nagyrécsce), Korhán László, Kercksmár Gyula, Hegyi Miklósné, Zsámár Roland, Borda Anita, Illés Endre, Nagy Ferenc (Zalakomár), Nagy Ferencné (Zalakomár), Nagy Ibolya (Zalakomár), Vincze Lilla (Zalakomár), Mulik Istvánné, Villányi Magdolna, Horváthné Szántó Mária, Kömives Károlyné, Ujj József, Németh Andrea, Szakony Szilárd, Szakonyné Cseh Éva, Gábor Jenő, Gábor Jenőné, Heinrich Brandt, Agnes Brandt, Sztuhár Gáborné, Czinege Klára, Strényi Gyöngyné, Strényi Zsófia, Horváth Gábor, Farkas Tibor, Kaszás Ottó, Cseke József (Újjudvar), Czirákiné Kiss Ildikó, Vizeli József, Tarsoly György, Szatmári László (Szeptetnek), Horváth Péter, Pataky Annamária, Szabó Zsigmond, Tóth Zsolt, Dr. Dull Gábor, Horváth István, Bedő Csaba, Szakony Attila, Stahl György, Stahl Gyöngyné, Rétvári János (Zalaegerszeg), Rétvári Jánosné (Zalaegerszeg), Dr. Horváth György, Dr. Horváth Gyöngyné, Zsoldos Ferenc, Kócza András, Kócza Zsuzsanna, Kócza Attila, Kóczáné Horváth Piroška, Lengyel József, Péter Katalin, Molnár Ágnes (Zalaegerszeg), Balogh Rita, Nándory Doris, Golobics Anikó, Miskó Eszter, Miskó Rita, Miskó Anett, Mátész Tímea, Szendrői Zsófia, Arany Yvette, Giber Johanna, Kömives Adél, Szvetics Eszter, Strényi Veronika, Lipódi Krisztina, Sefcsik László (Szombathelyi TV), Bíró András (Kovácsna), Bíró Rodica (Kovácsna), Lakos Tivadarné, Jassó Lászlóné, Vuk Lajosné, Kiss Mária, Mikó Ibolya, Pápai György, Igaz Tímea, Pálfi Gyula, Pálfi Gyuláné, Magyar Éva, Donát Attila, Bíró Ferenc, Karl Heinz Mandl (München), Inge Mandl (München), Hans Kletzenbauer (Puchheim), Traud Kletzenbauer (Puchheim), Wolfgang Ebbert (Olching), Helmut Wahl (Puchheim), Ludwig Hoiss (Puchheim), Margarethe Stey (Puchheim), Annemarie Schwarz (München), Lődri Istvánné, Lődri Edina, Dr. Tarnai Rezső, Dr. Tarnai Rezsőné, Pöcze Tibor, Tarnai Rita, Sárdi Lászlóné, Búki Tiborné, Szabó Anita, Gyurik Irén, Komár László (Budapest), Galiotti István (Budapest), Takács Róbert (Nagyatád), Domján Ibolya, Bedő Csabáné, Parti István, Szabó György (Zalakaros), Szabó Gyöngyné (Zalakaros), Szalai Viktor (Zalakaros), Szalai Viktorné (Zalakaros), Nádasi László, Szilágyi Józsefné, Sándor Ferenc, Giber Zoltánné, Katona Zoltán, Katona Tímea, Farkasné Bali Judit, Zsoldos István, Dr. Szmodics József, Dr. Szmodics Józsefné, Ható Lajos, Ható Lajosné, Turóczy Tibor (Tótszentmárton), Turóczy Tiborné (Tótszentmárton), Turóczy Tibor (Tótszentmárton), Léránt János (Letenye), Léránt Jánosné (Letenye), Fekete László, Fekete Lászlóné, Fekete Georgina, Bedő Orsolya, Bedő Dániel, Újpál Marianna, Újpál László, Újpál László, Sipos Erzsébet, Békevári Károlyné, Balogh Tünde, Szekeres Kriszta (Szombathely TV).

A Szimfonikus Zenekar 75, az Állami Zeneiskola 70 éves

Nagyon nagy öröm, hogy zenekarunk és iskolánk évfordulóját a millicentenárium évében ünnepelhetjük. A közös megemlékezés évszámait a sors, tartalmát az a lényeges összefüggés adja, amely a két intézmény munkáját összetartja, nevezetesen, hogy az együttes tagságának 80%-át a zeneiskola tanárai és növendékei adják.

Köszönet a város polgárainak és mindenkori vezetésének, hogy ennyi éven keresztül nagy ragaszkodással megtartottak bennünket. Jellemzi Nagykanizsa hozzáállását már maga az alapítások dátuma is. Abban az időben (1921 és 1926) zeneiskola mindössze 20 körül volt Magyarországon, szimfonikus zenekar talán még kevesebb.

A századfordulóra jellemző zenei élet Nagykanizsán:

Itt koncertezett Auer Lipót (1864, 1881), Pablo Sarasate (1877), Joachim József (1880), Reményi Ede (1891), Jahn Kubelik (1900), Geyer Stefi (1902), Szigeti József (1905, 1908, 1925, 1937), Koncz János (1921, 1926), Waldbauer-Kerpely vonós-négyes (1922), Hubay Jenő (1927), Zathureczky Ede (1934).

A Nagykanizsai Szimfonikus Zenekarról

„Mint minden ami nemes és művészi volt Nagykanizsán 1895-től 1945-ig, úgy a városi Szimfonikus Zenekar megalakítása is az Irodalmi és Művészeti Kör nevéhez fűződik” – írja Gábor Jenő a zenekar történetét feldolgozó dolgozatában. Az együttes létrehozásában nagy szerepet játszottak az 1916 és 1922 között városunkban működő

A jubileumi kötet borítója. A zenekar 1976-ban. Karnagy: Dárdai Árpád

katonai főreáliskola hallgatói is. E két szervezet együtteseinek egyesülése teremtette meg a szimfonikus zenekar létrejöttének lehetőségét. 1921. január 8-án, 75 évvel ezelőtt, a Zrínyi Miklós Irodalmi és Művészeti Kör fennállásának 25 éves évfordulóján mutatkoztak be először a nagykanizsai közönségnek. Az első karmester Mathea Károly volt.

Ma a sokszorososan lecsökkentett költségvetésű együttes, hála a ragaszkodó közönségnek, a mindig segítséget nyújtó világhírű művészeinknek, és az önfeláldozó zenekari tagoknak, még mindig működik.

Volt olyan idő, amikor hivatásos karmesterrel, heti 2-3 próbával, évi 6-10 koncertet adva működünk. Ma csak alkalmi karmesterre, heti egy próbára és évi 3 hangversenyre telik. Viszonylag kevés kisértővel dolgozunk (6-10). Csak kanizsaiakból van hat I. hegedű, hat II. hegedű, három brácsa, négy cselló, két bőgő, két fuvola, két oboa, egy klarinét, két fagott, két trombita, két kürt, egy harsona, tuba és ütő.

A repertoáron a „klasszikus” zene – számunkra nehézségre és összeállításra eljátszható – közismertebb darabjai mind szerepeltek.

A bennünket irányító karmesterek közül néhányat említünk (ki hosszabb ideig, ki alkalmilag vezette az együttest): Ketting Ferenc (a zenekar első jelentős karmestere), Vannay János (a zeneiskola alapító igazgatója), Ivánkovits Ferenc, Eördögh János, Hering Vilmos, Várkonyi Sándor, Tóth Péter, Deme Antal, Noll Ferenc, Dárdai Árpád, Jakabos György, Farkas Ferenc, Fejér György, Jancsovics Antal, Németh Gyula, Medveczky Ádám, Kerényi Gábor, Joanna Leekam (Venezuela), Dömötör Zsuzsa, Karl Schabl (Ausztria), Tóth Armand, Gellért Zoltán, Torják Vilmos, Jármay Gyula, Gál Tamás, Kesselyák Gergely.

Az Állami Zeneiskoláról

Létrejöttének nagyon fontos segítője elsősorban az akkor már működő szimfonikus zenekar, másodsorban a polgári igények alapján működő magán zeneoktatás, és ezek színvonala emelésének igénye. Az első tanévben már 100 körüli növendékkel működő iskola első igazgatója Vannay János (Siklósi Albert növendéke volt).

A Városi Zeneiskola 1926-tól 1940. július 1-jéig a Királyi Pál u. 2/b-ben volt, ekkortól a Sugár u. 18-ba került, itt található ma is. Az épület eredetileg polgármesteri lakásnak készült. Hosszú évek átalakító munkájával lett alkalmassá zeneiskolai célokra.

Az alapítás után fokozatosan nőtt a növendéklétszám 1956-ig, majd 1992–93-as tanévig kb. 500 fő körül mozgott folyamatosan. 1953-ban indult az Állami Zeneiskolán belül a Munkaközösségi Zeneiskola. Indulása nem gyakorolt elszívó hatást az Állami Zeneiskola növendékeinek létszámára.

1956-ban a két intézmény közösen kb. 1000 gyereket oktatott. '56-tól ez a szám napjainkig fokozatosan csökkent. 1992–93-ban a két intézmény közösen kb. 600 növendéket oktatott. 1993–94-ben ezt a számot szerkezetátalakítással sikerült 700 főre emelni.

Az alapítás után fokozatosan növekedett a tanári létszám, így a kezdeti zongora, hegedű és magánének kínálat bővült először cselló, majd az ötvenes évektől fafúvós

tanszakkal, 1967-től rézfúvós tanszakkal. Jelentősebb hangszerkínálat a 70-es évektől van. Több fafúvóstanár, ütőtanár, jazz-zongoratanár, népzeneitanár kezdi el működését. Az 1993–94-es tanévben sikerült bőgőtanárt, és rézfúvóstanárt alkalmaznunk. Néhány tanszakon gyakran váltakoztak a tanárok. A nagy mozgás elsősorban a lakásvásárlás kedvezőtlen feltételei miatt alakult ki.

Ma a Nagykanizsai Állami Zeneiskola 25 tantermében 32 szaktanár 550-600 gyereket tanít. 110 fő befogadóképességű hangversenytermünk van.

Nagykanizsán most már hagyománynak tekinthető a színvonalas jazzélet. Ez indokolná az intézmény jazzoktatásának normalizálását. Szükség lenne jazz-zongoratanárra.

A többi oktatási formától eltérően a zeneoktatásban tanárhány van, ami néhány hangszer esetében elkerülhetetlenné teszi a képesítés nélküliek foglalkoztatását.

A képesítés megszerzésére ezekben az években lehetőség van. Ezzel a lehetőséggel él is az intézmény. Jelenleg három fő továbbtanulása folyik.

Amíg a 70-es évek elején jó pár kollégánk lakáshoz tudott jutni, addig az elmúlt 10 évben csak egynek sikerült. Ez az előnytelen helyzet arra a megoldásra késztet bennünket, hogy a munkaerő-gazdálkodásunkat a Nagykanizsáról elszármazottakra építsük. (Itt az iskolánkból zeneművészeti szak-, illetve főiskolára került volt növendékeinkről van szó.)

A korszerű szakmai-módszertani ismeretek mindig alapját képezték a kanizsai zeneoktatásnak. A zeneiskola eddigi történetében pedagógiai szempontból két jelentős esemény volt. Az egyik a „Kodály módszer” bevezetése, ami az ötvenes évekre tehető és Rácz Alajos nevéhez fűződik.

A másik fontos pedagógiai esemény napjainkban történik.

Nevelésfilozófiánk főbb alapelvei: a zenetanulás és zenehallgatás még hatékonyabb megszerettetése, a szerzett zenei tudás későbbi hasznosítása, a színvonal emelése.

Céljaink elérésére megindítottunk egy folyamatot a szolfézs és hangszeres oktatás megreformálására. A reform elsősorban a meglévő tananyag színesítését szolgálja.

Tanáraink rendszeresen országos és házi továbbképzéseken több alternatív pedagógia felfogás módszertanával és a zenei képességek felmérésének korszerűbb lehetőségeivel ismerkedtek meg.

Városi feladataink ma: kezdeményező és segítő szerep a közismereti iskolák kulturális rendezvényeiben, a város egyéb intézményei és szervezetei zenei igényeinek kielégítése, a város polgárai zenei igényeinek kielégítése, kezdeményező szerep a város zenei kultúrájának emelésében.

Az Állami Zeneiskola mellett működnek magániskolák és magánoktatók, a Zeneoktatói Munkaközösség, a Szent Cecília magániskola, az általános iskolák énekoktatása és kórusai, énekes és zenei csoportok. A zenei programok szervezését, rendezését a kezdeti időszakban a művelődési intézmények mellett főként a zeneiskola, majd a Zeneoktatói Munkaközösség vezetője végezte. Később az arány a művelődési intézmények irányába tolódott el. Az egyéb zeneoktatói tevékenységek szerencsére nem jelentenek igazi konkurenciát, hisz Nagykanizsán van elég zenét tanulni vágyó gyermek. Az Állami Zeneiskola történelmi múltja, infrastruktúrája, tanári gárdájának odaadása biztosítja további színvonalas működésünket a városban.

Külön kell szólni az általános iskolák énektanáraival való együttműködésről. A hagyományosan jó és élő kapcsolat alapja az, hogy mára a város énektanárainak majdnem száz százaléka a zeneiskola volt növendékeiből tevődik ki. A praktizáló énektanárok részére hangképző „karbantartást” biztosítunk, az ünnepi műsorokra felkészítjük a növendékeket, a zenei produkciókhoz kíséretet biztosítunk.

„Cserébe” az énektanárok propagandát fejtenek ki a zeneiskola mellett. Mindezek a közös érdekekből adódnak

Együtteseink: vonós, fúvós, Orff-zenekar, kamarakórus. Bevezetés alatt a jazz- és a gitárzenekar.

A Kanizsai Zeneiskoláért Alapítvány 1993 óta évente Kanizsai Művészeti Napok néven rendezvényeket szervez a zeneiskola javára. Több neves művész járult hozzá a rendezvényekhez: Zádori Mária, Rohonyi Anikó, Hormay József, Moldvay József, Kocsis Zoltán, Failoni Donatella, Kesselyák Gergely, Sass Szilvia.

Jubileumunk alkalmából 1996. szeptember 5-én 18 órakor ünnepélyes tanévnyitót tartottunk, ekkor nyílt meg a hangszer és dokumentum kiállításunk is.

Baráth Zoltán

A tanári kar a képek sorrendjében. A felső sorban: Baráth Zoltán, Baráth Yvette, Gerócs Erzsébet, Jánosiné Árvai Zsuzsa, Balogh Tünde. A második sorban: Vámosné Fordán Yvette, Dr. Erdős Lászlóné, Katzné Szabó Marianna, Szentendrey Valéria, Buzsics Lászlóné, Horváth Diana, Cseszkóné Borovics Melinda Tarnai Lászlóné, Gaál Józsefné. A harmadik sorban: Vajda Zsuzsanna, Nyizsnyikné Nándori Etelka, Plander Katalin, Vida Tamásné, Millei Yvette, Bücs Angéla, Tálosi Péterné, Magasdi Lászlóné, Baráth Adrien. A negyedik sorban: Tatár Csaba, Jakobovics Árpád, Murka László, Baráth Béla, Fentős Ferenc, Németh Ferenc, Vámos Béla, Vajda József, Szalai Sándor

*

A Nagykanizsai Szimfonikus Zenekar története (1921–1996) címmel az évfordulóra szép kiadvánnyal emlékeztek, a kiadó a Nagykanizsai Zenepártolók Egyesülete (a füzet borítója látható a 67. oldalon). Gábor Jenő a századfordulótól 1983-ig, Fentős Ferenc 1984-től napjainkig tekinti át a kötetben a zenekar történetét. A kiadvány szerkesztője Baráth Zoltán. Az igen adatgazdag munkát szívesen ajánljuk minden érdeklődő figyelmébe. (Elérhető a Zeneiskolában és a Városi Könyvtárban.)

A honfoglalás 1100. évfordulója városi megünneplése előkészítésére és lebonyolítására felkért 15 tagú bizottság a közgyűlésnek 1996. január 16-án javaslatot tett. Az előterjesztett programjavaslat alapján a szervező bizottság a helytörténeti–történettudományi konferencia előkészítésére Dr. Horváth Lászlót, a Thúry György Múzeum igazgatóját és Dr. Rózsa Miklós történészt, a Nagykanizsa-monográfia szerkesztőjét felkérte.

A képviselőtestület az 1996. február 6-án 13/1996. számú határozatával egyetértett azzal, hogy meg kell kezdeni a konferencia előkészítését. Ennek alapján Kunics Zsuzsának, a Thúry György Múzeum történész-muzeológusának bevonásával 1996. október 17–18-át tűzték ki a konferencia napjaul, és összeállították a meghívandó hazai, horvátországi, osztrák és szlovéniai történészek névjegyzékét. A felkérő levelekre érkezett válaszok szerint huszonkilencen jelentkeztek előadás tartására.

A konferenciát az 1996. október 17-én a város polgármestere nyitotta meg. Rámutatott arra, hogy a neves hazai és külföldi tudományos kutatók közreműködésével rendezett konferencia harminc előadása szorosan kapcsolódik a városnak a török alól 1690-ben történt felszabadítása utáni történetéhez. Kiemelte, hogy a szervezők reményei szerint a levéltárosok, múzeumi szakemberek és más történészek előadásai a honfoglalás 1100. évfordulója előtti tisztelgésen túl bizonyára hozzájárulnak a Nagykanizsa-monográfia második kötetének tudományos megalapozásához.

A délelőtti ülésen dr. Horváth László elnökölt.

Sajnálattal kellett megállapítani, hogy a bejelentett előadását Maria Sercer zágrábi történész a családjában történt haláleset, Ördög Ferenc, a nyelvtudományok kandidátusa, c. egyetemi docens pedig egy külföldi konferenciára történt meghívása miatt

nem tudja megtartani.

Vándor László és Rózsa Miklós

Az általában 20–25 perces előadások a következő sorrendben hangzottak el. *Ante Sekulic* zágrábi professzor horvát nyelvű előadásában Fráter György tevékenységét ismertette. *Őze Sándor* Adatok a reformáció elterjedéséhez Nádasy Tamás kanizsai uradalmá-

ban címmel tartott előadást.

Nagy Lászlónak Kanizsa nagy hírű kapitánya, gróf Zrínyi György c. előadását a szerző távollétében Dr. Horváth György olvasta fel, majd *Vándor László* Bajcsa vára, *Turbuly Éva* Kanizsa a Zala megyei közgyűlési jegyzőkönyvekben (1567-1609), *Kelenik Jó-*

Rózsa Miklós és C. Harrach Erzsébet

zsef A kanizsai-sormási csata 1690 októberében, *Szita László* Kanizsa a török végvárrendszerben a XVII. század második felében címmel tartott előadást.

Az ebédszünetet követően az ülésen Vándor László, a Zala Megyei Múzeumi Igazgatóság igazgatója elnökölt. Ekkor hangzott el *Rózsa Miklós* Az első hivatalos intézkedések a török uralom alól felszabadult Kanizsán 1690-ben, *Dóka Klára* Egyházlátogatások Zala megyében 1848 előtt, *Kostyál László* Sambach oltárképe Nagykanizsán, *Kaposi Zoltán* Tér szerkezeti változások Somogy és Zala vármegye határán a XVIII–XX. században, *Rábavölgyi Attila* Nyugat-Somogy uradalmainak népesség- és birtokváltoztatásai a XIX. sz. folyamán (1767-1890). A Marcali hát., *T. Mérey Klára* Nagykanizsa szerepe a régió közlekedésében a XVIII–XIX. század fordulóján, *Rózsáné Lendvai Anna* XIX. századi inasfelszabadító-levelek az első magyar ipartörvényig című előadása.

A konferencia második napjának délelőtti ülésén T. Mérey Klára a történettudományok doktora, nyugalmazott tudományos tanácsadó elnökölt. Ekkor adta elő *Kerecsényi Edit* Emlékezzünk Kiskanizsa klasszicista építészetére, *Molnár András* Védegyelet Nagykanizsán. Adatok az Országos Védegyesület kanizsai osztályának történetéhez. 1844-1846., *Hermann Róbert* Kanizsa felszabadítása 1848. október 3-án, *Foki Ibolya* Tisztújítási küzdelmek Nagykanizsán 1867-68-ban, *Halász Imre* Nagykanizsa centrális helyzete a XIX. század második felében, *Németh József* Zalai városok szellemi kisugárzásának hatása a XIX. század végén, *Németh László* A nagykanizsai Munka Szabadkőműves páholy története (1890-1920) című előadását.

A délutáni ülésen Rózsa Miklós történész elnökölt. Ekkor ez előadások sorát az eredeti tervtől eltérően, a későbbi más irányú elfoglaltsága miatt, *Horváth György* kezdte A Móricz Zsigmond Művelődési Ház történetéből című előadásával. Majd *Hegedűs András* A nagykanizsai cs. és kir. 48. gyalogezred története, különös tekintettel annak első világháborús tevékenységére című, *Bacsa Gábor* A trianoni magyar

– szerb-horvát – szlovén határmegállapítással kapcsolatos eljárás, *Kapillerné Megyeri Anna* Az ONCSA (Országos Nép és Családvédelmi Alap) építkezései Nagykanizsán (1942-1943), *Káli Csaba* Nagykanizsa 1945-ben (április 1– november 4.), *Kapiller Imre* Nagykanizsa 1956-ban és *C. Harrach Erzsébet* A műemléki védettségű épületek számának alakulása 1960 óta Zala megyében című előadása hangzott el.

Zsoldos Ferenc, a milicentenáriumi rendezvények szervezőbizottságának elnöke a konferenciát értékelő összefoglalójában megemlítette, hogy tervezik a konferencia előadásait tartalmazó kötet megjelentetését.

A várkapu

Vajon hány kanizsai gondol arra, amikor a Király utcai szép bolti portálok mellett elhaladva keresztülvág a csatornákkal lecsapolt Kanizsa-berek egykori mocsaras, ingoványos területén, s széttekint az egymáshoz csatlakozó gyárak, üzemek között, hogy itt valaha egy vár állott? Vár állott, ami ma még csak nem is kőhalom. Jeltelen, csak egy széles út, a Vár út neve emlékeztet Kanizsa várára. Ez a jeltelenség 1996. szeptember 12-én megszűnt.

Lovrencsics Lajossal, a Nagykanizsai Városvédő Egyesület elnökével a város új, történelmi emlékhelyének, a várkapunak a létrejöttéről és jelentőségéről beszélgettünk.

Miért csak most adózott a város népe – kézzel fogható módon – a nem is akármilyen szerepet betöltő végvárának emléke előtt? – kérdeztük az elnök urat, aki nemcsak lelkes lokálpatrióta, egy többször kitüntetett egyesület elnöke, hanem végtelenül tevékeny ember is.

Ott szeretném kezdeni – válaszolt, hogy a város története kicsiben a magyar történelem. Ahogyan Magyarország történelmi szerepet töltött be Kelet és Nyugat ütközőpontján, úgy volt Kanizsa vára is évszázadokon keresztül országok kapuja,

Lovrencsics Lajos a várkapu átadásakor

védőbástyája. Ha Magyarország áldozatot hozott a művelt keresztény nyugatért, akkor Kanizsa ugyanúgy vértett a Habsburg Birodalom ausztriai tartományaiért, a picikére zsugorodott, töröktől meg nem szállt, függetlennek megmaradt Magyarországért. Sokan leírták már, hogy ez a város önmagáért so-

ha nem volt fontos az országló hatalmaknak, mindig csak a maga erejéből próbálta utolérni a haladó időt. Ennek ellenére úgy fejlődött, hogy megőrizte történelmi arculatát, városszerkezetét, megerősítette és hitelessé tette hagyományait. Igaz, Nagykanizsa történelmi objektumokban és műem-

A várkapu avatásának egy látványos pillanata

lékekben szegény, de a városlakót és az ide látogatókat pótolja sajátos városképével, elrendezettségével, parkjaival, közeli szépséges erdeivel, a közeli termálfürdővel.

Igen, sajnos eddig nem jutott elég ambíció, erő – talán akarat se –, hogy a távoli múltat részleteiben is felkutassuk. Ezért borítja most védőn földtakaró az 1958-ig kiásott vármaradványokat. Minden igyekezet – főként az utóbbi évszázadban – arra kellett, hogy ez a határmenti kisváros hajdani virágzó kereskedelmével, vonzaskörzetével újra kiépüljön. A jelenlegi Városvédő Egyesület vállalkozása, kitartó munkája tette lehetővé a honfoglalás 1100. évfordulójának esztendejében, hogy az együttakarás jeleként megépüljön a városi emlékmű.

Eleink között is akadtak persze a városért tenni akaró patrióták. Először is mindjárt neves elődünkre, az 1894-ben megalakult Nagykanizsai Szépítő Egyletre gondolok. Nevükhöz fűződik az ezeréves Magyarország emlékére létesített sétatér, a parkhoz vezető kishíd, a Potyli környéki kirándulóhely létrehozása, az utcai hirdetőoszlopok és hirdetőtáblák meghonosítása. Kár, hogy az I. világháború megakasztotta szép terveiket. De folytathatnám a sort más lelkes kanizsaiak példájával is. Róluk a megyei újság 1936. október 2-i számában ezt olvastam: „A nagykanizsai váremlékmű tervei elkészültek. A terveket Barabás László firenzei tanár készítette, s a technikai kivitelt Waligurszky Béla városi mérnök végzi. Az emlékmű nemcsak méltó megőrkítése lesz a régi kanizsai vár emlékének, hanem idegenforgalmi érdekessége Magyarországnak.” Azóta eltelt hat évtized. Közben persze ismét volt egy világháború...

A város népében mindig megvolt tehát az akarat, de a magyar történelem tragédiái sorra megakasztották a fejlődést. Ezért is kell értékesnek tartanunk az 1996. szeptember 12-i napot, amikor – talán dicsekvés nélkül mondhatom – évszázados álom vált valóra.

Tulajdonképpen milyen emlékhellyel gazdagodott a város?

Bizakodom benne, hogy nem kell építészetileg részletesen leírnom, hiszen legalább egszszor már mindenki vetett rá néhány pillantást. A klasszikus európai és magyar

középkori várépítésszel kapuivét és csatlakozó falait rekonstruáló építmény vörös elemekből rakatott, a burkoló téglát külön kellett legyártatni, a falakhoz tizenkilencezret, a kapu bejáratához pedig hatezret. A kivitelező a Ryno Kft. volt. Az egész objektum látványként is, de részleteiben is a dicső múltat idézi, azt a várat, amelyiknek a fénye a XIV. századtól egyre nő, amelyik az 1500-as évek végén a dunántúli végvári rendszer egyik erőssége volt. Csak néhány korabeli metszet utal szépségére, jelentőségére, arra, hogy az itt élő emberek is valóban védőbástyaként és oltalomként tekintettek rá.

Számomra nagyon meghatározó volt, hogy az avatóünnepségre összegyűlt tömeg a csepergő kora őszi esőben is végig állta a rendezvényt, látszott az embereken, hogy örülnek a város új létesítményének. A mintegy 8 méter magas várfalakról szóló tárogató egyszerre idézte a múltat és ébresztett rá a jelenre, s hiszem, hogy erősödött mindenkiben a haza és a város iránti kötődés nemes érzése.

Amikor arrafelé járok, gyakran találkozom idősebb sétálókkal, a falakat éppen „rohamozni” készülő gyerekekkel, kisiskolásokat kísérő tanárokkal. Az emberek éppen úgy megszokták, s merem remélni, hogy meg is szerették, akár a Turulmadarat, a Török-kút környékét, vagy új büszkeségünket a város földrajzi helyét jelző glóbuszt. Persze, azon lehet még, sőt kell is gondolkodni, hogy melyik ünnepünk színhelyévé, jelesebb városi rendezvény kiindulópontjává váljon ez a hely, s a helytörténet oktatásához hogyan nyújthat segítséget – fejezte be Lovrencsics Lajos.

Büki Erzsébet

Az 1996. szeptember 12-én átadott várkapu terveit Jancsi György készítette, a kivitelezést a Ryno Kft. végezte. A várkapu avatásának szervezését a Ryno Kulturális Menedzseriroda vállalta fel.

Kora délután az Olajbányász fuvószenekear, külön e jeles alkalomra összeállított muzsikája fogadta a térítésmentes buszjáratokon érkezőket. Megszólalt a várkapu fokán a tárogató, és korhű öltözetben bevonultak a zalai gyeplővédők lovaikkal. Suhai Sándor polgármester köszöntőjét követően, Horváth István Radnóti-díjas versmondó szerzett emlékezetes percek, majd Fodor István a Honvédelmi Minisztérium államtitkára köszöntötte a megjelenteket.

Nagykanizsa város polgárainak Lovrencsics Lajos, a Városvédő Egyesület elnöke adta át a várkaput.

50 éves a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház 1946–1996

Előzmények

Régi pecsénymatok

túrházról, a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Házzal van szó, erről az egyemeletes, alagsoros, hosszú Csengery utcai épületről a vasút közelében.

Az épületet a vasutasok a háború után, 1946-ban nagy akarással újjáépítették romjaiból, majd átépítették. Először használatba, később tulajdonukba kapták és társaséletük mozgalmas színterévé tették.

Nem új keletű kulturális igényét elégítette ki itt egy szakma, hiszen a múlt század végéről rangos zártkörű táncestélyek meghívóit őrzi „múzeumunk”. Megtalálhatók ott a Nagykanizsai Fűtőházi Kézművesek Önszegélyező és Önképző Egyesülete Vegyeskarának, valamint színjátszóinak, a Vasutas Dalkörnek, az Osztálymérnökség Kórusának fényképei is. A székházalapítás is század eleji törekvés, hiszen a vasúti tisztí tekepálya, a kuglizó is megépült ebben az időben (ma lakóház, az állomás-épület mellett, északi irányban).

A Mozdonyvezetők Nagykanizsai Otthona (a mai Vasutas Óvoda) könyvtárral is rendelkezett már.

A Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház

A székházzá vált Lányi-ház 1944-ben az udvari fronton, a környék szőnyegbombázása során komolyan megsérült. Remény sem volt rá, hogy az idős tulajdonosné bérházát, amely a földszinten két 3 szobás, az emeleten négy 2 szobás lakásból állt, újból lakhatóvá tudja tenni. Ezért a várost irányító Nemzeti Bizottság, a helyreállítás fejében a vasúti munkásságnak adta használatba.

Ezzel megkezdte a vasutasság a birtokbavételt. A kevésbé sérült földszinten a déli termekben a szakszervezet kapott helyet, míg az északi helyiségeket a Mozdonyvezetők Otthona kapta meg. Az épület hivatalos megnevezése ekkor: Magyar Vasutasok és Hajósok Országos Szabad Szakszervezetének Nagykanizsai Helyi Csoportja volt.

A második fázisban a lebombázott udvari rész felújítási munkái következtek. Az emeleten, az utcafronti oldalon, a lakásokból, egy nagyobb termet alakítottak ki. Az északi lakást színpaddá alakították.

„A munkában a vasúti munkások nagy tömege vett részt készségesen. Sajnos a résztvevők neveiről, a munkában részvételük mennyiségéről írásos bizonyításaink nem állnak rendelkezésünkre, de a teljesség igénye nélkül mégis meg kell említeni Altai József, a szakszervezet elnöke szervezése mellett, az akkor közel 60 éves Maróthy Oszkár, a fiatalabbak közül Benkő, Pécsi, Simon, Bertók, Badacsonyi nevét. (...)

Igyekezni kellett, mert a petróleum lámpa mellett, a bedeszkázott ablakok mögött – dideregve ugyan – de már készült az építkezésben is résztvevők tömegéből összeállt színjátszó gárda.” Altai József a Nagykanizsai vasutas színjátszó mozgalom 1945 után című dolgozatában olvashatjuk az előzőeket. (A stencilezett munka 1986-ban, a 40 éves évfordulóra készült, sok hasznos adatot és élményszerű leírást tartalmaz, melyek a dolgozat ezen fejezetének megírásához a legfőbb forrást jelentették. A Vasutas Művelődési Házban és a Városi Könyvtárban egyaránt megtalálható a kiadvány.)

A közönség vasúti padokon, sokféle kölcsönszéken ülve nézte a színielőadásokat. 1946-ban a május 1-jei ünnepséget az intézmény udvarán ünnepelték. Közben a birtokba vett épületet államosították, és a vasút nagy erővel megkezdte az épület kulturális intézménnyé való átépítését. Ez 1952. és 1954. között folyt. Hangyaszorgalommal dolgoztak kulturális társasági szentélyük megteremtésén.

A színjátszáshoz szükséges technikai rendszert, színpadi világításrendszert, sugólyukat, öltözőket, a két emelet közé egy felemeletet alakítottak ki a kellékeknek. Az oszlopos színházteremben vetítésre és bábszínházra alkalmas lehetőséget teremtettek. Az emeleten helyet kapott még egy kártyaszoba is. Eredetileg nagyobb előtér kapcsolódott a felső szinthez, ebből először fotólabort választottak le, ami a későbbiekben átalakult büfévé.

Az átalakulás előtt és után a műkedvelők a vasúti műszak végeztével hódoltak szenvedélyüknek.

50 éves a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház
1946 - 1996

Ma el sem képzelhető az a lelkesültség, lendület, amely a színjátszást jellemezte. Ez egy életformát jelentett.

„A szereplők maguk vállalták az előadásokkal kapcsolatos maszkok, jelmezek elkészítését. (...) Fuvarozó, szállító eszközök nem álltak rendelkezésre, ezért általában kosarakban, kerékpáron, vagy éppen kézi vontatású négykerekű kékocsin szállítottuk a kellékeket.

Nyomda igénybevétele plakátok készítésére elképzelhetetlen volt, így a magunk kézzel rajzolt anyagát függesztettük ki, illetve selejtpapírból készítettünk belépőjegyeket. Az így befolyt összegben kívül, a saját kezelésünkben levő és alkalmanként működő italkimérés-büfé jelentett anyagi támogatást. Szinte a semmiből teremtdött meg mindaz, amire a későbbi patronálóink felfigyelve lehetővé tették, hogy 1954 évben valóban Művelődési Ház legyen a hangyszorgalommal összehordott halmazból. (...)

Többször fordult elő, hogy vidéki szereplés után – nem lévén kései vonat – székeken, vagy éppen a szinpadra leterített kabátjainkon aludtunk pár órát, mert reggel szolgálatba kellett menni, amint a vonattal hazaérkeztünk. (Autóbuszról még csak nem is álmodtunk.) Szegeden szerepeltünk, amikor még kenyér- és húsjegy volt. Kenyerváltójeggyel a zsebünkben indultunk el, kiegészítve a Vajgyártól kapott két kanna tejfel és a Vágóhidtól kapott egy zsák tepertővel. Ezen voltunk két napig. 1955-ben játszottuk a „BUJÓCSKA”-t, a kellékként szükséges babfőzeléket „füstölt oldalassal” minden alkalomra más-más színjászó feleség készítette. Felsőbogatpusztai Allami Gazdaságnál történt szereplésünk alkalmával a vontatóról csak fél lábszárig érő sárban lehetett a kultúrházba bemenni. Rudi bácsit, a zenekar vezetőjét, ki idős ember volt, és a lányokat, ölünkben vittük be. Somogyszobra az előadás előtt két órával érkeztünk. Amikor a díszleteket fel akartuk állítani döbbsentünk rá, hogy azok 5 centivel magasabbak, mint a mennyezet. El kellett őket fűrészelni, hogy az előadást meg tudjuk tartani. (...)

1960 után már könnyebb volt a helyzet. Akkor már azt is megengedhettük magunknak, hogy 2 szalámis zsemlyét és egy üveg sört adjunk előadások után. Ez volt a legtöbb, amit kaptak a színjátszók (...).

Egy-egy darab bemutatóját követően kis emlékalbumot kaptak a szereplők, azokkal a fényképekkel telerakva, melyek őket ábrázolták előadás közben. Úgy emlékezem vissza, hogy ez volt a legkedvesebb emlékü. A végzett munkáért – fizetség, elismerés – a közönség lelkes tapsa volt. ”

A Déryné nevét felvevő vasutas színjátszó csoport vezetője a sokoldalú, igazi szervező és rendező egyéniség Altai József, a vasútállomás alkalmazottja, mellette a szakszervezet elnöke volt.

Az ő emlékező írásának részleteivel, főként az adatok felsorolásával ismertetjük e nagyszerű csoport tevékenységét és sikereit.

(A dőlt betűvel szedett címek után egy zárójelbe tett szám olvasható. Azt jelzi, hogy hányadik előadott darabról van szó. Ezt a számot használjuk arra is, hogy a csoport tagjainak neve után írva jelezzük, ki melyik darabban szerepelt egykoron. Altai József munkájának végén található terjedelmes táblázat adatait tesszük így hozzáférhetővé.)

„1946. december 24-én, 25-én, valamint 1947. január 7-én került előadásra Gárdonyi Géza *Fehér Anna* (1) című háromfelvonásos népszínműve (ugyanezzel a darabbal nyitott Pesten a Népszínház is).

A terem berendezése siralmas volt. A munkahelyeken összeszedett katonai padok, a szomszédoktól kölcsönkért székek, a falba vert – fogasokat helyettesítő – szegek képezték a berendezést, mely csak a nézők felének szükségletét elégítette ki. Akinek nem jutott ülőhely, állva nézte végig az előadást.

Akkor még a színpadi függönyt is csak a hazulról hozott lepedők jelentették. A forgatható kulisszákat zsákkal vontuk be és lemeszeltük.

A nézők, mit seán törődve a kényelmetlenséggel, égték a vágytól, hogy a közülük valók színpadi bemutatkozását lássák. Leírhatatlan volt a lelkesedés. További előadásokat követeltek.

A körülmények sajnos közbeszóltak. A darab rendezőjét alaptalanul statáriális bíróság elé utalva börtönbe zárták azzal a váddal, hogy fegyvert rejteget. A kelékeket a lakásán őrizte a következő előadásig, mivel a házban biztonságosan elzárható rész nem volt. Ezek között volt a darabhoz szükséges lőfegyverként használhatatlan három pisztoly is.

(Köztük Takács Ilus, a darab női főszereplője által kölcsönzött XVII. századbeli ezüstveretes pisztoly is, melyet azóta sem kapott vissza.)

Később a vád megalapozatlansága miatt ugyan szabadlábra helyezték, de a *Fehér Anna* már nem került színre.

1947. Karinthy *Pilvaxban* (2), Vjszevolod *Kosztya bátyánk* (3) című egyfelvonásos, vasutas tárgyú darab, majd Komoly Péter *Furfangos juhász* (4) és Móricz *Dinnyék* (5) című egyfelvonásosai.

1948. Rónai Ervin *Bánya* (6), Felkai *A jós* (7), Csehov *Leánykérés* (8) című egyfelvonásosainak bemutatására került sor. „Egyidejűleg tovább folytatódott az épület kulturális célt szolgáló részének helyreállítása. Már egy-két ablaküveget tudtunk szerezni, bár a téli fűtésre még nem lehetett vállalkozni.”

1949. Csehov *Háztűznéző* (9) és Bocsánat *tüsszentettem* (10) című egyfelvonásosa, Felkai *Lépvessző* (11) (egyfelvonásos).

1950. *Jegorka mozdonya* (12) című vasutas napra előadott, vasutas tárgyú darab, sokáig emlegetett alakításokkal. Szintén vasutas tárgyú *Kitérőben* (13) című egész estét betöltő darab. Moliere *Duda Gyuri* (14) című háromfelvonásosa.

1951. Csehov *Nyári tragédia* (15), *Medve* (16), *Hattyúdál* (17); Nyekraszov *Pétervári uzsorás* (18); Móricz *Lélekvándorlás* (19) (mindegyik egyfelvonásos).

1952. Mikszáth *Miniszter kerestetik* (20), Móricz *Összemeselés* (21), Kisfaludy *Három egyszerre* (22), Kővári György *Rajta Rudi* (23) (kisoperett, ez volt a csoport

első zenés játéka, Stefán Rudolf kísért zenekarával), Király Dezső *Anyóst kaptam hozományul* (24) és *Kóristalány* (25), Csehov *Rendjel* (26) és *Rogozin ügy* (27).

1953. Lányi Andor *11-es őrház* (28). Ezévben még Csizmadia Ottó rendezésében: Illyés Gyula *Tüvé tevők* (29), Szenes Iván *Tervezni emberi dolog* (30), *Tizes* (31) és *Négyes lakáscsere* (32). Ebben az évben megkapták a Szakma kiváló csoportja címet.

1954. A Nagykanizsai Vasutas Dolgozók Népművelési Otthona átalakult, a színjátszási lehetőségek javultak. Az átalakítás és felújítás utáni avatási ünnepségen Rákos Edit *Két kapitány* (33) című zenés játékát mutatták be.

1955. Csizmarek Mátyás *Bűjőcska* (34), Szigligeti Ede *Cigány* (35) (háromfelvonásos), Kisfaludy *Kisértet* (36) (egyfelvonásos). A Szigligeti darab 25 alkalommal került színre, a csoport történetének legnagyobb sikerét hozta. A díszleteket Hecklovszkyné, a lelkes vasutasasszony vállalta (minden más esetben a rendező munkája volt a díszlet is), az otthon zenekarát Stefán Rudolf vezette.

Szigligeti Ede: *Cigány* (1955). A szereplők: Nagy Antal, Pétervári Lajos, Németh Ernő, Simon János, Rozgonyi Gizella, Szita György, Somfainé László Klári, Benkő József, Balogh László, Vámos Éva. A kép jobb szélén vasutas egyenruhában a rendező, Altai József, ül Rozgonyi Dénesné, sűgő. A színpad előtt a népszínművet kísérő vasutas zenekar: Arnberger Stefán Rudolf karvezető, Bárdos Pál hegedű, Horváth Lajos cselló, ifj. Pécsi Lajos hegedű, Móricz János fuvola és a Feszt testvérek

1956. Afinogenov *Kisunokám* (37), Gárdonyi Géza *Annuska* (38). „A KPVD Sz csoportjával közös rendezésben elkezdünk – mivel áramszolgáltatás nem volt – gyertyafény mellett Katona József *Bánk bán* (39) című ötfelvonásos nemzeti drámájának próbáit. A darab társrendezője Pongrácz József lett. Többen félve attól, hogy a Bánk előadásából bájuk származhat, nem vállalták szerepüket. Így kényszerült Altai József rendező átvenni Bánk szerepét, míg Melindát a korábban leglelkesebb, kitűnő alakításairól közismert és a közönség által nagyra tartott Somfai Ottóné, a többi szerepeket Kele Ottó, Scheibelhoffer Miklós és a 72 éves MAV. nyugdíjas, Zsittney Rezső vették át, kik akkor kerültek be a csoportba. Örökké emlékezetes, míg a rendező a diszleteket ácsolta „Tomi” bácsinak rendezői utasításokat adva készült az előadásra. (...) Már csak egy hónap állt rendelkezésre, jóllehet még nagyon sok volt a tennivaló. Somfainé (Melinda) és Szita György (Petur) alakítói szinte éjszakába nyúlóan kértek próbalehetőséget a rendező lakásán.

Olyan diszletelemeket kellett készíteni, melyek hűen érzékeltetik a nagy dráma helyszíneit és lehetővé teszik több színpadon azok elhelyezését.

Az öt színpadkép (...) összeépítését oly módon kellett megoldani, hogy a felvonásközök az átrendezések miatt ne legyenek hosszúak, hiszen az előadás így is

Bánk bán. Álló sor: Wilhelm Ferenc, Zsittney Rezső, Somfainé László Klári, Altai József, Simon János, Malachowszky Éva, Kele Ottó, Süle Antal, Szabó Teri. Ülők: Altai Józsefné, Kirmer Dombóvári Miklós, Szita György, Pétervári Lajos, Somfai Ottó, Molnár Éva, Zalavári László, Nagy Antal. Elöl: Altai Ilona, Somfai Hédi, Altai Zsuzsanna

két és fél óra hosszat tartott. (...) A mű bemutatása színjátszó színpadon szinte egyedülálló teljesítmény volt. Malachovszky Éva Gertrúdisa, Somfainé Melindája, Nagy Antal Tiborca komoly színészi teljesítménnyel volt egyenértékű.”

1957. Barta Lajos *Zsuzsi* (40), Uljanszky *Allomás a viharban* (41) és *Újévi ajándék* (42), Molnár Ferenc *Doktor úr* (43) (háromfelvonásosok).

1958. Katajev-Kolozsvári *Bolond gomba* (44) (háromfelvonásos), Gergely Sándor *Vitézek és hősök* (45), Kellér *Pomócsi marad* (46), Karinthy *Ugratás* (47) (az utóbbiak egyfelvonásosok). A pályafenntartás színjátszói Debreczeni *A szélhámos képügyönök* (48) és *Baj van a szöveggel* (49), Mikes *A prémium* (50), Kellér *Kispolgári csökevény* (51), Karinthy *Teknősbéka* (52) című jeleneteit adták elő.

1959. *Piros madár* (53), Fábíán Zoltán *Utolsó este* (54), Csizmarek Mátyás *Bárányfelhő* (55) (egyfelvonásosok). Sardou-Najac *Váljunk el!* (56) című háromfelvonásos zenés vígjáték (az igényes zenekari vezetést és kísérést Kigyóssy Lászlóné nagy akarással és teljes sikerrel oldotta meg). Fehér Klára *Teremtés koronája* (57) (háromfelvonásos). A pályafenntartás műkedvelői Tabi *A szakember* (58), Karinthy

Bolond gomba. A szereplőgárda (nem a fotón látható rendben): Süle Antal, Timár Eta, Kele Ottó, Háhn Éva, Gáspár László, Somfai Ottóné, Szita György, Nagy Antal, Szepesi Erzsi, Timár Ili. Zongorakisérő: Horseczky Márta, Ferencsik Irén. Ügyelő: Fehér László. Maszkmester: Simon János. Sűgő: Rozgonyi Dénesné. Rendező: Altai József

A marha férj (59), *Kelevölgyi Főzés* (60), *Király Dezső Osztályon felül* (61), Tardos P. *Ki ágyaz, ki mosogat* (62) című jeleneteit mutatták be.

1960. Fábrián Zoltán *Gazdátlan fiatalok* (63) (egyfelvonásos), Király-Breitner *Egy falat boldogság* (64) (zenés játék) (zenei vezető Horseczky Márta), Tabi László *Különleges világnap* (65) (háromfelvonásos).

1961. Debreczeni-Somlai *Hűszárvágás* (66) (háromfelvonásos vígjáték), Timár Ede *Hajnalodik* (66) című drámája, mely az illegális kommunisták nagykanizsai sejtjének 1944-45. évi ténykedését, majd az ellenállók felszámolására indított hajszát mutatja be. Tabi László *Különleges világnap* című darabjának folytatása az *Esküvő* (68) (háromfelvonásos).

1962. Iszajev-Galics *Nem magánügy* (69) (háromfelvonásos vígjáték).

1963. Müller Péter *Két marék aprópénz* (70), Tóth Miklós *Nem olyan világot élünk* (71) (háromfelvonásos, vasutas tárgyú darab).

1964. Koppány György *Nyitva van az aranykapu* (72) (háromfelvonásos).

1965. Tóth Miklós *Jegygyűrű a mellényzsebben* (73) (háromfelvonásos).

1966. Gyárfás Miklós *Egérút* (74) (háromfelvonásos).

1967. Tabi László *Az élet királya* (75). A rendező, Altai József – kit 21 éven át nagy szeretettel és hűséggel segítettek a csoport tagjai minden nehézségen át – kénytelen elhagyni őket. A műtét után ugyan felgyógyult, de orvosai a sok fáradságot és főleg idegi megerőltetést jelentő munkavégzéstől eltiltották. A „nyáj” szétszéledt. Még ebben az évben Zalavári László rendezésében Hans Pfeiffer *Lámpionok ünnepe* (76) (háromfelvonásos) került bemutatásra.

Ezután Schmidt István vezeti, rendezi a vasutas csoportot, de a csoportban egy vasutas dolgozó van csak.

Allnak: Tóth Pál, Lengyák István, Horváth Zoltán, Kantó János, Horváth János, Böröcz György. Ülnek: Hajdics Zita, Kárász Mária, Schmidt István, Parti Ágnes, Kisgergely Teréz

1969. Tabi László *Balatoni csetepaté* (77) (kétfelvonásos), Hubai Miklós *Felismerés és búcsú* (78) (egyfelvonásos).

1970. Figuerido Róka *meg a szőlő* (79) (háromfelvonásos).

1971. Tóth Miklós *Árvízi románc* (80) (háromfelvonásos).

1972. Tóth Miklós *Kutyaszorító* (81), Manzari *A holtak nem fizetnek adót* (82) (háromfelvonásosok).

1974. A vontatási KISZ-alapszervezet fiataljai irodalmi színpadot alapítanak Böröcz Tibor vezetésével..

1975. Közülük került ki a Bedő Vilmos rendezte *Bikaviadal* (83) (háromfelvonásos vígjáték) szereplőgárdája.

1976. Bedő Vilmos rendezésében Tamási Áron *Énekesmadár* (84) (háromfelvonásos).

1977. Baranyi Ferenc *Rege a gyávaságról* (85) (irodalmi műsor).

1978-ban a csoport megszűnt.

A Bedő Vilmos vezette csoport

A vasutas színjátszó csoport tagjai (1946-1978)

(Altai József dolgozatának végén található táblázat alapján. A csoport tagjának neve után annak a darabnak a száma következik, amelyikben szerepelt. A dőlt betűs szám azt jelenti, hogy három vagy annál is több felvonásból álló darabban szerepelt az illető. A felsorolás az emlékezet korlátozott volta miatt nem teljes.)

Ajtay Lenke 68, 69, 70, Altai Ilona 39, Altai József 6, 17, 23, 28, 33, 38, 39, 43, 66, 67, 69, 73, 75, Altai Józsefne 39, Altai Zsuzsanna 39, 40, 42, 66, 67, 71, Badacsonyi Imre 1, 34, Bakonyi Margit 69, Balassa István 1, 2, Balassai Rezső 13, Balogh László 35, Bánovics László 46, 48, 50, 54, Barna Zsuzsa 75, Bazsó Magdolna 83, Bedő Vilmos 79, 82, Benkő János 84, Benkő Jánosné 84, 85, Benkő József 4, 35, Benkő Marika 37, Berkéné Turányi Piri 3, 23, Bertók Gyula 2, 4, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 22, 23, 34, 71, Dr. Bognár Lajos 40, 46, Bognár Rózsa 82, Bohár Lajos 82, Böröcz György 82, Böröcz Tibor 83, Böröcz Zoltán 83, 84, 85, Böröcz Zoltánné 84, Burszán Dezső 83, 84, Búzás József 45, 56, Dr. Búzasi Sándor 39, Csizmadia Éva 43, 55, 57, 63, Csizmadia Ottó 29, Csomós Lajos 1, Derce Mária 37, Dolezsár Géza 40, 42, 43, 56, Dolezsár Gézané 40, Domaföldi György 73, Domonkos József 69, 75, Dukai Ferenc 72, Entz László 2, Erdélyi József 42, 69, 73, Fadgyas Kató 74, Fáy Sándor 14, Fehér Imre 42, 56, 57, 66, Fehér László 40, 45, 56, 57, 64, 65, 66, Feldoboy Ildikó 24, 37, Ferencsik Irén 44, Fillér Rózsa 81, Frigy Éva 75, Fülöp Anna 42, Gaál József 82, Galambos Margit 1, Galetics Mariann 38, Garay Margit 76, Gáspár Ili 1, Gáspár Ica 34, Gáspár László 37, 40, 44, Göde Margit 4, 8, 9, 10, 14, 19, Göllész Ili 1, Gregor Kati 73, Gyimóti Éva 39, Háhn Éva 44, 56, Hajdics Zita 82, Hány Anci 14, 23, Hajmási Lajos 36, 37, 38, 43, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73, Hóman József 2, Hómanné Pataki M. 33, Horváth Anna 29, Horváth János 82, Horváth József 45, Horváth Olgi 11, Horváth Zoltán 78, 82, Horvay Horváth József 67, 68, 70, 71, 72, Izsák Attila 57, 73, Dr. Izsák József 13, 38, Dr. Izsák Józsefné 38, Jakabfi Sándorné 29, Jámbor Erzsébet 23, Jerausek István 77, 79, 81, K. Dombóvári Miklós 39, Kántor Ili 37, Kaposi Teci 4, 13, 20, 22, 24, 33, 34, Kárász Mária 77, 79, 82, Kardos József 24, 38, 66, 68, Kassai László 2, Kele Ottó 39, 43, 44, Kerekes József 1, Kisgergely Ferenc 82, Kiss Lajos 2, Kiss László 1, 2, Klekner Ferenc 57, 63, Kolics Erzsé 41, 43, 45, 47, Kocsis Ági 57, 63, Kocsis Erzsé 57, Kocsár Aliz 34, Kostyák Mária 81, Kotnyek József 40, 71, Kovács Brigitta 77, 79, Kovács Imre 1, Kovács Zsuzsi 73, Körmeyi Ferenc 23, Körmeyi Zsuzsa 23, 24, 36, Krasznai Zsuzsa 23, Laczó Etelka 73, Laczó Éva 78, Lancsák Attila 84, 85, Lehel László 39, Lengyák István 77, 78, 79, 81, 82, Lies József 45, Lukács Olga 16, Magura Ilona 45, Magura János 45, Magyar Lajos 1, Magyar Tibor 65, 66, 68, 69, Majer Mária 73, Mandli Anna 83, Malachovszky Éva 22, 34, 39, Mármárosi Zoltán 36, 37, 38, 42, 55, 56, Mátyás László 85, Miksós István 40, Mogyorósi János 5, 47, 52, 53, 58, 59, 61, Molnár Évi 5, 22, 38, 39, Molnár Jutka 57, Murányi László 24, 30, 31, 34, Nagy András 33, Nagy Antal Géza 12, 15, 18, 30, 31, 34, 35, 38, 39, 40, 44, 46, 53, 54, 55, 56, 65, 68, 69, 72, Nagy Sándor 64, 65, 66, Németh Árpád 13, Németh Csaba 83, Németh Ernő 35, Németh Imre 29, Németh István 57, 63, Németh László 57, Nezei Józsefné 40, Orosz Papp Endre 1, 2, 4, 6, Ottmayer Kálmán 7, Olasz Mária 75, Oletics György 13, Palotai István 45, Palotás Dezső 57, Pálfalvi Zsuzsa 5, 37, 38, 53, 57, 65, Parti Ágnes 81, Pécsi Lajos 2, 4, 13, 20, Perendi Éva 56, Pétervári Lajos (súgó) 6, 14, 16, 17, 18, 20, 38, 76, Pinke József 23, Pliha József 64, 65, 69, Polai Annus 11, Pongrácz Jutka 56, Pulai László 42, Purger György 1, Rezsonya Erzsébet 84, Ritók Pál 51, 54, 62, Rozgonyi Dénesné 43, 56, 57, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 74, Rozgonyi Gizella 34, 35, 72, Rössler László 45, Sajni Lászlóné 38, Sallai Anna 51, Scheibelhoffer Miklós 39, 40, Serfőző Ili 53, Simon Árpád 39, Simon Marika 64, Simon János 4, 14, 15, 18, 19, 22, 23, 28, 34, 35, 38, 39, 75, Simon József 1, Somfai Hédi 39, Somfai Ottóné 22, 23, 25, 28, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 45, Süle Antal 39, 43, 44, 74, Süle László 85, Süle Lászlóné 84, 85, Szabó Marika 69, Szabó Teri 39, Dr. Szakács László 3, Szalai Lászlóné 83, Szamosi Kató 66, 68, 70, 71, 72, Szegvári László 22, Szentgyörgyi Levente 63, Szentpáli János 3, Szepesi Erzsé 44, Sziklai László 1, Szita György 35, 36, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 55, 56, 57, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 75, 76, Szollár József 47, Tamás Mária 69, Takács Ilus 1, 4, 6, Tánbó Erzsé 72, Timár Etus 44, 46, 54, 56, 57, 62, 63, 65, 66, 68, 75, Timár Ili 44, 56, 63, 64, 65, 68, 69, 70, Tófalvi Lajos 5, 52, 53, 59, Torma László 1, Tóth Annus 50, 51, 69, Tóth Marika 74, Tóth Pál 76, 77, 79, Tóth Tibor 46, 48, 49, 51, 54, Törő Endre 1, 2, Tüttő László 34, Ujfalussy László 76, Vámos Béla 53, Vámos Éva 35, Vashegyi Edit 3, 23, Vastagh Miklós 43, Vékási László 67, 74, Vida János 1, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 22, Vince Marika 23, Virágh Éva 74,

Wilhelm Ferenc 39, 46, 48, 49, Zajér Lajos 40, 41, Zalavári Attila 52, 53, 61, 65, 69, Zalavári László 12, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 65, 66, 72, 75, Zalavári Lászlóné 47, 62, Zsittney Rezső 39.

Az énekkar

A vasutas öntevékenységek másik fontos területe az énekkar volt. A háború után néhány évvel jelentkezett az igény a kórus alakítására. Auer Mátyás elmondása szerint 1948 körül, a városban már élő gyakorlatot követve, Ivánkovits Ferenc karnagy vezetésével kórust alakítottak a vasutasok.

Kezdetben férfikarként működött, majd 1952-ben – összeolvadva egy városi nőikarral – létrejött a Vasutas Vegyes Kórus. Repertoárjuk rendszerhű mozgalmi dalokból állt. Ezt várta a társadalmi és a vasúti vezetők ekkor.

A klasszikus énekkultúra remekeivel Ketting Ferenc karnagy ismertette meg a dalosokat. Az ének és éneklés szeretetével és lendülettel teli kórus vasutas és városi ünnepségeken szerepelt. Számos fénykép őrzi a Vasutasok Vegyes Kórusának városi színházbeli hangversenyét. Emellett vidéki fellépéseket is vállaltak.

A férfikar negyvenes éveiben. Ivánkovits Ferenc vezényel

Énekkari találkozón. Az idős férfi Ketting Ferenc

Az ötvenéves évfordulóját ünneplő kórus

A Jakabos György karnagy által dirigált időszak volt az énekkar életében a leghosszabb és legjelentősebb.

A kórus és a művelődési ház abban az időben vette fel Kodály Zoltán nevét. A lelkes szervezőnek, elnöknek, Tézer Antalnak kapcsolatai révén Nagy Antallal és Ágh Gézánnal felkeresték a mestert. Meghív-

ták Kanizsára és engedélyt kértek nevének felvételére. Kodály a meghívást nem tudta elfogadni, de engedélyt adott arra, hogy amíg a kórus és a művelődési ház a kultúrát és a közönséget híven szolgálja, viselheti nevét. 1954. szeptember 25-én és 26-án a nagykanizsai vasutasok újjáépült kultúrotthonukat avatták, ekkor vették fel Kodály Zoltán nevét.

Más dalárdák koncertjein is vendégeskedtek, pl. a postás énekkarnál, valamint rendszeres szereplői voltak az énekkari találkozóknak Egerben, Sopronban, Szegeden.

Kezdetben vidéken együtt szerepeltek a Déryné Színjátszó Csoporttal. Akkor is, amikor 1953-ban fellépésről hazafelé jövet Balatonberény és Balatonszentgyörgy között autóbusz-balesetet szenvedtek. Az elalvó gépkocsivezető halálával és több műkedvelő komoly sérülésével végződött az út.

Operaházi kapcsolatokat keresve

A 9. vasutasnap az ötvenes évek végén. A kórus az épület hátsó homlokzata előtt, a művelődési ház kerthelyiségében énekel Jakabos György vezetésével

szenzációs operahangversenyekhez segítették a várost. A városi Iparoskörben a Kodály Zoltán Vegyeskar és több operaházi szólista – Czanik Zsófia, Simándi József, Fodor János – szerepelt.

A magát az 1907. május 1-jén alakult Délivasút Fűtőházi Dalkör folytatójának tekintő kórus 1958 márciusára egy kiadvánnyal és ünnepi műsorral készült.

Az *N.V.Sz.E. Forгатókönyve 1907-1957* című stencilezett munka szerint 1958-ban a kórus tagjai a következők voltak. (A „Forгатókönyv” fénymásolata megtalálható a Városi Könyvtárban. A szerk.) Karnagy: Ketting Ferenc. Szoprán: Ágh Gézáné, Auer Mátyásné, Boros Istvánné, Büki Rózsi, Csapási Istvánné, Harangozó Mária, Horvát Éva, Horváth Márta, Gerencsér Zoltánné, Kovács Józsefné, Ormos Ferencné, Pető Gyuláné, Radics Dezsőné, Sajni Lászlóné, Sándorfi Józsefné, Szentes Magdolna, Rausz Anna, Timár Etel. Alt: Ambrus Gabriella, Fatér Magdolna, Fraknói Erzsébet, Joós Erzsébet, Kiss József, Kremsier Istvánné, Luft Erzsébet, Martonfalvi Jolán, Kövesi Károlyné, Polai Anna, Szabadi Julianna, Timár Mihályné, Csömpöly Erzsébet. Tenor: Auer Mátyás, Gazdag József, Erdőfi László, Horváth Béla, Kálovics Ferenc, Kiss Lajos, Kozinczki Károly, Nagy András, Pinke József, Varga Ferenc. Tamás Ferenc. Basszus: Balogh László, Dr. Bognár

Jakabos György karnagy (sötét öltönyben) kórusával az egyri kórustalálkozón

Az előadás közönsége

Lajos, Csomós Lajos, Horváth Lajos, Jámbor József, Kiss József, Kuzma György, Tézer Antal, Törő József, Molnár Tibor, Selyem Ernő, Jáger György.

Az énekkar az 1960-as évek elejéig állt fenn. Működésével jelentős kulturális értéket teremtett, s ezzel ajándékozta meg közönségét.

A vasutas művelődési házban hetente két alkalommal mozielőadásra került sor. Óriási volt a látogatottsága, be kellett vezetni a bérleti rendszert.

Fotóklub

A klub fotókiállítása a nyolcvanas évek elején

A történetírók szerencséje, ha valaki valamilyen módon rögzíti a zajló eseményeket. A mi esetünkben a fotóklub volt az az összességében 60 tagú társaság, amely az élet adódó szép és nemes, valós eseményeit megörökítette. Fotólabort hoztak létre annak igénybevételét – a nagy érdeklődésre való tekintettel –

szinte órára be kellett programozni. A klub vezetője később Altai József lett. A fotókiállítások képein örömmel fedezte fel magát a szórakozó és dolgozó közönség.

A klub tagjai: Auer János, Berke János, Bánovits László, Benkő József, Babay Sándor, Brém János, Bogdán Gábor, Bakonyi István, Bognár Imre, Bazsika Dénes, Báder Jenő, Biró Sándor, Dunszky Gyula, Dolezsár József, Deutsch Viktor, Juhász Imre, Győrfi György, Galamb Sándor, Gaál Sándor, Horváth Istvánné, Halasi István, Horváth Gyula, Hetey Árpád, Horváth Béla, Járk Tibor, Kósa László, Lakos Tivadar, Laborczy Károly, Mátyás Nándor, Miksó István, Mészáros Béla, Magyar József, Németh Árpád, Nemes Ferenc, Németh Tibor, Parti József, Pávilicz Lajos, Pálfalvi János, Pálfalvi László, Pécsi Lajos, Pergel János, Pásztoi István, Róber István, Rózsahegy István, Sallai Tibor, Sente Attila, Szentkúti Ágoston, Szak Gábor, Süle Miklós, Szabó József, Turányi Miklós, Tóth János, Terestyéni József, Wilhelm Ferenc, Versey László, Varga István, Varga Dénes, Zalavári László.

A néptáncosok

A hősi időszakban alakult meg a vasutasok első néptáncsoportja. Több mint egy évtizeden át a helyi közönségen túl Balaton környéki színpadokon, Pécsen, Dunántúl sok városában szerepeltek. Emlékezetes fellépéseik voltak a periodikusan meg-

rendezett vasutas ifjúsági találkozók. Az együttes vezetője Horváth Jenő volt. A húsz-huszonöt táncos közül az emlékezet Bolla Ilona, Szabó Mária, Mihácsi Cuni, Palotás Jenő nevét őrizte meg.

A második néptáncsoport az intézmény történetében nagy szünet után lépett színpadra. Horváth Zoltán, szakképzett néptáncoktató, MÁV raktári dolgozó csoportja 5 éven át működött. A táncruhákat maguk varrták, ez akkor természetes volt. A sorozatos balatoni, vasutas üdülőkbeli fellépések, utazások-szállítások nehézségeket okoztak. A fürdőhelyre érkezve – sokszor a 30 fokos melegben – gyalog, rúdton vitték a 16-18 pár csizmát a fiúk. Mindenki vitte a saját ruháját. S ha tánc közben szétrázódott az odacipelt magnó és erősítő-hangfal csatlakozása, kis megtorpanást okozott a fellépésben. A taps így is kijárt, ugyanúgy, mint fizetségül a vacsora.

Ebben az időben vasutas kulturális életünk jelentős kultúrát szerető, értékelő, segítő, patronáló vasúti egyénisége Busch Károly pécsi vasúti igazgatóhelyettes, majd igazgató lett. Elkíserte a csoportot Szegedre, a minősítő néptáncfesztiválra, ahol bronz fokozatot kaptak a bemutatójukra.

Ebédén látta vendégül a vasutas táncosokat, pohárköszöntőjében gratulált a vasutas néptáncosok szerepléséhez.

Az együttes tagjai között szerepelt: Arvai János, Bajor Gyöngyi, Bohár Attila, Bozsó János, Erdélyi Zoltán, Fehér Zoltán, Horváth Piroska, Kálovics László, Kozári Margit, Molnár Zsuzsanna, Neumayer József, Tilinger József és Zoványi Lilla is.

Az (első) néptáncsoport szereplése Pötrétén

A (második) néptáncsoport a ház színpadán, a kép jobb szélén Horváth Zoltán

A (második) csoport Balatontogláron a vasutas üdülőben

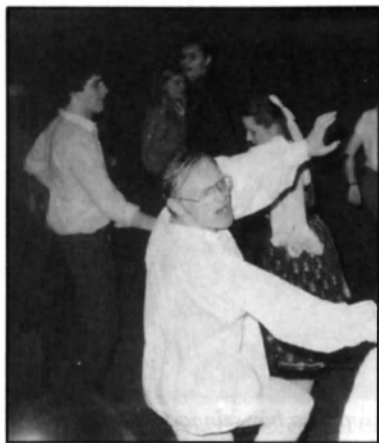
nagyegyüttes, a MÁV-Szöv(etkezeti) Dél-Zalai Táncegyüttes. Vasúti, szövetkezeti, téesz, alkalmanként városi finanszírozással működött. Műsoraikat a táncművelés hagyományai, szabályai szerint állították össze az együttes vezetői, vagy hivatásos tánc-koreográfusok táncaiból. Az időszak felfogásának megfelelően erdélyi táncok domináltak műsoraikon. Fesztiválok, néptánc-találkozók varázslatos eseményeinek sorában vett részt az együttes. A Dél-Zalai Táncegyüttest kezdetben a Boglya Együttes kísérte, majd létrehozta kísérő zenekarát, a Patkó Banda Népzenei Együttest Németh Ferenc zenetanárral az élen. Tagjai: Cseke József, Németh Attila, Szépfalusi Márta.

Külföldi szereplésekre, fesztiválokra, találkozókra csak szövetkezeti kulturális osztályoknak, vagy szerveknek volt utaztatási joga. Így jött létre az olasz út is, ahol a „csizma orrában” Reggio di Calabria környékén két héten át naponta szabadidőn,

több ezres közönség előtt, mediterrán forróságban léptek színpadra spanyol, cseh és olasz táncosokkal együtt.

A Balti-tengert vasutas úton sikerült megcsodálniuk. A Busch Károly igazgató vezette vasutas delegáció kulturális műsorát a Dél-Zalai Táncegyüttes adta Schwerinben. Szép kirándulások (Rostock, Warnemünde), jó nyaralás volt a táncosok jutalma. Bulgáriába a Városi Tanács küldöttségének részeként utaztak. Az utak költségeiről a kiküldő gondoskodott. Emlékezetes volt a jugoszláv, a görög, a török fellépés.

Ekkor már az együttest – sok kosztümös jelmeztárával, biztos technikájával – a művelődési háztól a fellépés színhelyéig

Papp László táncvezet

A MAV Dél-Zalai Táncegyüttes a fővárosban

Záró színpadkép a mesterrel, Papp Lászlóval

szállította az autóbusz. A sors akarta folytán a Bécsi Magyar Kultúra Háza-beli nagysikerű szereplésükkor már halva feküdt a kitűnő, néptáncnak élő mester, barát, Papp Laci. Az együttes még egy darabig színvonalasan működött, a táncosok végül eltávoztak tőlünk.

A keménytelki legényes

A lányok

A Patkó Banda (Cseke József, a Németh Attilát helyettesítő Fodor Gyula, Szépfalusi Márta és Németh Ferenc)

Éva, Polai Katalin, Radnai Attila, Sárkány Judit, Seláf Valéria, Slávicz Anikó, Szentes Gyöngyi, Takács László, Tarnay Tünde, Tarsoly Zsolt, Torma Ildikó, Torma László, Tóth Zsolt, Tóth Zsuzsanna, Török Endre, Török Zoltán, Vajda Csaba.

Az együttes tagjai:
Bálint Andrea, Barabás Ildikó, Baranyai Zsolt, Bátor Gizella, Behán Gabriella, Bognár Simon, Boha Andrea, Dobri Bernadett, Erdős Zoltán, Farkas Péter, Fülöp Réka, Gál Zsolt, Gerse Erika, Hartai Erzsébet, Hermann Tamás, Hetési Csaba, Hetési Vali, Horváth Anett, Horváth Attila, Horváth Béla, Horváth János, Horváth Péter, Horváth Piroska, Izsák Krisztina, Kara István, Kardos Györgyi, Karf Vera, Katona Szilárd, Kiglics Tünde, Kiss Anikó, Kócza András, Kócza Attila, Kócza Beáta, Kovács Géza, Légrádi Tibor, Lengyel Gabriella, Lengyel József, Lukácsi László, Magasdi Jolán, Milassin Tamás, Mokri Anita, Mokri Ferenc, Molnár Renáta, Nagyfi Tímea, Nász István, Olasz Ágnes, Olasz Attila, Oros Ildikó, Ötvös Marika, Papp Csilla, Papp Edina, Patyi Zoltán (koreográfus), Péter Katalin, Pintér

A zenekar

Zenekarok nélkül nem kultúrház a kultúrház. Írásos feljegyzés a mandolin zenekar szerepléseit őrizte meg. A zenekar vezetője Andberger Stefán Rudolf volt. Tagjai többek közt Gábor Jenő, Auer Mátyás, Balogh Gyula, Pelenczei Jenő, Horsetzky Jenő voltak. Ezeknek az évtizedeknek egy vigalmi zenekara is volt, amelynek legem-

Hamza György egy vigalmon és Béla bácsi büfije a földszinten

lékezetesebb tagja Hamza György. A vigalmakat kísérő büfé cukrászsüteményeivel, fagylaltjával rendkívüli népszerűségnek örvendett.

Ezekben az időkben politikai, társadalmi, szakmai események – vasutasnap, állami, társadalmi ünnepek, vasúti események, családi ünnepségek, bálók özöne követte egymást.

A rendezvények igényelték a fellépést, s ha azon viszontlátták kollégáikat az esemény résztvevői, az öröm megduplázódott.

Az ötvenes évek második felének vasutasnapjait idézik a felvételek. Négy száz főnek terítettek a 7. vasutasnapon a művelődési ház kerthelyiségében. Az ünnepelést a kórus, a színjátszók, a zenekar műsora színesítette. A vasutasok ünnepe hajnalig tartott

Az Összefogás Szocialista Brigád egy városi vetélkedőn

Vasutas ifjúsági műszaki klub

Honfi Ferenc, a ház vezetője díjat ad át filmjéért Szabó Zsigmondnak, középen Tóth János, a szakszervezeti bizottság titkára

Ebben az időszakban az emberek életében jelentős változás történt. Tömeges lett a televízió. A kultúrálódás korábbi formái nem feleltek meg. Megoldásképpen kialakult a kiscsoportos közösségi rendszer. Erre az időre a nagy együttesek teret vesztek.

A hetvenes években hódítottak a vetélkedők, versenyek, Ki mit tud?-ok. A vetélkedésekre készülők nagy kedvvel vették igénybe a művelődési ház szép könyvtárát.

A fiatalok körében erősödött a klub alakítási vágy. Elkülönülve az idősebb korosztálytól, gyakran cserélődő vezetőkkel, ifjúsági klubokat hoztak létre.

A filmklub

Az 1960-as években került elérhető közelségbe a vizuális kultúrának egy új ága, az amatőrfilmezés. A Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Házban 9 évig működött az amatőr filmesek klubja, a Kamera 67 Szentgyörgyi Levente vezetésével. Az 1967. május 18-án alakult csoport alapító tagjai Kovács György, Mol-nár Tibor, ifj. Pálfalvi János, Szent-györgyi Levente és Szilárd Ede voltak. Hozzájuk csatlakozott többek között Amfer Ferenc, Bacskay Zoltán, Donát Attila, Gerócs László, Horváth Zoltán, Kotnyek István, Szabó Zsigmond, Szmodics Júlia. A folyamatos alkotómunkát szem-

léken, nemzetközi alkotótáborokban való tapasztalatgyűjtés gazdagította. A klub maga is szervezett alkotótábort. A modern filmkészítés módszereit alkalmazták. E klub tagjaival kezdte meg működését a kanizsai Városi Televízió. A klubot a későbbiekben átvette a Hevesi Sándor Művelődési Központ.

*Szentgyörgyi Levente beszél a Kamera 67
filmklub rendezvényén*

Kulturális, ismeretterjesztő, szórakoztató előadások

Ebben az időszakban elengedhetetlen volt a munkahelyhez való közelebb kerülés. Ennek jegyében alakult meg a szocialista brigád klub, amelynek vezetője Fehér Imre állomásfőnök-helyettes volt.

A nyolcvanas években gyakorlat volt a hivatásos művészek, politikusok, újságírók meghívása. A vontatási vagy állomási oktatótermekben tartott politikai tájékoztatók, gazdaságpolitikai előadások sztárújságírókkal, televíziós személyiségekkel, politikai, gazdasági, közéleti emberekkel zajlottak. Sugár András, Marosán György, Bernát György, Ipper Pál, Rockenbauer Pál voltak a vendégeink. Ilyenkor a vezetők engedélyezték a munkaidő megrövidítését egy órával. Az ő segítő közreműködésükkel történt a közönségszervezés. A kulturális tevékenységet támogató vezetők ekkor Varga László, Flinger József, dr. Simon István, Traub Sándor, Szentes László, Novotny Károly, Péntek László, Illés Endre voltak.

*A szocialista brigád klub tagjainak egy csoportja a
művelődési házban 1977-ben*

Tóth János, Horváth József, Varga László, Flinger László

A szocialista brigád klub tagjai a vontatási oktatóban

A színházi, irodalmi, zenés stb. eseményekre a vasúti dolgozók átsétáltak a művelődési házukba.

Teljes volt az intézmény nyitottsága. Műsort adtak többek közt: Ruttkai Éva, Pécsi Ildikó, Ráday Imre, Pápai Erzs, Voith Ági, Bodrogi Gyula, Körmendi János, Kovács Kati, Galambos Erzs, Jákó Vera, Dőry Virág, Bálint András, Pitti Katalin, Mikó István.

A vasút hagyományai közé szórakoztató rendezvények is tartoztak. Az egyes szolgálati ágak, pártszervezetek, a nyugdíjasok vigalmakat tartottak évente egy-két alkalommal. Ennek a hagyománynak a folytatásaképpen még a közelmúltban is a mozdonyvezetők – családi estjükre – disznót vágtak és elkészítették az üzemi konyhával a vacsorájukat. Alkalmanként meghívták külföldi kollégáikat a

Vigalmak régen és mostanság

reggelig tartó bálra. A forgalom és a pályafenntartás farsangi estjei élvonalbeli színészekkel, énekesekkel zajlanak.

A kiállítások

A Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház tevékenységének egyik jellegzetessége a sokszínű kiállítások rendezése. Kezdetben a tárlatok az intézményben voltak megtalálhatók, később a vasútállomás várótermében. Az volt a cél, hogy ne a szokványos kiállítási témák szerepeljenek. A legsikeresebb tárlatok között volt Gyenese Zsigmond őrségi fazekas kiállítása és a vele együtt zajló cserépvásár. A nagysikerű eseményen a nézők gyakorlatban is megismerkedhettek a korongozással. A teherautóval ide szállított több száz cserépedény szinte pillanatok alatt gazdára lelt.

Az Alföld élő pásztorművészete című kiállításunk a még fellelhető régi mesterségek produktumait – kanász és csikós kalapokat, réz foksokat, juhász kampót, lószerszámot, hímzett és rátétes díszítésű szűrőket, faragott szarut – mutatta be az egyik alkalommal.

Egyik legszebb bemutató Vankóné Dudás Juli galgamácsi festőasszony képeinek tárlata volt. Ebből az alkalomból vendégszerepelt az intézményben a Galgamácsi Népi Együttes. Volt lószőrékszer bemutató, valamint kékfestő tárlat. A különlegességek közül megemlíthetjük a cigány autodidakta képzőművészek képeinek bemutatóját, valamint az angol királyi háznak is szállító Váci György könyvkötő remekműveit. A vasúttörténeti tevékenységet ismertető első vasútmodell kiállítás – mesébe illő terep-

asztalokkal – az emeleti nagyteremben volt megtekinthető.

A kiállítási tevékenység színhelye áttevődött tehát a vasútállomás várótermébe. A Várótermi Tárlat sorozatra a népművészeti kiállítás a jellemző. Itt kerültek megrendezésre az Országos Vasutas Népművészeti Kiállítások. Az intézmény feltérképezte az országban működő, népművészettel foglalkozó MÁV dolgozókat, megrendezte alkotásaik ünnepélyes bemutatkozását. A rangos eseménynek számító tárlat három évenként ismétlődik. A legutolsó bemutatót, 1996-ban az I. díjasok között volt található Szörcsők Józsefné, gyönyörű vagdaltásos hímzései.

Szűrrátét, gyöngyfűzés, fafaragás, vert csipke, viseleti, szőttés kiállításokat láthattak az utasok és a vasutasok.

Az elmúlt években a város három vasutas festőjének kiállítására is sor került.

Neményi Katalin, Márfy Szilveszter és Tarcsai Béla mutatta be képeit. A kiállítássorozatban látható volt még többek között Kustár Zsuzsa, Járasi Ildikó, Ludvig Zoltán kanizsai képzőművészek kiállítása. Ludvig Zoltán volt hosszú időn át a kiállítások rendezője is.

Ilarangozóné Gelencséri Mária kiállításának megnyitóján a hetvenes évek második felében

Kercsényi Edit és Mónai Zsuzsanna Vankóné Dudás Juli kiállításának megnyitóján

Megnyitó a váróteremben

Tarcsai Béla, Neményi Katalin, Márffy Szilveszter Szentes László állomásfőnök társaságában második kiállításuk megnyitóján

A nyugdíjas klub

Az aktív korosztályon kívül a nyugdíjasok is részesei lettek a klubéletnek. Korábban a szakszervezet évente egy alkalommal rendezett ugyan találkozót, vigalmakat számukra, azonban ez kevésnek bizonyult. 1976-ban Hetyési Lászlóné vezetésével megalakult a nyugdíjas klub. Kezdetben kéthetenként találkozott a déli városrészben élő zömmel vasutas tagság.

Minden ismeretre, kirándulásra, szórakozásra nyitottak voltak. Rendszeressé váltak az évente megismétlődő ünnepeik: farsang, nőnap, karácsony. Kedveltek voltak az orvosi előadások, úti beszámolók, filmvetítések. Kapcsolatot kerestek és tartottak fenn városi nyugdíjas klubokkal, elutaztak Gelsére, Lentibe, Székesfehérvárra. Ugyanakkor vendégül látták az ottani klubtagokat. Ilyenkor ment a gőzös Kanizsára. Nagy élményt jelentettek az országjáró kirándulások. Ezek során felkeresték a Dunakanyart, Kőszeg, Sopron vidékét, Sárospatakot, Tokaj vidékét, Szegedet és az Országházat is. A mai kirándulásaikon főszerep jut a bográcsnak és tangóharmonikának.

A nyugdíjas klub tagjai: Aradi Károlyné, Balogh Györgyné, Bartos Ferenc, Bogáti Ferencné, Boros Tibor, Borsos Józsefné, Büki István, Cserti János, Csete Jenőné, Csizmadia Kálmánné, Csomós Lajosné, Dely Lajosné, Dubicsanác Lajosné, Füvesi Ferenc, Gaál Istvánné, Gazda Imre, Gregor Imre, György Ferencné, Halász György, Hargittai Pálné, Heffner József és Józsefné, Hetyési Lászlóné, Horváth Ferencné, Horváth Júlia, Horváth Lajosné, Hunyadi Mátyás, Jakabfi Sándorné, Jobbágy Józsefné, Keller Ferencné, Kiss Emőné, Kocsis Imréné, Kócza Ferenc, Komáromi Józsefné, Kondora Pálné, Kósa Lajosné, Kovács Győzőné, Kudich Katalin, Kulcsár Mária, Kurverger Istvánné, Lajtai Ferenc, Lengyel József, Lukács Józsefné, Mészáros Imréné, Mogyorósi Jánosné, Molnár Imréné, Murányi Antalné, Nagy Valéria, Németh Lászlóné, Neuwirth Zita, Ormos Ferencné, Pápai Istvánné, Pelenczei Jenő, Perendi Mihály, Pétervári Jánosné, Petőfi Lajos, Petőfi Lajosné, Póczak Péterné, Pócz Gyuláné, Rajkai Antalné, Sárdi Ferencné, Sebestyén János, Siftár László és Siftár Lászlóné, Szabó Anna, Szabó Lászlóné, Szekeres Károlyné, Szépligeti Józsefné, Szmodics Károlyné, Szmolek Ferencné, Tarr Józsefné, Tóth Gyula, Tóth János, Tóth Józsefné, Várfalvi Gyula, Varga István, Varga Józsefné.

A művelődési ház a gyerekeké is

A gyermekek számára tartott rendezvények közül a legrégebbi hagyománya a Mikulás ünnepségnek van. Később ez bővült a gyermeknapi versenyjátékokkal, gyermekeknek szóló koncertekkel, amelynek a színhelye egy darabig a vonatási üzemszervezés volt. Ilyenkor még lovagolhattak is a gyermekek, valamint beszállhattak a különböző mozdonyok vezérállásába. Majd a művelődési ház kerthelyiségének színpadára, vagy a vasutas óvodába tevődött át a helyszín, ahol a gyermekek művészeknek is tapsolhattak.

A játszóház kreatív foglalkozásain papírhajtogatástól a mézeskalács sütéséig mindent kipróbálhattak. Nevezetes nap volt amikor vendégül láthatták Füzesi Zsuzsa grafikust. Ajándék poszttere a vasutas óvoda falát díszíti. A szomszédos Vécsey iskolából a könyvtárunkba járó gyerekek számára könyvtári órákat tartottunk.

A kertbarát kör

A művelődési ház lelkes rétegklubja a Kertbarát kör. Hobbiját érintő minden információra éhes társaság. 1975 óta tartják foglalkozásaikat. Első klubvezetőjük Németh Elemér volt, később Tóth János, majd Csáky László fogta össze a csoportot. Mező-

gazdasági szakemberek előadásait hallgatják. Badacsonyra, Balatonboglárra, Egerbe, az Állami Gazdaság szőlészetébe, borászatába, Pölöskére a Fajtakutató Állomásra, Ausztriába sövénygyümölcsösökhöz kirándultak tapasztalatot szerezni.

Rendszeresen tartottak és tartanak termékeikből bemutatókat. Két alkalommal országos mezőgazdasági kiállításon is szerepelhettek termékeik. Az évente megrendezésre

kerülő borversenyükön 30-40 fajta bort bíráltnak, a hölgyek pedig fánk- és pogácsaversenyen mutatják be sütési tudományukat.

Klubtagok: Árkus János, Berta László, Bíró Tivadar, Bukovics Jenő, Csáki László, Csordás

György, Dávidovics Ferenc, Erdős Ottó, Ferincz László, Goór Gyula, Hegedűs Józsefné, Hóbor Ferenc, Honfi Józsefné, Horváth Károly, Kaszli Miklós, Kócza Ferenc, Kovács László, Lengyel György, Lengyel József, Mátrai Károlyné, Mátyás László, Mátyás Mihály, Molnár Józsefné, Novák Istvánné, Paksi István, Pétervári Jánosné, Pintér Pálné, Póczak Péterné, Szelei József, Szöllösi Mihályné, Szűcs Zoltán, Tóth Ferenc, Tóth Bősze János, Varga István, Virág Endre, Weisz József, Zsohár Imre.

Szakkörök, tanfolyamok

A jelentkező igények hatására az intézmény riseliő, szűrrátét, csipkeverő, kézi kötő, szabó-varró, gépíró tanfolyamokat hirdetett. Ezen kívül német és angol nyelvtanfolyamot a vasúti személyzetnek.

Az elmúlt évtizedre jellemző volt a népművészet reneszánsza. Ennek köszönhetően alakult meg a díszítő-művészeti szakkör. Vezetője kezdetben Szokol Sándorné, később Kálovicsné Molnár Zsuzsanna. Tagjai közt voltak: Rajkai Antalné, Badacsony Imréné, Rozs Endréné, Kispéter Miklósné, Novák Ferencné, Horváth Lajosné, Török Jánosné, Koncz Mátyásné, Juhász Imréné. A majdnem egy évtizedig működő csoport évente megtartotta szép hímzéseiből kiállítását. Országos kiállításokra is eljutottak a vasutas hímzők munkái.

Az elmúlt évtized

Az elmúlt évtizedre a vasúttörténeti munka felvirágzása volt a jellemző. Nagy lendületet vett a művelődési házban a vasúttörténeti kutatás, amely a vasúttörténeti klub működésén keresztül valósult meg. A klubvezető Horváth Krisztina. A történelmi idők tanúi, az idősebb vasutasok és a vasúti vezetők, középvezetők a klub lelkes tagjai máig is. Az összegyűjtött nagy mennyiségű anyagból állították össze a *Képek a Déli Vasút nagykanizsai történetéből* című munkát. Ez 1939-ig tárja fel – sok-sok illusztrációval –

Szakkörök régen és mostanság

Az alapítók: Nagy Rezső, Csaba Lajos, Fehér Imre

A vasúttörténeti klub kiránduláson

A képeken Busch Károly pécsi vasútigazgató szól a 125 éves nagykanizsai vasutat ünneplő közönséghez.

a legfontosabb adatokat. A kiadványt egy fergeteges ünnepségen, a 125 éves Déli Vasút évfordulóján mutatták be 1986-ban. Az évforduló tiszteletére nosztalgiavonat indult Budán, Fehérváron át Kanizsára – a régi vonalon –, reprezentatív vasúti kiállítás nyílt városunk múzeumában. A felújított vasútállomáson a sok száz főnyi tömeg előtt pedig felavatták Rétfalvi Sándor domborművét a vasútállomás falán. Együtt örült, ünnepelt a város és a vasút.

A vasúttörténeti kutatások aktív részesei: Altai József, Cserti János, Halász György, Heltai Miklós, Lehoczky Antal, Nagy Antal, Tóth János, Bödei Béla, Erdélyi György, Kócza Ferenc, Villányi Károly, Csaba Lajos, Novothny Károly, Illés Endre, Szentes László és sokan mások.

A könyvtár

A művelődési ház könyvtára a Szakszervezetek Megyei Tanácsának körzeti könyvtára volt évtizedeken át. Legjelentősebb könyvtárosi egyéniség az intézmény történetében Kele György, aki könyvtár- és emberszeretetről volt híres.

Könyvtárosok voltak még Nagy Andrásné, Tóth Lajos, Lengyák István, Hegedűs Erzsébet, Török Tibor, Dávidovics Sándorné és Tábori Imréné. Ma is várja az olvasókat a 11 ezer kötetes, már önálló gyűjtemény.

A résztvevő szívesen emlékezik az irodalmi rendezvényekre. A Moldova Györggyel való találkozásra, amikor vasutas könyvét, az *Akit a mozdony fustje megcsapott* című alkotását mutatta be. A nagytermet zsúfolásig megtöltő vasutasság szinte szakmai gondokat megbeszélve látta vendégül a szociográfia szerzőjét. A Lakatos Menyhérttel, Berkesi Andrással és – a művelődési ház szomszédságában alkotó – Rózsás Jánossal való találkozó is felemelő élmény volt.

A politikai átalakulás egyik fontos zalai eseménye a házban zajlott. A megyében először megalakult politikai szerveződés, a Magyar Demokrata Fórum 1988 novemberében itt tartotta első megyegyűlését.

Az intézmény családias jellegét erősítik a kirándulások. Ilyen volt például a tokaji kirándulás, amikor vonattal utaztak a kirándulók Tokajig, onnan autóbustsz béreltek,

Kele György és Dávidovics Sándorné

Az MDF megyegyűlése 1988 novemberében

és azzal járták be a környéket. Külföldi kirándulásokkor több alkalommal kedvezményrel, hálókocsiban volt az utazás, étkezés és a szállás is. A külföldi utak célállomásai: a francia Riviéra, Görögország, Törökország, Olaszország, Jugoszlávia, Ausztria.

Táncos rendezvények

Az ifjúsági táncos rendezvények koronként változnak. A 80-as évek első felében élő zenére táncoltak a fiatalok. Huzamosabb ideig más és más együttesek vonzották őket. Ezt követték a diszkók sok éven át, Kovács Miklós majd Schulcz Ernő nevével fémjelezve.

Az elmúlt fél évtizedben a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház az ifjúsági szórakoztatás egyik központja lett. A Dark Day klub különböző gyakorisággal működve 4. évfordulóját ünnepelte Décsy Sándor vezetésével.

A legsikeresebb a három évet maga mögött tudó Pásztai János által megalkotott Old's Rock klub. A nyári szünet kivételével hetente fiatalok százai látogatják a rendezvényeket. Emellett sztárzenekarok, illetve sztárelőadók koncertjei kerülnek műsorra.

Old's Rock klub

Az intézmény fenntartása és vezetése

A Kodály Zoltán Művelődési Ház – mint más MÁV művelődési intézmény – a szakszervezet fenntartásában és irányításában működött létrehozása óta 1993-ig. A csomóponton a kijelölt szakszervezeti bizottság hatáskörébe került, ugyanakkor a szakszervezet székházaként is működött – innen a SZAKI kifejezés. Több évtizeden át Tóth János, a vasútállomás szakszervezeti bizottságának titkára felügyelte és patronálta az intézményt.

Amikor még nyolcan voltunk

Nemcsak a rendeltetésszerű működést figyelte, hanem a kulturális munka létjogosultságának elismertetését is segítette a vasúton.

A sokrétű feladat koordinálására – az átépítés után – igazgatót választottak és neveztek ki. Az első igazgató Nagy Antal Géza pályafenntartási tisztviselő volt, ő 1954-től 1956-ig állt a ház élén. Őt követte Kertész Vince vonalfőnökségi alkalmazott 1960-ig, 1960-tól 1975-ig Honfi Ferenc volt az intézmény vezetője. 1976-tól Juhászné Mónai Zsuzsanna látja el a vezetői teendőket.

A város déli részének művelődési otthona is a ház. Közéleti szintér, ünnepségek, gyűlések, vásárok, esküvők, lakodalmak, bemutatók zajlanak itt. A kulturális rendezvények minden városlakó számára nyitottak, hiszen a művelődési ház fenntartásában az állam is szerepet vállal. A város pályázati úton ad segítséget a működéshez.

A nagykanizsai vasút – történetének 136. évében – változik, szépül, villamosításra vár, a nemzetgazdaság korántsem használja ki „teherbírását”.

A ház dolgozói közössége megfiatalodott, az elmúlt években sokan vonultak nyugállományba. A művelődési ház a korunkra jellemző kulturális-társaséleti színvonalat kívánja biztosítani a vasutasok és Nagykanizsa déli városrészének.

Az évtized elején történt társadalmi változások nem múltak el nyomtalanul a Kodály Zoltán Vasutas Művelődési Ház életében. A szakszervezeti fenntartású intézményből a MÁV részvételével létrejött egyesület fenntartásába kerültünk, mint minden vasutas művelődési ház. Ez az egyesület a Vasutas Országos Közművelődési Egyesület. Ez önállóságot jelent a működési feltételek előteremtésében, és nagy felelősséget a működés tekintetében. A nyolc főből álló intézményi létszám a felére csökkent. E sorok írásakor az intézmény igazgatója mellett Peszlegné Hajdú Erika adminisztrátor, pénztáros; Kiskovács Lászlóné technikai dolgozó és Pálfi Miklós könyvtáros, népművelő dolgozik a művelődési házban.

Mónai Zsuzsanna

Az 50 éves évfordulóról a város millecentenáriumi rendezvényeinek sorában kiállítással emlékeztek meg. (A szerk.)

Az új épületében 20 éves évfordulóját ünneplő művelődési központ helyet adott a legrangosabb városi szintű központi rendezvényeknek, és négy jelentős szakmai kezdeményezéssel kapcsolódott az egész éves kanizsai ünnepségsorozathoz.

Legnagyobb közönségikere a Szülőföldünk, Magyarország elnevezésű népművészeti kiállítás- és előadássorozatnak volt. Ennek célja, hazánk jellegzetes néprajzi tájegységeinek bemutatása volt, előadások és kiállítások keretében. Elsősorban az általános és középiskolás fiatalok érdeklődésére számítottunk. 1996 áprilisa és decembere között hét alkalommal került sor egy-egy tájegység komplex bemutatására.

A nyitó program a „Sárköz népművészete” című volt. Reprezentatív kiállítás nyílt sárközi szőttesekből, hímzésekből, használati tárgyakból. A megnyitót követően rövid előadást hallhattunk Sárköz kultúrájáról. A sióagárdi, a buzsáki kiállítások voltak a leggazdagabbak, a leglátványosabbak. Ez utóbbi programok érdekes színfoltjaként a szervezők kóstolóval lepték meg az érdeklődőket, megkóstolhatták a hagyományos buzsáki kuglófot és a sióagárdi lakodalmas kalácsot. A sorozatban a kanizsai közönség láthatta még a Kapos-mente népművészetét, Göcsej néprajzát fotókon, a kanizsai fafaragók és népi bútorfestők munkáit, valamint Dél-Zala népművészetét bemutató kiállításokat. Átlagosan közel 1000 érdeklődő – köztük sok fiatal – tekinthette meg az egyes kiállításokat.

A Szülőföldünk, Magyarország kiállítás- és előadássorozat révén a város lakossága széles körben megismerhette hazánk néprajzi tájegységeinek színes, gazdag kultúráját.

A kanizsai fafaragók és népi bútorfestők kiállításának megnyitója

A millicentenáriumi programsorozat egyik leglátványosabb kezdeményezése volt a Magyarország képeslapokon című ismeretterjesztő, honismereti játék. 1996 augusztusa és decembere közötti időszakban az intézmény aulájában elhelyezett óriástérképre vártuk elsősorban a diákoktól, de a felnőttektől is, a magyar városokat bemutató szép képeslapokat. A felhívás nyomán beérkezett csaknem 700 képeslap teljesen betöltötte hazánk térképét. A képeslapot ajándékozó sorsjegyet kaptak, amellyel a decemberi záraskor tíz szerencsés résztvevő könyv- és tárgyjutalmat nyerhetett. A nyereményeket Zsoldos Ferenc, a Millicentenáriumi Emlékbizottság elnöke adta át. A játék népszerűségére jellemző, hogy több mint 120 személy vett részt benne, nemcsak Nagykanizsáról, hanem a megye távolabbi településeiről is.

Kellemes nyáresti szórakozást jelentett a Tárogató estek megrendezése a város központjában, a Török-kútnál, Horányi Iván jó ötlete nyomán.

Júliusban Kiss Gy. László klarinétművész idézte meg tárogatóval az elmúlt évszázadok magyar zenéjét, többek között Kossuth-nótákat, kuruc dallamokat, bujdosó énekeket, betyárdalokat játszott. Szent István ünnepén pedig a Magyar Tárogató Kvartett adott nagy sikerű koncertet.

A Városvédő Egyesület által támogatott Tárogató esteket mintegy 200 érdeklődő hallgatta végig.

Az intézmény Évszázadok magyar zenéje címmel szervezett hangversenysorozatot a kórházi kápolnában.

Húsvétkor Kónya István lantművész és Bali János fuvolaművész, püskösdhétfőn az Új Budapest Fúvósötös,

míg karácsonykor a Tre Musici Együttes volt a vendég. A kisszámú, de nagyon lelkes közönség mindhárom hangversenyt nagy ovációval köszöntötte.

Papp Ferenc

Papp Ferenc: A város vonzásában. A nagykanizsai Hevesi Sándor Művelődési Központ 20 éve (1976-1996) című írása ebben az évben megjelent. A munka a ház történetének azon részét foglalja össze, melyet már a Széchenyi téri épületben töltött. (A szerk.)

15 éves a házasságkötő terem

1996. május 21-én ünnepre készülődött a Vasemberház, és a benne „élő” Családi Iroda. Az ok: 15 évvel ezelőtt ezen a napon nyitotta meg kapuit a felújított Vasemberház – és a házasságkötő terem – a házasulandók és a családi ünnepet ülők előtt.

Az évforduló, mint minden jubileumi ünnepség, alkalmat adott a számvetésre, az emlékezésre. Különösen szép emlékei lehetnek egy olyan háznak és az azt élettel megtöltő munkatársaknak – az Anyakönyvi Hivatalnak és a Családi Irodának –, akiknek napjai, hetei örök ünneplésben, az ünnepek előkészítésében telnek. Megtiszteltetés, hogy köztük élhetek, szebbé, tartalmasabbá téve egy-egy családi eseményt, vagy városi rendezvényt.

Szabó Erzsébet

Előttem van az asztalon két album, melyeket többször forgattunk át kollégáinkkal, barátainkkal, valahányszor felbukkant egy kedves emlék, egy érdekes esemény. Olyankor is, ha az élet kegyetlensége folytán barátunk, közreműködő társunk halt meg. Olyan kiváló képességű barátunk hunyt el ezen időszakban, mint *Szabó Erzsébet*, az iroda első

15 éves a házasságkötő terem

vezetője, *Csillag Jenő* anyakönyvvezető, *Lukács Zoltán* költő, versmondó. Emléküket nem csak a fotók őrzik.

Büszkén emlékezünk azokra a barátainkra, akik örömtelibb okból köszöntek el tőlünk, elindultak a „világot jelentő deszkák” felé, sőt el is érték azt. *Ifjabb Kónya István* lantművész koncertjeit sokan hallhatták a városban, hisz vissza-visszahúzza szíve egykori szűkebb pátriájába.

Szabó Zsolt, aki szintén a Családi Iroda gitárosaként kezdte pályafutását, *Őri Szabó Zsolt* néven a Magyar Televízió Ablak című műsorának népszerű vezetőjeként látható.

Herpai Rita, egykori versmondónk a Hököm Színház társulatának tagjaként szerzett magának babérokat, jelenleg pedig a Nemzeti Színház rendezőasszisztense.

Bedő Csaba és *Horváth István* versmondók számos verseny első díját hozták haza, hosszú éveken át „bérelt helyük” volt az országos és határainkon túli amatőr versmondó versenyek élmezőnyében. Mindketten Radnóti-díjasok. Gitárosaink, *Farkas Tibor*, *Horváth Gábor* és *Kaszás Ottó*, kibővülve *Cseke Józseffel* és *Balogh Tündével*, Igricek néven zenekart alakítottak, s méltán lettek a város aprajának-nagyjának kedvencei, ünnepeink szinte állandó közreműködői.

Büszkén valljuk, hogy a Családi Iroda olyan alkotó műhelye a város kulturális életének, amely az ifjú tehetségek felfedezésének, kinevelésének, majd – fájó szívvel – szárnyra bocsájtásának segítője.

1981-ben, 15 évvel ezelőtt megható családi esemény nyitotta meg a házasságkötő terem ajtaját: Plichta Lóránt és felesége, Totola Piroska ünnepelte házasságkötésének 25. évfordulóját.

Most, 15 évvel később meghatottan vették át az emlékezés és a gratuláció csokrárt a Családi Iroda és a Vasemberház születésnapján. S, hogy kerek legyen az ünnep, újra „ezüstlakodalmat” ültünk.

Püspök József és Cserjés Ilona e napon erősítette meg 25 évvel ezelőtt tett házassági fogadalmát.

Csillag Jenő

Lukács Zoltán

Plichta Lóránt és Totola Piroska 1981-ben

A velük ünneplők (1981)

A szertartást követően a család tagjai és a Vasemberház „nagy családja”, valamint azok a meghívottak, akik egykor részt vettek az épület felújításának tervezésében, a Polgármesteri Hivatal képviselőivel együtt bensőséges fogadáson vettek részt.

A Családi Iroda szerteágazó tevékenységét reprezentáló, egész estét betöltő rendezvényre került sor a Hevesi Sándor Művelődési

Központ helyiségeiben. Az első kanizsai esküvői kiállítás és bemutató zajlott a színházterem előcsarnokában, felvonultatva mindazon partnereket, szakmát, akik tevékenységükkel kapcsolódnak bármilyen módon a családi szertartásokhoz. Volt ott ékszerész, porcelán és üvegárus, virágkötő, nyomdász, fotós, kozmetikai és fodráskellékes, menyasszonyi ruha és az esküvők egyéb kellékeinek forgalmazója.

A színháztermet joggal érezhették a jelenlévők a Családi Iroda áttelepült helyiségeinek, hiszen olyan több mint 4 órás bemutatót láthattak, mely hűen reprezentálta az ott folyó munkát. Divatbemutató keretében kísérhette végig a nagyérdemű a megismerkedés, a párválasztás lehetőségeit, színtereit, nagy-szerűen koreografált jelenetekkel ötvözve.

Az elegánsabb kollekciók már a komolyabb szándékot, leánykérést, esküvőre készülődést jelezték, majd a menyasszonyi ruhák parádéjával maga az esküvő tette fel a koronát a bemutatóra. Stílszerűen szép szerelmes versek hangoztak el a Családi Iroda közreműködőinek előadásában, a bemutatót pedig csodálatos esküvői zenék tették még hitelesebbé. Előbbre futva az időben, már a családalapítás felé, névadó ünnepségre is sor került. Farkas Tibor és *Farkasné Bal Judit* közreműködő párosunk gyermekeinek, Máténak és Rebekának tartottuk meg e helyen megható névadóját. S hogy teljes legyen a kép, ünnepélyes válásra is sor került. A paródia szerint talán a

jövőben – irodalmi és zeneti betétekkel megkomponált műsorral kísértén – barátokként is el lehet válni.

1996. május 21-én 22.15 órakor a Nászinduló hangjaival ért véget a 15 éves Vasemberház, a Házasságkötő terem, az Anyakönyvi Hivatal és a Családi Iroda jubileumi parádéja.

Tarabó Éva irodavezető

(A színes oldalon a családi irodások láthatók Dr. Nagy Kálmán nyugdíjas-búcsúztatóján, 1990 végén. A másik képen a Családi Iroda jelenlegi gárdájának töredékét láthatjuk.)

Püspök József és Cserjés Ilona gyerekeikkel (1996)

A velük ünneplők (1996)

A Ryno Kulturális Menedzseriroda 1996. évi rendezvényeiből

A Ryno Kulturális Menedzseriroda szervezésében, közreműködésével létrejött programok egy részéről ebben az esztendőben is külön fejezetben emlékezünk meg. Ezt azért tesszük, mert ezzel is szeretnénk felhívni a figyelmet törekvéseikre. Olyan városi ünnepeket, eseményeket sikerült szervezniük, ahol a látványosság és a szórakozás mellett a legnemesebb szándékkal végzik átalakuló életünk új és hasznos, megtanulandó és elsajátítandó szokásainak propagálását (szelektív hulladékgyűjtés, grundkosárlabda). (A szerk.)

Majális a Csónakázó tónál (1996. május 1.)

A mindenki májusfája

Példás együttműködés eredményeként kulturált, jó hangulatú majálisst szervezett az MSZOSZ és a Ryno Kulturális Menedzseriroda május elsején a Csónakázó tó környékén. Más formában, új módszerekkel vállalkoztak a rendezésre. A szakszervezeti támogatást biztosító

megbeszélést követően a Kisiparosok Székházába hívták előkészítő megbeszélésre a vállalkozókat és kereskedőket.

Kiemelt figyelmet fordítottak a kulturált körülmények megteremtésére. Felépítették a Kézművesek utcáját, minden árusítóhely egy-egy hulladékgyűjtő edényt kapott, korlátozták a gépkocsiforgalmat.

Egyenlő feltételeket teremtettek a szakszervezetek, a pártok és a kereskedők számára.

Politikamentes majális rendezésében állapodtak meg, melyet szimbolizált a rendezvény nyitányaként felállított „mindenki májusfája”. A különböző pártok, szakszervezetek képviselői együtt állították fel az ünnepet jelképező májusfát.

Reggel az Olajbányász fuvószenekar ébresztette Kanizsa lakosságát a város tereit, utcáit járva. Egész nap működött játszóház, a tűzoltóság motoros csónakja. Fellépett az Igricek Együttes, Galambos Ferenc bűvész, az Alarm Együttes. Volt dzsúdóbemutató, gyermek divat show a Tutti Üzletház közreműködésével. Fellépett a Fitness Center, Szabó Siklódi Lia, a Tip Top divatház manőken csoportja.

Természetesen sor került sörívő versenyre, bicepsz mérésre, szögbeverő versenyre. A nap sztárvendége, Komár László kitűnő hangulatot varázsolt a színpadra.

Szent Iván éj a Csónakázó tó szigetén (1996. június 24.)

A napfordulókat már a kereszténység létrejötte előtt megünnepelték. A Szent Iván tiszteletére gyújtott örömtűzeket a 16. század óta említi a törénetírás. Számptalan szokás, hiedelem, ritus maradt fenn az ünneppel kapcsolatban. A Ryno Kulturális Menedzseriroda az idén – a hagyományteremtés igényével – hívta életre (csodás környezetben, a Csónakázó tó szigetén) a Szent Iván éji vigasságok című rendezvényét.

Igazán kellemes késő éjszakába nyúló estét tölthetett el az a közel négyszáz kanizsai polgár, aki kilátogatott Iván napján a szigetre.

A Sponzor Tours jóvoltából a buszok ingyenesen vitték, illetve hozták vissza éjféltkor az érdeklődőket. A feldíszített szigeten a tábortűz hangulata, a tűzugrás, a kitűnő muzikusok, a vendéglátó egység mellett volt néhány meglepetés is. Az Iván nevű díszvendégeket, s később az érdeklődőket a tűzoltóság motorcsónakja szállította át a szigetre, a vállalkozó szelleműek kipróbálhatták az éjszakai motorcsónakázást is.

A műsor vendége volt Gáspár Iván és Gáspár Tamás, itt volt Galiotti Iván pingpong zsonglőr, világrekorder. A hangulatos muzsikát a kitűnő dzsesszzenész, Tiborc Iván és triója biztosította. Külön színfoltja volt az estnek, mikor Tiborc Iván triója és Komár László örömmzenélt.

A rendezvény sikere igazolta az elképzeléseket, az éj évente visszatérő eseménye lesz a városnak.

Tűzugrás és örömmzene.

Kanizsai Napok – Környezetkultúra '96 Kiállítás és Vásár az Olajbányász Sportcsarnokban és környékén (1996. szeptember 12-15.)

A sajtótájékoztatóból és az előzetes híradásokból tudni lehetett, hogy a rendezvény és kísérő programok rendkívül gazdag látnivalót kínálnak az itt élők és a dél-zalai városba látogatók számára. A kiállításához és vásárhoz kapcsolódva a Ryno Kulturális Menedzseriroda nemzetközi hulladékgazdálkodási konferenciát szervezett 7 ország

szakembereinek részvételével. Erre az időszakra időzítették a Köztisztasági Egyesület Országos ülését.

A Móricz Zsigmond Művelődési Házal közös szervezésben megrendezték az I. Országos Utcaművész Fesztivált, melynek utcákon, tereken hallható és látható produkciói beépültek a vásár kulturális programjába.

A kiállításon standokkal megjelentek a partnervárosok, a franciaországi Hirson, az erdélyi Kovászna, a németországi Puchheim. Képviseltette magát a finnországi Saolö. Sor került a Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara támogatásával kamarai és szakmai találkozókra. A Ryno Kulturális Menedzseriroda a város éttermeivel együttműködve a Kremzner Étteremben francia, a Kiskakasban erdélyi, az Adyban osztrák-bajor gasztronómiai estétet szervezett.

A nemzetközi konferencián résztvevő országok csapatainak részvételével megrendezték az ún. bio-pa-ü-rali versenyt. A kanizsai napok jeles eseménye volt a Városvédő Egyesület által megálmodott Várkapu ünnepélyes átadása.

Most nézzünk néhány eseményt részletesebben:

Szeptember 12-én, a vásárszűri döntését követően, a Fitness Center ötletes műsora után Suhai Sándor polgármester nyitotta meg a 6. Kanizsai Napokat.

A vásáron az ország különböző részeiből jött, száznál is több kiállító és vállalkozás képviseltette magát.

Nagykanizsa város különdíját a franciaországi Hirson, a vásárigazgatóság és a Ryno Kulturális Menedzseriroda különdíját a Mobil Coop Kft., az YTONG és a Kanizsai

Ablak Kft. nyerte. A Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara díját a Kögáz, a Zala Megyei Kézműves Kamara díját a Faipari Szakosztály, a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány díját Miskó Elemér kiscsehi vállalkozó vehette át.

A szakmai programok sorában a zalai kamarák képviselői találkoztak a finnországi Saoló, a franciaországi Hirsion és a romániai Kovászna képviselőivel.

Délután Lovrencsics Lajos, a Városvédő Egyesület elnöke adta át jelképesen a várkaput a város polgárainak. (Erről az eseményről külön is beszámol kötetünk). Este került sor a kiállítók estjére.

Ugyancsak 12-én kezdődött meg – a Kanizsai Napok Környezetkultúra '96 programja keretében – a Nemzetközi Hulladékgazdálkodási Konferencia, melynek házigazdája a Saubermacher Ryno Hulladékgyűjtő Kft, gesztora pedig a Saubermacher AG Graz. A résztvevő hét ország képviselői eszmecserét folytattak a korszerű hulladékgazdálkodásról, annak nemzetközi tapasztalatairól, értékelve és kiemelve a Nagykanizsán elért eredményeket. A konferencián részt vett Hans Roth a Saubermacher AG Graz tulajdonosa. A megtárgyalt témákról röviden, a teljesség igénye nélkül: biogén hulladékok feldolgozása, komposztelőállítás biohulladékból, hulladékhasznosítás, az osztrák depóniarendelet kihatása, az európai unió szállítóeszközökkel rendelkező projektjeinek finanszírozása...

A színvonalas tanácskozás szakmai bemutatóit megcsodálhatták a látogatók. A beszállított hűtőszekrényekből percek alatt fémforgács, feldolgozásra, újrahasznosításra alkalmas termék vált a komputerrel vezérelt gépek által.

A nemzetközi konferencia

Ez lett a hűtőszekrényből

A bio-pa-ü-rali után a konferencia a Szőlőskert fogadóban rendezett baráti esttel zárult.

Nem véletlenül került ezen időszakra a Köztisztasági Egyesület ülése, az 1993-ban bevezetett szelektív hulladékgyűjtésben Nagykanizsán érték el a legfigyelemreméltóbb eredményeket.

A vásár látogatása igyenes volt. Becslések szerint 25-30 ezer érdeklődő kereste fel a kiállítók standjait. A színpadon pénteken koradélutántól, az egész időszak alatt reggeltől estig váltották egymást a legkülönbözőbb műfajú csoportok.

A teljesség igénye nélkül néhány felejthetetlen produkciót: fellépett a szibériai Szurgut és Kalinka Néptáncgyűttes, a Roszinka Énekkar, a latin-amerikai népzenei játszó Soncko Llaqta, Kátai Zoltán lantművész, Mr. Álkapocs (Nick Árpád erőművész guinness világrekorder).

Természetesen felejthetetlen perceket kínált a Móricz Zsigmond Művelődési Házal közösen szervezett I. Országos Utcaművész Fesztivál gálaműsora is.

Az 1996. évi Kanizsa Napokon már érződött, hogy a Ryno Kulturális Menedzseriroda szakkiállítás jelleget is kíván adni – az általános kiállítás mellett – a kanizsai vásároknak.

IV. Kanizsai Grundkosárlabda Kupa

A szelektív hulladékgyűjtési akció sorsolása (1996. november 30.)

A hagyományossá vált programra több mint harminc csapat nevezett. Újak és hagyományosan visszatérő csapatok is versengtek. A jó hangulatú és sportszerű játék újabb szívekbe lopta be magát a Zsigmondy-Winkler Szakközépiskola sportcsarnokában. A szervezők különböző cégek támogatásával tíz palánkot ajándékoztak a város iskoláinak, hogy ezzel is népszerűsítsék ezt a sportágat Nagykanizsán.

A sok-sok játék után kialakult végeredmény: Nők, 10-14 évesek: 1. Streetbolhák (Nk.; Magyar Viktória, Gyimesi Zsófia, Göber Judit, Csapi Eszter), 2. Mini Manók (Nk.), 3. Boomerang (Nk.). 14-18 évesek: 1. Eni Kell (Körmend), 2. Hooligans (Nk.), 3. Nikecsillagok (Keszthely). Férfiak, 12 év alattiak: 1. Dream Team (Nk.; Silló Mátyás, Molnár Gábor, Viskovics István, Dolmányos László), 2. Faunus-Puncs (Nk.), 3. Jordan-utódok (Nk.). 14-16 évesek: 1. Orgonellik (Zeg.) 2. Shooting Range (Zeg.), 3. Verhetetlenek (Nk.). 16-18 évesek: 1. Getto Boys (Nk.; Szabó Béla, Halász Barna, Szmodics Tamás, Békési Attila), 2. Bek-Sztrit-Bóly (Nk.), 3. Boom (Nk.), 18-35 évesek:

1. Nike-Krém (Zeg.), 2. Péter és Péter (Nk.), 3. Nyak (Keszthely). Vegyes csoport: 1. Flyers (Zeg.), 2. Streetball-ekok (Keszthely), 3. Kegyvesztettek (Nk.)

A díjak átadását követően került sor 18 órakor a Floreat Kanizsa Alapítvány, a Pe-tőfi Sándor Általános Iskola a Saubermacher Ryno Kft., a Park Kft. és a Ryno Kulturális Menedzseriroda által a város általános iskoláiban, óvodaiban meghirdetett szelektív hulladékgyűjtési akció sorsolására.

Több mint 100 szülő és kisgyermek jött el a sorsolásra, ahol közel 100 ajándék talált gazdára. Az este érdekessége, hogy a fődíjat ismét Zsovár Bernadett nyerte, a tavalyi győztes, s immár két kerékpárt mondhat magáénak, s másodszor vehetett részt a Ryno Kulturális Menedzseriroda gáláján díszvendégként.

GÁLA'96 (1996 december 7.)

Immár hagyomány, hogy a Ryno Kulturális Menedzseriroda éves programjainak zárásaként gálaműsort szervez az évi szakmai projektet támogató cégek, vállalkozások vezetői, munkatársaik és hozzátartozóik részére. Az idei gála nemcsak hatásában, nagyságrendjében, külsőségeiben tért el az előző évitől. Különlegességét a Ryno megalakulásának 5. évfordulója jelentette, s így érthető az ötlet: a gálára invitálták mindazon cégek, vállalkozások munkatársait, vezetőit, akik idén ünnepelték megalakulásuk kerek évfordulóját.

Közel 3000 méter többszínű szövettel hangulatos teremmé alakították a Zsigmondy Műszaki Középiskola tornacsarnokát. Gyönyörűen megterített asztalok (a Kremzner étterem jóvoltából), virágok, s ez év programjait felvillantó fotókiállítás fogadta az érkezőket.

A belépők videoképét egy videofalon kivétítve láthatták mindazok, akik korábban érkeztek. Ugyenezen videofal segítségével elevenítették fel az iroda 1996. évi rendezvényeit.

Ezen az estén a rendezők vendégeként mindenki annyi pezsgőt fogyaszthattott, amennyit kívánt. A terem sarkában felállított barátságos, hatalmas rinocérosz különleges hangulatot kölcsönzött a rendezvénynek.

Az est folyamán immár másodízben

A résztvevők egy csoportja

A szervezők, a szereplők és a kitüntetettek együtt

adták át a városüzemeltető cégek javaslatai alapján a Ryno Kft. által alapított RynoLander-díjakat. Azok a kanizsai polgárok, vállalkozások képviselői vehettek át a díjakat, akik munkaterületükhöz kapcsolódva legtöbbet tettek környezetükért.

Megkapó pillanata volt az estnek, mi-

kor a zárt borítékban levő szavazatok alapján Balogh László, a Batthyány Gimnázium igazgatóhelyettese – a nevelés terén elért eredményes munkájáért, Magyar József, önkormányzati képviselő – a köz érdekében végzett tevékenységéért, György Pál, a Kögáz Rt. vezérigazgatója – a köztereken zajló rendezvények támogatásáért, Dömötörfy István virágbolt-tulajdonos – kulturált virágboltja megépítéséért átvette a díjat.

A RynoLander-díj átadásánál a Szíriában dolgozó Magyar Józsefet telefonon hívták fel, kihangosították a beszélgetést, és a gála minden résztvevője nevében gratuláltak a kitüntetéshez.

Angyalosi Béláné az Autómobil Center képviseletében ezen az esten jelentette be az új BMV és Rower szalonjának megnyitását. Átadták az „Építsük fel Nagykanizsa belvárosát makettből!” című, a menedzseriroda által hirdetett pályázat díjait. Bár a Kanizsa belvárosát az utókor számára megörökítő makettvárost – ez volt a pályázat eredeti célja – a pályamunkák alacsony száma miatt nem tudták bemutatni, a legjobb műveket a zsűri természetesen díjazta. A „háztörténetírás” és a makettpályázat I. helyezettjét a Ryno Kulturális Menedzseriroda a Gála díszvendégeként fogadta, a díjakat Zsoldos Ferenc önkormányzati képviselő, a Millecentenáriumi Emlékbizottság elnöke adta át a gyerekeknek. Háztörténetek kategóriában I. helyezést ért el Lévy Orsolya, a II. helyezett Cserti Csilla, a III. helyezett Horváth Antal és Lukács Anikó lett. A makettpályázaton I. helyezést Pöcze Zolt, II. helyezést Benedek Sándor–Benedek Gábor–Horváth András–Molnár János, III. helyezést Cseresznyés Erika ért el. Sok értékes ajándék került még azon gyerekekhez, akik résztvettek a pályázaton. Gazdára talált a kerékpár is, mely a a Floreat Kanizsa Alapítvány, az NSR, az SR, a Park Kft., a Petőfi Sándor Általános Iskola és a Ryno Kulturális Menedzseriroda által meghirdetett szelektív hulladékgyűjtési akció fődíja volt. Boldog tulajdonosa, Zsovár Bernadett ezernél is több elhasznált szárazzelemet gyűjtött össze és juttatott el iskolája révén a veszélyes hulladékok gyűjtőhelyére. Ezt követően lépett a színpadra Bródy János az est sztárvendége. A színvonalas program kora hajnalig tartott.

A Batthyány Gimnázium rendkívül sok programmal színesítette 1996-ban is a diákság és a város életét. Az egyes tanévek eseményeit jól szerkesztett és hasznos évkönyvekben örökítik meg immáron rendszeresen (Mayer Ferenc igazgató egy-egy tanév munkáját összefoglaló írásával, Balogh László és Soós Sándor igazgatóhelyettesek szerkesztésében). Az 1996-os év első felének eseményei már olvashatók az 1995–96-os tanévről szóló évkönyvben.

Mi most országos érdeklődésre számot tartó rendezvényeik közül hívjuk fel a figyelmet a sakktornyaikra és a fizikaversenyükre. Ez természetesen azt jelenti, hogy a Hyány Galériában folyó munkáról, az irodalmi, a zenei rendezvényekről – sok egyéb mellett – nem esik most szó.

Bagonyai Attila, a sakkozók edzője, az 1996 szeptemberében megrendezett utánpótlás torna főszervezője büszkén állapíthatta meg, hogy a Batthyány Kupa országosan elismert verseny lett.

A Magyar Sakkszövetség főtárgya, Ambrus Zoltán védnökségével megrendezett 200 fős versenyre a szlovén és a német indulók mellett az ország minden területéről érkeztek sakkozók. Kategóriájában az egyik legjobban díjazott és szakmailag legszívesebben versenyző ez, ezért különösen büszkének arra, hogy tanulójuk, Flumbort András harmadik lett a 14 évesek mezőnyében. Ezzel az iskola legjobb fiú versenyzője lett. A lányoknál ezt a címet Szabó Virág szerezte meg, aki a Tatán megrendezett hatodik páneurópai nemzetközi diák sakktornán korosztályos lányainak

mezőnyében az élen végzett, immáron másodszor.

1996. október 19-20-án zajlott a Batthyány Gimnázium immár hagyományos Zemplén Győző Fizika-versenye. Az országos szervezésű verseny hetedik alkalommal került megrendezésre.

Piriti János az iskola tanára a középiskolások tudós lapjában, a KÖMAL-ban így számolt be a versenyről: *A verseny két részből állt. Az első, kísérleti fordulóban hurkapálca és dörzspapír közötti tapadási együtthatót*

kellett megmérni egy speciális elrendezésben. A második részben számítógépes szimuláció alkalmazásával kellett a „korlátozott háromtest-probléma” egyensúlyi megoldásait megkeresni.

Az ország 15 középiskolája jött el a versenyre, csapatban a házigazdák harmadik helyezést értek el (Megyeri Csaba, Vajda Szabolcs, Vukics András). Egyéniben Vukics András 6., Megyeri Csaba 8. lett.

A versenyt több érdekes előadás kísérte. Köztük volt Dr. Rajkovits Zsuzsa az ELTE TTK tanára, aki *Az élő természet színei* című előadását a szappanhártyán pompázó színekkel és Dr. Radnai Gyula, aki *Híres magyar fizikusok* című előadását vetített képekkel tette emlékezetessé.

Bolyai János Általános Iskola

Az 1996-os év azért volt nevezetes a régebbi nevén Szabadság Téri, majd Erzsébet Téri Általános Iskola történetében, mert 5. évfordulóját ünnepelte annak, hogy a

nagy matematikus, Bolyai János nevét vette fel. Bolyainak, aki „az első között is első” volt a matematika tudományában, s akire büszkén emlékezünk minden év október 23-án, az 1991. október 23-i névadás évfordulóján.

Az iskola minden tanulója kötelességének érzi, hogy a névadó, sőt édesapja, a szintén jeles matematikus életét ismerje. Az iskola fontosnak tartja, hogy helyet adjon a Bolyai Jánosról elnevezett matematikaversenynek, hogy részt vegyenek diákjai olyan vetélkedőkön vagy pályázatokon, amelyek róla vagy róluk szólnak.

Most, a névadás 5. évfordulóján részleteket mutatunk be abból a Bolyai János emlékére készített albumból, amelyet sok kutató- és gyűjtő-, illetőleg feldolgozó munka előzött meg.

Előszavában így vallanak az albumot készítő tanulók, Tóth Zsófia, Kiss Gergely, Kálovics Dalma, Jósvai Szilárd és Bázár György:

„Szeretettel készítettük ezt az albumot. Azt kívántuk bemutatni, mely városok voltak a két Bolyai életének helyszínei, s milyenek voltak ezek az ő korukban. Szerencsére sok jó fényképet találtunk a XVIII-XIX. sz.-i Marosvásárhelyről, de a híres kortársakról is. Azt is el akarjuk mondani, hogy a két híres magyar matematikus szoros kapcsolatban volt az irodalommal is. Reméljük, nemcsak a magunk gyönyörűségére szolgáló munkát végeztünk, hanem mindenki, aki kezébe veszi ezt az albumot, örömet lel benne.”

Az 1. fejezet „Apa és fia élete” címmel sok fényképpel illusztráltan először Bolyai Farkas, majd Bolyai János életét kíséri nyomon. Bár mindkettejük élete Erdélyhez fűződik, Bolyai Farkas a jénai és göttingeni egyetemen, Bolyai János a bécsi hadmérnöki akadémián tanult. Életük erdélyi állomásait az albumkészítő tanulók térképen jelölték. Az apa élete sem volt boldog, a fiúé pedig szinte tragikus: alkotása egyetemes jelentőségű – mégsem méltányolta senki; zseniális hadmérnök – betegségei miatt egészen fiatalon nyugállományba helyezik; katonai-műszaki terveivel segíteni akart a szabadságharc idején – terveit azonban semmibe vették; csodálta apja tehetségét – mégis áldatlan vitákba keveredtek.

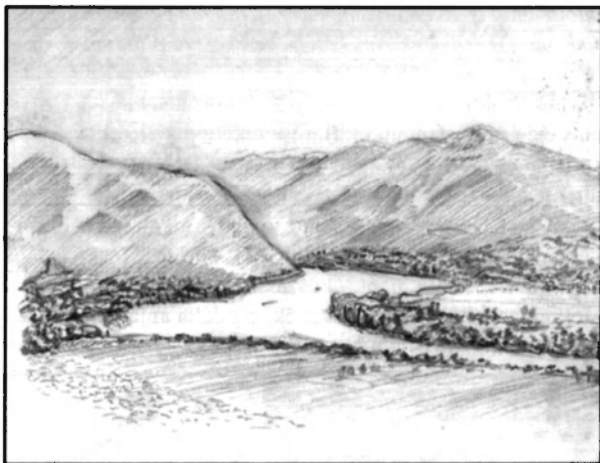
Az iskola és névadója ifjúkori arcma

A II. fejezet „A nagy szerelem, a matematika” címmel a két nagy matematikus műveit mutatja be. 1832-ben jelent meg Bolyai Farkas fő műve, a Tentamen (kísérlet, próba, vizsgálat), s ennek mellékleteként, „Appendix”-ként (függelék) Bolyai János műve. Függelék, de korszakalkotó jelentőségű, hiszen a hagyományos euklideszi geometria általánosításával megalkotta az általa abszolútnak nevezett geometriát, amely nélkül pl. az űrhajózás sem valósulhatott volna meg.

A III. fejezet „Nagy kortársak” címmel az elismert, híres matematikusokat, K.F. Gausst és N. I. Lobacsevszkijt mutatja be. Szívszorító, hogy a tudományos világ az ő nevüket hamarabb ismerte!

A IV. fejezet „A Bolyaiak és a műzsák” címmel a költő és drámaíró Bolyai Farkasról, illetőleg a költő Bolyai Jánosról emlékezik meg, s az album befejezéseként Bolyai Jánosnak egy 1856-ban írt megrázó versét közli.

Hevesi Sándor Általános Iskola

Iskolánk Mini Galériájának kiállításai közül Laczó Zoltán építészhallgató „Egyetemi ujjgyakorlatok” c. kiállítását említjük meg (1996. szeptember 21-én nyílt meg). Ő különösen közel áll az iskolához, hiszen nyári táborozásaikat gyakran segíti. Szép grafikai munkái sok érdeklődőt vonzottak, és nagy sikert

arattak. A ceruzarajz Laczó Zoltán Dunakanyar Zebegénynél című munkája, melyet az iskola 1996. évi börsönyi táborozáson rajzolt.

Az előző tanév nagy sikerű Ludas Matyi bemutatója után, a 12 éve működő Süni-Büni bábcsoport az idén a Hófehérkét állította színpadra. A 26 alsós és ötödikes tanulóból álló együttes a városi és területi bemutató megnyerése után a megyei segrszemlén is nagy sikert aratott. Ennek köszönhetően a megyében több alkalommal kérték tanulóinkat a darab bemutatására. Szerepeltek Zalaegerszegen, Nagykanizsán a Hevesi Sándor Művelődési Központban 400 óvódás előtt, a Piarista Általános Iskola diákjai előtt, Szepetneken a művelődési házban és még sok helyen. A csoport vezetője Lengyák István.

Az iskola ének-
ra 1996 decemberé-
ben is hangverseny-
adott a Felsőtemp-
lomban, ahova meg-
hívták a szülőket, az
iskola dolgozóit és
tanulóit, közel öt-
százan el is mentek.
A hangversenyt iro-
dalmi szemelvé-
nyek, versek tették
még hangulato-
sabbá, meghittebbé

a szeretet ünnepe előtt. A szervező Dóroné Kónya Zsuzsanna, Fekete Zsuzsanna, Lengyák István és Márkus Erzsébet volt.

A város általános iskolás tanulói számára kiírt Hevesi Sándor vers- és prózaíró versenyre szép számmal érkezett pályamunka, melyeket a magyar munkaközösség tagjai értékelték. Örömmel tapasztaltuk, hogy a tizenévesek között is vannak lelkes irodalomrajongók. A legjobb pályamunkát beküldő diákok oklevél és könyvjutalomban részesültek. A díjnyertes alkotásokból házi sokszorosítású antológia készül.

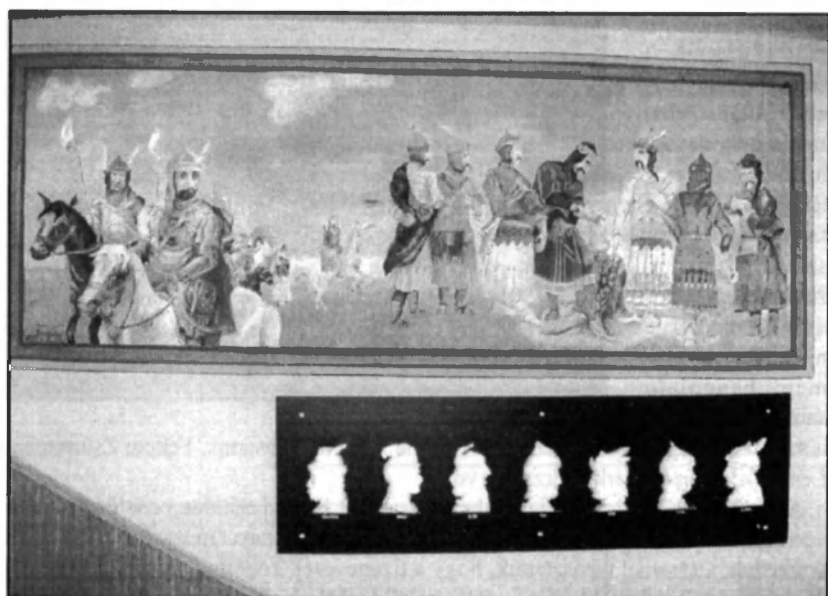
A szervező Némethné Rádi Éva és Márkus Erzsébet volt.

A vers kategóriában induló alsó tagozatosok versenyét Fehér Zoltán (Rozgonyi, felkészítő Halász Istvánné) nyerte, a második Bodó Zoltán (Rozgonyi, felkészítő Horváth Vilmosné), a harmadik Árok Zsófia (Hevesi, felkészítő Hóbor Andrásné) lett. A felső tagozat legjobb verselője Horváth Krisztián (Hevesi, felkészítő Némethné Rádi Éva) lett, őt Kisgergely Viktor (Péterfy, felkészítő Röst Jánosné) és a harmadik helyezett, Balatonyi Judit (Zemplén, felkészítő Halász Katalin) követte. A prózaírást az alsó tagozatosok versenyében Dely Gergely (Hevesi, felkészítő Hóbor Andrásné) nyerte, Bodó Zoltán (Rozgonyi, felkészítő Horváth Vilmosné) ebben a kategóriában is második lett Schróth Georginával (Hevesi, felkészítő Hóbor Andrásné) osztozva a helyezésen. Lakatos Anikó (Hevesi, felkészítő Hóbor Andrásné) lett a harmadik. A felső tagozat prózaírói közül az első Balatonyi Judit (Zemplén, felkészítő Halász Katalin), a második Beznicza Márk (Batthyány L. Gimnázium, felkészítő Borók Erzsébet), a harmadik pedig Lakner Bernadett (Hevesi, felkészítő Kanizsai Jánosné) lett.

Miklósfai Általános Iskola

Hagyományaink szerint a honfoglalást megelőző egyik legfontosabb eseménye a magyar történelemnek a törzsszövetség létrejötte, a fejedelemválasztás volt, melyet a vérszerződéssel szoktak megjeleníteni.

Hóman Bálint és Szekfű Gyula öt kötetes, nagyszabású *Magyar történet* című munkája első kötetének 72. oldalán a következőket olvashatjuk a vérszerződésről:

Az örökös fejedelem felavatása ősi szokás szerint a képletes vérrokonság kötésének egyetemesen ismert szertartásai közt folyt le. A hadnagyok vérüket egy kehelybe csurgatták s az összevegyült vért elfogyasztva – hitük szerint – egymás vérrokonaiává váltak. A rokon szövetség megkötése, vérrokonok közt a vérbosszú és általában a harc tilos lévén, a törzsközi összeütközések és belső harcok megakadályozására szolgált. Alttal a hadnagyok vérszerinti uruknak, a képletes rokonság megkötésével egy családdá forrott nyolc törzs természetes fejének ismerték el Árpádot és ivadékait.

A Miskolczi Általános Iskolában az 1996-os év a milécentenáriumi jegyében telt. Hagyományos éves programjaik mellett maradandó emléket is szerettek volna állítani az évforduló tiszteletére.

Így született meg egy nagyméretű falikép ötlete. Kivitelezője Kiss József rajz szakos tanár és segítői, Huszti Bernadett és Horváth Szusanna 8. osztályos tanulók voltak. A 3 m X 1,1 m nagyságú faliképet temperával festették. A kép a vérszerződést ábrázolja, több művészi alkotás elemeiből kombinálva, a *Magyar történelem gyermekeinek* című könyv képanyagának felhasználásával. A kép alatt lévő gipszfáragások a hét vezért ábrázolják, melyek szintén Kiss József tanár úr alkotásai. Az emlékfal az iskola emeleti folyosóján található.

A honfoglalást néhány évvel megelőző esemény „megörökítése” – tudomásunk szerint – a nagykanizsai évfordulós év egyetlen középületben „elhelyezett” képzőművészeti alkotása. Nem feladatunk az esemény történelmi hitelességét vizsgálni. Számunkra kedvesebb feladat azt a tiszteletreméltó igyekezetet méltatni, mely a diákokhoz közelebb kívánja hozni a magyar történelem e fontos korszakát. (A szerk.)

Az 1996-os év a hagyományokhoz híven sok emlékeztető eseménnyel, kellemes élménnyel gazdagította az iskola és a városrész életét. Rendezvényeiken az iskola tanulói, a szülők, nevelők és a Városszépítő Egyesületen keresztül a városrész lakói is részt vettek.

Tanulóik a Városszépítő Egyesülettel közösen kivették részüket a „szemétszüretből”, melyet a hasznos papír versenyszerű gyűjtésével fejeztek be. A befolyt pénz az iskolai önkormányzat pénztárába került, melyből később az iskolai rendezvények költségeit, díjait fedezték. Októberben ünnepélyes keretek között, színvonalas műsorral emlékeztek október 23-ára. Hosszú évek óta november az egészségnevelés jegyében telik, bár az iskola környezete, mindennapi élete folyamatosan az egészséges életmódot hirdeti. Kiemelt rendezvény volt az egészségügyi vetélkedő kicsiknek és nagyoknak, amit összekapcsoltak a témával foglalkozó rajz- és irodalmi pályázattal.

December a bensőséges ünnepek hónapja. Régi hagyomány a Télapó ünnep, ahol a felsős osztályok ajándékkal kedveskednek az alsósoknak és óvódásoknak. Ők viszonzásképpen a karácsony csodálatos hangulatát varázsolják felsős társaik és a szép számban megjelenő szülők elé. Meghatottan köszöntötték az iskola volt igazgatóját, *Horváth Sándort*, aki munkássága elismeréseként arany diplomát kapott. Közös jókedv és vidámság követte az ünnepélyt, hisz ilyenkor kerül lebonyolításra hagyományosan a Tátika is, melyre a gyerekek már hónapokkal előre készülnek. A résztvevők magas száma

töretlen népszerűségét mutatja e rendezvénynek.

Az iskola hagyományos karácsonyi koncertjét a városrész lakói a templomban hallgathatták meg.

Programjaik szervezésében és lebonyolításában az iskola és az óvoda nevelői vettek részt. Az iskola nevelői: Brenner Árpádné, Csalavári Lászlóné, Dobsa Sándorné, Góber Csabáné, Horváth Enikő, Horváthné Hegyi Erzsébet, Kalmár Lajosné, Lőrincz János, Molnárné Borsos Györgyi, Sabján Imre, Sasvári Gyuláné, Szép

Lajosné, Vernyelné Takács Mária, Benczikné Lippai Zita, Vadkerti Tóth Jánosné
Óvónők: Fuksz Tünde, Kovács Zoltánné, Lakatos Péterné, Sipos Károlyné.

Petőfi–Vécsey Általános Iskola

A millecentenárium városi ünneppsorozathoz az iskola sok helyi rendezvénnyel járult hozzá. Ebből három olyan eseményt említünk, mely különösen nagy élmény volt a szereplők és résztvevők számára, s remélik, hogy hagyománnyá válik.

Az állatok világnapjának tiszteletére, 1996. október 4-én délelőtt az iskola udvarán kb. 230 fő részvételével szerveztek egy különleges találkozót. Ezen a napon a tanulók magukkal hozták kedvenc állataikat. Kozics Zoltánné tanárnő röviden megemlékezett az állatok világnapjáról, majd megismerkedhettek a kétlábú, négylábú kedvenceikkel.

Az eseményről a Városi Televízió, a Zalai Hírlap és a Kanizsa is tudósított. Nem az újsághírek őrzik azonban csak az esemény emlékét, hanem egy különleges nyelvi

Hogy mennyi érdeklődést, simogatást, kedveskedést kaptunk valamennyien ezen az ünnepen!

és irodalmi bravúr is, melyet Németjuhász Néró mondott el, a kutyanyelvről való fordításban Kozics Zoltánné segített és Molnár Zsolt a Petőfi–Vécsey Iskola 8/b. osztályos tanulója jegyezte le.

ÁLLATOK VILÁGNAPJA A PETŐFI–VÉCSEY ISKOLÁBAN

– Pénteken elviszlek az iskolába! – közölte kiskgazdám hazatérve a suliból. Még hogy elvisz?! Hányszor szerettem volna elkísérni, de sohasem engedte.

– Hiába nézel olyan kételkedve! Tényleg elviszlek, mert az állatokat ünnepeljük. Az igazgató bácsi engedélyével úgy ünnepelünk, hogy minden állattartó gyerek elhozhatja a kedvencét, s bemutathatja a többieknek. Na, most már elhiszed, hogy elviszlek? Sőt, még a Cirmi cicának is megmutatom az iskolánkat.

A hátralévő két nap hatalmas izgalomban telt el, még a szokásos torzsalkodásunkat is szüneteltettük Cirmivel. Nagypapa engem, nagyanya Cirmet készítette az ünnepre. Ragyogóra kefélt bunda, csillogó nyakörv, póráz, Cirminek pihe-puhára bélelt kosárka, nyakában piros masni. Kiskgazdám, Zsolti büszkén kísért bennünket az iskola udvarára. Először bizony megriadtunk a tarka forgatagtól, a sokféle hangoskodó állattól. Legalább 15 hasonszőrű rángatta a póráz, és nagy izgalommal akart ismerkedni. Én szép nyugodtan ültem a nagypapa lába mellett, és nagyon jól esett a csinos kutyahölgyek érdeklődése. De még ennél is jobb érzés volt, hogy sorra jöttek Zsolti gazdám osztálytársai és valamennyien beszélgettek velem, megsimogatták a

fejemet. Dicsérgettek, hogy milyen fegyelmezett, okos és szép kutya vagyok. Hát, ami igaz, az igaz!

S ami a legemlékezetesebb volt, még a kiskaszdát tanító tanár nénik is meg-simogattak, becézgettek. Csodálkoztam is, hogy miért mondogatja Zsolti, hogy ilyen-olyan szigorúak, mikor milyen kedvesek!

Nagyapával és Zsoltival körbesétáltuk az udvart, tiszteletünket tettük minden ünneplő társunknál. Megnéztük a cicákat – így Cirmit is –, úgy tűnt, elég jól viselik a sok simogatást, kézről-kézbe vándorlást.

Gyönyörű madarakat láttam összkomfortos kalitkákban, terülj asztalkámmal. Voltak kakaduk, nimfa- és hullámos papagájok, pintyek. Az egyik üresnek tűnő üvegedényben aranyhörcsögök bújócskázta a faforgács alatt. Egy másikban tengeri malac ropogtatta látható élvezettel az almát. Megismerkedtem néhány nyuszival is, többek között Roger nyúllal, aki békésen üldögélt (súlya alatt rogyadozó) gazdája ölében. (S nem a pácban!)

Kissé megijedtem, amikor az egyik dobozban egy nagy tüskés gombócot láttam. Még jó, hogy nem dugtam közel az orromat a Simon névre hallgató sünihez!

Az idő is nekünk kedvezett, vidáman sütkéreztünk a napsütésben és a gyerekekből felénk áradó szeretetben. Hallottam, ahogy a kiskaszdák meghányták-vetették tartásunk nehézségeit, szépségeit. Bizonyára hasznos tapasztalatokkal gyarapodtak és ennek mi csak örülhetünk.

Hogy mennyi érdeklődést, simogatást, kedveskedést kaptunk valamennyien ezen az ünnepen! El sem tudom mondani, mennyire jól esett ez nekünk. Nagyon köszönjük az iskolának, hogy megszervezte számunkra ezt az ünnepet.

Remélem jövőre is lesz mód az ünneplésre október első hetében, s újra találkozhatunk négy- és kétlábú társainkkal, barátainkkal.

*

1996. október 30-án takarékosági vetélkedőre került sor az iskolában Szekendi Jenőné tanítónő szervezésében. A Takarékosági Világnap alkalmából rendezett versengés a város 8 iskolájából érkezett 4 fős alsó tagozatos csoportok között folyt. A versenyzők előzetes felkészülés alapján adtak számot a takarékos-sággal kapcsolatos tájékozottságukról.

Játékos feladatokat tették még színe-sebbé a délutánt.

Városi takarékosági vetélkedő az iskolában

Az ifjú zenebarátok

A rendezvényt a Mezőbank támogatta. Képviselőjük volt a zsűri elnöke, ő adta át a nyerteseknek a jutalmakat.

Az Ifjú zenebarátok világnapján, 1996. november 20-án 17 órakor háromszáz főt is meghaladó nézősereg előtt Tánczos Laura tanárnő énekkara adott színvonalas műsort, melyen elhangzott Szőnyi Erzsébet Biciniumok, Bárdos Lajos Békák és Bartók Béla Levél az otthoniakhoz című alkotása. A programot néptánc és színdarab színesítette. A műsor végén az énekkar és a közönség együtt énekelt.

Zemplén Győző Általános Iskola

Az iskola 1996-ban nagy munkába fogott, törekvéseikről és eredményeikről így számolnak be a Tanító című folyóirat 1997. évi 2. számában:

Személyiségfejlesztő program a napköziben

A Zemplén Győző Általános Iskola alsós és napközis alkotó munkaközössége

Iskolánk, mely Nagykanizsán működik, 1996-ban elnyerte személyiségfejlesztő programjához a Soros Alapítvány támogatását. Célunk az volt, hogy az alsó tagozatos napközis tanulók számára tartalmas szabadidős programot biztosítsunk, amely alakítja – különösen az ingerszegény környezetből érkező – az alapvető kulturális és életmódbeli hiányosságokkal küzdő tanulók személyiségét.

Abból indultunk ki, hogy minden gyermekben van alapvető igény, olyan hajtóerő, amellyel képes saját személyiségét, képességeit kibontakoztatni. Ehhez mi különböző tevékenységeket kínáltunk a tanulóknak, amelyek közül kiválaszthatták azt, amellyel elmélyültebben kívánnak foglalkozni.

Hat terület fejlesztését tűztük ki célul, de ezek nem különültek el teljesen egymástól. Igyekeztünk felhasználni Zala megye hagyományait, népszokásait, népdal- és

népmesekincsét. Tevékenységi területeink: a beszéd, az alkotó képzelet, a ritmikus mozgás, az állóképesség, az érzelmek, az egészséges életmód fejlesztése. Ezek kiválasztásában a tárgyi és személyi adottságaink és az általunk tapasztalt legnagyobb hiányosságok motiváltak bennünket.

A tevékenységek péntek délutánonként egy időben, az ún. „Alshow – nap” keretében folytak, napközis és tanító nevelők vezették az egyes tevékenységeket. (...)

A beszédtevékenység fejlesztését szolgálta első osztályban a bábozás, ahol a gyerekek a népmesék világával ismerkedtek és meg is jelenítették azt. A szép magyar beszéd mellett a bábok, díszletek, jelmezek készítése közben fejlődött manuális készségük és alkotó fantáziájuk is. A másodikosok produkciójukkal (betlehemes játék, verses összeállítás) karácsonykor, anyák napján a nyilvánosság elé is léptek. (...) A 3.–4. osztályosok közül az e tevékenységet választók népi játékokkal (szőlőpásztorjáték, betlehemezés, regölés, balázsolás) ismerkedtek meg, majd ezeket meg is jelenítették.

Az alkotó képzelet fejlesztésének területén érdekes képalkotási technikákat ismerhettek meg a tanulók. Betekinthettek a népi kismesterségek világába (agyagozás – melyből anyák napi ajándékok születtek, tojásfestés, batikolás). Kapcsolódtak témák a természethez, a természetvédelemhez, ünnepekhez, jeles napokhoz is. A csoport tagjai sok pályázaton, kiállításon vettek részt, ahonnan értékes helyezéseket, díjakat hoztak.

A ritmikus mozgás fejlesztése keretében az 1.–2. osztályosok sok népi játékot ismertek meg. Volt köztük csak mozgásos, s volt énekes-mozgásos játék is (csúfolódók, zalai gyermekjátékok). Sokat fejlődött mozgásuk, ritmusérzékük. Megismerkedtek a régebben élt gyermekek játékaival, megtanulták a gyermekjátékokban a tánc alapelemeit, azt a fajta kultúrát, amit ez közvetít számukra. (...)

Legmeghittebb hangulata az „Adventi karácsonyi készülődés”-nek volt. Itt adventi koszorúkat fontunk, apró ajándékokat készítettünk a szülőknek, testvéreknek, szépen csomagoltuk azokat, majd karácsonyfadíszeket készítettünk (fenyőtobozt, diót aranyoztunk) és együtt díszítettük a fát. Egy adventi koszorút az ebédlőben akasztottunk fel, s alatta 4 héten keresztül minden hét végén a tanóra előtt összegyűlt az „alsócsalád”. Gyertyát gyújtva együtt énekeltünk, vártuk a karácsonyt. A gyerekek elvitték ezt a hirt haza és a szülők is jöttek koszorúkötezt tanulni.

Az egészséges életmód kialakításának a legkevesebb pénzbe kerülő módjait igyekeztünk bemutatni. A mozgás megszerettetését szolgálták a sportdélutánok, játékos vetélkedők, túrák, kirándulások, uszodalátogatások. Az első osztályosok a tanév végén egyhetes erdei iskolai napközis foglalkozáson vettek részt. Az egészséges étrendet a lehetőségek határain belül az iskolában is igyekeztünk megteremteni. Tízóráira sok tejet, tejterméket, uzsonnára sok nyers ételt kaptak tanulóink. Megtanulták a vitamindús saláták, kalóriaszegény ételek készítését, a szép terítést is. Sokan lepték meg otthon szüleiket is iskolában szerzett tudománnyal. (...)

Mindezek mögött lelkes nevelői munka húzódott meg, hiszen a tanítók ezt munkaidőn kívül, bérmentesen végezték. Úgy éreztük, hogy megérte örömet, ezzel együtt

tudást adni a gyermekeknek. Reméljük, hogy a legfogékonyabb korban „felszedett” szokások és ismeretek maradandóvá válnak, s kis tanítványainkat elkísérik egész életükben!

Az év zemplénes sikereinek egyike volt a Független Alkotók Országos Szövetsége által meghirdetett országos és nemzetközi irodalmi pályázaton Balatonyi Judit által elért 4. helyezés. A Cserháti Sándor Szakközépiskola által meghirdetett „Agycsavaró” matematikaverseny 7. osztályosai közül 1. helyezést ért el Kanizsai László. Megyei közlekedési versenyen 2. helyezett, ezzel országos döntős lett Erdős Albert. Lancsákné Dukai Gyöngyi, iskolánk biológia-földrajz szakos pedagógusa 1. díjat nyert a Secretkey Személyi Higiénés Program tanári pályázatán.

Iskolánk névadójának tiszteletére minden év októberében megrendezésre kerül a hagyományos Zemplén Napok rendezvénysorozat. Ennek keretében színvonalas pályázatokon és versenyeken mérhette össze tudását a város általános iskolás korosztálya.

A nagykanizsai Zemplén Győző Általános Iskola és a Zala Megyei Pedagógiai Intézet pályázatot hirdetett 7. osztályos tanulók számára fizikából „Arkhimédész élete és munkássága” címmel.

A beérkezett 7 pályamunkát Forgács István fizika szaktanácsadó értékelte. Az első helyezést Csizsár Mónika (Petőfi), a másodikat Gyimesi Andrea (Petőfi) szerezte meg, mindkettejüket Zsoldos Tamásné készítette fel. A harmadik helyezett Simon Adrienn (Zemplén) lett, felkészítő tanára Fenyvesné Belányi Marianna.

Komplex természetismereti verseny is volt az iskolában *Balaton és környékének élővilága, környezetvédelme és földrajzi jellemzői* témakörben. A 26 versenyzőből első helyezést ért el Paszternák Tamás (Bolyai). A második Homonnay Zoltán (Hevesi), a harmadik Horváth Szabolcs (Bolyai) lett.

A város általános iskolái mellett Bázakerettye, Borsfa, Surd, Zalakomár tanulói is képviseltették magukat. A verseny szervezője az iskola biológia-földrajz szakos tanára, Lancsákné Dukai Gyöngyi volt.

37 kisiskolás vett részt azon a vetélkedésen, melyet 3. és 4. osztályosoknak környezetismeretből és környezetvédelemből írtak ki. A harmadikaskok közül Bencsik Norbert (Bolyai), a negyedikesek közül Fekete Lilla (Zalakomár) nyerte el az első helyet. A verseny szervezői és lebonyolítói az alsós tanítói munkaközösség tagjai voltak Veitné Molnár Anikó igazgatóhelyettes vezetésével.

„Aranyecset” címmel rajzpályázatot írtak ki az 5.–8. osztályos általános iskolai tanulók részére. A legjobban sikerült 55 alkotás beküldői közül a zsűri (Ludvig Zoltán, Varga Klára, Babati Csaba) 25 alkotót hívott meg egy portré vagy csendélet helyszínen történő megrajzolására. Komlósi Éva portréja (Kőrösi), Dombai Renáta (Zemplén) és Takó Vivien (Zemplén) csendélete bizonyult a legjobbnak. A verseny szervezői és lebonyolítói Lukács Judit és Baliné Zalavári Ágota tanárnők voltak.

1996. március 23-án került sor az óvodások és iskolások nagykanizsai báb-fesztiváljára. 10 óvodai és 2 általános iskolai csoport mutatkozott be. Nyakasné Túri Klára, Lengyák István és Dr. Szalai Árpádné alkották a zsűrit. A rendezvény szervezője Domina Erzsébet az iskola népművelője volt.

1996. április 18-án került sor a 3 fordulós levelezős művészettörténeti vetélkedő döntőjére. A 25 nevezett csapatból a 6 legjobb játékos adott számot művészettörténeti ismereteiről a Járasi Ildikó iparművészből, Varga Klára művésztanárból és Cseke József tanárból álló zsűri előtt. Egyiptom, Görögország és Róma művészete volt a téma. A verseny évről évre szélesedik. A rendezvény szervezői és lebonyolítói Lukács Judit és Baliné Zalavári Ágota tanárnők voltak.

1996. június 6-án került sor a „Múltunk, jelenünk, jövőnk: Európa” című vetélkedőre. 33 csapat indult a 3 fordulós játékban a megye különböző településeiről. Az első két forduló feladatainak sikeres megoldása volt a belépő a döntőre, ahol 6 csapat tett tanúbizonyságot arról, mennyire ismeri az Európa Unió országait, az ott élők népszokásait, életmódját. A verseny szervezője és lebonyolítója Domina Erzsébet népművelő volt.

Zrínyi Miklós Általános Iskola

A Zrínyi iskola Mini Galériája azért alakult 1994-ben, hogy megfogható közelségbe hozza a gyerekekhez a különböző művészeti ágak jelentős alkotóinak munkáit.

A környezet, a földszinti aula szinte kínálta a helyszínt. A vállalkozó kedvű kiállítók pedig ingyen, néha saját költségükön hozták el fotóikat, szobraikat. Igyekeztek a népi kismesterségektől, a természetfotókon át a Barbie babáig változatos repertoárt összeállítani.

A műveket kiállító installációkon, paravánokon mutatják be. Bízunk abban, hogy a gyerekek vigyáznak a tárgyakra és elnyeri tetszésüket a kezdeményezés. Eleinte 2–3 hetes váltásban cserélődtek a bemutatók. Olyan jól bevált az elképzelés, hogy a diákok néhány nap szünet esetén reklamáltak, hiányolták a galériát.

A megnyitón „megőrzésre” átadták a gyerekeknek a Mini Galériát. Csoportos bemutatóval kezdtek: Farkas Zsuzsa, Fenyvesi Márk, Megyeri Sára, Ambrus Márta, Kassainé Szarjas Gertrúd alkotásaiból láthattak ízelítőt.

Néhány kiállítás a teljesség igénye nélkül: Hencz Lajos (természetfotók), Zsoldos Tamásné (Öveges József emlékkiállítás), Tavasz József (szociofotók), Lengyák István (tanulmányrajzok), Kelemen Ákos (fafaragás, esztergált fa), Molnár Árpád-

né, Gayer Ildikó, Gergye Ottóné (néprajzi gyűjtemény), Magyar Ferenc (a Nimród fotósainak képei), Kövesné Monok Anikó (szöttesek), Kiss Adrienn (grafika), Rohrböck Jenő (fafaragás), Dr. Zsoldi Zoltán (numizmatika), Takács Kinga, Győri Hajnalka (bőrműves munkák).

Intézmények, cégek is éltek az iskola által nyújtott lehetőséggel: Natura bolt (egészséges életmód), Polgári Védelem (a polgári védelem története), Nemzeti Tankönyvkiadó (könyvbemutató).

Kiállításai nyitottak, örülnek, ha mások is elmennek hozzájuk, hétköznapi 8-tól 16 óráig mindenki előtt nyitva állnak.

Szeretettel fogadják a kiállítani szándékozók jelentkezését, hiszen nagyon fontos, hogy a tanulóik megismerkedjenek művészekkel, műveikkel. Kiállításra járó, művésztkedvelő emberek nevelése a céljuk. A gyerekek egy-egy jól sikerült szakmai bemutató után maguk is kedvet kapnak a kísérletezésre, alkotó munkára, talán a pályaválasztáshoz is meghatározó élményeket szerezhetnek.

*

A Zrínyi iskola a Zala Megyei Pedagógiai Intézettel közösen városi tanulmányi versenyt hirdetett alsó tagozatos tanulók számára. A város valamennyi iskolája részt vett ezen a sikeresen megtartott rendezvényen 1996. április 17-én. 190 tanuló mérte össze tudását. A versenyzők alapos felkészültségről tettek tanúbizonyságot.

A verseny győztesei:

Olvasás 1. osztály: 1. Szolnok Eszter (Hunyadi), 2. Bagladi Eszter (Zrínyi), 3. Péntek Petra (Rozgonyi). Olvasás 2. osztály: 1. Orbán Zsolt (Zrínyi), 2. Bergmann Hajnalka (Zrínyi), 3. Gyana Zsófia (Rozgonyi). Olvasás 3. osztály: 1. Szabadi Szandra (Péterfy), 2. Orvos Nóra (Rozgonyi), 3. Vargovics Marina (Bolyai). Olvasás 4. osztály: 1. Mátyás Marina (Bolyai), 2. Csabai Anna (Zrínyi), 3. Gaál Andrea (Bolyai). Nyelvtan 3. osztály: 1. Szabó Dávid (Zrínyi), 2. Zsiga Veronika (Rozgonyi), 3. Pálfi Petra (Zrínyi). Nyelvtan 4. osztály: 1. Tóth Nikolett (Péterfy), 2. Horváth Fanni (Kőrösi). 3. Nagy Réka (Bolyai). Környezetismeret 3. osztály: 1. Savanyú Bálint (Kőrösi), 2. Makay Ágnes (Zrínyi), 3. Németh Eszter (Zrínyi). Környezetismeret 4. osztály: 1. Lassú Gábor (Zrínyi), 2. Neumajer Anna (Péterfy), 3. Kardos Tibor (Rozgonyi). Matematika 1. osztály: 1. Burka Dávid (Bolyai), 2. Górfi Ferenc (Péterfy), 3. Jakabfi Zsolt (Péterfy). Matematika 2. osztály: 1. Rodek Viktória (Zrínyi), 2. Pesti Veronika (Zrínyi), 3. Pölöskei Péter (Rozgonyi). Angol. 4. osztály: 1. Ebergényi Vivien (Zrínyi), 2. Drávecz Edit (Zrínyi), 3. Simon Balázs (Rozgonyi). Német 4. osztály: 1. Düll Zsófia (Bolyai), 2. Bakonyi Andrea (Rozgonyi), 3. Polai Patrik (Piarista Iskola).

A nagykanizsai körzet tűzvédelme 1690-től 1948-ig

Egy állandó kiállítás Nagykanizsán

A kanizsai tűzoltóság munkatársai 1990-ben Tóth Jánosné látványtervező és Tolnai Sándor tűzoltótiszt szervezésében hozták létre ezt az állandó kiállítást. Több éves előkészítő kutatómunka eredménye ez a tűzoltóság épületében mindig, mindenki számára megtekinthető gyűjtemény. Olvassák szeretettel ezt a kiállítási kalauzt!

Tuboly Viktor kanizsai hírlapíró, műkedvelő költő „Tűzoltó” című versidézte köszönti a látogatót az előcsarnokban.

„Ki szembeszáll a tűzviharral és oltja a bösz elemet,
Azért védi az anyagot, hogy éltesse a szellemet ...”

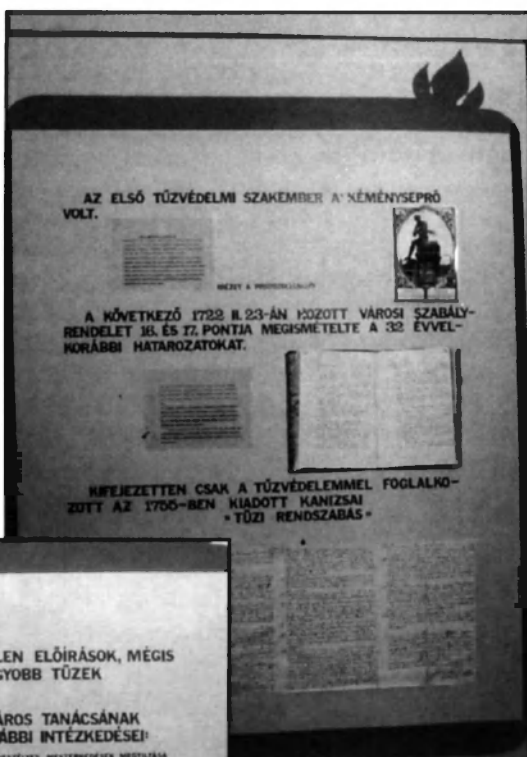
A témafeldolgozás első éve 1690, amely a város török uralom alóli felszabadulásának éve is. Korábbi időkből nem állt módjában a szervezőknek bizonyítékokat

felkutatni, bár a pusztító tűz nyilvánvalóan azelőtt is gondot okozott az e vidéken élőknek. A háborúskodások gyakran települések felgyújtásával jártak. A támadó gyűjtőeszközöket is használt, a védőknek tűzoltószerszámokkal is banniuk kellett. A tűzvédelem fontosságát sejtetni engedni, hogy a város tanácsa már 1690 nyarán kénytelen volt határozatot hozni ilyen ügyekben. Rendelkeztek a téglakémények építési kötelezettségéről, a lakóházak időszakos tűzvédelmi ellenőrzéséről, tűzoltószerszámok és oltóvizek tárolásáról, de az éjjeliőr ezzel kapcsolatos teendőiről is. A város első tűzvédelmi szakembere a Grázból felfogadott kéményseprő volt.

1722-ben újra szabály-rendeletben olvashatunk a tűz elleni védekezésről.

1755-ből maradt ránk Kanizsa város tűzi szabály-rendelete. Ízes hivatali nyelvvezete miatt lebilincselő olvasmánya lehet ma is minden érdeklődő embernek. Akkor még külön tűzoltói nem voltak a városnak sem. Ezért nevezik a kiállítók ezt az időszakot a helyi igazgatás és a spontán tevékenység korszakának. Különleges látvány a városi jegyzőkönyv, korabeli nevén Pro-

tokollum, a benne található tűzvédelmi rendelkezésekkel. Itt éppen az 1789. évi bejegyzéssel. Korunk hivatalnokai mást értenek jegyzőkönyv alatt. Valamikor ilyen egyszerű volt: kötettek egy üres lapokból álló könyvet és abba sorrendben bejegyezték a megállapításokat.

A következő tablón XIX. századi önkormányzati intézkedéseket látunk. Kiderül az 1836. évi tűzi rendszárbásból az is, hogy tűz esetén a teendőket szakmák szerinti céhek iparosaira bízták.

Szerencsés volna, ha a látogató tisztában lehetne az akkori városképpel, környezeti viszonyokkal. Egy városi térkép 1822-ből, két külföldi utazó kanizsai élménybeszámolója és XIX. századvégi lakóházak fényképe enged erre következtetni.

Itt egy színes fényképsorozat következik a kiállításon a városkörzetben található Szent Flórián emlékhelyekről.

A sok szép ábrázolás közül is kiemelkedik a nagykanizsai Alsótemplomban található Szent Flórián szobor. A színes képen ez a szobor látható.

Amíg megcsodáljuk a sokszínű ábrázolásokat, ismerkedjünk meg a szent életével!

A császárkori római birodalom veterán főtisztjeként, a mai Felső-Ausztria területén, Lorchban, akkori nevén Laureacumban élt. A kereszténység terjedésének idején maga is megkeresztelkedett. A régi, sokistenhitű birodalmi bürokrácia – akkor éppen Diocletianus császár parancsára – üldözte az új vallás híveit.

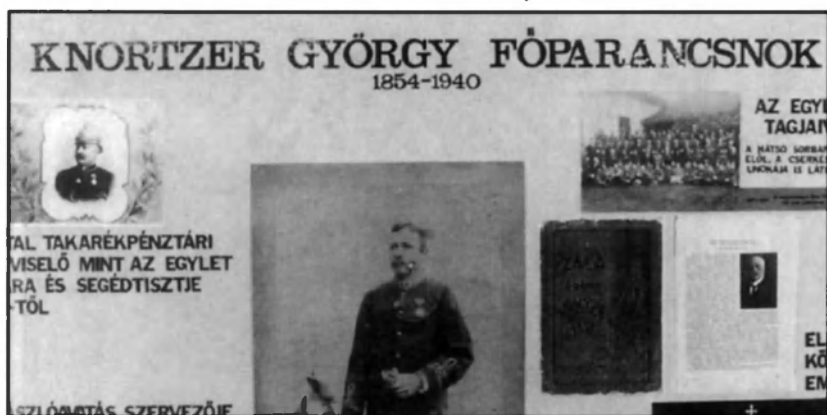
Flóriánus hű maradt hitéhez, és ezért 304-ben kivégezték. Földi maradványait a középkorban a keresztény vallás uralkodóvá válása után feltárták. Ereklyéi Krakkóban és Rómában találhatók.

A tüzes mesterségek védőszentje lett. Így vált a kéményseprők, pékek, tűzoltók patrónusává.

A lengyel és német ajkú területeken volt a legerősebb a kultusza. Közvetítésükkel jutott el hozzánk is e szokás, amely a múlt században élt igazán. Feltehetően valós kapcsolata is volt Flóriánusnak a tűzvédelemmel, nem csak legenda a kultusz alapja.

A római birodalomban szerveztek a történelem során először tűzoltó katonai egységeket. Flóriánus valószínűleg szolgálata alatt kapcsolatban volt egy ilyen szervezettel.

1871 a korszakváltás éve. Megalakult Nagykanizsán az első zalai önkéntes tűzoltó egyesület. Tagjai foglalkozásuk mellett, kedvtelésből, emberbaráti segítő szándékkal tették vállalt kötelezett-ségüket.

A kezdeti évek nehézségei után egyre színvonalasabb szolgáltatást nyújtottak városuknak, például mutattak a környező településeknek.

Knortzer György volt legnevezetesebb főparancsnokuk. Nevéhez fűződött, hosszú szolgálata alatt, a zászlóavatás 1882-ben, az új őrtanyába költözés 1892 végén, a mentő osztály megalakítása, tűzoltó vizsgarendszer és tankönyv írása 1894-

ben. Több évig a Zala vármegyei Tűzoltószövetség elnöke, az országos szövetség választmányának tagja. 25 éves szolgálatának emlékéül bajtársai 1904-ben egy gyönyörű tablólal ajándékozták meg. A fotókon látható az akkori teljes kanizsai tűzoltó szervezet. Az egyesület vezetősége, a szivattyús, mászó és mentő osztály legénysége, a tűzoltózenekar, a laktanya, a felszerelések és természetesen a főparancsnok.

A sokat megélt zászló jelenleg a kiállítás vitrinébe szorítva mesél látogatóinak.

A körzetben sorra alakuló községi tűzoltó egyletek sokszínű életet éltek. Több tűzoltózenekar is működött. Leghosszabb ideig, 1883-tól 1914-ig, a kanizsai. A két vitrin nekik állít emléket.

Egységesült országosan a ruházat, tanfolyami képzések zajlottak, emlékérmeket adományoztak, tökéletesedtek a tűzoltó felszerelések. Ezekről tanúskodnak a következő vitrinek.

Új korszak határa Kanizsán 1906. Naponta négy-négy városi hivatásos fizetett tűzoltó ad szolgálatot, kiegészülve önkéntesekkel.

*

Az I. világháború után fokozatosan gazdagodik az intézmény. Ugyan a város akkor is nehézségekkel küzdött, de a tűzoltók különféle járulékos munkákkal bevételekre tettek szert.

Betegeket szállítottak, plakátokat ragasztottak, meteorológiai megfigyelő és jelentő szolgálatot teljesítettek, utat locsoltak, homokoztak, hordókat hitelesítettek, piaci mérlegházat kezeltek.

*

Ez a színes oldalon található lóvontatású kocsifecskendő ugyan 1888-ban készült, de még üzemképes. Dicséri alkotóit, a soproni Seltenhofer céget.

*

A biztosító társaság jelentős támogatásával vette a város az első autófecskendőt 1930-ban.

Ezt követték a mentőautók. Bővíteni kellett a laktanyát is.

TŰZOLTÓEGYLET A SZÁZADFORDULÓN FELSZERELÉSEIVEL

1. KÖZÖS DÖRTALY
KÖCSIFECSKENDŐVEL

2. KÖZÖS DÖRTALY
TARGONCAFECSKENDŐ-
DÖVEL

3. KÖZÖS DÖRTALY
MECHANIKUS LÉTRÁVAL KÉZI LÉTRÁVAL

4. KÖZÖS DÖRTALY
KÉZI LÉTRÁVAL

SZERKÖCSI
ÉS LEGÉNYSÉGE

AZ EGYESÜLET VEZETŐSÉGE 1904-BEN
(KÖZÉPEN ŰL LENGYEL LAJÓŠ
JOBBJÁN ŰL KNORTZER GYÖRGY FŐPARANCSNOK)

*

Íme a Kossuth téri laktanya déli és nyugati homlokzati képe. Az utódok makettek segítségével élénk tárják a laktanya környékének 1934-es és 1990-es látványát.

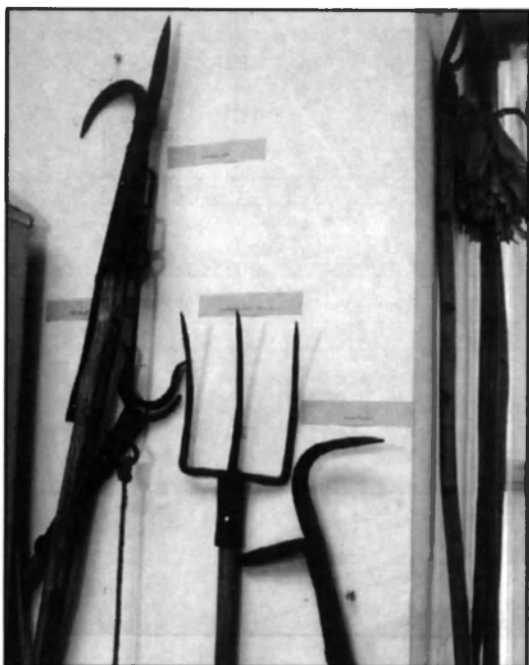
*

Az 1930-as évektől a körzetben is hagyományossá váltak a tűzoltóversenyek. Oklevelek, díjtárgyak, újságcikkek emlékeztetnek a régmúlt napokra.

*

Megtalálhatók a kiállításon a tűzoltásban alkalmazott legrégebbi tűzoltószerszámok is. A következő oldalon látható csáklya, kapocs, villa, szikracsapó, pemet mindig kéznél volt a portákon.

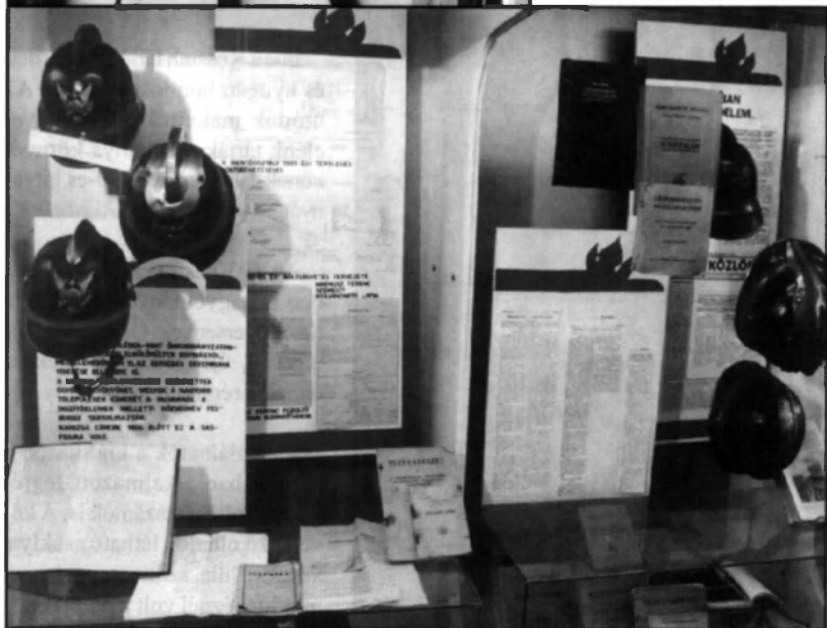

Az állandó kiállítás idő-sorrendjének záró részéhez tartoznak azok a vitrinek, amelyekben a Horthy-korszaktól 1948-ig, a hivatásos tűzoltóság államosításáig, találunk emlékeket.

Igényes tűzoltó tankönyvek, gondosan vezetett községi tűzoltó egyleti okiratok, személyes felszerelési tárgyak és az elmaradhatatlan helyi újságcikkek, melyek alaposan elemezték az akkori gondokat.

*

Külön tablót szenteltek a másik kiemelkedően tiszteletre méltó parancsnoknak, Vecsera Antalnak is (a színes képen szemben).

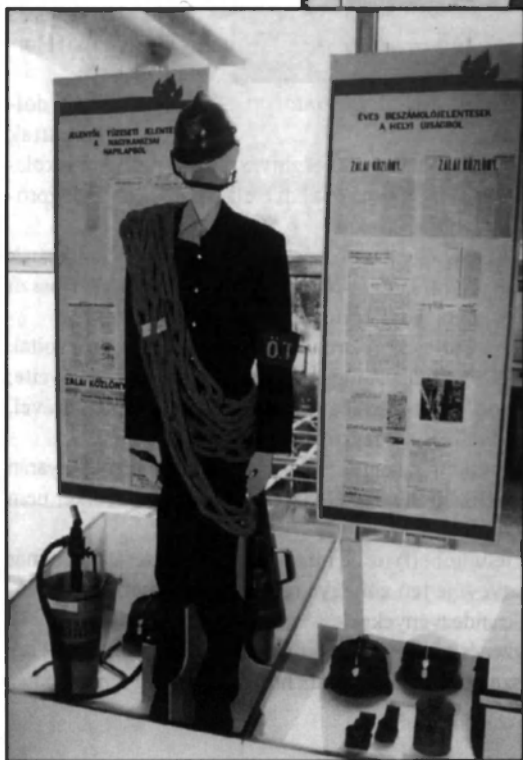

Egy tábló az 1870-es évektől az államosításig a legérdekesebb sajtócikkek-ből válogat.

Témái az önkéntes tűzoltó egyleti élet, a jelentősebb tüzesetek, helyi tűzvédelmi szabályok és a kanizsai tűzoltóság működtetésének nehézségei.

*

Ezenkívül – ahogy az az előző színes képen két szem-szögből is látható – a körzeti egyleti tűzoltók számos min-

dennapi használati tárgyát, öltözeti cikkei, tűzoltógépeket állítottak ki az emeleti csarnokban a szorgos kezek.

*

A gyűjtemény a tűzoltóság folyamatos működése miatt mindig nyitva áll az érdeklődők előtt.

Dr. Tolnai Sándor

A duó, Kaszás Ottó és Farkas Tibor, a Családi Irodában

Hát az úgy volt – már ahogy én emlékszem –, hogy az akkoriban éppen duóban zenélgető, s a Családi Irodában rendszeresen közreműködő Farkas Tibor és Kaszás Ottó szombati örömezenélgetésébe egyre gyakrabban kapcsolódott be a szintén univerzális (gitáros és versmondó) Horváth Gábor.

Egyre szebb dolgokat csalogattak

elő a húrokból. S mivel a két fiú éppen tele volt meghívásokkal különféle iskolai bulikra, egyszer csak megkérdezték, hogy nincs-e kedve elkísérni őket. „Megpróbálhatjuk” – volt a válasz. Aztán így maradtak.

Am nevét csak később, kényszerűségből választottak. 1986 májusában jelentkeztek a fehérvári Fiala Dalosok Találkozására, s nevet kellett adni a „gyereknek”. Hosszú töprengés után Marosi Attila javaslatára lettek Igricek, vagyis énekmondók.

A nyár építő módon folytatódott – építőtáborok rendszeres vendégművészei voltak Győrtől Zalaegerszegen át Balatonedericsig. A mozgalmas nyarat aktív ősz követte, verses-zenés műsorösszeállítások a Tungsram Hevesi Sándor Versmondókörevel, melynek végén épp egy Tungsram művészeti fesztiválról hozták el a pálmát.

Az Igricek zenéje olyanmire tetszett a tungsramosoknak, hogy a következő év nyarán őket vitték magukkal egy kulturális küldöttség élén a Szovjetunióba. A siker nem maradt el Moszkvában és Leningrádban sem.

Az első nyugati (nyugat-szovjetunióbeli) turné híre sokfelé elérhetett, hisz a már „világlátott” csapat állandó résztvevője lett a megye rangosabb eseményeinek, ünnepélyeknek, ifjúsági és gyermekrendezvényeknek.

Repertoárjukat újabb versmegzenésítésekkel bővítették, sokfelé megismertetve így a huszadik századi magyar költészetet. Köztük egyaránt helyet kaptak a gyermekekhez és a felnőttekhez szóló dalok.

Emlékszem, az első időszakban Ottóval azokat a dalokat játszottuk, melyeket a „nagy kanizsai elődöktől” – Kónya Istvántól (tőle tanultam az első akkordokat), Schmidt Attilától, Mészáros Lacitól – tanultunk.

Ezek főként Dinnyés József, Donovan, Bob Dylan, dalai voltak, és egyre több számot „szedtünk le” régi Illés-, Omega-, LGT-, valamint Cseh Tamás-lemezekről. Az Igricek megalakulása után aztán – főként Dinnyés József hatására, ösztönzésére – mi is megtaláltuk azokat a költőket, akiknek

Az ünnepeken vendégszereplő Igricek

verseit megzenésítettük. Az egyik legmeghatározóbb élmény számomra ebből a szempontból Lukács Zoltán barátsága volt, hiszen én voltam tán az első, akinek megmutatta régóta fiókban őrzött verseit. A „Tavaszi mondóka” például egyszerre megfogott. Olyan jó versnek találtam, hogy néhány elolvasás után már énekeltem is azzal a dallammal, amit azóta már több százan énekelnek szerte az országban, s azon túl is, hiszen az Igricek egyik „slágere” lett. Dinnyés Jóska irányította rá a figyelmet – többek között – Utassy József, Buda Ferenc, Szécsi Margit verseire. Ha ő nincs, tán sohasem ismerem meg a kárpátaljai Vári Fábián László, a szlovákiai Gál Sándor, vagy az erdélyi Magyar Lajos költészetét. Ezt azért tartjuk valamenynyien fontosnak, mert ezek a kiváló költők az iskolai oktatásból – ki tudja miért – kimaradnak. Később aztán a többi kanizsai költőt is megismertük, így került rá a kazettánkra Szoliva János és Pék Pál egy-egy verse is. Szándékaink szerint a helyi költők megszólaltatása folytatódik. (A dőlt betűvel szedett rész Farkas Tibor megjegyzése az Igricek történetének egy-egy időszakához. A szerk.)

Lukács Zoltán – Farkas Tibor: Tavaszi mondóka

Pat-tan bim-bó pat-tan rügy pat-tan az é-let a tel-to-va tűnt.
tán-col han-gya tán-co-lok én a ki-ke-let hang-ja szí-ven-ig ér

fe- hér a vi- rág zöld a rügy il- lat a szél- ben ál- mo- kat úz
da- lol a ma- dár da-lo-lok én han- gom a kék- lő é- gig c- lér

fogd a ke- zem sza-ladj ve-lem pa-tak tük-rén nézd a sze-mem

bár-sony ré-te-ken át-su-ha-munk s a haj-na-li nap-nak csó-kot a-dunk.

Rövid időre kiegészülve Marosi Attilával és Gazdag Attilával
(Zalai Hírlap 1988. április 26.)

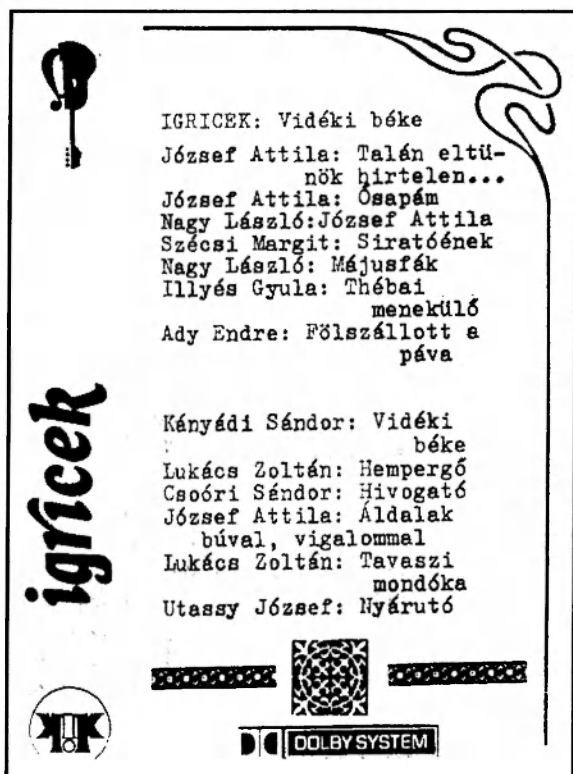
Az 1988-as évet egy újabb fesztiválgyőzelem és egy tévéselejtezőig tartó Ki mit tud?-menetelés fémjelzi. Sajnos a televíziós szerkesztők nem igazán preferálták ezt a műfajt, hisz egyetlen ilyen csapat sem kerülhetett a nagyközönség elé. A rövid ideig tartó alkotói válságot oldandó ekkor került zenei erősítésként a csapatba rövid ideig Marosi Attila (a keresztapa) furulyáival és Gazdag Attila bőgőjével. Ez utóbbi helyét 1989-től Balogh Tünde csellós vette át. Így a régi dalok is szebb fényt kaptak az újrahangszerelés során.

Az együttes megalakulásának kezdetén nagyon sokszor összejöttünk Marosi Attila lakásán. Ezek az alkalmak általában hajnalig tartó zenélésbe torkollottak. (Mai napig sem tudom, hogyan védte ki a szomszédok sorozatos feljelentéseit.) Rengeteget improvizáltunk, és tudom, hogy ezek a dallamfoszlányok később segítettek a versek megzenésítésekor.

Attila egyébként nemcsak névadója volt az együttesnek, hanem zenei ízlésünket is nagyban befolyásolta. Nála hallgattunk először népzenei (Muzsikás, Téka együttesek, Sebestyén Márta), valamint ő ismeretetett meg bennünket először a jazz világával. Kár, hogy ő maga sokkal szívesebben játszott otthon a szobában, mint koncerten.

A közönség igényét igyekezvén kielégíteni, anyagi források híján, saját „házi” készítésben állítják össze első kazettájukat „Vidéki béke” címmel, melyen Bedő Csaba Radnóti-díjas versmondó is közreműködik. Ezen már határon túli magyar költők művei is szerepelnek.

Bedő Csaba és Horváth István versmondókkal sokat szerepelünk együtt, és a mai napig is szívesen lépünk velük színpadra. Segítségükkel nemcsak

Az első kazetta tartalma az egyszerű borítóról

a verseket, a költőket, hanem magát az értelmes versmondást (nem a szavalást) is népszerűsítettük, másrészt az ő nagyszerű előadasmódjuk még hitelesebbé, hatásosabbá tette az énekelt verseket. Mellettük köszönet a sok szép élményért Schmidt Istvánnak és a Tungsram versmondókör valamennyi tagjának is.

Bedő Csaba „C” kategóriás rendezői vizsgájának záró előadására komponáltuk az „Ősapám” és a „Ködből, csöndből” című József Attila-verseket, melyeknek átütő sikeréről még csak nem is álmodtunk. Az előbbit a Danubius Rádió többször is lejátszotta.

Ezen műsorok sikerei nyomán hívta meg őket a Kanizsa Közéleti Klub, hogy kísérjék el előfutár csapatukat egy kezdődő terstvérvárosi kapcsolat első lépcsőjeként az erdélyi Kovásznára. (Az 1989 karácsonyán lezajlott romániai eseményeket követően a kovásznai tudóstanárr, Fábián Ernő kérte régi magyarországi „kapcsolatát”, Bárdi Nándort, a fiatal történészt, hogy keressen magyarországi testvérvárost Kovásznának. O levelével egykori hallgatótársát, Czupi Gyulát kereste meg Nagykanizsán. Az ezen a vékony szálon induló kapcsolat rövidesen – éppen a Kanizsa Közéleti Klub tevékeny részvételével – sűrű szövődékké alakult.) Ott aztán a kovásznai közönség annyira a szívébe zárja a lelkes zenészeket, hogy ettől az évtől nem múlhat el náluk Kőrösi Csoma Sándor emléknap, hogy azon ne számítanának az Igricek közreműködésére.

1991 nyarán elnyeri „végleges” arcultát az együttes. Csatlakozik Cseke József bőgős és fúvós az Igricekhez. Az összeszokás gyorsan megy, hisz vele már Tibor és Ottó ze-

nél együtt az egykori – Igriceket megelőző – Marabu társulatban.

Balogh Tünde csellójátéka valóban nagyban színesítette az együttes hangzását, ugyanakkor Gazdag Attila (Bubu) kiválása „basszustalanná” tette a zenekart. Így került a csapatba Cseke Józsi, aki kiváló bőgőjátékán túl újabb szőlisztikus hangszerekkel (furulyák, fuvola) bővítette a hangzásvilágot. Természetesen az ő hatására

A Marabu együttes 1983-ban (Kaszás Ottó, Cseke József, Mészáros László és Farkas Tibor)

próbálkoztunk – s remélhetőleg a jövőben is próbálkozni fogunk – népdalfeldolgozásokkal is.

A zenei fejlődés most sem marad eredmény nélkül, hiszen ekkor már szinte minden hétre érkezik egy-két meghívás.

A mozgalmas 92-es évből két esemény kívánczozik kiemelésre. A romániai helyhatósági választások előtti egész Kovászna megyére kiterjedő koncertsorozat, mely hangulatában azóta sem hasonlítható semmihez.

Az együttes történetében a legmeghatározóbb élményeket az erdélyi vendégszereplések adták. Az az emberi melegség, felénk áradó szeretet, amely az utcán, az esti beszélgetések idején, vagy a színpadon érezhető volt, semmi addigihoz nem volt hasonlítható. Ezt éreztük Kolozsvárott, Marosvásárhelyt, Kézdivásárhelyen vagy Csíkszeredában, de természetesen leginkább Kovásznán, ahová azóta is rengeteg baráti szállal kötődik az együttes valamennyi tagja. Ezek az érzések akkor megszüntették a még esetlegesen meglévő legcsekélyebb gátlásokat, kételyeket is, és azt hiszem ott mondtuk ki valamennyien szinte egyszerre, hogy jó úton járunk, a megkezdett munkát folytatni kell.

A folytatásban aztán már barátaink is velünk voltak Erdélyben.

Minden nagyképűség nélkül állíthatom, hogy olyan előadásokat szerkesztettünk a versmondókkal, a Patkó Banda Népzenei Együttessel és a Dél-Zala Táncegyüttes tagjaival közösen, hogy a világ bármely színpadán kiváló reklámja lenne a magyar kultúrának.

A kis falvakban – Zágonban, Barátoson, Csomakörösön – megtartott előadások kezdetén, az ismert romániai körülmények miatt, a közönség nagykabátban ült a fűtetlen, hideg termekben, ám a koncertünk végére úgy felforrósodott a hangulat, hogy senkinek sem jutott már eszébe az egy órával előbbi hidegség, s minket sem zavart már, hogy éneklés közben látszik a leheletünk. Kovásznán a közönség állva, vastappsal jutalmazta az előadást, s mi Németh Ferivel, Kócza Andrással s a többiekkel egymás nyakába borulva zokogtunk a boldogságtól és a meghatottságtól. Később hasonló érzéseket éltünk át Szlovákiában és a Vajdaságban is.

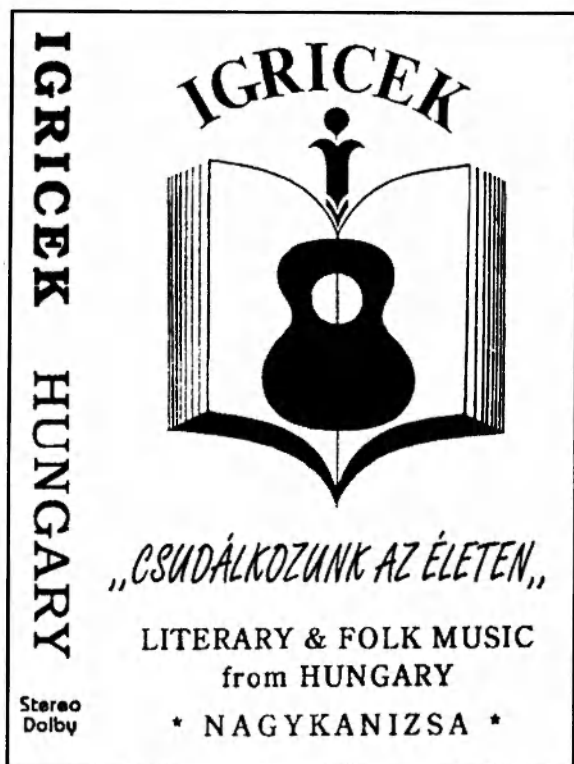
Ezúton is köszönjük a Közéleti Klub vezetőinek – Dr. Düll Gábornak és Jászberényi Lászlónak (elnézést kérünk a többiektől, akiket nem tudunk most felsorolni) –, hogy lehetővé tették az első utazást, és természetesen köszönet az erdélyi embereknek a csodálatos vendégszeretetért.

1992-ben eddigi történetük legkiemelkedőbb meghívását kapják. Egyhetes vendégszereplés a dél-olaszországi Reggio di Calabriában. Óriási kihívás magyar nyelven, magyar énekelt versekkel megfogni az olasz közönséget. De nekik ez is sikerült!

Erre az alkalomra készült el újabb házikazettájuk „Csudálkozunk az életen” címmel.

1993 az új műsor népszerűsítésével telik. Elsősorban a határon túli magyar közönséget célozzák meg „Idegszálaival a szél” című összeállításukkal.

Végig is járják Erdélyt, a Vajdaságot, Szlovákiát és Szlovénia magyarlakta településeit is. Itt még versmondókör is alakul Schmidt István segédletével, hogyha nem lesznek itt az „énekmondók” akkor is mondjanak éneket.

Az első „Csudálokunk az életen” kazetta borítója

kazettájuk, szintén „Csudálokunk az életen” címmel a szombathelyi LMS Records stúdiójában a LIGA dél-zalai szövetsége, a Nagykanizsai Fényforrásgyár Demok-

Az 1994-es év számtalan nagyszerű élményt tartogat számukra. A költészet napján Tata-bányáról, a József Attila versmondó és versénekklő fesztiválról elhozzák a nagydíjat.

Majd – sok-sok hazai fellépés után – megvalósul a „francia kapcsolatot”. A belga határhoz közeli Hirsonban bő egy hét elteltével már mindenki tudja, kik azok az „Igriszek”. Zenéltek utcán és téren, vendéglőben és moziban, nyári táborban és nemzeti ünnepen.

Mindezek eredményeként itt is megindul egy partnervárosi mozgolódás.

1995 az Igricek leg-sikeresebb éve. Végre elkészül első igazi profi

« Igricek » : folklore hongrois ce soir au Sonhir 3

CERTAINS ont déjà pu constater tout le dynamisme d'Igricek lors des Samedis de la Fontaine, samedi dernier. Vous pourrez de nouveau apprécier ce groupe folklorique dès ce soir au cinéma le Sonhir 3 à Hirson à partir de 20 h 30. « Igricek » est un groupe composé de six musiciens qui sont également danseurs. Musique rythmée, entraînante, soutenue par des guitares, de la flûte, une contrebasse, un violoncelle et quelques sons pour le moins hétéroclites, le tout relayé par des chanteurs. « Igricek » n'a pas déçu le public des Samedis de la Fontaine.

On vient pour voir, pour écouter ce que l'on croit deviner comme un sens de l'improvisation inné, puis, saisi par l'ambiance, on a ensuite du mal à se séparer de ce groupe

hongrois respirant l'enthousiasme. « Igricek » doit toute son originalité à son influence méditerranéenne et de tonalités tziganes. Rendez-vous est donné dès ce soir pour une soirée consacrée au folklore hongrois au Sonhir 3. Entrée : 50 F.

Le groupe « Igricek » s'est produit lors des Samedis de la Fontaine, il sera de retour dès ce soir sur la scène du cinéma.

Az Igricek franciaul ejtve Igriszek

A második „Csudálkozunk az életen”

újabb meghívólevél egy nemzetközi fesztiválra, ahová már hivatalos küldöttséggel együtt utaznak vissza Franciaországba.

A nyugati turnék nagy kérdése az volt számunkra, hogy vajon zeneileg mennyit érnek az Igric-dalok, hiszen olasz, francia vagy német földön a versek szövegét a közönség nem értette.

Szép élmények, csodálatos tájak vártak ránk és az Eraklin Táncegyüttesre Calabriában, gyönyörű Assisi, vagy Róma városa, és feledhetetlenek Szicília tájai.

Mégis, azt hiszem, a legemlékezetesebbek a franciaországi vendégzereplések maradnak valamennyiünk számára.

Köszönhető ez elsősorban annak a francia házaspárnak – Colette és Pascal Marienak – akiknek az első meghívást köszönhetjük. Róluk hadd mondjam el, hogy közel húsz éve minden évben itt nyaralnak Nagykanizsán, innen járják be az országot és nemcsak rajongói, hanem kiváló ismerői is a magyar zene- és tánc kultúrájának.

ratikus Szakszervezete, a RynoLand és a fő támogató, Bojtor Lajos vállalkozó segítségével.

A májusi kazetta-bemutató nagy koncertet csendes házi-ünnepség követi a család, barátok és segítők részvételével. Júniusban végre Székesfehérvárról, a Fialtal Dalosok Találkozójáról is sikerül elhozni a pálmát. További külföldi meghívásoknak tesznek eleget más testvérvárosokba, a németországi Puchheimbe és az ausztriai Gleisdorfba. Majd szinte hazamennek Hirsonba és környékére két hétre. S épp csak visszatérnek Kanizsára, máris itt az

Irigylésre méltó energiával, szinte hivatásos impresszárióként szervezték meg a kinti koncerteket. Az első évben még csak mi voltunk, de 95-ben már együtt léphettünk fel a Patkó Bandával (Németh Ferenc, Cseke József és a Bojtár Együttesből vendégzenészként Szatmári László) és a Dél-Zala Táncegyüttes kamaracsoportjával (Kóczáné Horváth Piroska, Kóczá Attila, Kóczáné Tóth Zsuzsanna, Kóczá András, Péter Katalin, Horváth Péter). Büszkéek vagyunk arra, hogy Kovászna után egy újabb partnervárosi kapcsolat kialakulásának lehettünk részesei, s szeretnénk, ha minél többen eljutnának Nagykanizsáról Hírsónba, megtapasztalni a franciák csodálatos vendégszeretetét.

Franciaországban együtt a házigazdákkal a kanizsai vendégszereplők

A következő, az évfordulós év (1996) felemelő és lehangoló. Áprilisban a budapesti „Költészet, élő” versmondó és verséneklő verseny fődíját nyerik el. Verséneklő találkozókat követnek Gyulán és Sárváron, ahol együtt lépnek fel kárpátaljai, vajdasági, erdélyi, szlovákiai hasonló együttesekkel. Dinnyés Jóska szervezi ezt a „nemzetközi” magyar Verséneklő Társulatot fáradhatatlan munkával. Augusztusban pedig „Megy a gőzös Kanizsára”, fedélzetén az elmaradhatatlan Igricekkel. (Erről az országosan elhíresedett kanizsai szervezésű millicentenáriumi nosztalgiaavonatozásról színes beszámolót olvashatnak kötetünkben Tarabó Éva tollából. A szerk.) Rögtönzött kis-koncertek Kaposváron, Ópusztaszeren, Badacsonyan... És paff! Farkas Tibor, az együttes háziszervezője és frontembere focizás közben eltöri könyökét. (Peches ember ne menjen...)

Több hónapos kényszerszünet következik, elmarad az együttes jubileumi programja, le kell mondani egy sereg koncertet.

Am a műtétet követő mozgásterápia mégiscsak a gitározás lesz, így decemberben, ha csikorogva is, de „újra szól a hatlövetű”. Szükség is van rá, hiszen nagy terveket forgatnak ismét a fejükben. Sokat dédelgetett vágyuk, egy gyermeknek szánt összeállítás a Ryno Kft. támogatásával jelenik meg 1997-ben. A kazzetta borítójának fényképe látható a színes oldalon. Biztosan az egyik slágere lesz ennek a munkának a Farkas Tibor megzenésítésében megszólaló Kányádi Sándor-vers, a Költőgető.

Bali Judit

Kányádi Sándor – Farkas Tibor: Költőgető

Haj- na- lon- ta en- ge- met ger- le ga- lamb köl- tő- get
jó- reg- gelt, jó- reg- gelt, min- den- ki már rég föl- kelt
rá a ri- gó föl bi- zony gyön- gyös har- ma- tot i- szom.
hű de jó! hű, de jó! har- ma- ton él a ri- gó.

Cserépen a verebek
kenik-fenik csőrüket:
csiri-csűr,
csiri-csűr,
csak így telik meg a csűr.

De a szarka rájuk reccsen,
hogy egy kicsit csendesebben:
csöndesen,
csöndesen,
nem süket itt senki sem!

Túl a vizen valahol
kakukkmadár kakukkol,
kakukk szól,
kakukk szól,
túl a vizen valahol.

Végigolvasva e rövid történetet az olvasóval úgy tűnhet, mintha az elmúlt tíz év csupa külföldi utazásból és könnyű sikerekből állt volna.

Tán nem kell senkinek bizonygatnom, hogy ugyanolyan energiával készültünk mindig az itthoni koncertekre is, a szoboravatóra Paton (melyet finom halászlé követett), a rendhagyó irodalomórára a város és az ország valamelyik középiskolájában, a rengeteg gyermekelőadásra, az egyetemi, főiskolai koncertekre, a tábori előadásokra valahol a Balaton partján. Az évek során ezek a feladatok formáltak leginkább az együttes előadásmódját, a dalok hangszerelését, s magát ezt az öt főből álló közösséget is.

Nem szóltam eddig nehézségeinkről sem. A hangszerek bővítéséről, javításáról, az Igric-családok és a munkahely gondjainak megszaporodásáról, az egyre nehezebbé váló időpontegyeztetésekről, a néha monoton próbák és a kemény stúdiómunkák hangulatáról.

Van ennek az egésznek egy titka, ami annak, aki dolgozott már jó közösségben nem is tűnik titoknak. Az Igricek Együttes nemcsak kiváló zenészekből, hanem nagyszerű barátokból is áll. Ez a barátság segített átvészelni az adódó nehézségeket, s ez tette még szebbé, még feledhetetlenebbé a közös élményeket is. Remélhetőleg ez teszi lehetővé, hogy a következő tíz évben újabb közös élményekkel gazdagodjunk mi is, s dalaink által a bennünket szerető közönség is. Köszönjük nekik és valamennyi barátunknak az elmúlt tíz évet.

(A kötet szerkesztése közben kaptuk a hírt, hogy a kazetta megjelent, előtte még a műfaj legrangosabb fesztiválját, a Kaláka Nemzetközi Folkfesztivált is sikerült megnyernie az Igriceknek. A szerk.)

A Hevesi Sándor Általános Iskola védett udvara

Rendkívülinek mondható az a „jelenség”, melyről a következő írás beszámol. Ahogyan az oázis különleges szépsége és életet adó vize, vegetációja kis foltként megszakítja a sivatag egyhangú és terméketlen tengerét, úgy képez különleges foltot a keleti városrész betonsivatagában a Hevesi iskola udvara. Az oázis esetében a víz, itt az emberi akarat szakitotta ki környezetéből ezt a szép kertet. Néhányak szorgos keze, később tanári irányítás mellett a diákok gondossága is, ma pedig már egy város helyi rendelete segíti, hogy tartós „jelenség” legyen ez a tündérkert.

Ahogyan a kezdetekkor az ültetni valóval, most anyagiakkal segített a Zalaerdő, az ő áldozatkészségük teszi lehetővé, hogy színes képeken jelenik meg előttünk a kert néhány részlete.

Valószínűleg az erdőgazdaságok és az iskolák számára is olyan országosan követendő és követendő példa jött itt létre, mely városunkat országosan is érdekessé teheti akár az osztálykirándulások egyik állomásaként. El kellene érni, hogy az osztálykirándulási ajánlatoknak, a pedagógiai módszertani anyagoknak, a megyei turisztikai ajánlatoknak része legyen a kert megtekintése. Ugyanígy az erdészet is erdőt,

természetet megkedveltető munkája során példaként és illusztrációként egyaránt hasznosíthatja ezt a kertet.

Az iskola tanárának, a „természetkedveltető” pedagógusnak, Lengyák Istvánnak tollából való az az írás, mely bemutatja az „udvart” és annak pedagógiai hatását.

A kert építésének története

„Szeretem a természetet,

Ő is szeret engem.

Féltem és óvom,

Ő is őriz engem.

Ez a titok úgy látszik.”

Váci Mihály

A Hevesi Sándor Általános Iskolát 16 évvel ezelőtt kezdte építtetni Nagykanizsa Város Tanácsa. Az indulás első évében az optimális 370 helyett 900-nál is több diák járt ide. Az építkezés és a zsúfoltság minden gondját magán viselte az iskola udvara is, melyet az épületekkel (főépület, tornaterem, ebédlő és konyha, gondnoki lakás és kazánház) együtt egy kukoricatábla téglagyári agyag minőségű, építési törmelékekkel telehordott földjén hoztak létre. A gyakori eső miatt aszfaltozott-beton játszó és sportudvart építettek, közöttük meghagyott földsávokkal. A főépület, a tornaterem déli oldala, a kazánház és gondnoki lakás, a konyha fogta közre a „szünatudvart”. A sportudvar a tornaterem északi oldalán helyezkedett el. Az iskola átadásakor mindkettő szinte teljesen csupasz volt.

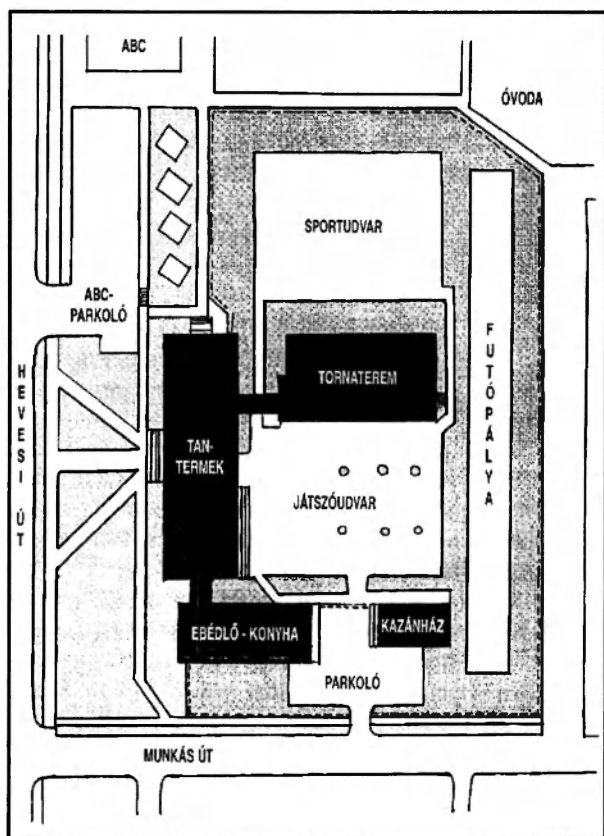
Meg kell említenem a kert jövője szempontjából rendkívül fontos néhány körülményt. Az udvart teljesen körbekerítették egy szépen épített vaskerítéssel. Ez az adott lakótelepi környezetben, a növények megóvását tekintve, nagyon jónak bizonyult.

Az intézmény élére az építés szakaszában kinevezték Farkas Zoltán igazgatót, aki már ekkor hozott néhány olyan intézkedést, mely a későbbiekre nézve meghatározó lett (több helyen kör alakban feltörette az elkészült beton „szünatudvart” és nyolc lombhullató csemetét ültetett bele.

Az igazgató olyan gondnok házaspárt – Miholics Istvánt és feleségét, Terikét – költöztetett a szolgálati lakásba, akik fanatikusan szerették a növényekkel gazdagított szép környezetet, és ezért tenni is hajlandók voltak, ha kellett. Még fizetség és ellenszolgáltatás nélkül is. Példaadó munkájuk a későbbiekben meghatározó lett. Az ő közreműködésükkel és irányításukkal kezdődött meg az iskolakert kiépítése.

Az első növények az építés befejezésekor kerültek az udvarra. A kivágott betonkörökbe platán, hárs, kőris és nyírfák, a „szünatudvar” és a salakos futópálya közé pedig sövénytuja sort ültettek. Ez utóbbi sajnos rossz ötletnek bizonyult, mert nyírás nélkül a magyarországi hóviszonyokat sajnos nagyon nehezen viseli el.

Ezt követően a Városgazdálkodási Vállalattól, az Erdészettől kértek, ha kellett vásároltak különböző lombhullató és örökzöld csemetéket, díszcserjéket. A kialakuló

kertet látva a szülők is bekapcsolódtak ajándékozásaikkal a növények számának gyarapításába.

A gondnoki lakás körül lassan megszületett egy kis virágskert. A konyha előtti területen szivarfa, magnóliabokor, tulipánfa, olajfa, orgona, díszbarack, duglas- és ezüsfenyő kezdett növegni. A tornaterem sportudvar felőli oldalán sodort és szomorúfüzek váltakozó sora lett telepítve. Ugyanitt a kert északi kerítése mellett bincsókos és selyem nyírek, lucfenyők, majd ciklámen színű és fehér virágú mályvacserjék indultak fejlő-

désnek. A futópálya mellett húzódó déli kerítés kis domboldalán pedig különböző ezüsfenyők, jegenyefenyők, orgonák, vörösfenyők, labdarózsák, díszsomok, mogorók, tamariskuszok, mamutfenyő, sásliliomok, különböző színű nőszirmok és japánbirsek díszítették a parkot.

Két évvel az indulás után, főleg technikaórák keretében a gyerekeket is kezdtük bevonni az udvar ápolásába, fejlesztésébe. Azzal, hogy a tanulók maguk is részt vettek a park növényeinek beszerzésében, ültetésében, gondozásában, a padok, játékok, kis jelzőkerítések elkészítésében, karbantartásában, egyre jobban magukénak érezték, ezért egyre inkább óvták azokat.

Ezzel egy időben megindult a környezetvédelmi-turisztikai mozgalom az iskolában. A kirándulások, táborozások olyan helyekre juttatták el tanulóinkat a „panelkörnyezetből”, ahol világosan megérthették a természet, a környezet megővésének fontosságát, s ezt a saját parkjukban meg is élhették. Most már céljá vált egy olyan kert létrehozása, melynek segítségével hatásosabbá lehetett tenni a gyerekek környezet- és

természetvédelmi nevelését, a biológia- és a környezetórakat. Így a kert tovább épült és szépült. Cédrusok, borókák, hortensiák, rózsák, rhododendronok, tölgyek, akácok, aranyesők, aranyvesszők, újabb fenyőfajták és évelő növények kerültek bele. Madár-
etető, madárodúk találtak helyet a növekvő fákon, s kezdetét vehette a madárvédelem. Cinkék, fecskék, verebek, sármányok, pintyek, rigók, csonttollúak, harkályok, légy-
kapók, királykák, rozsdafarkúak, vörösbegyek, de még fülemülék is gyakori vendégeink
vagy lakóink lettek.

A fák alatt a kukoricaföld agyagos talaja lassan erdei talajjá kezdett alakulni. A
nyolcadik évben betelepedett a kertbe egy sündisznócsalád, s szinte velük együtt meg-
jelentek a pereszkék, börgombák, tinóruk, tejelőgombák, tintagombák és társaik.

A szép környezet, érdekes növények vonzzák a látogatókat. Ma már rendszeresen
jönnek óvodás csoportok, a város iskoláinak tanulói, de még más városokból is turisták,
akik a parkot szeretnék megtekinteni.

1997-ben a növények mellé odakerülnek a botanikai ismertető táblák is. Az iskolába
járó tanulók nyolc év alatt – szinte akaratlanul – jól megtanulják a növények neveit,
hisz mindennap olvassák őket. A látogatóknak sem kell így mindig idegenvezető.

Ám a több látogató miatt a kert több gondozást is igényel. Szükség lenne egy óradíjas
vagy tiszteletdíjas állandó irányítóra, kertészre. Az idén kordedvzménnyel nyugdíjba
ment Miholics Istvánné személye, akinek érdemeit a kert létrehozásában már em-
lítettük, ideális megoldás lenne.

Az udvarban szeretnénk létesíteni még egy sziklakertet, hogy az ilyen környezetet
kedvelő növények közül is bemutatassunk néhányat. A növények előneveléséhez, a
hidegérzékenyek átteleltetéséhez szeretnénk egy kis üvegházat létrehozni. A helyét
már kiválasztottuk.

Amikor az első növény elültetése óta 14 esztendő telt el (1996 tavaszán), a város
önkormányzata a kertet védetté nyilvánította.

Az építészeti értékek helyi védelméről szóló önkormányzati rendelet 1996. április
2-án a következő, 12. paragrafussal bővült:

Helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

(1) Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata a Hevesi Sándor Általános
Iskola 10763 sz. tulajdoni lapon nyilvántartott 3049/58 helyrajzi számú összesen
1,0838 ha nagyságú kertjének területét „Iskolakert helyi jelentőségű – Termé-
szetvédelmi terület” elnevezéssel védetté nyilvánítja, és kezelőjéül az iskolát jelöli
meg.

(2) A védetté nyilvánítás célja az iskola kertjében megtalálható botanikai értékek
megőrzése, továbbfejlesztése, szakszerű fenntartása.

(3) A védett érték megőrzéséhez, továbbfejlesztéséhez szükséges bármilyen beavat-
kozás csak az első fokú természetvédelmi hatóság hozzájárulásával lehetséges.

(4) A terület értékeinek megóvása, őrzése és fenntartása a helyi jelentőségű termé-
szetvédelmi terület kezelőjének feladata.

A rendeletben foglaltak nagy elismerés számunkra és nagy felelősség is, de egyben
óriási biztatás is a megteremtett érték megőrzésére.

A kert pedagógiai hatása a tanulókra

Nem tudom, pedagógiai hatásról kell-e beszélni? Sokkal inkább azt az örök igazságot látjuk megvalósulni, hogy a környezet determinálja a benne élő embereket. Mire alapozom ezt az állítást?

Amikor a kertet építeni kezdték, az iskolában minden új volt. A tanulók is. Legtöbbjük számára a városi élet is. Panel lakókörnyezetükben nap mint nap látták, néhányan át is éltek, a mindennapi rombolásokat, nemtörődömséget. Az iskolába ezt a hatást sokan magukkal is hozták. Állandók voltak a park, az iskola védelmében tett intézkedések, nevelési akciók. Csak három-négy év telt el, és a pozitív hatás kezdett megmutatkozni.

A gyerekek a maguk által ültetett és gondozott csemetét sajátjuknak tekintették. Ugyanúgy a madáretetőket, odúkat, de az ott táplálkozó, fészkelő madarakat is. Azokat próbálta volna valaki is bántani!

Szemünknek is alig hittünk, amikor a koteniaszter alatt fészkelő búbos pacsirta, vagy a sövénytúájában költő feketerigó több mint 700 tanuló között nevelte fel fiókáit. Pedig mindenki tudta, hol a fészek, s a gyerekek naponta lesték a változásokat.

Ez a megfigyelés, alkalmazkodás jól észrevehetően változtatott a gyerekek önfegyelmén. A kert gondozása (kezdetben a levélgyűjtés, a lakótelepről a szél vagy a járókelők által kertünkbe „juttatott” szemét összegyűjtése, a csemeték öntözése) megváltoztatta a környezet tisztaságával kapcsolatos magatartásukat is. A szünetek végén lassan már keresni kellett, hogy dobott-e el valaki szemetet.

Lényeges volt, hogy az udvart igyekeztünk megfelelően felszerelni játékokkal. A tanulók azokon vezették le mozgásigényüket és a növényekben nem esett kár.

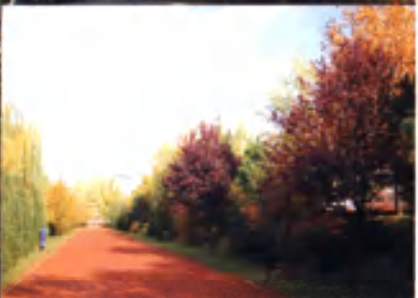
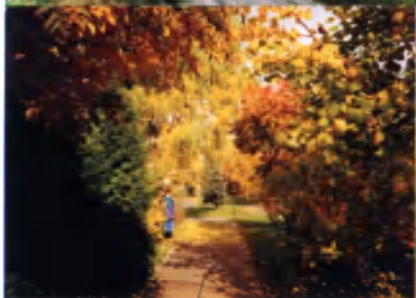
Sokat jelentett a kerti padok elkészítése. Ez lehetővé tette, hogy nagyon sok órát az udvaron (a kertben) tartsunk. Kezdetben ez a technika- és a rajzórákra korlátozódott. Elvértve egy-két biológia- vagy környezetórára. Ma, ha jó idő van, már előre meg kell beszélni, kik mennek az udvarra.

Családlátogatásokon tapasztaltuk, hogy a kert fejlődésével arányosan nőtt azoknak a családoknak a száma, ahol a gyerekek gondozni kezdtek otthon, vagy a házi kertjükben valamilyen növényt. Az iskolakert növényeinek csemetéiből sok tanulónk vitt haza vagy birtokukra. Ez a növénybeszerzés visszafelé is működött, és működik.

A növények, madarak megkedvelésével a gyerekek egyre inkább megkedvelték magát az iskolát is. Bár a lakótelepen sok játszótér van, iskolánk mégsem üres soha. A tanítás utáni órákban, a nyári szünet napjaiban folyamatosan visszajárnak diákjaink, és itt játszanak, beszélgetnek. Legnagyobb eredménynek azt tartjuk, hogy az iskolakert a diákok kedvelt találkozó-, sokszor randevühelye lett.

A szülők is mind gyakrabban töltik itt idejüket a csecsemő-, bölcsődés- vagy óvodás-korú kistestvérrel, és segíteni is bármikor készek, ha szükséges. Gyermekeik erre többször úgy kéri őket, hogy a pedagógusok nem is tudnak róla.

Órákon is mind sűrűbben hoznak fel tanulóink feleleteikben, kérdésekre adott válaszaikban olyan példákat, melyeket a kertben tapasztaltak.

Amikor két éve karácsony környékén „egy embernek alig nevezhető valaki” (idézet a Zalai Hírlapból) kivágott egy hét méter magas kékezüstfenyőt, hogy a tetejéből elvigyen egy két méteres darabot, az alsósok közül többen megsírták a fát, míg a felsősök valóságos nyomozó hadjáratba kezdtek, hogy a tettest kiderítsék. Mi ez, ha nem az általuk gondozott, kedvelt természeti környezet szeretete?

Úgy érezzük, ilyen reagálásokért is érdemes volt a kertet megteremteni.

A kertben található növények rövidített jegyzéke: aggófű, akác (lila és közönséges), álciprus (szaváriai, oregoni-sárga, oregoni-gömbölyű, oregoni-normál), aranyeső (közönséges), aranytuja (nyugati életfa), aranyvessző (közönséges és kanadai), árlevelű lángvirág, árvacsalán, babérmeggy (közönséges), bálványfa (rózsaszín és bordó), bangita (bőrlevelű, szűklevelű és nagylevelű), bazsarózsa, biborbiszka, boglárkacserje (szimpla és dupla), borbolya (julián, piroslevelű sóska és zöld levelű sóska), boróka (közönséges, nehézszagú, himalájai-törpe, kínai, virginiai), borostyán (közönséges), császárfű, csíkos levelű japánfű, csörgőfa, díszbabér, erika (hegyi), erdei májvirág, erdei csillagfű, erdei madársóska, fagyal (erdei), fáklyaliliom, farkasboroszlán, fenyő (erdei, fekete, luc, ezüst, kékezüst, vörös, normand-jegenye, andalúziai-jegenye, görögjegenye, hegyi-mammut, duglas-selyem, hosszú és rövidlevelű), fürtösgyöngyike, fuzérarak, fűzfa (sodor és szomorú), galagonya, gumós boglárka, gyermekláncfű, gyöngyvirág-cserje, hársfa (kislevelű, nagylevelű), havasi őszirózsa (lila, ciklámenszínű és kobaltkék), homoki cickafark, hortensia (fehér, rózsaszín és kék), hóvirág, hunyor (fehér és fekete), ibolya (kék, fehér, ciklámenszínű, rózsaszín, lila, sárga), indáspimpó, íriszek, japánbirs (öt változat), jázmin (szimpla és dupla), juhar (vérjuhar, ezüstjuhar), jukka (törzsös), kankalinok (szártalan és többfajta nemesített), kaporlevelű ebszékfű, kecskerágó (közönséges, kúszó és japán), kéknefelejcs, keleti orbáncfű, koteniaszter, körisfa, közönséges gyíkű, krisztustövis, krizantém (hat fajta), kulcsvirágok, labdarózsa, lepényfa, lóherék (fehér, pannon, pirosló), madárberkenye, madárhúr (molyhos), magnólia (fa és bokor), magyal (közönséges), mályvacserje (fehér és ciklámenszínű), margaréta (kerti), napszem, nárciszok, nyírfa (közönséges, bincsókos, selyem), olajbogyó (ezüst-bokor), oleander, orgona (fehér szimpla és dupla, ciklámen szimpla és dupla, sövény), oroszslánc, oszlopos tiszafa, őszirózsa (új-belgiumi), ösztűrűs veronika, ördög-szem, pásztortáska, peszterce (bujdosó csalán), pilea lonc, piros hóbogyó, platánfa, pompás borjúvirág, puspank, pünkösdi szegfű, rododendron (halványrózsaszín, fehér, ciklámenszínű és lila), rózsa (tea, futó, bokor – több mint 20 fajta), rózsálonc, rózsarugóza, safrány, sásliliom, spirea (fehér és ciklámenszínű), szagosviola, szarkaláb (élő), százszorszép, szilvarózsa, szivarfa, szürke nyúlfa, tamarix (gall és korai), trombitafolyondár, tözike, tulipán (14 fajta), tulipánfa, tűzliliom, szegfűcserje, vadgesztenye (fehér virágú, rózsaszín virágú), vadrózsa, varjúháj, vérmogyoró, vérszilva, vöröstölgy, zergevirág.

A felsorolt növényeken kívül kb. 2000 négyzetméter gyepfelület is található az udvaron. Ennek egy része pázsitszerűen nyírt, egy kis hányada pedig kaszálatlan, hogy azon a területen bemutatathók legyenek egyéb réti és gyomnövények (egérfarkú fű, útilapu, oroszslánfű, szegfűgomba, kertisusulyka, stb.), illetve a köztük található különböző rovarok.

A kert területén egyrészt ökológiai elveink miatt, másrészt az iskolákra vonatkozó egészségügyi előírások miatt is, csak a legelkerülhetetlenebb esetben alkalmazunk vegyszert, akkor is lokalizáltan és a legnagyobb körültekintéssel.

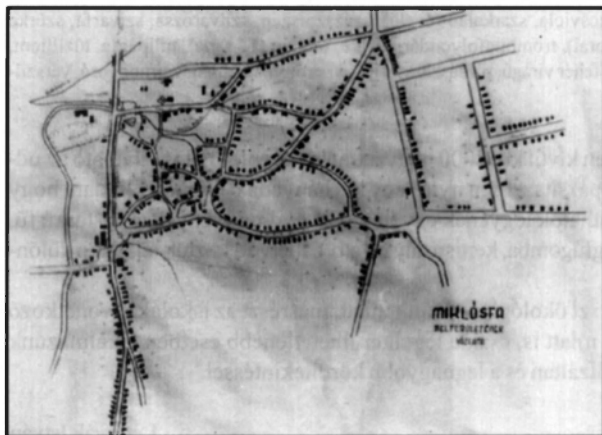
Lengyák István

Harminc évvel ezelőtt született az a dolgozat, melyet most közreadunk. Mára maga az írás is történeti érték tehát. Még izgalmasabb azonban a tartalma. Az akkor még önálló Miklósfa létező hagyományait gyűjtötte össze a szerző. A gyűjtés olyan sokrétű, hogy még válogatni is volt mód. A dolgozat teljes terjedelmében fénymásolatban megtalálható a Városi Könyvtárban. A község 1982-ben megszűnt, amikor Nagykanizsához csatolták. Az illusztrációk egy része a dolgozathoz, másik része Kotnyek István 1963-ban írott Miklósfa község földrajzát feldolgozó munkájából való.

A népi hagyományok gyűjtése nemcsak hálás és szép, hanem nehéz feladat is. E nehézséget azonban legyőzi a falu és a falusi emberek szeretete. Kedvessé, barátságossá válnak a görbe utcák, a ligetes patakpárt és az emberek, felnőttek és gyerekek egyaránt. Az emberekkel együttérző, gondjaikat, bajaikat ismerő tanítót magáénak vallja a falu. Nemcsak a kapuk, a szívek is nyitva állnak előtte. Természetesen a ragaszkodásért, a bizalomért keményen meg kell dolgozni. A falu sok régi dalt, szokást őriz. Igaz, jobbra már csak az idősebb generáció. A rohanó, modern életforma a szép, régi szokásokat lassan háttérbe szorítja. Nagy kár lenne, ha feledésbe merülnének.

Miklósfa

Nagykanizsától délre, mintegy 5 km távolságra, a Zalahátság és Belső-Somogy lankái között szerényen húzza meg magát e sem nagynak, sem kicsinek nem nevezhető falu. Tipikus zalai és belső-somogyi táj. A dombháton barna szántók és öreg erdők, a széles, talpas völgyekben üde zöld rétek váltakoznak fűz és égerligetekkel. Az országutat sudár jegenyék kísérik. Messziről a falu erdőként hat. A terebélyes gyümölcsfák

és gyepek (magasra eresztett élő sövény fákkal, melyet kerítésként használtak) zöldjéből a házak piros cseréptetői néhol bukkannak csak elő. Az idegent első látásra szinte megdöbben a girbegurba, egymást át, meg átszövő utcák összevisszasága.

Mindez a település ősi jellegéből s

lakóinak nagyfokú hagyományszeretéből adódik. A település ősi jellegét formája, szerkezete is bizonyítja. Tipikus „szeges” település. Az utcák rendezetlensége, összevisszasága csak látószólagos, mert valójában mind egy-egy központibb, tágabb térbe torkollanak, ahol mindenütt kút

volt. Ezeknek az egymást átszövő, görbe utcáknak nagy előnye, hogy a falu minden jelentősebb része könnyen elérhető, de csak annak, aki ismeri ezeket az utcákat. Régebben ez azzal az előnnyel járt, hogy veszély estén (tűz, adószedés, pandúrok) könnyen lehetett segíteni a bajbajutottakon, vagy ha éppen kellett, könnyen el is lehetett tűnni. Az idegen ugyanis elég nehezen tud tájékozódni a sok mellékutcában az utcák „görbessége”, a gödrök és gyepek miatt. (A falu dombos vidéken épült, a hirtelen leereszkedő, mélyülő utcákat, területeket nevezik gödörnek.) Érdekessége a településnek az is, hogy nem az országút mellé települt. A régi országút a falu nyugati peremén húzódott és mindössze egy utca nyílt ide. A falu keletre, a dombok között, az erdő szomszédságában települt. A régi országút helyett 1870-ben megépült az új, Nagykanizsát Zákánnyal (Gyékényes) összekötő út, amelyet az Alsó utcán (Rákóczi u.) vezettek keresztül.

A község keletkezésének időpontja ismeretlen. Hosszú életére nemcsak a település szerkezete, hanem jó néhány hiteles történelmi esemény és monda is utal. Véleményem szerint a letelepedés legfőbb vonzóereje a Berek hal-, az erdők vadbősége, a szántóföldi termelésre alkalmas jó földek és a közeli erődítmények (Szentgyörgyvár, Kanizsa) védelme lehetett. A kelták és rómaiak idején jelentős volt a község nyugati részén húzódó út is, amely Kanizsát kötötte össze a Mura- és Drávamellékkel (Órtilos, Zákány, Gyékényes). A legrégebbi írásos adat a községről 1259-ből származik. Hihetőleg a helység 1278-ban: Sanctus Nicolaus de iuxta Kanysa. Amikor 1415-ben Kanizsai János összeírta Kanizsa elővárait, hűbéres uradalmait, a Szentgyörgyvári-hegyen álló várról a következőket jegyzi fel: többemeletes őrtorony palánkkal. A községhez tartozó Móríchely pusztája (valamikor tekintélyes falu volt) is szerepel a „Segösi” esperesség tizedjegyzékében *Moruchel* néven (1438). A török hódoltság alatt Móríchely teljesen elpusztult. A törökök lerombolták a szentgyörgyvári várat is. A török közigazgatás idején a község Szent-Miklós néven a „Segesi nahie” adórajstromában szerepel. Az adórajstrom 6 magyar és 9 horvát háztartást említ. (Arra vonatkozóan, hogy a horvát

Boronafalak (lent is)

szentmiklós. 1950-ben Somogytól Zalához csatolták, ekkor kapta a Miklósfá nevet.

*

A táj jellegéhez alkalmazkodó – a település szerkezete mellett – az építkezés módja is. Az ősi építkezés anyaga a fa, a föld (agyag) és a zsupp, vagy a nád. A házak jellegzetes, a vidéken mindenütt előforduló „talpas házak”. Az alapot négy nagy, fejszével faragott talpgerenda képezi. Erre függőlegesen a sarkokon és a közfalak kiindulásánál gerendát (oszlopot) állítanak. E gerendák, oszlopok között a falakat fejszével faragott vastag padlók (borona) alkották. Ezek hézagait azután sárral tömítették. Később újabb megoldásokat vezettek be. A falakat nem boronából készítették, hanem a talp és tetőgerenda közé karókat állítottak, ezeket befonták vesszővel és eköré agyagból falat

nemzetiség mikor települt be nincsenek adataink.)

1784-ben a község lakossága 752 fő, a házak száma 103.

1960-ban a község lakóinak száma 1992 fő, az 500-hoz közel áll a házak száma.

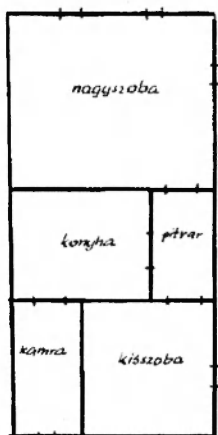
1872-ig a község neve Szent-Miklós, 1872–1896-ig Horvátszentmiklós, 1896-tól Somogy-

tömtek. Még később a vesszőfonás is elmaradt, csak karókat állítottak a talpba, és ezek közeit tömtek meg sárral.

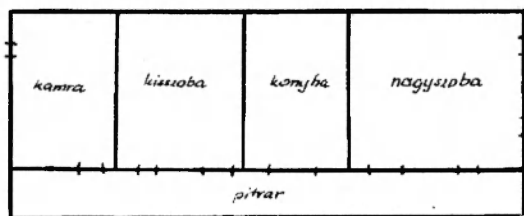
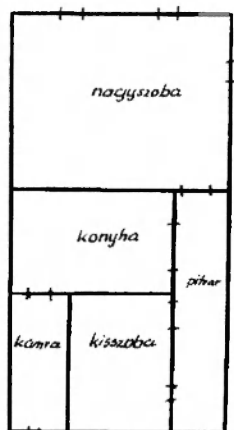
A ház általában egy nagy szobára (tisztaszoba), egy félig nyitott, szabad-tűzhelyes konyhára, egy kisházra (hátsó szoba) és kamrára tagolódott.

utca

utca

utca

A talpas házak legjellegzetesebb típusainak beosztása

A szobák zöldmáz-
zas cseréppel kira-
kott kemencéit a
konyhából fűtötték.

A konyha előtt fe-
dett pitar (gang, pit-
var) helyezkedett el.

A lakás berende-
zése egyszerű volt. A
szobákban ágyak, a
láda, sublát (sublót),
asztal és lóca képez-
te a bútort. Az
ágyak rendszerint az
egyik hosszanti fal

mellett álltak. A homlokfalnál volt a sublót, a másik hosszanti fal mellett a sifonér,
láda és lóca. A cserépkályhát a konyha melletti falra építették. A konyha bútortá-
ra csupán egy edénytartó polcból és a szabad tűzhelyből állt. A kamrában (kamora,
kamura) hombárokban tárolták a gabonát, lisztesládában a lisztet, a falra akasztható,
ketrechez hasonló, lécből készült kenyértartón a kenyeret, a falba vert szögeken a
legszükségesebb szerszámokat.

Az udvar elrendezése a következő volt. A házak előtt, az utca felé mindenütt virágos
kertek voltak. A ház mögött a tűzifa és a szerszámfa tárolására szolgáló udvari rész, a
favágító következett, majd az udvar végében, a telek hosszirányára merőlegesen, a
gazdasági épületek – istálló, pajta –, mögöttük a szűrű (szérű) és a gyümölcsöskert,
melybe a pajtán és az istállón keresztül lehetett kijutni. A disznóólat rendszerint az is-
tálló oldalához építették. Baromfiól csak a libáknak és récéknek volt, a tyúkok szállás-
helyül a szederfa

(eperfa) szolgált.

Népviselet

Érdekes a község
lakóinak viselete is.
Megállapítható, ha
összehasonlítjuk a
szomszéd községek
viseletével, hogy a-
zonosságok tapasztal-
hatók Miklósfá,
Liszó és Bagola vi-

seletében, és jelentősen eltér ettől Surd, Pátró, Bajcsa, Fityeház és Kiskanizsa népviselete.

A hagyománytisztelet ezen a téren a legerősebb. Annak ellenére, hogy a község közvetlen a város szomszédságában van, a lakosság jelentős része ma is jellegzetes viseletében jár. Természetesen a népi viselet is változik az idők folyamán.

Női viselet

Alkalmazkodik az évszakokhoz és a különböző ünnepekhez. Az ünnepekhez való alkalmazkodás elsősorban a színekben jut kifejezésre.

Főkötők: Legalul kasmír *hátrakötő* kötnek. Ennek színei a fekete, lila a gyász, illetve böjt idején; piros egyéb alkalmakkor. A hátrakötő színei kor szerint is váltakoznak: a menyecskék piros hátrakötőben járnak, az idősebbek lila, az öregek fekete hátrakötőt hordanak. A hátrakötő fölé kötik a *lekötő kendőt*. Ünnepekkor delin, vagy selyemkendőt kötnek, hétköznap közönséges karton-, télen szövetkendőt. A lekötő kendő leggyakoribb színei a fehér, vajszín, drapp, ezüst, a gyász színe itt is a fekete.

Menyecske

Hátrakötők

Lekötő kendő

nek fel, majd erre az 5-6 szeles rózsás, vagy ünnepeken a rakott szoknyát. A szoknya színe ugyancsak alkalomhoz kötött. A rakott szoknya leggyakoribb színei a rózsaszín, fehér, bordó, égszínkék, zöld és fekete.

Blúz: Az utóbbi 80-100 év alatt szerepelt többféle változata is. Így a *testálló* (testhez simuló csipkés gallérú, rövid ujjú), a *reppéncs* (kabáthoz hasonló, fodorral és csipkével díszített), a *rékli*, a *gumisalu* (a 30-as évektől váltotta fel az előző két formát, azóta is uralkodó a viseletben).

Szoknya: Alul 3-4 alsószoknyát vesz-

Vállkendő (zsálin kendő)

Kötény: Fekete selyemből készül.

Vállkendők: zsálin kendő nyáron és átmeneti időben viselnek. Alapszíne kávébarna, sötétkék, fekete, rózsaszín, piros, fehér és krémszínű. Minden színváltozat rózsákkal díszített.

Téli viselet:

Csipkés kendő: Csipkemintás kötéssel, gyapjúból készül.

Rojtos kendő: (hárászkendő) ugyancsak gyapjúból készül, fekete színű, hétköznapi viselet.

Bongyor kendő: ünnepeken viselik, többféle színváltozatban készül (fekete, rózsaszín, zöld, fehér, lila).

Lábravalóként általában a csizmát használják. Keményszárú, oldalvarrott, a száron bőrdíszítéssel. A díszítés régebben piros bőrből készült.

Férfi viselet

A *fejrevaló* nyáron fekete kalap, télen bundasapka (kucsma).

Ing: Fehéret – régebben bőujjút, borgyúszájút – ünnepen, hétköznapi inget hordtak. Az ünnepi inget házi, fehér hímzéssel díszítették.

Mellény: Fekete, régebben gurgigombos volt.

Nadrág: A század elején elterjedt volt a szélesgatya, amely ugyancsak háziszőtt vászonból készült. Ünnepen fekete csizmanadrágot hordtak és hordanak ma is.

Csizma: Jellegzetes görbeszárú (keményszárú) fekete csizma. A szár varrása díszített.

A téli viselet kiegészült a rövid, fekete, prêmes télikabáttal. Hétköznapi a férfiak is kötényt viseltek és viselnek, melynek egyik sarkát viszatűrik a nadrágsíjba.

A falu lakosságának nagy része, főleg a nők – idősebb és középkorosztálybeli asszonyok –, most is népviseletben járnak.

Népköltészeti hagyományok

Az egyszerű, falusi ember gazdag érzelemvilága dalaiban, szokásaiban tárul fel leginkább. Minden esemény – jó vagy rossz, szomorú vagy vidám – egyaránt ihlette dal vagy rígmus költésére, meseszövéseire. Minden faluban akadtak híres, jó nótás emberek, kik hamar megtanulták az öregek nótáit, s költöttek újakat. A modern élet öles léptekkel hatol a faluba is. Megvál-

Fent csipkés, lent bongyor vállkendő

tozttatja annak külső képét, a benne lakó emberek életét. Zsuppos ház mutatóba is alig akad már. Rádió, ki tudja hány, s vagy hatvan televízió hozza közel a nagyvilágot. Gyökeresen megváltozott a falu, de a megváltozott életmód ellenére néhány régi dal, szokás, játék még ma is él. A régi, hagyományos módon zajlik a lakodalom, a gyerekek eljárnak regölni, kotyolni. Néha, hosszú téli estéken egy-egy tollfosztó is akad.

E dolgozatban próbáltam összegyűjteni a még élő szokásokat, dalokat, mondákat. Az itt gyűjtött dalok természetesen nem mind itt keletkeztek, egy részük megtalálható a szomszédos tájak (Göcsej, Hetés, Somogy) falvaiban is.

Gyermekjátékok

Tréfás versikék, mondókák

A játéktól szinte elválaszthatatlanok a különféle felelgetők és mondókák. Sok esetben megelőzik magát a játékot is. Így például csoportos játék esetén a kiszámoló.

Lackó, palackó,
Pipadohány-zacskó.
Van-e borod eladó?
Van bizony, száz akó,
Csak egy kicsit savanyó.

Gyékén, gyákán,
Gyün a Gyura bátyám,
Tököt hoz a hátán,
Ha nehéz lesz, leteszi,
Ha megehül, megeszi.

Miska!
Mit eszik a macska?
Aludtتهjet, egeret,
Neked mutat szekeret.

Gyí paci, paripa!
Nem messze van Kanizsa,
Odaérünk délre,
Piros pecsenyére.

Pesten jártam iskolába, térdig érő tulipánba,
Ott láttam a Ferikét, etette a kiscsibét.
Inc, pinc, te vagy kint!

Gyermekjátékdalok

A dalos gyermekjátékok között legnagyobb jelentőségű az *Acacica*. A falu egész ifjúságát megmozgatja. Húsvét napján a falu minden végéről énekelve, hosszú sort alkotva elindulnak a kisebb-nagyobb fiúcskák és leánykák. A faluvégekről elindult éneklő, táncoló csoportok a Kápolna téren találkoznak, és nagy kört alkotva itt folytatódik a táncos, dalos játék. (A teljes terjedelmű dolgozat kottát is tartalmaz.) A különféle táncvariációkat a következő dalokra járják:

Acacica, povertnica....
(povertnica: retek)

*Ácacica, povertnica,
Á liliomszál.
Gyűnnek-mennek
a szép lányok.
Á liliomszál.*

Acacica, povertnica....

Szénájom, szénájom...

*Szénájom, szénájom,
Széna szakadékja,
Benne vagyok kiskertembe,
Kérék kis menyecske.*

*Ezt ölelem, ezt csókolom,
Én vándorlom domborúra,
Adjon Isten lassú esőt,
Verje össze mind a kettőt!*

*Szita, szita péntek,
Szerelem csütörtök,
Dobszerda, Mariska,
Téged szeret a Pista.*

Bújj, bújj, bokrosdi...

*Bújj, bújj, bokrosdi,
Bokrosdi malomja;
Lélekpásztor a vitéz,
Csak bújjatok rajta.*

Bújj, bújj, bokrosdi...

Egy kis kertet kerítettem...

Egy kis kertet kerítettem...

Egy kis kertet kerítettem tûróval,
 Kívül-belül bemeszeltem citrommal,
 Arra ment a bíró fia Újvárra,
 Jobb tenéked, édes rózsám, mint nekem,
 Téged szeret az én rózsám, nem engem,
 Errezelem, petrezelem hopp-hopp-hopp!
 Errezelem, petrezelem hopp-hopp-hopp!

Új a csizmám, most vették...

Új a csizmám, most vették...

Új a csizmám most vették,
Fényes is a talpa,
Azért vették ezt nekem,
Hogy táncoljak rajta.

Kivirágzott a diófa...

Kivirágzott a diófa,
Nagyot tartott az árnyéka,

János diák ül alatta,
János diák, édes szívem,
Rozmaring szál a kezébe,

Rozmaring szál apró virág,
Apró virág levendula,
Levendula szép viola,

Arra mennek a legények,
Sárga sarkantyúba,

Eje-huja, ifi urak,
Ha megöregeszték,

Ha megöregeszték,
Az ördögé lesztek.

Népszokások

A népi társas élet ünnepi alkalmaihoz rendszerint különféle szokások kapcsolódtak. E szokások és a velük járó ceremóniák jelentették a színt, az örömet az egyébként egyhangú, dolgoz falusi életben.

E szokások nagy része bizonyos naptári naphoz, vagy időszakhoz kötött. Ezeket a néprajz jeles napoknak nevezi.

Újesztendő (január 1.)

Újév napjának reggelén házról házra járva a nagyobbacska gyerekek – manapság egyedül, régebben csoportokba verődve, citerakisérettel – mondták el köszöntőiket, jókívánságaikat egy kis aprópénzért.

Újesztendő, vígságszerző,
Most kezd újulni,
Újulása víg örömet
Most kezd hirdetni.

Hirdeti már a Messiást,
El fog jönni.
Legyetek hát, mindannyian,
Isten hívei!

Sok-sok malac, lúd meg tyúk is,
Sovány ne legyen,
Gazdaasszony abból mindig
Sok pénzt bevegyen.

A pincében a sok hordó,
Háromszáz akó,
Borral mindig tele legyen,
Csak így lesz az jó.

Gabonából a nagy hombár
Legyen színültig,
Békességgel e ház népe
Sok-sok újévig.

Mátkatál (komálás) (Húsvét)

Húsvét vasárnapjának délutánján a templom körül, a nagy hársfák alatt gyülekeznek a lányok. Egy szép tálban viszik a hímzett tojást, hogy egymással elcseréljék. Akik elcserélték, megcsókolják egymást, s komák lesznek. Természetesen a megállapodást sok esetben meg is tartották, de akadtak, akik később felmondták a „tikkomaságot”.

Koma, koma, komálunk.
Eszendőre kapálunk.
Ha élünk, ha halunk,
Holtig komák maradunk.

Névnep

A gyerekek mindig nagy figyelemmel kísérték, kalendárium nélkül is tudták, hogy az utcában, vagy a rokonságban kinek mikor lesz a névnapja. Ilyen alkalmakkor aztán az ajándékszerzés reményében végigjárták az utca és a rokonság Istvánjait, Jánosait.

Eljöttem én ma este, ma este
István köszöntésére.
István, légy egészségbe!
Hogy megérted napodat, napodat,
Szűz szent pátrónusodat,
Áldjad a Jézusodat!

Bor, búza, pálinka
Mindig elég legyen,
Az Úr Jézus Krisztus
Mindig velünk legyen!

Kotyolás (december 13. Luca)

Luca napján korán reggel, tarisznyával a vállon indulnak a gyerekek kotyolni. Bezörgetnek az ablakon és bebocsátást kérnek. Ha beengedik őket, leülnek valamelyik sarokba, a szénával bélelt melencébe, melyet a gondos gazdaasszony már az este előkészített. (A melence fűz- vagy nyárfából faragott, kivájt félgömb alakú edény, mosdásra,

liszt stb. tárolására használták. A falu teknős cigányai csinálták.) Belekezdnek mondókájukba *(minden kívánság előtt megismétlik az első öt sort)*:

Luca, luca kity-koty, kity-koty,
Gelegénye kettő, három,
A pálinkát várom, várom!
Ha nem adnak pálinkát,
Ellopom a Mariskát!

*

Adjon az Isten a kendtek disznájának akkora szalonnát, mint a mestergerenda!

*

Adjon az Isten a kendtek tikjának annyi csirkét, mint az égen a csillag, földön a fűszál!

*

Adjon az Isten a kendtek göbéjének annyi malacot, hogy az egyik ólbu kifussanak, a másikba befussanak!

*

A kendtek lányának akkora csöcsei legyenek, mint a bugyogós korsó! Úgy gyűjjön ki s ... in a f.g, mint a kemence száján a füst!

Ezután megkapják a jutalmat, aszaltszívat, körtét, klojcat (szeletekre aprított aszalt alma) vagy aprópénzt. Ha keveslik a kapott jutalmat, akkor az ablak alatt minden jó-kívánságnak az ellenkezőjét ketyolják.

Luca, luca kity-koty, kity-koty,
Gelegénye kettő, három,
Száraskörtét várom, várom!
Ha nem adnak körtét,
Megb...om a Böskét!

Adjon az Isten a kendteknek száz tojásból egy csirkét! Száz ólat, egy malacot!

A ketyolás két részből áll: a ketyolódalból, amely refrénszerűen ismétlődik és a termésvarázsló, szerencsekívánó, vagy gúnyolódó szövegből. A szerencsekívánat tulajdonképpen vég nélküli túlzás, nagyotmondás hasonlatokban kifejezve.

A ketyolást monoton, ismétlődő dallamon éneklik. Ezek a sorok rímelnek. A második részt emelt hanghordozással mondják.

Regölés(december 25-30. között)

Fiatal legénykéek csoportosan sorra járták a házakat. Regöléshez a következő fontos kellékeket használták: furkósbotot (bunkósbot), tejesköcsögöt, melyet feszesen lefedtek

disznóhólyaggal, közepébe pedig nádszálat böktek. A mondókához a „kísérőzenét” és a ritmust e kellékekkel szolgáltatták. A házhoz érve a pitvarban rákezdtek:

Nem vagyunk mi rablók,
Szent István szolgálai.
Most érkezünk hideg földről,
Hideg mezejéről,
Kinek füle, kinek farka
El is vagyon fagyva.

Becsiszegünk, becsoszogunk,
Ha beeresztenek,
Ecsiszegünk, elcsoszogunk,
Ha elkergetnének.
Nyirfakéreg bocskorunk,
Hajdinaszár nadrágunk.

– Nyomjuk-e, vagy mondjuk?
– Mondjátok!

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

Adjon az Úristen
Ennek a gazdának
Két szép ökröt,
Melleje egy ostort,
Arany ostor nyelet,
Arany ekeszarvat!

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

Adjon az Úristen
Ennek a gazdának
Két szép tehenet,
Tejet, vajat eleget,
Hadd süssenek rétest
Szegény regőlőknek!

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

Adjon az Úristen
Ennek a gazdának
Száz hold földet,
Rozsot is meg búzát is,
Bort is meg lencsét,
Melleje szerencsét!

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

Széken ül a gazda,
Új gatyá van rajta,
Ráncos csizma a lábán,
Ezer forint a szárán,
Fele a gazdáié,
Fele szegény regőlőké.

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

Itten tudunk egy szép leányt,
Kinek neve Borcsa,
Amott tudunk egy szép legényt,
Kinek neve Jóska.

Isten meg ne mentse,
Kebelébe elrejtse,
Kert felé kerítse,
Utcaajtón behajtsa,
Dunya alá szorítsa,
Össze-vissza ríkassa!

Haj, regő rajta, azt is megadhatja
Az a nagy Úristen!

A regölőének részei: a beköszöntő és az összeregölő a refrénnel. A beköszöntő magában sohasem szerepel. A második, összeregölő rész témája a gazda felköszöntése, jókívánságok. Ebben a részben magukra is gondolnak a regölők. Célzások hangzanak el az ajándékkérésre. Rétest, pénzt várnak. A leányos házaknál legfontosabb a lányt és a legényt összeregölő rész. Fontos szerep jut a jókívánságokat teljesítő „Úristennek” is. A párhuzam mindig megvan: az ökrökhöz ekeszarvat, a tehénhez sok tejet, a földhöz gabonát kívánnak. Dallama egyhangú, monoton, páros és keresztrímek váltakoznak.

Frisslékölés (korbácsolás)(Aprószentek; december 28.)

Aprószentek napjára, a frisslékölésre már karácsony előtt felkészülnek a legények. Megszedik a fűzfavesszőt, majd korbácsot fonnak belőle. Aprószentek napján, korán reggel, akivel csak találkoznak, jól elverik, hogy egész évben friss és egészséges legyen.

Friss légy, jó légy!
Beteg ne légy, kehes ne légy!
Friss légy, jó légy!
Vízért küldnek, borért menj!
Borért küldnek, vízért menj!

Friss légy, jó légy!
Lenek küldnek, főnek menj!
Főnek küldnek, lenek menj!
Friss légy, jó légy!
Adjon Isten bort, búzát, békességet,
Holtunk után üdvösséget!

Régebben a karácsonytáj nem múlt el betlehemezés nélkül. Ma már a betlehemezés és a háromkirály-járás szinte teljesen eltűntek. Az öregek néhány töredékre emlékeznek csupán, inkább a jelenetek cselekményét, mint hű szövegét tudják csak elmondani.

*

Vannak olyan szokások, melyek ugyan nem kötöttek bizonyos naptári napokhoz, jelentőségük mégis nagy a falu életében. Ilyenek például a lakodalmak, fonók, toll-fosztók.

Lakodalom

A lakodalom és a velejáró ceremóniák mindenkor a közérdeklődés középpontjában álltak. Az ünnepség a *vendégelhívással* veszi kezdetét. Esküvő előtti vasárnapon, este a rozmaringos kalapot és bokrétát viselő vőfények (vőfélyek) sorra járkák a rokonságot. A vendégelhívás elengedhetetlen kelléke a pintes, melynek nyakára fonott perecet húznak.

Jó estét kívánunk kedves mindnyájuknak!
Mi kiküldött vőfényei vagyunk.
Ha meg nem vetnék az ő kegyes kérését,
Vasárnap vacsorára, reggelig tartó mulatságra,
Szívesen látja kend egész háza népét.

Ezután megkapják járandóságukat, ami a pintes feltöltéséből és némi aprópénzből áll, majd nótaszóval a következő házhoz indulnak.

A lakodalmi előkészületek következő nagy eseménye a *szakácsné lakodalom*. Az esküvő előtti napon, amikor már a húsételek készítésére is sor kerül, csapnak nagy vígalmat a szakácsnék. Ugyanazok az ételek és italok szerepelnek, mint a lakodalmi vacsorán. Ez amolyan főpróba. A vőlegényes háznál ekkor jönnek össze a barátok, cimborák, hogy ünnepélyesen, vidám nótaszóval búcsúztassák el legénytársukat.

Másnap virrad a nagy nap. A vőlegényes háztól indul a násznép a menyasszonyhoz. A meghívottakon kívül a falu minden épkézláb embere tanúja a nagy eseménynek. A lányos háznál ilyenkor már javában öltöztetik a menyasszonyt. Amikor a menyasszony már felöltözött kezdetét veszi a *búcsúztató*:

Cigány! Hegedűknek szűnjön meg zengése,
A sarkantyúknak is némuljon pengése,
Mert búcsúzásomnak most léssen kezdése!

Zeng búcsúzó szavam, hullanak könnyeim,
Mert tőletek válok kedves jó szüleim.
Most hozzád fordulok, kedves édesapám,
Könnyeimtől nézzed, mint borul el orcám.
Mielőtt atyai házadból kilépek,
Tőled térdre hullva bocsánatot kérek.
Bocsánatot kérek, mert megbántottalak,
Jóságodért gyakran megszorítottalak.
Kedves édesapám, feledd el ezeket,
Az Isten áldjon meg mindenért tégedet.
Hát hozzád mit szóljak, drága édesanyám,
Ki ekkorig voltál gondviselő dajkám?
Tudom, hogy nagyon fáj anyai szívednek,
Midőn elválását látod gyermekednek.
Kedves édesanyám, tudom mint szeretted,
Mint gyenge virágot ápoltál, neveltél.
Jóra tanítottál, a rossztól intettél,
Most pedig szárnyamra engem eresztettél.
Azért édesanyám, mielőtt indulok,
Könnyező szemekkel kebledre borulok.
Kedves Testvéreim! Hozzátok is szólok,
Mielőtt ezúttal tőletek elválok.
Amily tiszta szívvel eddig szerettetek,
Szeressetek mindig bajban és örömben,
El ne hagyjuk egymást egész életünkben.
Kedves lány barátim, kik eddig voltatok,

Szép koszorútokból íme most kíválok.
Istentől nektek is minden jót kívánok.
Kedves alsó és felső, jószívű szomszédok,
És kik jelen vagytok, rokonok, barátok,
Az Isten áldjon meg titeket,
Én tiszta szívemből kívánom ezeket!

Míg az első vőfény mondja a búcsúztatót, zokogás és sírás hangzik mindenünnen. A menyasszony már csak illendőségből is sír, hiszen megszólná a falu, ha nem siratná el lányágát. A búcsúztató végeztével megindul a násznép a templom felé. Elöl a kiskoszorúslány a kisvőfényrel (5-6 éves gyerekek), majd a menyasszony az első vőfény karján, aztán a koszorúslányok a vőfényekkel és leghátul a vőlegény az első koszorúslánnyal. Utánuk a násznagyok, örömszülők és a násznép következik. Hátul a banda halkán húzza a nótákat. Esküvő után, hazafelé már vidám a hangulat. Rikogtatás, hujjogtatás és csattanós mondókák hallatszanak a sorból.

Zöld a borsó, gőmbölyű,
Menyasszonyunk gyönyörű!

Aki kinéz az ablakon,
Tarka kutya f... a nyakon!

Hej, levendula levele,
Domjánékhoz bevele!

Ez az utca homokos,
Menyasszonyunk pocakos!

A menyasszony és a vőfény,
Olyan, mint a füstös kémény!

Sárgarépa, petrezselyem,
Menyasszonyunk földig selyem!

Amikor a vőlegényes házhoz érnek, ismét rendeződik a sor, mindenki elcsendesül, az első vőfényé a szó:

A mi kis seregünk, mely odakinn vagyon,
A hosszú út alatt elfáradott nagon.
Fogadják szívesen vidám hajlékukba,
Részeltessék őket szép multságokba!

– Jöhettek öcsém, hogyne jöhetnétek – mondják a kapun belül lévők – de előbb násznagyotoknak kell két kérdésre megfelelni! Ezután tréfás kérdések következnek, melyekre aztán rendre megfelelnek. Ekkor a vőfény elővezeti a menyasszonyt:

Nagy fáradásunk nem esett hiába,
Mert egy drága kincset hoztunk a hajlékba.
Ím' itt a menyasszony, velünk megérkezett,
Tessék, ipam uram, fogjon vele kezét!

Kezdődhet a tánc és a vigalom. Szaporán jár kört a bor és a kalács. Este, vacsora előtt, a vendégek felsorakoznak, az első vőfény meggyújt és magasba tart két gyertyát, ezzel jelképezi az egybekelést. Amíg a két gyertya ég, a vendégsereg az asztalokhoz ül, mindenki a megszabott helyére. A helyrevonulás alatt a következő dalt éneklik:

Sejali smo bazulku,	Ültettünk mi bazsolkát,
Sejali smo drago lubo bazulku.	Ültettünk mi édes rózsám bazsolkát.

Elje zisel, elje ne,	Kikelt, vagy tán nő is már,
Elje zisel drago lubo, elje ne.	Kikelt bizony édes rózsám, nő is már.

Zisel, zisel i precfel,	Kikelt, kikelt, kinyílt már,
Zisel, zisel drago lubo, i precfel.	Kikelt, kikelt, édes rózsám, elnyílt már.

(A horvát dalt magyar szöveggel nem éneklik. Fordítása szabadon jobb oldalt.)

A dal végeztével a vőfények felugorva elfűjják a gyertyát. A vendégsereg rang és rokonság szerint már elfoglalta a helyét az asztaloknál. Az első vőfény elmondja a *vacsorához szólítást*.

Látják, uraim, az asztalt megterítve,
Kés, tányér, vellával, kanállal ékítve.
Jönnek már az étkek mind sorjába,
Ez a sok legény nem áll itt hiába.

Ezután következik a *vacsora ígéret*:

Vőfények érkeztek híres Perziából,	Egy öreg sündisznó lészen bepácolva,
Követül küldettek hozzátok Szittyából.	Egy beteges bolha lesz a nyársra húzva.
Utánam érkeztek megterhelt tevéim,	Sült pecsenye helyett egy nagy fejsze foka,
Most majd előkerülnek pompás étkeim.	Háromszáz esztendő's kerekének agya.

Az első tál étel lesz bagolynyerítés,	Mármost nem tréfálok,
Utána jön majd a kemencenyögés.	Megyek a konyhára,
Csirkeordítás meg borgyuköhögés,	A sok jó ételnek
Vége megérkezik az üres kocsizörgés.	Drága illatára.

Megnézem a levest, nem dőlt-e padkára,
nem esett-e fazék a szakácsnő lábára.
És majd megjelenek mindnyájuk láttára,
Hogyha előbb nem, hát Szent Györgynek napjára.

A mondóka végeztével a vőfények kiszaladnak a konyhába. Néhány perc múlva, karján fehér szakasztóruhával (asztalkendő) újra megjelenik az első vőfény.

Most pedig jelentem, mindent megvizsgáltam
A konyhán és mindent szép rendben találtam.
Készülnek az étek, süt-főz a szakácsné,
Jól ért ám mindenhez, jobban, mint a papné.

A jó étkeket tudja kavargatni,
De boros kancsót is tud hajtogatni.
Most aztán végleg nem tréfálok,
Ha étket nem hozok, a szakácsné lábára hágnak.

Kezdetét veszi az est fénypontja, a vacsora. A különböző finomabbnál finomabb ételek véget nem érő, hosszú sora következik. A vőfények minden fogást beköszöntenek.

Első fogás: húsleves.

Érdemes vendégek! Nem üresen jöttem,
étellel terhelve vagyon mindkét kezem.
De mielőtt hozzányúlunk a kanálhoz,
Buzgó szívvel forduljanak az Úrhoz!

De, hogy én most itten hosszan ne papoljak,
És a forró táltól sebeket ne kapjak,
Kezemből vegyék el ezt a forró tálat,
Melyet az ujjam tovább már nem állhat.

A hátam mögött még vagy húsz legény vagyon,
Az ő kezüket is égeti nagyon.
Ne tántorogják hát előttem most senki,
Mert a nyakát hamar leforrázom neki.

Itt tehát a leves, melyet adott jó hús,
Ezért hát senkinek a szíve ne legyen bús.
Nosza, muzsikuskok, szóljon hát a víg dus
Ezzel dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!
(dus: tus)

A levest főtt hús követi tormamártással.

Gyenge borgyuhús ez, mit hozok tormával,
Csak harminc tavasszal járt ki az anyjával.
Gyengesége miatt a szénát nem ehette,
Szegény gyenge állat csak a korpát nyelte.

Ezért a tornáért jó sokat fáradtam,
Magyarországnak nagy részét bejártam.
Ezt a keveset is Vadaskertben ástam,
Szerencsémnek tartom, hogy reá találtam.

Tessék hát a tormás gyenge borgyúhussal,
Kínálhatja erre társát ki-ki borral.
Egyék hát mindenki jó étvággal,
Mindehhez járuljon a cigány egy dussal!

A következő fogás sült hús.

Itt hozok sülteket, számtalan sokfélét,
Ezért köszörülje ki-ki jól meg kését,
Hogy el ne csorbítsa a tányérja szélét.
Húzza meg kend, primás rekedt hegedűjét!

A sok étel közt nincs párja a jó pecsenyének,
Mert ez vidámságot hoz minden embernek.
Régi öregeink is azért voltak oly vének,
Mert borral és pecsenyével éltek.

Tessék hát uraim, vegyék el kezemből,
Jó nagy darabokat metéljenek ebből!
Bort is igyék ám rá, aki eszik ebből,
Mert különben nagy foga nő ettől!

Majd rizskása következik aprólékkal.

E tálba párolog a jó meleg kása,
Melyről azt mondják, hogy Isten áldása.
Kivált húsfélékkel nincsen ennek párja,
Aki most nem eszik, saját kárát lássa.
Ne várjanak hát a sok kínálatra,
Itt a tál, nyúljanak nyomban utána!

A vacsora utolsó fogása a rétes.

Itt van a rétes is szépen kimetélve,
Áhító szagától alig vagyok élve.
Vegyenek csak sokat, egyenek belőle,
Egészséges étel, jót állok felőle.

Vacsora közben, míg a vendégsereg falatozgat, két fogás közt az első vőfény tart beszédet a házasságról és egyebekről.

Mi a házasság, a világi párosság?
Ezt már sokan tudják, akik megpróbálták.
Egyszer így szólt apám az anyámhoz:
Jó vón' ha a gyerek menyecskét hozna a házhoz.
Én a közelben voltam és meghallottam,
Háztűznézni nyomban el is indultam.
Fogtam a tarisznyát, a hátamra tettem,
De előbb magamat otthon telettem.
Bejártam számtalan várost és falut,
De lányt nem találtam nekem valót. ez nem valut véletlenül!

Az egyik csúnya volt, a másik meg szegény,
A harmadikat láttam, mint ölelte egy legény.
A negyediket szörnyen megszerettem,
Harminchárom percig a bolondja is lettem.
De ezt az egyet sem vehettem el ám,
Mert hét nappal vénebb vót, mint az öreganyám.
Így hát most is legény vagyok,
Napról napra csak a lányokra gondolok.
Ha valaki tud egyet, ki hozzám jönne,
Akkor én is tartok lagzit a jövő esztendőre.

A finom falatokra csúszik a jó bor is. Természetesen a vőfények dolga a vendégek biztatása.

A nagyapám kántor volt, apám meg kefekötő,
A bort mindkettő a csapból itta, mert gyomruk volt bő.
Ha most a gégémen egy csepp víz is lefolyna,
Sírjában mindkettő rögtön megfordulna.
De én az Istentől most csak azt kívánom,
Fúljak egy hordóba, szép legyen halálom.
Hús akós hordó borral legyen tele,
Ha vesztemet érzem, abba ülök bele.

Az angyalok felvisznek, amint az dukál,
Szent Péter atyám az ajtóban szalutál.
Mondja is az Úrnak nagy szaporán, fennen,
Uram ezt a jó borivót vegyed kegyelmedbe,
Mert ez életében a vizet a csizmáján se tűrte.

Vacsora közben megjelenik valamelyik vőfény a bebugyolált szakácsnéval.
Következik a *kásapénz szedés*.

Tisztelt násznép! Szomorú hír nagyon.
A szakácsné keze sebes lett nagyon.
Szegény, amint a kását kevergette,
A jobb kezét a tűz szörnyen megégette.

Íme a szakácsnének ménkű kanalával,
Jobb kezét forgatja szörnyű fájdalommal.
Emellett még nagyon sánta is lábára,
Mert a zsír ráfröccsent mind az öt ujjára.

Tehát jó uraim, erszényt nyissanak,
Kis bankót, nagy bankót tányérra rakjanak!
Orvosságra neki sok-sok pénzt adjanak,
Hogy mérges sebei hamar begyógyuljanak!

Kásapénzt adni mindenkinek kötelessége, mert ki nem ad, fejére koppant főzőkanállal a másik szakácsné.

Vacsora végén a *dusolás* következik. A primás sorra járja a vendégeket és mindenkinek elhúzza kedves nótáját. Ezután kezdődik az igazi mulatság és tánc.

Éjfélkor átöltöztetik a menyasszonyt menyecske ruhába és az első vőfény karján a szoba közepére vonul a *menyecsketánc*hoz.

Íme, itt áll előttünk az ékes menyasszony,
Hogy menyecske fővel először mulasson.
Minden vendégnek egy táncot juttasson,
Majd az ajándékból új cipőt varrasson.
Táncoljon hát vele mindenki egy kurtát,
Csak le ne tiporják a cipője orrát!
Gondoljanak arra, hogy drágáért varrták!
Itt egy üres tányér, kezdem hát a táncot,
A többi még ráér, igazítson lábot.
Addig szaladjanak haza tíz-húszt forintért,
Te meg cigány húzd rá az új házaspárért!

– Eladó az újasszony! – kiáltásra gyors csárdást húznak a cigányok. Aki táncolni akar az újasszonnyal, márpedig mindenki akar, pénzt dob a tányérba, melyet magasra tart a vőfény. A táncnak az újember vet véget, amikor kalapot borít a tányérra.

Reggelig tart a tréfákkal tűzdelt, vidám mulatság. Reggeli előtt a kitartóbb vendégek elszélednek, hogy az éjszaka folyamán elkókadtt társaikat időben visszaszállítsák a lagziba. A szállítás ócska sráglákon (saroglya) történik, melyre ráfektetik és kötelekkel, láncokkal lekötözik az álomszuszék vendéget. Az ily módon összegyűjtött násznéphez szól ismét a vőfény.

Érdemes vendégek! Megvirradt a reggel.
Illő, hogy újasszonyunk ellásson friss vízzel.
Induljunk a kútra roppant sietséggel,
Hozzon vizet az újasszony egy nagy fejkével!

A násznép elindul. Legelől a pozovics (vendég hívó, első vőfény) megy és söpri az utat. Utána az újasszony, fején a fejősjattárral. Leghátul a muzsikások zárják a menetet. Így haladnak a legközelebbi kerekas kútig. (Néhány évtizede még a falu vízellátását a központibb tereken lévő kerekas kutak biztosították.) Hangos nótaszóval, nagy vidámsággal érkeznek vissza a vízzel. Az újasszony leteszi a fejősjattárt az udvar közepére, ahol a násznép a vőfény biztatására mosdatja, locsolja egymást.

Ügyes az újasszony, meg is jött a vízzel.
Ki részeg, vagy álmos, mosakodjon ezzel!
No, csak ne tolongjunk a sajtárnál nagyon,
Mert a mosdás nem pénz nélkül nagyon!

Reggeli után kisallangozott, felcicomázott fogattal mennek az újasszony ládájáért. Útközben énekelnek (Érik a szőlő... kezdetű népdal dallamára):

Zörög a kocsi, pattogat a Jancsi,
Talán értem jönnek?
Sej, édesanyám, kedves szülő dajkám,
De hamar elvisznek.

Kocsin a ládám, kocsin a párnám,
Magam is felülök.
Sej, édesanyám, kedves szülő dajkám,
De hamar elvisznek.

Visszatérve tovább folyik a mulatozás. A vendégek a jobb lakodalmakból csak eszefelé kezdenek hazaszállingózni.

Fonó, tollfosztó, kukoricafosztó

Jelentős és mozgalmas esemény a falu életében ősszel a kukoricafosztás is. E vidéken a kukoricát csumával (csuhéj) együtt törik és esténként a rokonok, szomszédok, ismerősök segítségével megfosszák (fosztják). A fosztás általában vidám hangulatú. Anekdoták és nóták bőven kerülnek elő ilyenkor.

Téli esteiken tollat fosztanak és régebben fonóba jártak. A tollfosztás még ma is divatos, bár a szokások, melyek vele jártak, lassan kihálnak. A tollfosztóba lányok és legények egyaránt hivatalosak voltak. Amíg a lányok a szobában fosztottak, a legények a konyhában „hangoltak”. A citerák is készültek az estre. Híres citerás volt a faluban a század elején Sajni Boldizsár (Gácsica Bódi) és Vadlek Pista (Pisztica). A cimbalmosok közül legnagyobb híre Vucsák Ferenc, Zájer Ferenc és Molnár Ferenc tett szert.

A fosztás közben egy kedves kis játékot játszottak. A játék verses felelgetéssel kezdődik.

- Megy a kosár.
- Mi van benne?
- Aranyalma, aranytál,
Két szép szűzvirág.
Neked adom Jánoskát.

A felelgetős körbejár, mígnem minden lánynak egy legényt osztanak. Amikor ezzel végeztek, a játék dalos felelgetővel folytatódik.

Leányok:

Megjött már a szép tavasz,
Mégsem látom angyalomat.
Hol sétáljon az?
Bátran nyílik minden gaz.

Legények:

Sétál a Ferkó,
Kopog az ajtó.
Aluszol-e Mari szívem?
Nyisd fe az ajtót!

Leányok:

Nem aluszom én,
Föl is nyitom én,
Rózsaszínű szép orcádat
Megcsókolom én.

Közben a fiúk is bevonulnak a konyhából. A fosztás befejeztével vidáman táncolnak virradatig.

Népdalok

Ha a népdalokat vizsgáljuk, feltétlen a falu régi életét is vizsgálni kell. Meg kell nézni, melyek voltak azok az alkalmak, amelyek kedvezően hatottak a dalkultúra fejlődésére. A népdal nemcsak a különféle ünnepi alkalmakkal, hanem a munkával is szoros kapcsolatban van. A lakodalmak, fonók mellett a szüret, a szőlőkapálás, aratás, cséplés, favágás mind-mind olyan alkalmak, amikor tréfák és nóták születhettek, terjedhettek. E munkákat a rokonok, ismerősök, szomszédok közösen végezték. Az aratás, vagy a szüret vége, különösen ha a termés is jó volt, ünnep és multság is volt egyben. A falut jobbra kisparasztkok lakták. A tarka szőnyegként elterülő nadrágszjiparcellákat fojtó ölelésként vette körül a nagybirtok. A „hónapszám” és részes aratás kenyérpótlót jelentett. Akinek az uradalom sem tudott munkát adni, gyakran ment summásnak Biharba és Tolnába is. A múlt század hetvenes éveiben mellékfoglalkozásként sokan kereskedtek. Lejártak Horvátországba is vásárra. Hoztak tehát más tájakról is dalokat, szokásokat. Ezek egy része itt változatlanul, vagy kisebb-nagyobb változtatással meghonosodott.

Betyárdalok

A falu határában a dombháton egymást váltják az öreg erdők. A Berek kiterjedt, kővér legelő. Régi hagyományai vannak tehát a pásztorkodásnak és betyárkodásnak. Mint már az előzőkben is utaltam rá, a XIX. század második felében jól jövedelmező mellékfoglalkozásként üzték a falubeliek a marhakereskedést. A kereskedést összekötötték lókötéssel is. Előszeretettel látogatták a horvátországi vásárokat is. Csáktornya (Čakovec), Kapronca (Koprivnica), Varasd (Varazdin), Kőrös (Križevci), Belovár (Bjelovar), és Verőce (Virovitica) vásárai voltak a leglátogatottabbak. A marhát eladták, de hogy a Murán, vagy a Dráván áthajtva Magyarországon is legyen mit eladni, loptak is. Egyszóval amit itt loptak azt Horvátországban, amit ott, azt itthon igyekeztek eladni. Ezek a kereskedő betyárok azonban csak amolyan félbetyárok voltak. Voltak igaziak is, kik méltó társai voltak a nagyoknak. Többször megfordult itt a községben Patkó Jancsi is. A falu fekvésénél fogva is nagyon alkalmas volt betyárkodásra. Zala megyével határos volt, de Somogyhoz tartozott. A járási székhely, Csurgó is elég messze esett. Könnyen lehetett hát a pandúrok elől az egyik vármegyéből a másikba menni. A falu leghíresebb betyárja Vukán Gyuri volt. A szájhagyomány sok tettét megőrizte. Kedvelt tanyája volt a Szaplányosi-erdő, Feketesár és a Szentgyörgyvári-hegyen a Bagolai-erdőhöz közel eső harmadik hegyhát pincéi. Vukán Gyuri igazi betyár volt. A szegényeket mindig pártolta és nevétől nemcsak a közeli, hanem távolabbi kastélyokban is rettegetek. Ügyességét több híres kalandja is dicséri. Egyszer például a kastély elől lopta el a gróf legszebb lovait hintóstól. Tömlöcben is ült, ahonnan első ízben sikerült megszöknie úgy, hogy bilincset is csak itthon tudta levenni. Később újra elfogták és hosszú éveket raboskodott az Osztrák-Magyar-Monarchia

börtöneiben. Öreg korában jámbor sekrestyésként élt és így is halt meg. Rajta kívül híres volt még Busa, Cinkos és a Jadankó is. A betyárkodásnak az egyre szervezettebb közigazgatás vetett véget.

Vukán Gyuri tizenhat-szél gatyája...

Vukán Gyuri tizenhat-szél gatyája,
Megakadt a túskebokor ágába.
Túskebokor ereszd el a gatyámat,
Ha uré vagy, ha paraszté leváglak!

Ez a betyár nem úri fajból való,
Nem kell néki selyem paplan takaró.
Zöld erdőben pázsit a nyoszolyája,
Szeretője karja a feje alja.

Erre gyere, amerre én...

Erre gyere, amerre én,
Majd megtudod hol lakom én!
Viaszgyertyát égetek én,
Barna kislányt szeretek én.

Csütörtökön virradóra,
Találtam egy csőszgunyhóra.
Még ott el sem szenderedtem,
Kilenc zsandár állt mellettem.

Élek, élek minek élek,
Ha a semmitől is félek,
Ha a levél megzörrenik,
Bennem a vér meghidegszik.

Az egyik de csak azt kérdi,
Hol az utazó levelem.
Azt az egyet mellbelöttem, (ne kutya!)
Itt az utazó levelem.

Estefelé jár az idő,Jaj,
Szálást kérnék, de nincs kitől
A szüleim mind elhaltak,
Testvéreim kitagadtak.

Istenem, mit csináljak,
Vagy elfussak, vagy megálljak,
Ha elfutok, agyonlőnek,
Ha megállok, megkötöznek.

(Ez a fejezet az eredeti dolgozatban 5 dal szövegét és dallamát tartalmazza.)

Katonadalok

E dalok valószínűleg az I. világháború idején és az azt megelőző időben keletkeztek. Falunk is vitéz 44-es bakákat és nyalka közös huszárokat adott a császárnak. Az első világháború csatamezőin haltak meg e kis faluból is a „java” legények vagy hatvanan.

Sej, ha bevonulok...

Sej, ha bevonulok a Károly laktanyába,
Egyenesen a borbély szobájába,
Széket hoznak, hogy üljek le rája,
Éles az olló a göndör hajam vágja.

Sej, a göndör hajam lehullik a földre,
Gyere babám, szedd fel a kötényedbe,
Ahány szálát szedsz fel a kötényedbe,
Sej, annyi százszor jussak az eszedbe.

Sej, a göndör hajam lehullik a földre,
Sir a kislány elhallik messzire,
Elhallik a Károly kaszányába,
Sej, tied leszek babám nemsokára.

(Ez a fejezet az eredeti dolgozatban 5 dal szövegét és dallamát tartalmazza.)

Szerelmi dalok, mulatódalok, egyéb dalok

A szerelmi dalokban az erkölcsi tisztaság, az egymás iránti őszinte, tiszta érzések nyerne kifejezést. Lakodalmakban, tollfosztókban, névnapon, vagy egyéb társas összejöveteleken e dalok mellett hangot kapnak a mulatódalok is. Tréfában, jókedvben, humorban ilyenkor nincs hiány.

Sárga dinnye, görögdinnye repedj meg...

Sárga dinnye, görögdinnye repedj meg!
Ha nem szeretsz kis angyalom izend meg!
Vagy izend meg, vagy írjál egy levelet,
Ne szomorítsd az én árva szívemet!

Kis árokból nagy árokba foly a víz,
A lányokat mind elhordja az árvíz.
Minden legény fogja ki a magáét,
Ne szeresse egyik a másikáét!

Ágas-bogas a diófa teteje,
Ritka legény aki aztat megtegye.
Ritka legény aki aztat megteszi,
Hogy a régi szeretőjét elveszi.

Bura, bura búbánatra születtem,
Nem igazi anya nevelt fel engem.
Mostoha lett hozzám még a világ is,
Szár az ágon elhervad a virág is.

Toga, moja toga...

Toga, moja toga,
Saki dan je druga,
Jedna ni tue dide,
Vecs pak drugadojde.

Dali zorja znola,
Kaje misel moja,
Ne bi nes hadzala.
Seden godin dane.

Csak horvátul éneklük. Fordítása szabadon:

Bánatom, én bánatom,
Mindennap más bánatom.
Az egyik el sem múlik,
Már is jön a másik.

Ha a hajnal tudná,
Mi az én gondolatom,
Nem kínozna, gyötörne
Hét éven át bánatom.

Kadsem bilo lépo mlada...

(Csak horvátul éneklük. Fordítása szabadon)

Kadsem bilo lepo mlada,
Sakomu sem rada dala ujjujj!
Saki nome ocipira,
Moje serdce memo mira újjujj!

Mikor én szép fiatal voltam,
Mindenkire mosolyogtam ujjujj!
Minden legény rám kacsintott,
A szívem meg nem nyugodott ujjujj!

Ütött vóna meg a ménkű...

Ütött vóna meg a ménkű,
Akkora, mint hat malomkű!
Mért szomorítod a szívemet,
Más is elvett vón' engemet!

Élek, élek minek élek,
Ha a semmitől is félek?
Nekidurálom magamat,
Beiszom a kalapomat!

Béres gyerek megy a kútra itatni...

Béres gyerek megy a kútra itatni,
Szeretője vizet víz mosogatni.
Olyan szépen húzza fel a sudárfát,
Hallgatja a szeretője panaszát.

Béres gyerek ha behajtod az ökröt,
Talán bizony kiskertembe bekötöd?
Oda ugyan nem kötöd be az ökröt,
Gyenge a rozmaring szára, letöröd.

(Ez a fejezet az eredeti dolgozatban 19 dal szövegét és dallamát tartalmazza.)

Balladák

A népballadákban művészi sűrítettséggel tárnak fel a különböző, a társadalom szerkezetéből adódó konfliktusok. Jól tükröződik bennük a falu akkori élete, a parasztság vagyoni szerinti rétegződése és az ezzel együttjáró megkülönböztetések.

Sági bíróné

Jó estét, jó estét!
Sági bíróné asszony,
Itthon van-e a lánya,
Az én kedves galambom?

Eressz ki picikém,
Hagyj egy kicsit pihennem,
Pici brunner cipőmből
Véremet kiöntenem!

Itthon van, ott benn van,
A belső szobában,
Jóízűen aluszik
A paplanos ágyában.

Nem lehet kimenni,
Nem lehet pihenni,
Pici brunner cipődből
Véredet kiönteni.

Menjen be, költse fel,
Küldje el a bálba,
Zöld selyem ruháját
Kösse a derekára!

Verje Isten, verje,
Azt az édesanyát,
Ki estétől reggelig
Elereszti a lányát!

Sok arany gyűrűjét
Rakja az ujjára,
Pici brunner cipőjét
Húzza fel a lábára!

A sági csárdában
Húzzák a vígadót,
Sági Mariskának
Húzzák a haldoklót.

Jó estét hangászok!
Halljátok-e, hol vagytok?
Sági Mariskának
Reggelig húzzátok!

Jó reggelt, jó reggelt!
Sági bíróné asszony
Azt hallottam ma reggel,
Hogy meghalt a menyasszony.

Most mulatok kedvemre,
Sági bíró lányával,
Sági bíró lányával,
Az én kedves rózsámmal.

Meghalt már, meghalt már,
El is van temetve,
Az a hitvány, rongy ember
Szenved a börtönben.

Szabó Vilma

Erre alá kerék az ég alja,
Szabó Vilma paradicsom alma.
Nem jó íze vagyon az almának,
Kit a Vilma választott magának

Szabó Vilma kiment az erdőre,
Lefeküdt a hársfa levelére.
Egyet-kettőt kiáltottam néki:
Kelj föl Vilma, mert meglát valaki!

Szabó Vilma nem vette tréfára,
Elszaladt a Szigeti csárdába.
Parancsolja a csaplárosnénak,
Hozzon jó bort a Szabó Vilmának!

Még a meszely borát meg sem itta,
Kilenc zsandár az ajtót rányitja;
Szabó Vilma nem fáj-e a szíved,
Megölted a három gyermekedet?

Dehogynem fáj, talán meg is hasad,
Kaposváron pengetem a vasat.

Szabó Vilma szeretője kedvéért megölte három gyermekét. Erre utal az első versszak. A többi szakaszban pedig a gyilkos anya teljes erkölcsi összeomlását látjuk.

Mondák

Pénzvirágzás

A szegény ember képzeletét mindig élénken foglalkoztatta a pénz, a nyomorból, a szegénysorból történő kiemelkedés. Kincsről álmodozott, amely gazdaggá tehetne volna. Az álom azonban nem teljesült. A pénzt hatalmas erővel rendelkező földöntúli

A Kossuth u. a hatvanas évek elején

A Petőfi u. a hatvanas évek elején

lények, szellemek őrizték. A régi öregek esküdtek arra, hogy az elásott kincs, pénz kivirágzik, így adja jelét hollétének. Így keletkeztek aztán a különböző mesék, mondák, melyek lényegét így sikerült lejegyeznem:

Régen, a török időkben a rabló és portyázó törökök rengeteg kincset zsákmányoltak. Vezérük, Hasszán tömérdek aranyat és ezüstöt harácsolt össze és a szentgyörgyvári kéjlakban rejtette el, a régi vár valamelyik eldugott pincezugában. Amikor a környező falvak népe bosszút esküdve felgyújtotta és lerombolta a kéjlakot, megtalálták a temérdek kincset. Azon testvériesen el is osztottak. Jutott mindenkinek bőven. Félték azonban, hogyha rajtuk ütnek a törökök, ismét elveszik a pénzüket, ezért elásták, eldugták. Sokan a nagy sietségben még a helyet is elfelejtették megjelölni. A törökök hosszú ideig uralkodtak a vidéken, akik a pénzt eldugták már rég meghaltak, egyszóval feledésbe merült a kincs. Az elásott pénz azonban hétvéenként kivirágzik. Este, alkonyattájt a föld fölött kékes lángnyelvek lebegnek. Ez nem más, mint az elásott pénz virága. Természetesen, már sokan megpróbálták kiásni, de ez még senkinek sem sikerült.

Egyszer az egyik gazda észrevette, hogy a kertje alatt virágzik a pénz. Kapta a szerzősombokat és sebesen nekilátott az ásának. Az ásó egyre mélyebbre hatolt a puha kerti földben, majd hirtelen nagyot koppant és megakadt egy vasládában. Ahogy kezdi a gazda jobban kibontani a vasláda csak süllyedt, egyre csak süllyedt. Már egészen mé-

lyen ásott, amikor észrevette, hogy a kiásott föld kezd visszagurulni a gödörbe. Alig tudott kimenekülni a gödörből.

Egy másik esetben szintén látták virágozni a pénzt. Ugyancsak nekilátott a gazda az ásásnak. Ásás közben azonban megizzadt. Kissé meg akart pihenni, leült a gödör szélére. Ahogy feltekintett, látja ám, hogy egy irtózatosan nagy malomkő függ a feje fölött, melyet mindössze egy cémaszál tart. Úgy megjijedt, hogy futtában még a kalapját is elvesztette.

Szürettájt két jó barát kocsizott haza a hegyről. Amikor a Várisűrű alá értek (Botszentgyörgy vára, az ún. Romlottvár alatt, az út mellett lévő bozótos, erdős terület), hirtelen megtorpantak az ökrök. Nosza ugrottak is le mindketten a szekérről, hogy megnézzék, milyen csudát lát a két állat. Megdőbbenve vették észre, hogy a kocsiút szélén kékes lánggal virágozik a pénz. Tanakodtak, hogy mitévők legyenek. Gondoltak egyet, jót húztak a kükorsóból (régen bortároló edény) és nekilátak a pénz kiásásának. Egy nagy üstöt találtak, amely tele volt pénzzel. Megpróbálták kiemelni, de az üst csak nem mozdult. Ismét tanakodni kezdtek. Alighogy az üsttől eltávolodtak, erőre kaptak a lángok és fényükben krancsecok (apró, gonosz manók) kezdtek ugrálni az üst körül. Vigyorogtak és szikrákat szórtak feléjük, amitől az ökrök úgy megvadultak, hogy hazáig meg sem lehetett őket állítani. A két jó barát is szaladt a koci után, ahogy csak bírt. Még két hét múlva is a hideg veríték verte őket, ha rágondoltak.

Fehér lány

Valamikor réges-régen, amikor még sokkal kisebb volt a falu és minden oldalról hatalmas erdők vették körül, a Berek nádasaiiban még farkasok tanyáztak, élt a szentgyörgyvári várban egy kegyetlen rablólovag. Rettegett tőle az egész környék. Rendszeresen meglátogatta a falvakat, hogy a neki járó részt beszedesse a katonáival. Ilyenkor aztán menekült ki merre látott.

Történt aztán, hogy az egyik rablóportyán, amint emberei el akarták hajtani egy szegény jobbágy egyetlen tehenét, a martalócok elé állt a jobbágy gyönyörű, szép lánya. Épp ekkor ért a kapu elé hatalmas fekete paripáján a lovag. Nyomban elordította magát:

– Fogjátok és hozzátok ide a lányt!

A katonáknak sem kellett több biztatás. Hiába próbált menekülni, hiába sikoltozott, csak megfogták. A lovag felkapta nyergébe és elvágtatott. Másnap a szobájába hozatta a lányt. Nagy mézes-mázosan kérdezte:

– Akarsz-e a szeretőm lenni galambom?

– Nem én soha, inkább meghalok! – kiáltotta a lány.

– Hát jó, holnapig választhatsz! – mondta a kegyetlen várúr – vagy az enyém leszel, vagy a vár börtönében hosszú kínhalállal fogsz meghalni.

Eltelt ismét egy nap, de a lány megint nemet mondott. A lovag dühösen intett katonáinak: – Vigyétek, tömlőcbe vele!

Ott is halt meg, senki sem hallott felőle hírt. Csak a szelleme él és holdas éjszakákon látni, amint hosszú, fehér ruhájában ott jár fel, s alá a vár alatt. Kezében tömlőce kulcsait tartja, s hívogatja az arra járó: – Itt a kulcs, nyisd ki börtönöm ajtaját!

A kulcsot azonban senki sem tudja megszerezni, mert a lányt krancsecok őrzik, ug-rálnak, táncolnak körülötte.

Hasszán

Régen volt, még a török időkben. Vértivataros idők jártak akkor. Szinte hetenként vonult el egy-egy kóbor török csapat. Egyre sűrűbben, egyre nagyobb csapatok jöttek. Úgy hírlett, a török Kanizsát készül elfoglalni. Nyárvége, őszeleje lehetett, amikor, mint a pusztító sáskahad, ellepte a környéket a török. A falvak lakossága menekült, hajtva magával a lábon járó jószágot. Az bunyai erdőben, a Jankó-kút körül (a század elején a falu felső része még ebből az öreg kútból hordta a vizet) egyre szaporodtak a kunyhók, vermek. Ki-ki innen járt nyugalmasabb napokon kémlelni a környéket, s egy kis ezt-azt elhozni még az elhagyott otthonból. Egyik napon szokatlanul nagy ágyúzás hallatszott Kanizsa felől. A faluból riadtan menekültek, akik még otthon maradtak. Nemsokára sűrű, nehéz füst gomolygott a falu felett. Az erdő lakóit nagy félelem szállta meg.

Szentgyörgyvár néhány órai ostrom után elesett. Hiába volt a maroknyi védőcsapat hősi küzdelme. Szürettájt Kanizsa is török kézre került. Ibrahim nagyvezér Hasszán béget nevezte ki Kanizsa kapitányának és a környék teljhatalmú urának.

Elmúlt a tél, s tavasz jött ismét. Az erdőlakók lassanként visszaszivárogtak a faluba. Szántani és vetni kellett már, hiszen hajnalonta, esők után friss földszagot hozott a bőjti szél. A török különösebben nem zaklatta a falvakat. Egyik verőfényes napon azonban szörnyű zenebona hallatszott a kanizsai út felől, amelyen nagy, fényes kísérettel Hasszán lovagolt hófehér arab paripán. A szerszám csupa vert arany volt, csak úgy szikrázott a napfényben. Úgy mondták, minden környező falut bejárt. A katonák özszerelték a falu majd minden lakóját. Még a mezőn dolgozókat is behajtották. Mire Hasszán a falu legtágasabb terére ért, ott állt rendben a szomorú lakosság. A fényes kíséret megállt, a zenebona elhallgatott, s előlépett Hasszán. Hosszú, cirkalmas beszédet intézett a néphez. A tolmács alig győzte fordítani. Esküdözött és ígérte, hogy senkinek bántódása nem esik. Mindenki térjen vissza otthonába, építse föl házát, szántson és vessen. A beszéd végeztével ismét megszólaltak a sípok és dobok. Hasszán fényes kíséretével elvonult.

Az ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó – tartja a közmondás. A következő napokban és hetekben fejszecsapásoktól volt hangos a vidék. Irtották a fát, faragták a boronát (a talpas házak oldalát adó, fejszével faragott padlót).

A dúlás nyomai lassanként eltűntek. Mindenki sietett, hogy a vetéssel is időben végezzen. Komolyan vették Hasszán ígérését.

Nagy munka folyt a Szentgyörgyvári-hegyen is. A vár romjait takarították, mások fagerendákat szállítottak az erdőből. Hasszán naponta kilovagolt és személyesen irányította az építkezést. Messze földről jöttek híres, szakállas mesterek. A falu férfi-

lakosságát is gyakran rendelték munkára. Akik régebben jártak Szentgyörgyváron rá sem ismertek most. Szinte napról napra bontakozott ki az álomszép palota. Alighogy elkészült, megjelentek az adószedők. Mindenkinek gyanús volt túlzottan békességes viselkedésük. Már-már azt kezdték hinni az emberek, hogy nem is olyan rossz a török, ha egyszer letelepedett valahol. Igen ám, csak hogy egy hét múlva ismét megjelentek a katonák, és minden munkabíró férfit elparancsoltak Kanizsára sáncot erősíteni. A férfiak nélkül maradt faluban az asszonyok tereferéltek, ki kenyeret sütött, ki mosott, szóval a ház körül tartózkodtak. Ki is mert volna kimenni a mezőre az embere nélkül ilyen istenverte török időben. Még felére sem járt a Nap az égen, amikor a falu minden bejáratánál katonák jelentek meg. Egy csapat janicsár házról házra járt és terelte az asszonyokat az utcára... A fiatalabbját és csinosabbját, vagy tíz leányt és menyecskét különválasztottak. Közrefogták őket és hajtották Szentgyörgyvárra, Hasszán palotájába, háremébe. Akiket otthon hagytak sietve kapkodtak össze egy kis batyuravalót és a sok síró-rívó gyerekkel menekültek ismét az erdőbe. Este hazatérő férfiak elhagyott házakat találtak csupán. Lett is nagy felhorkanás. A bírót biztatták, menjen Hasszánhoz és panasolja el a falut ért sérelmeket. A nyugodtabbja azon a véleményen volt, hogy először a jószágot helyezték biztonságba. A sok vita után végre mindenki elszéledt, kereste családját és mentette jószágát.

A janicsárok a többi környékbeli falut is bejárták és a szemrevalóbb fehérnépet behajtották Hasszán háremébe.

Az elmenekült lakosságnak ismét az erdő adott otthont. A férfiak bosszút esküdtek. Haditerveket szőttek az asszonyok kiszabadítására. A palotát és a hozzávezető utakat azonban erős őrség őrizte. Híre jött egyszer, hogy Hasszán nagyobb portyára indul Egerszeg környékére. Azonnal megindult a nagy készülődés. Előkerült a fokos, fejsze. A kovács naphosszat kaszákat egyenesített. Egy sötét, nyári estén a nagy bükkfánál gyülekeztek az emberek. Az erdei csapáson megindultak a kis csapatok, élükön egy-egy tapasztaltabb hadviselettel. Vigyázva, csendben közelítették meg az őrséget.

– Akinek turbán van a fején, elvágni a nyakát – suttogetta a bírót.

Rövid harc után ártalmatlanná tették az őrséget. Kiszabadították a lányokat és asszonyokat, majd meggyújtották a palota négy sarkát. A gyönyörű kéjlek a lángok martaléka lett, csak az üszkös romok és megszenesedett gerendák maradtak meg belőle.

Másnap visszaérkezett portyájáról Kanizsára Hasszán. A portya nem sikerült, ezért nagyon bosszús lett.

Elhatározta, hogy megpihenni kilovagol Szentgyörgyvárra. Amikor az üszkös romokat meglátta, a szívéhez kapott és azon nyomban holtan fordult le a lováról.

Illérfutás

1848 nyárvégén furcsa hírek érkeztek Horvátországból. A kaproncai, kotori, varazsdi és zágrábi vásárokról jövet hozták a nyugtalanító híreket. Így történt, hogy nem érte a falut teljesen váratlanul az illérek (így nevezték Jellasics horvát katonáit) bevonulása.

Az országút akkor a falu nyugati szélén vezetett, a mai Berki úton. Amikor Jellasics átkelt a Murán – ami innen alig néhány óra járásra van – a falu lakossága szekerekre rakta legfontosabb, legkönnyebben mozgítható holmiját. Elhúzódtak a Szigeti-malom körüli erdőkbe, ez a községtől délkeletre eső terület, nevét a Szigeti patakról, illetve a rajta lévő malomról kapta. A marhákat beterelték a Berek nádasába. A bevonuló illérek meglepődve szemlélték az elnéptelenedett falut. Mérgükben, mivel csak nagyon kevés zsákmányt találtak, még a tollat is kieresztették a dunyhákból. Mindössze egy hízót találtak, amelyből nagy lakomát csaptak, majd elszállásolták magukat a néptelen faluban. Alighogy besötétedett, néhány árnyéknak tűnő alak indult el az erdő felől. Óvatosan, a kertek alatt osontak a Kápolna tér, a falu központja felé. Óvatosan kikerülték az öröket. Egyikük a haranglábhhoz kúszott, és félreverte a harangot. Az illérek riadtan ugráltak ki az ágyból és hanyatt-homlok menekültek ki a faluból. Azt hitték, hogy megjelentek a magyarok és üldözik őket.

A dalokat, szokásokat, mondákat Domján István (1891), Domján József (1902), Horváth János (1906), Kotnyek Ferencné (1893), Mátés Istvánné (1919), Molnár Ferenc (1900), Sárecz Györgyné (1893), Zájér Ferencné (1908) és Zájér Ferenc (1906) közölték 1966-ban.

Kotnyek Istvánné

Akik a legtöbb dalt énekelték: Teri néni (Sárecz Györgyné), Józsi bácsi (Domján József)

Kocsis Katalin, a nagykanizsai Városi Könyvtár könyvtárosa 1996-ban ötödik alkalommal vett részt a Magyar Televízió által rendezett művészeti témájú vetélkedőn. Valamennyi esetben bejutott a döntőbe, négy alkalommal első, egyszer pedig második lett. Megkértük, mesélje el televíziós élményeit, különös tekintettel az 1996-os Liszt Ferenc műveltségi versenyre.

Gyermekkorom egyik első televíziós élménye volt a „Zenélő órák” vetélkedő. Már akkor felmerült bennem, hogy „ha nagy leszek”, én is szeretnék részt venni valami hasonlóan. Úgy látszik, ennek 1989-től jött el az ideje. Akkor jelentkeztem először a Szó zene, kép című vetélkedőre. Azt hittem csak egy alkalomról lesz szó, el sem tudtam volna képzelni, hogy az a jelentkezés egy ilyen sorozatot indít el. Már az első Szó, zene, kép egy mintegy másfél évig tartó sorozat lett, s aztán követték az ugyanezen cím alatt megrendezett, de más-más tematikájú újabb vetélkedők: egy romantikus és egy huszadik századi Szó, zene, kép, és közben az Erkel és kora műveltségi verseny.

Azokban az években sokat jelentett számomra a műsorokra való felkészülés, a kellemes izgalom, és az öröm, hogy az elő- és közép döntőkhöz átjutva az elsőségért játszhattam. Nem sikerült ugyan minden alkalommal megszerezni a győzelmet (az Erkel-versenyen második lettem), mégis sok örömet szereztek a televízió nyilvánossága előtt zajló tudáspróbák. S bevallom, büszkeséget is jelentett, hogy a túlnyomórészt budapestiekből álló versenyzőtársak között sikerült ezeket az eredményeket elérnem, Nagykanizsa városát képviselve.

Mégis, az 1996-os Liszt Ferenc műveltségi verseny hozta meg számomra az igazi, minden eddigi vetélkedő örömét felülmúló élményt. 1996-ban Liszt Ferencre emlékezett a zenei világ születésének száznyolcvanötödik és halálának száztizedik évfordulóján. 1996 számomra is Liszt-évvé vált.

A Magyar Televízió a mil레centenáriumi műsorok között Liszt Ferenc műveltségi versenyt rendez az ősz folyamán – olvastam még februárban a napilapokban.

Tapasztalatból tudtam, ha szeretnék ezen is részt venni, már el is kell kezdenem a felkészülést. Liszt élete annyira sokrétű, életműve olyan hatalmas mennyiségileg is, hogy ehhez egy-két hónap felkészülés nem elég. Így nem vártam meg a verseny hivatalos kiírását, rögtön bele is vágtam a témába.

Az, hogy a Városi Könyvtár zenei részlegében dolgozom, segített abban, hogy ne legyen gondom az anyaggyűjtéssel, hiszen ott rendelkezésre áll szinte minden szükséges szakirodalom és hangfelvétel.

Kocsis Katalin

Liszt Ferenc

Arra gondolni sem lehetett, hogy a teljes Liszt-életművel megismerkedjem. Valamiképpen súlypontoszni kellett, kiválogatni életművéből a fontosabb és jellegzetesebb darabokat.

Így is maradt elég tanulmányozni való mű: nagy oratóriumai, miséi, tizenhárom szimfonikus költeménye, két nagy szimfóniája, rövidebb-hosszabb zongoraművei és ciklusai, orgonaművei. Összeszedtem a szakirodalmat is: életrajzokat, műelemzéseket, tanulmányokat, levelezését.

Februártól októberig szinte minden szabadidőmet Liszttel töltöttem. Még nyaralni sem mentem, a szabadság itthon, Liszt jegyében telt el.

Bár nem volt számomra teljesen ismeretlen a téma, mégis sok meglepetést, és mindent összevetve nagy élményt és sok örömet jelentett a vele való foglalkozás.

Amikor május közepén a Rádióújságban olvastam a vetélkedésre való felhívást, már

teljesen bűvkörébe vont a téma, így örömmel írtam meg egy kis dolgozatot – ami a jelentkezés előfeltétele volt – „Miért szeretem Liszt zenéjét?” címmel. A felkészülés további hónapjai csak megerősítettek abban, amit ebben a dolgozatban is megfogalmaztam: Lisztnek nemcsak a zenéjét szeretem, hanem mindazt, amit talán legjobban a „Liszt-jelenség” kifejezéssel lehetne megjelölni. Számomra Liszt zenéje elválaszthatatlan az embertől: a világ mindmáig legnagyobb hatású zongoraművésztől és pedagógusától, a modern karmesterség megteremtőjétől, a korabeli zenei közélet „utazó nagykövetétől”, az írótól és gondolkodótól, aki igazi karizmatikus egyéniség volt. Zenéje pedig sokkal jelentősebb, mint ahogy az ma a köztudatban él. Engem elsősorban az nyűgözött le, hogy műveiben mennyire előre látta a zene továbbfejlődésének útját, sőt, műveiben ő maga jelölte ki az útjelzőket. Már korai műveiben elkezdte feszegetni a hagyományos dúr-moll rendszer határait, s ebben idős korára egészen döbbenetes eredményekig jutott el. Ő írt először impresszionista jellegű zenét, több évtizeddel megelőzve Debussyt és Ravelt, s nagy hatású újításai voltak formai téren is. S mindezt úgy vitte véghez, hogy közben rengeteg szállal kötődött a hagyományokhoz: a bécsi klasszikusok, illetve a barokk zene világához, sőt, a reneszánsz zene harmóniáin keresztül vissza egészen a gregoriánig. Ahogy később a zsüri egyik tagja, Petrovics Emil fogalmazott: Liszt mindent tudott a zenéről, előre és visszafelé is.

Valamikor július elején megérkezett a TV levele: dolgozatom alapján bekerültem a játékosok közé, s szeptember elején jelenjek meg egy megbeszélésen. Ott találkoztam

Kocsis Katalin Liszt szülőháza előtt Doborjában (Ausztria, Raiding)

játékosársaimmal is. Összesen nyolcan voltunk, rajtam kívül mindannyian budapestiek, s köztük több régi ismerős is a korábbi vetélkedőkből, akikről tudtam, hogy nagy ellenfelek lesznek.

Megtudtuk a játék menetét is: párosával játszottunk egy-egy adásban. Hat felcsendülő Liszt-művet kell felismerni, s beszélni róluk kettő, illetve egy percben – attól függően, hogy miénk-e a fő válasz, vagy társunk feleletét kell-e kiegészítenünk – zsűritagonként tíz, illetve öt pontért.

Az utolsó néhány heti megfeszített tanulás után eljött számomra is a megmérettetés. Nézőként természetesen ott voltam az első három elődöntőn, majd szeptember 15-én nekem is el kellett foglalni az egyik versenyzői széket.

Bizony izgultam, de emellett nagyon felemelő érzés volt, hogy a verseny helyszíne az ún. Régi Zeneakadémián a most Liszt-émlékmúzeumnak berendezett egykori Liszt-lakásban tartották, ahol láthatóak a zeneszerző bútorai, személyes tárgyai, kéziratai.

A műsorvezető Czigány György volt, s illusztris zsűri segítette: Petrovics Emil zeneszerző, Hamburger Klára zenetörténész, a legjobb magyar Liszt-monográfia szerzője, és – mivel Liszt életműve szorosan kapcsolódik a társművészetekhez – Lator László költő és Konok Tamás festőművész. Közülük Petrovics Emillel és Lator Lászlóval már többször találkoztam, ők a korábbi vetélkedőkön is zsűritagok voltak. A zenei illusztrációk egy része televíziós felvételtől hangzott fel, de a zongoraművek részleteit előben hallgattuk ismert zongoraművészek tolmácsolásában Liszt egykori zongoráján.

Első kérdésem az Erdőszongás című koncertetűd volt, erről kellett két percig beszélnem. Nem könnyű gondolkodási idő nélkül egy kétperces kiselőadást tartani (első lépés természetesen, hogy fel is kell ismerni a művet). Úgy kell fogalmazni, hogy a válaszban bent legyenek az életrajzi és zenei vonatkozások egyaránt. Emellett fontos gördülékenyen, és a tévénezők számára is érdeklődést keltően beszélni, úgyhogy nagyon kell koncentrálni abban a majdnem egy órában, ameddig a forduló tart. A következő zenéről a játékos társ beszél két percig, amit egy percben én egészíték ki. Ez talán még nehezebb, főleg olyan erős ellenfelek esetében, mint akikkel én játszottam a következő alkalmakkor is. Mindez egy adás alatt háromszor ismétlődik: mindkét játékosnak három fő, és három kiegészítő válasza van. Ezután a zsűri szóban is értékeli a feleleteket, és következik a pontozás.

Az elődöntőben volt egy nehéz pillanat: biztosan a lámpaláz miatt meglehetősen nehezen ismertem fel éppen az egyik legnépszerűbb Liszt-zongoraművet, A villa d'Este szökőkútjait, így kevesebb időm maradt, hogy beszéljek róla. Ezért minden zsűritag levont három-négy pontot a tízből. Mivel azonban a többi válaszomra maximális pontszámot kaptam, így első helyen jutottam tovább, bár nagyon bosszankodtam a kis botlás miatt.

A vetélkedősorozatra visszapillantva úgy érzem, hogy a középdöntő sikerült a legjobban. Ekkor voltam a legkevésbé lámpalázos, és nagy örömmel beszéltem olyan kedvenc Liszt-műveimről, mint az Esz-dúr zongoraverseny, az Assisi Szent Ferenc a madaraknak prédikál, vagy Dante szimfónia. Minden válaszomra maximális pontszámot kaptam. Pedig nagyon erős ellenfelem volt. Vele mérkőztem meg az október 21-én, Liszt születésnapjának előestéjén megrendezett döntőben is.

A döntőben egy pont előnnyel indultam, mert mindketten magunkkal vittük előző pontszámaink tíz százalékát. Ekkor már nagyon fáradt voltam, hiszen a döntő előtti két hét is szakadatlan tanulással telt, éreztem is, hogy nehezebben tudok koncentrálni. Szép, de nehéz Liszt-zenék voltak a fő feladványaim: az egyik transzcendens etűd, egy Heine-versre írt dal és a Magyar történelmi arcképek egyik darabja. Különösen a Loreley című dal volt kemény dió, amiről alig volt irodalom: a legszigorúbb zsűritag le is vont tőlem egy pontot. Ellenfelem is ugyanígy járt: remek válaszaira ő is megkapta az elérhető legmagasabb pontszámokat, kivéve azt a választ, amikor a Loreleyt kellett kiegészítenie. Itt ugyanaz a zsűritag tőle is levont egy pontot. Így az aznapi teljesítményünk egyenlő volt. Azonban az előző fordulókból én hoztam magasabb pontszámot (ha csak egygel is), így megnyertem a Liszt műveltségi versenyt.

Ám egy ilyen műsorsorozatnak voltaképpen nem is az az igazi célja, hogy ki nyeri meg és hogyan alakulnak a további helyezések, hanem hogy ismereteket terjesszen egy bizonyos témáról, és hogy a televízió rajtunk, nem muzsikusokon keresztül is bizonyítsa, hogy a művészet, a kultúra értékei mennyire nem elérhetetlenek a laikus közönség számára sem. S én csak megerősíteni tudom, hogy valóban sok örömet és élményt jelent a művészetek történetének nagy alakjaival való foglalkozás. Jó lenne, ha ebben a kíméletlen, elanyagiasodott világban minél többen felismernék, hogy mi az, ami igazán érték az ember életében.

Horváth Vilmos Szentmargitfalváról indult, ma már Kanizsára is haza jön

Egy ember, aki látszatra segítségre szorul – hiszen vak – mások segítségével leli örömét. Vakon lett látó, a fontosat és a számára hivatásszerűt ebben az állapotában „látta meg”.

Valóban: Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan. (A kis herceg)

Egyszerű embernek mondjuk azt, aki két keze munkájával keresi meg kenyerét. Ebben az értelemben egyszerű ember Horváth Vilmos is.

Értelmiséginek azt mondjuk, aki – függetlenül iskolai számától – az emberek, a nemzet, a magvarság sorskérdéseivel foglalkozik. A legnemesebb értelemben vett értelmiségi Horváth Vilmos.

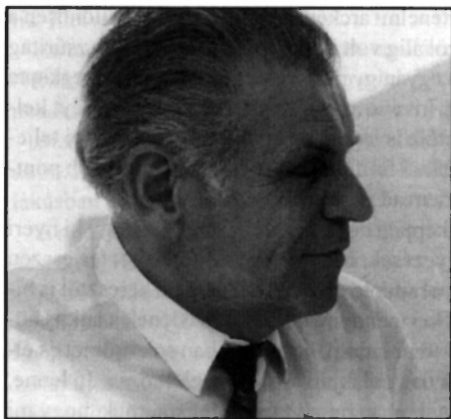
Kérdéseimet eljuttattam hozzá, Belgiumban magnóra mondta válaszait, gondolatait, ebből készült az alábbi szerkesztett szöveg. Különös és fontos aktualitást ad a megjelentetésnek az, hogy Zalába, Szentmargitfalvára és immáron Nagykanizsára jön haza, mikor Magyarországra utazik. Sőt a kívülálló szenvtelen mezt is levetette, egy 1996-ban, frissen alakult politikai párt, az MDNP kanizsai szervezetének tagja lett feleségével. Talán elég sok meglepő olvasható a bevezető mondatokban ahhoz, hogy olvasásra ajánljam ezt az életutat bemutató írást.

Nevem Horváth Vilmos. 1935-ben születtem Szentmargitfalván. 15 éves koromig éltem ebben a kicsi faluban, mely csodálatosan szép fekvésű.

Nagyon szép gyerekkorom volt. Miénk volt a többi fiatal gyerekekkel együtt az egész környék, a táj. Az iskolát 1941 őszén kezdtem el, 1949-ig, a nyolc osztály befejezéséig Szentmargitfalván jártam iskolába. Nem volt különösebb problémám a tanulással,

elég könnyen vettem az akadályokat. Szerettem a történelmet, a földrajzot.

Mivel korán kifejlett gyerek voltam, nagyon szerettem a sportot, már 13 éves koromban a falu futbalcsapatában játszottam. Annak idején végigfutballoztam egész Letenyéig a környéket, sőt több falu csapatába hívtak kisegítőnek. 1955 őszén Letenyével játszottunk a bajnoki címért, Budapestről jöttem haza erre a mérkőzésre. Az én kicsi falum lett az ún. mezítlás bajnokság győztese.

Horváth Vilmos

1950. augusztus 14-én mentem Pestre és felvettem a kapcsolatot az akkori Munkaerőtartalékok Hivatalával. A Gerő Ernő titkárságának írtam levelet, ők tanácsolták, hogy ide kell mennem, hogy szakmába tudjak elhelyezkedni. Vácra kerültem az öntőipari iskolába. Remekül ment ez az iskola is. 1952 februárjában kerültem Vácról Budapestre, másodévesként kihelyeztek bennünket termelő üzemekbe. A szakmunkásvizsgát 1952 szeptemberében tettem le kiváló eredménnyel. A szakmámban két hónapot dolgoztam. Onnan a műszaki osztályra kerültem. Esti iskolán kohó- és gépipari technikumba jártam. A vállalat futballcsapatában játszottam. Éltem a budapesti emberek életét, de a falummal a szoros kapcsolatom mindvégig fennmaradt.

Innen mentem tehát haza a Letenye elleni mérkőzésre. Akkoriban a tanács titkára telefonon vagy levélben értesített mindig, hogy a bajnokság döntő mérkőzésein otthon lehessenek.

Akkoriban Aligvállról gyalog kellett Szentmargitfalvára bemenni, mert az én falumba nem ment be a busz. Mire hazagyalogoltam, mindenkiel beszélgettem, hiszen megállítottak az utcán és kérdezték, hogyan élem az életemet Budapesten. Az idősebb emberek kedveltje voltam. Amikor elkerültem Nyugatra, akkor sem szűnt meg a kapcsolatom a falummal, rendszeresen járok vissza oda.

1955 őszén be kellett vonulnom katonának. Tájékoztatót kaptunk Letenyén az alakulatokról. Elmondták, hogy lehet jelentkezni bányász alakulathoz. Akik katonai idejük alatt bányaszolgálatra jelentkeznek, azok egy évig szolgálnak. A többiek két-három éves szolgálatot teljesítettek akkor.

Anyám akkorra már meghalt, apám beteges volt, nem akartam a terhére lenni. Jelentkeztem a bányász alakulathoz. Nem bántam meg. Komlón 1955 novemberétől 1956. november 4-ig katona voltam. Kevés volt a tisz, engem hamarosan tiszti beosztásba tettek. Egy szakasznak voltam a parancsnoka, de velük együtt dolgoztam lent a bányában. Elég szép fizetésünk volt. Napi két órai katonai gyakorlatot kellett végeznünk a munka mellett. Az ellátás jó volt. Az 1750 forintos fizetésemből ragyogóan meg tudtam élni. Nem nekem kellett másoktól segítséget kérnem, én tudtam segíteni a családban, ahol kellett.

1956-ban a forradalom alatt katona voltam. Mivel nem voltunk fegyveres alakulat, nekünk ott különösebb problémánk nem akadt. Voltak kisebb-nagyobb zörgések. Akiket a tisztek fegyelmezetlenségükért megbüntettek, azok akartak revánsot venni. Mi, akiket a forradalmi tanácsba beválasztottak, azt akartuk, hogy rend legyen, nehogy vér folyjon. Ennek érdekében mindent elkövettünk, így semmilyen komolyabb baj nem történt az alakulatunkon belül.

1956. november 4-én – az oroszok bevonulásakor – a parancsnok összehívott bennünket és úgy határozott, hogy mindenki menjen haza. Várni kell a további intézkedésig. November 4-én mi, zalaiak kb. harmincan útra keltünk, Kaposvárig gyalog, onnan pedig teherautóval jöttünk el Kanizsáig. (Ott köszöntünk el egymástól, azóta sokukkal nem találkoztam. A közvetlen környékünkéről való lispeszentadorjáni és letenyei fiúkkal találkoztam. Az utolsó találkozásom 1996-ban Gyenese Imrével, a legkedvesebb katona- és sorstársammal volt.) A katonaságtól akkor köszöntem el végleg,

amikor 1956. november 23-án visszamentem Komlóra leszerelni, 24-ei dátummal leszereltek. Majd hazamentem Szentmargitfalvára. December elején Budapestre mentem a volt munkahelyemre, körülnéztem, láttam a romokat, a lehetetlen állapotot. Akkor határoztam el, hogy a katonaságnál nyert két évet arra használok föl, hogy elmegyek Nyugatra, körülnézek a nagyvilágban.

Nekem könnyű volt a határon átmenni, Muraszemenyétől Tornyiszetmiklósig ismertük a lehetőségeket. A befagyott víz hátán rögtönzött hidat verve az unokaöcsémrel és egy iskolatársammal átgyalogoltunk Jugoszláviába, onnan aztán az útjaink az egyik lágerből a másikba vezettek. Nyolc hónapig voltam a légerekben. Semmi gondom nem volt, az a véleményem, hogy mindenkivel úgy bánnak, ahogy viselkedik.

Aztán jöttek a különböző delegációk.

Már kezdett unalmassá válni a várakozás. Jött egy belga delegáció, bányamunkára kerestek vállalkozókat. Így kerültem ki Belgiumba.

A feleségemet is a lágerben ismertem meg, együtt tanultunk németül és eszperantóul, de mivel csak csak házasságokat vittek ki, össze kellett házasodnunk. Összeházasodtunk egy tömeges házasságkötés alkalmával.

Ausztrián és Németországon át 1957. augusztus 31-én érkezünk meg Belgiumba. Vöröskeresztes szervezetek láttak el közben bennünket. Én a holland nyelvterületet választottam, tekintettel arra, hogy elég jól értettem németül. Mivel a holland nyelv hasonlít a németre, így könnyebb volt nekem a beilleszkedés, mintha francia területre mentem volna. Rajtam kívül senki sem tudott németül, így én voltam a tolmács kezdetben a bánya bemutatásánál is. Később a korábban idekerült magyarok vállaltak fontosabb szerepet a tolmácsolásban. 1957. szeptember 4-ével vettek fel hivatalosan a bányához. 1971 január 4-éig dolgoztam.

Kezdetben nehéz volt, de a heti fizetésünkből olyan dolgokat tudtunk vásárolni, amihez otthon hónapokig tartó spórolásra lett volna szükség. Kaptunk a bányától egy háromszobás, ebédlős, konyhás, mellékhelyiséges lakást, kerttel és pincével. Később ezt bebútoroztuk. A lakás havi bére annyira alacsony volt, hogy három órai béremmel ki tudtuk fizetni a havi bérét és a vízszámlát. Nagy kedvezményeket kaptunk, ezért is maradtam meg a bányánál.

1968-ban egy kicsi acélrepesz belerepült a bal szemembe, ennek a következtében nagyrészt elvesztettem erre a szememre a látásomat. Továbbra is maradtam a bányánál, s bár különböző könnyű munkákat ajánlottak fel, én maradtam a régi helyemen. 1971 január 4-én egy drótkötélvég belecsapott a jobb szemem lencséjébe, a szememet el kellett távolítani, s ezzel beköszöntött a vakság nálam. A bal szemem állapota közben javult, erős szemüveggel láttam is, de amikor a benne levő vasszilánk eltávolítása egy szemklinikán megtörtént, a műtét következtében a recehártya többször levált, s 1971 augusztusára 98%-ban elveszítettem a látásomat. A fényt meglátom, de látásra a szememet nem tudom használni, ismert helyen esetleg egy kis tájékozódásra igen, de mint látó nem létezek.

A baleset következtében felvetődött a kérdés, hogy hogyan tovább. Nekem ebben is szerencsém volt, hiszen adva volt egy család, a feleségem, három gyermekünk,

akiknek a jövőjéről gondoskodni kellett. 1971, a balesetem éve fordulatot hozott magával, el kellett döntenem, hogy ebben a helyzetben képes leszek-e tovább élni, elfoglalni magamat, vagy tönkreteszem az egész családot. Ráértem gondolkodni, s rájöttem, hogy vakon is, családi szeretetben, megértésben meg lehet oldani dolgokat. Ebben nemcsak a család, de a többi magyar is sokat segített, ami rendkívüli erőt adott.

Megismerkedtem a vakok oktatásával. Ez az iskola azt a célt szolgálta, hogy a felnőtt korban megvakult, vagy látását veszített emberekből kihozzon mindent. Először el kellett menni egy képességfelmérésre, ahol eldöntötték, hogy milyen munkára képes az illető. Nekem elég magas pontszámom volt, így szellemi munkára képeztek ki, nem pedig kosárfonásra, vagy székbéhúzásra. Az oktatók tudták, hogy milyen segítséget adjanak az embereknek, hogy minél jobban el tudják látni magukat. Ebben az iskolában főleg nyelveket tanítottak és a kereskedelemben használatos dolgokat. A telefonközpontosságot is ki lehetett tanulni. Én megtanultam ezt is, de nekem a jövőm, a megélhetésem biztosítva volt a baleset utáni kártérítéssel. Nekem ez csupán egy átmenetet jelentett a megváltozott életembe.

Számomra az elején a legrosszabb az volt, amikor ki kellett menni az utcára a fehér bottal, ez egy idegen, elviselhetetlen dolog volt, de el kellett fogadni, hogy a bot segítő eszköz a szem helyett. Kellemetlen volt az is a kezdeti időkben, amikor kétszáz kilométert kellett vonaton utaznom és kétszer át kellett szállni. Azt volt nehéz elviselni, hogy olyan dologban is segítséget kell kérni, ami azelőtt természetes volt. Ezért a kezdeti hónapok nagyon nehezek voltak, de a család, a gyerekek sokat segítettek.

Elfoglaltam magam, kerestem a lehetőségeket. Először csak elméletben gondoltam el, hogyan tudom a fűvet lekaszálni, hogyan tudok veteményezni, majd a munka is elkezdődött. A ház előtti kerítés 70 cm magas örökzöld sövény, aminek a leghosszabb része 5 méter 30 centiméter. A két végén van két oszlop, erre én felrögzíték kívül belül vízszintesen egy-egy galvanizált csövet, s alatta vágom el a sövény tetejét. Erről a csőről lóg le merőlegesen egy huzal, mellette meg oldalról vágom le a sövényt.

Az első házasságomból három lányunk van, a legidősebbet Erikának, a másodikat Ágnesnek, a legkisebbet Ingridnek hívják. Mind a hárman kiválóan beszélnek magyarul, főiskolát végeztek, a legidősebb fordító, a következő marketinges, a legkisebb pszichológus-asszisztens.

1992 augusztusában a feleségem egy orvosi vizsgálat során megtudta, hogy rákja van, 1993. március 27-én meghalt. Életének utolsó hónapjaiban sokat beszélt nekem arról, hogy az életet tovább kell vinni. A feleségem halála után az unokatestvéremmel, Kondákor Sándorral felvettem a kapcsolatot Nagykanizsán. Írtam egy hirdetést, kértem, hogy jelentesse meg a Zalai Hírlapban vagy más újságban. Az volt a célom, hogy Magyarországon egy házvezetőt vagy segitőt találjak. A levelezést az erdélyi diákokkal, tanárokkal, ismerősökkel folytatni akartam. Olyasvalaki kellett ide, aki tudja a magyar nyelvet, aki a beérkező leveleket nekem fel tudja olvasni, aki a saját leveleimet is felolvassa, hogy ellenőrizni tudjam. A kanizsai tévében feladott hirdetésre jelentkezett Erzsébet, egy nyugdíjas tanárnő. Mások is jelentkeztek, de ő volt a legmegfelelőbb

korban is, autót is tud vezetni, pár szót németül is tud beszélni. Felvettem vele a kapcsolatot, mindent megbeszéltünk és a vejemmel és a középső lányommal 1993. május 21-én megérkeztünk a találkozóra Nagykanizsára. Az első kérdésem az volt, hogy mennyi időt szándékozik Belgiumban eltölteni. Két évet mondott. Mi elvégeztük a rokoni, baráti látogatásokat is, majd pontosan június 8-án indultunk vele Budapestről Belgiumba. Azóta Móka itt van, s minden ürt betölt, minden problémát megold.

Házasságról nem volt szó annak idején, de egy tévedés folytán rákényszerítettek bennünket a házasságra. A községházán, amikor bementünk őt bejelenteni, sajnos elhangzott, hogy alkalmazott, abban a pillanatban az irodában levő hölgy megkérdezte Brüsszelt, az idegenrendőrséget, majd jött a telex, hogy öt napon belül el kell hagynia az országot.

Az első lépésem az volt, hogy azonnal kértem kihallgatást a polgármester úrtól, de csak a helyettese tudott fogadni. Bementem, elmondtam, hogy mi a helyzet, ők tudták, hogy vak vagyok. A polgármester helyettese nagyon megértő volt, s azt a tanácsot adta nekem, hogy nem érdemes ügyvédhez menni, hiszen ez ellen a végzés ellen semmit nem lehet tenni. Azt mondta, hogy beszéljek a hölgygel, tűzzünk ki egy dátumot az esküvőre. Megesküdni nem muszáj, hiszen a dátum kitűzése után már nem lehet kiutasítani a hölgyet az országból. Ez augusztusban történt, akkor Móka már két hónapot itt volt, ismerte az itteni viszonyokat. Hazamentünk, elmondtam neki, hogy ha engem el tud fogadni, tud velem élni, akkor csak ez az egyetlen megoldás. Megbeszéltük, kitűztük az esküvőt, de a házasság rengeteg papírral járt együtt. Egy kis ügyeskedéssel, egy kis agyafürtséggel összehoztuk a papírokat, s az esküvő megtörtént. Azóta négy év eltelt, mi senkinek semmi kellemetlenséget nem csináltunk, viszont az életünket jobban nem lehetne megoldani. Sokat utazunk, kétszer lent voltunk Erdélyben, voltunk Spanyolországban, Magyarországon évente kétszer jártunk az ismerősök, a család meglátogatására. Nagyon mozgalmas, változatos, ragyogó életet élünk. Jobban, szebben nem alakulhatott volna. Csak az a bajunk, hogy az évek múlnak, s még sok a tennivaló.

A vakságom következtében kerültem olyan helyzetbe, hogy lényegében mindennel ráértem foglalkozni. Akkoriban a világ összes magyar nyelvű rádióadását hallgattam, Kínától Brazíliáig. Lassan elkezdtem a ház körül is mindenféle tevékenységet végezni, fűvet kaszálni, bokrot nyírni. Erős akaratral szinte mindent meg tudtam csinálni, mint a látók.

Az évek múltak, a világ eseményeivel a rádiók adataiból tisztában voltam, s ez így ment a 90-es évekig. 1989-ben kezdtem el Magyarország felé kapcsolatot kiépíteni, gyerekek felé nyitni. A Kárpát-medence területén, az elcsatolt területeken élő gyerekeknek próbáltam különböző formában segítséget nyújtani. Ez Erdélyben először a Miska bácsi levelesládáján keresztül indult el. Úgy volt, hogy abban az időben 5 és 10 ezer forintos összegeket szoktam átadni a szerkesztőségnek, ezen könyveket vásároltak, s kiosztották a gyerekeknek a pályázatokon való részvétel jutalmául. Amikor láttam, hogy ennek milyen hatása van, és milyen eredményeket lehet ezzel elérni, akkor felajánlottam egy nagyobb összeget Padisák úrnak, a szerkesztőnek, hogy iskolákat is támogassanak. 54 iskola vett részt az általuk meghirdetett versenyen, több

Üdvözlét és köszönet Ikafalváról (Erdély)

mint 1200 gyerek. Felmérve annak jelentőségét, hogy mit jelent a Kárpát-medencében élő magyaroknak a magyar nyelvet a televízión keresztül hallani, a feleségemmel elkezdtünk a Duna Televízió fogására alkalmas parabolaantennák vásárlására pénzt gyűjteni. Először mi magunk megvettünk egy óriásantennát Futásfalvára, a másikat pedig a belgiumi magyaroktól gyűjtöttük össze, ezeknek a kapacitása akkora volt, hogy 100 család televízióját is rá lehetett kapcsolni.

Egy példát mondanék el arról, hogyan gyűjtöttünk össze 75 ezer belga frankot. A feleségemmel, Mókával megbeszéltük, hogy vásárolunk 50 üveg pezsgőt. Ezekkel a pezsgőkkel az antennák árához igyekeztünk hozzájárulni. Meghoztuk Magyarországról ezeket a pezsgőket, elvittük a barátainkhoz, ismerőseinkhez, s minden üveg pezsgőért kértünk 1000 belga frankot. A pezsgők nekünk 70 belga frankba kerültek. A legtöbb, amit kaptunk egy üvegért az 2500 belga frank volt. A mi hozzájárulásunk tehát a pezsgők megvásárlása volt. 40 üveg pezsgő ment el. A mi zsebünkre ment még a postaköltség, a telefonok, a szervezés és a nyomtatványok. Vagyis a 40 üveg pezsgővel elértük a 75 ezer belga frankot, amit antennavásárlásra költöttünk, ill. iskolát, kultúr-csoportot támogattunk vele.

Amikor ezt az akciót elindítottuk, mindenkinek a nevét felírtuk. Felírtuk azt is, hogy egy vagy két üveg pezsgőt vett át, s mennyit adott érte. A végén a listát összeállítottuk, a pénzt elküldtük. Mindenkinek, aki ebben a támogatásban részt vett, elküldtük a listát, így mindenki láthatta, hogy a pénzt az utolsó fillérig arra költöttük,

amire összegyűjtöttük. Volt olyan ismerősöm, aki azt mondta, hogy máskor is szívesen ad, mert még soha nem látta, hogy hova jutott el az, amit adott. Figyelünk arra, hogy aki áldozatot vállal, az megfelelő köszönetben részesüljön, így előfordult, hogy a Magyarok Világszövetségét kértük meg, hogy a jelentős támogatóknak oklevelet küldjön, vagy püspöki köszönőlevelet küldtünk. A Szülőföldünk című műsorral is tartom a kapcsolatot, s akik részt vesznek akcióinkban, azok bekerülnek a rádióba, s a hírekben többször felolvassák a nevüket. De a Duna Televízió Postabontás c. műsora is többször bemutatta ezeket a névsorokat.

Az elmúlt időszak segítő tevékenységének csúcsa 1996-ban, a honfoglalás 1100. évfordulóján volt. Ezt a munkát mi már 95 decemberében elkezdtük.

Mozgósítottuk a magyarságot, főleg a parabolaantennákat igyekeztünk eljuttatni, hogy 96-ban a Duna televízió adásait minél többen láthassák. Ezekkel a segítségekkel, amik hatással voltak másokra is, sok-sok örömet tudtunk szerezni. Rendszeresen érkeznek a köszönőlevelek hozzánk, de az emberek az igazán fontosak, akik kifejezik örömlüket, hogy eljutott hozzájuk a magyar film, a magyar kultúra. Ez egy nagyon csodálatos érzés, ennél boldogabb és örömteljesebb az ember életében nem lehet.

Végül körülbelül 20 ajándékozott antennáig jutottunk el. Nagy segítségünkre volt a Duna Televízió, főleg a Régiók szerkesztősége. Mi eljuttattuk a pénzt hozzájuk, ők pedig eljuttatták ezeket az antennákat a kívánt helyre, s felvételt is készítettek, így a nyilvánosság előtt folyt ez az akció, ezért mások is csatlakoztak hozzá Németországból, Spanyolországból, Magyarországról is. Ezt a munkát mára a Magyar Máltai Szeretetszolgálat átvette és kb. 500 antennát ajánlott fel.

Ezután mi már csak két antennát küldtünk el, s a tevékenységünk már nem ezen a területen folyik, hanem a kassai, a komáromi színháznak próbálunk úgy segíteni, hogy bérleteket vásárolunk, s ezt a színház kiosztja olyan diákoknak vagy nyugdíjasoknak, akik nem tudnának bérletet vásárolni, s ezzel 15 vagy 25 nézőnek helyet biztosítunk. Segítjük a színházat is ezzel, és az idős embereknek is lehetőséget adunk arra, hogy a színházba menjenek. Hasonló az a folyamat, ami a gyermekújságok terén folyik, például a Kolozsváron megjelenő Napsugár című folyóirat számára most küldtünk el 36 előfizetést, ebből hatot erdélyi tanítónők adnak oda a gyerekeknek, harmincat pedig ugyancsak a Miska bácsi levelesládáján keresztül fognak kiosztani pályázat formájában. Az újvidéki Jópajtással tervezzük felvenni a kapcsolatot.

Próbálunk a gyerekek részére ösztönzést nyújtani, hogy a nyelvünket gyakorolják. Ez a legnagyobb tevékenység, amit a mindennapi életünk mellett folytatunk, de nagyon széleskörű ismerettséggel is rendelkezünk ezekről a területekről. Szlovákiában is vannak ismerőseink, s ebből a kapcsolatból alakult ki, hogy Boráros Imre és Tarics Péter, Stefán Irén eljöttek és felléptek az itteni magyarok előtt, ez is jó példa volt arra, hogy a világban szétszórtan élő magyarság hogyan próbál egymásnak kellemes napokat szerezni. Erdélyben 1996. október 26-án a Mezőségen megtartották az első néptáncfesztivált, erre bennünket is meghívtak, s két magyar családdal együtt jelentős segítséget tudtunk nyújtani a költségek fedezéséhez. 12 csoport képviseltette magát, köztük a Hargita, jelen volt a magyar kormány küldötte, Markó Béla, magas beosztású papok,

Gyalakuta (Erdély)

világra jön, ahol gyermekkorát leéli, az a meghatározó. A többi mindig átmenet. Nagykanizsa nekem mindig átmenet volt, ott szálltam vonatra, buszra. Ott vannak a barátaim, rokonaim, akikkel kapcsolatot tartok, ahol hosszabb időt töltöttem az utóbbi időben. Mókán keresztül Schülleréknél, Hídvégiéknél töltjük el az időnket, s onnan tesszük meg utazásainkat a környékre is, Szentmargitfalvára is. Ha az ember elkerül Magyarországról, az nem azt jelenti, hogy abból az országból teljesen kikapcsolódik, én Magyarországgal mindig is foglalkoztam.

A Schüllerné Marika révén, aki feleségem testvére, ismerkedtem meg a Magyar Demokrata Néppárt tevékenységével. Nagyon szimpatikusnak találtam, ezért én is támogatni akartam, így beléptem a pártba. Felkerestem a Néppárt egyik gyűlésén a kanizsai szervezetet és azóta, ha nem is aktív tagként, de jelképes tagként létezem köztük. Segítem, hogy ez a párttevékenység jól haladjon az ország javára, a szebb és jobb magyar jövőért.

Meg kell jegyeznem, hogy soha életemben semmiféle pártnak tagja nem voltam. Ifjúsági szervezeteknek igen, de pártnak nem. Az MDNP programját én nagyon jónak

akik segítenek az Erdélyben élő szórvány magyarság kultúrájának fellendítésében. Ezt a tevékenységünket a jövőben is folytatni szeretnénk az elcsatolt területeken élő gyermekek érdekében.

A segítő tevékenységünk bár kicsi és szerény, de számításaim szerint elértük már a 4 millió forintot. Ez különösen akkor értékes, ha az egész összeg célba jutott, s nem veszett el egy fillér sem. Ennek a tevékenységnek van látszatja és van eredménye.

Mit jelent nekem Zala megye és Nagykanizsa? A honvágy, a hazaszeretet nekem Zalával kezdődik, hiszen Szentmargitfalváról származom. Ahol az ember megszületik, ahol

találtam, ezért is léptem be – életemben először – egy pártba. Nem bántam meg, nagyon kedves embereket ismertem meg, a társaságuk felüdülés számomra.

A falumról érdemes még egy pár szót szólnom. Szentmargitfalvával a kapcsolat mindig szoros volt, levelezés, látogatások formájában. Amikor a vakságom miatt ráértem, foglalkozni kezdtem a falumbeli idősebb emberekkel, főleg a hadiözvegyekkel, akiket tiszteltem valamikor a faluban. 15 éve lehetett, amikor megérdeklődtem, hogy élnek-e még az általam ismert hadiözvegyek, akikről úgy gondoltam, hogy rászorulnak a segítségre, nekik csomagokat küldtünk. A hetvenes évektől a rászorulóknak gyógyszereket küldtünk. Amikor a faluban a világháborús áldozatoknak emlékművet emeltek, egy bizonyos összeget átutaltam a falu részére, hogy ezzel is segítsem őket. Ünnepséget is szerveztünk idős embereknek.

Hagytam a polgármesternőnél néhány ezer forintot arra az esetre, ha az idősök közül valaki kórházba kerül, akkor részére egy kis csomagot tudjanak küldeni.

A faluban volt egy Bíró Imréné, Pöszér Anna nevű idős néni, akinek a férje a Don-kanyarban a 2. hadsereggel meghalt, fiatal lányai voltak, akiket fel kellett nevelni. Amikor már ráértem, ő is eszembe jutott. A templomban a miseruhát, misekendőket ő tartotta karban. Nálunk a faluban nincs templom, s amikor az iskolából kitiltották a misét, az ő szobájában tartották, oda mentek be az emberek sáros cipővel, csizmával. S amikor mindez nekem eszembe jutott, megírtam egy levelet II. János Pál pápának. Ez kb. 12 évvel ezelőtt történt. Lefordítottam a levelet, s elküldtem a Vatikánba.

Megkértem a Szentatyát, hogy ennek az Annus néninek, az én költségemre, küldjön valami elismerést, egy rózsafüzért, hiszen ő az egyház szolgálatában évtizedekig valóban önzetlenül dolgozott. Ezzel nagy örömet szerezhetne neki.

A Szentatya megértette, s a belga bíboroson keresztül juttatott hozzám egy rózsafüzért pápai címerrel. Ezt a rózsafüzért személyesen vittem el, s mondhatom, hogy

Szentmargitfalván

életem egyik legboldogabb perce volt, amikor átadtam. Ugyanebben a levélben kértem a Szentatyát, hogy annak a hat apácának, akik a vakok intézetében elláttak bennünket, küldjön köszönő levelet. Ezt is meghallgatta a Szentatya és levéláldást küldött annak a hat apácának. A vakságban is lehet valamit csinálni, másoknak örömet szerezni, s hála istennek nekem elég sokszor sikerült.

*

Nem ejtettem szót arról, hogy Belgiumban a családban sokat fáradoztam a magyar nyelv megőrzésén. Az volt a gyakorlat a gyerekek megszületésétől fogva, hogy itthon csakis magyarul beszéltünk. A gyerekek az iskolától, az óvodától hozták a nyelvet magukkal, a holland nyelvet, de itt egymás között én szigorúan ragaszkodtam ahhoz, hogy magyarul beszéljünk. Mondhatja valaki, hogy ez keményfejtűség, butaság volt tőlem. Nem így van. Az idegenben élő magyar a holland nyelvet nyelvtanilag rosszul beszéli. A gyerekek tőlünk ezt a nyelvet csak hibásan tanulták volna meg.

A gyerekek az óvodában és az iskolában tanulták meg a holland nyelvet, ezért tökéletesen és szépen beszélnek. Így a magyar nyelv is megmaradt náluk teljesen tökéletesen. Előfordult, hogy a gyerekek hozzám hollandul szóltak, de én csak akkor válaszoltam hollandul, ha egy holland is jelen volt a beszélgetésnél. Hiszen azt tartom helyesnek, hogy ha van körünkben egy idegen nyelvű, s képesek vagyunk az ő nyelvén beszélni, akkor ezt kell tennünk. De más esetben szigorúan ragaszkodtam a magyar nyelvhez, bár ebben a feleségemmel is voltak vitáink. Rengeteg magyar mesét mondtam, magyar verseket olvastam, Gárdonyinak *A barátaink az állatok* című könyvét kívülről tudták a gyerekek, vagy Fazekas Annának *Az öreg néne őzikéje* című könyvét.

Mátyás királyról szóló történeteket a középső lányom szinte magába szívta, s ezeken keresztül a történelmet is megismerték, s ezekről a dolgokról sokat beszéltünk. Itt Belgiumban az ismerősök körében egyik kezemen meg tudom számolni azokat, akik elfogadhatóan beszélnek magyarul. Itt idegenben, szórványban nagyon nehéz a magyar nyelvet megtartani. A későbbi generációk esetében nem is lehet remény arra, hogy a nyelvből megtartanak valamit, a magyar konyhából igen, elutaznak Magyarországra, de a nyelv sajnos elsovsad. Ez is ösztönző hatással van rám, hogy ahol még együtt vannak magyarok, Erdélyben, Kárpátalján vagy a Vajdaságban, adjuk meg a tőlünk telhető segítséget.

A legfontosabb tevékenységemnek a nyelvünkért, a nyelvünk fennmaradásáért végzett tevékenységemet tartom.

Nagykanizsa katonaváros (volt)

Kanizsa 1600-ig, a vár elestéig Dunántúl egyik védelmi központja volt, stratégiailag meghatározó erővel. A Barbarits féle Nagykanizsa-monográfia a század első harmadáig (akkor jelent meg) sok ismerettel szolgál a városban állomásozó katonai alakulatokról. A negyvennyolcasokra és a huszasokra emlékező tábla és szobor is található a városban.

Később, 1938. október 1-jén Nagykanizsán szerveződött és alakult meg a Magyar Királyi 17. Honvéd Gyalogezred, mely a Donnál harcolt a második világháborúban. Közülük még sokan élnek a városban. A város első írásos említésének 750. évfordulója alkalmából 1995. április 21-én megtartott nagyszabású ünnepség keretében büszkén, könnyes szemmel vehették át a közel ötven éve eltűntnek hitt zászlajukat. (Ebből az alkalomból a 17. Honvéd Gyalogezred rövid történetét közli a *Kanizsa Almanach 1995-ről* című kötet, szintén Domján Károly tollából. A szerk.) Ma már az ő emléküket is tábla őrzi a felsőtemplom falán. Most azonban azokról az épületekről szólunk, melyek valaha laktanyaként működtek (bár Kanizsán már nincsenek katonák), mert a katonai jelenlét legfontosabb „tárgyi emlékei” a kaszárnyák.

A Dózsa Gy. út 73-75. szám alatti laktanya József főherceg nevét viselte 1945-ig. 1945–46-ig Petőfi laktanyaként szerepelt. Utána lakásokká alakították át.

A másik laktanya 1890-ben készült el. Frigyes főherceg nevét viselte 1923-ig. Ez volt a Császári Királyi 48-as gyalogezred kaszárnyája 1918-ig. Ma a Sugár út 13. szám alatti iskolaépületek. A város építtette.

1916-ra készült el a Teleki úti laktanya. Ezt később IV. Károly laktanyának nevezték. 1945-től Dózsa György, majd Thúry György laktanya néven szerepelt. A város hős védőjének a nevét azért vette fel az alakulat, hogy jobban kifejezze kötődését Nagykanizsa lakosságához.

1930-ban épült a Gábor Áron laktanya. Az épület Medgyaszay István műépítész érdekes, modern alkotása. A kaput, a homlokzatot falfestmények díszítik.

József főherceg honvéd laktanya

Frigyes főherceg laktanya

Mögötte, a nagyrecsei úti oldalon a modern formában megépített Kossuth laktanya helyezkedik el, melyben több év óta katonai alakulat nem diszlokál. Az átszervezések következtében üresen áll.

A laktanyákban szolgálatot teljesítő hivatásos állomány és családtagjaik közművelődését szolgálta a Helyőrségi Művelődési Otthon az Ady utcában.

A Magyar Honvédség kezeléséből kikerülve, Honvéd Kaszinó néven, alapítványi formában továbbra is helyet ad a honvédség volt tagjainak, a nyugdíjas klubnak a közös rendezvényekhez, melyek összetartó ereje meghatározó jelentőségű manapság.

A város az első világháború idején vált tulajdonképpen katonavárossá. A laktanyák léte segítette a vízvezeték hálózat megépítését.

Kanizsa katonavárosi jellege szinte folyamatos. A helyőrség parancsnokság mindenkor a városban helyezkedett el.

A Thúry laktanyában lövész, a Gábor laktanyában légvédelmi tüzér, a Kossuth laktanyában tüzér és harcokcsi felderítő zászlóalj került elhelyezésre szakcsapatokkal együtt. 1945-től az 1950-es évek elejéig a lövész laktanyában megtalálhatóak voltak még a csapatok és az anyagok szállításához szükséges lóvontatású eszközök. A vontatáshoz több száz ló állt rendelkezésre, megfelelő kiszolgáló személyzettel és istállókkal. A Gábor Áron laktanyában nyert elhelyezést a lovarda.

Az 1950-es évek közepétől a technika korszerűsödött, a lóvontatású eszközök helyére gépkocsik kerültek. A második világháborús fegyvereket lassan korszerűbb eszközök váltották fel.

A (IV. Károly, Dozsa) Thüry laktanya a megszünéskor (fotó: Zalai Hírlap)

Így vált a lövészből gépkocsizó, majd gépesített lövész, légvédelmi rakéta alakulat. A városban lévő üzemek és gyárak dolgozói csapatzászlót adományoztak az alakulatoknak.

Az 1956-os forradalom a lövészezredet a városban érte. Hogy nem következett be a mosonmagyaróvárihoz hasonló tragédia – idézik a korabeli források – az nagymértékben volt köszönhető Üveges Lajos őrnagynak, a laktanya parancsnokának.

Erről az Új Zala 1956. október 28-i számában így írt: „A tömeg egy része a laktanyához vonult, ahol fegyvereket követelt. Benyomultak a laktanyába. A karhatalom, Üveges József (helyesen Üveges Lajos, D. K.) őrnaggyal (az élen) végtelen nyugalommal bánt a követelődzőkkel, de természetesen fegyvert nem adtak. Baráti, kemény fellépéssel sikerült eltávolítani a laktanyából a csoportokat.”

A történelem sodrában az 1968-as csehszlovákiai események a lövészezredet megint kemény feladatok elé állították. Mozgósították az alakulatot. Tartalékosok behívása is megtörtént. Az ezred parancsot kapott, hogy a már feltöltött állománnyal vonuljon Csehszlovákia területére, teljesítse az akkori elveknek megfelelő internacionalista feladatát, ezzel vegyen részt egy kibontakozó tavasz további virágzásának megakadályozásában. A katonának a parancsot teljesítenie kell. Az elvonulás megtörtént. Az ezred azonban harci eseményben nem vett részt.

A város laktanyáiban szolgálatot teljesítő hivatásos tiszti, tartalékos és sorállomány, valamint a polgári dolgozók feladataikat a kiképzés, valamint a gyakorlatok során az elődökhöz méltóan mindig becsülettel és odaadással hajtották végre. Ezzel nemcsak

az előjárók elismerését vívták ki, hanem a város lakóinak megbecsülését is. A személyi állomány több esetben járult hozzá társadalmi munkában a város környezetének csinosításához. Részt vettek az őszi betakarítási munkálatokban, a kemény téli hónapokban sok segítséget nyújtottak technikai eszközeikkel ahhoz, hogy az élelmiszer időben eljusson az üzletekbe. A laktanya és a város zenei életének színfoltját jelentette a honvéd fúvós zenekar. Megszűnésével a zenei élet szegényebb lett a városban.

A Magyar Honvédség életében bekövetkezett haderőreform a kanizsai helyőrséget is érintette. A reform kisebb létszámú hadsereget kíván, más területi elhelyezkedéssel. Az alakulatok személyi állományukkal és technikai eszközeikkel felszámolásra kerültek. Megszűnt a Helyőrségi Kommendáns Hivatal is, mely rendészeti feladatok mellett számos, a hivatásos katonákat érintő problémával volt hivatott foglalkozni.

Az utolsóként funkcionáló Thúry György Gépesített Lövészdzandár, mint békeszervezet megszűnt 1995 decemberében, majd teljes felszámolásra kerül (ez főként 1996-ban történt, ez adta szomorú apropóját e kis emlékező írásnak), és végleg bezárja kapuit 1997 elején. Ezzel Nagykanizsa katonaváros jellegét elveszítette. Az emlékek a volt katonák és a polgári lakosság emlékezetében azonban kitörölhetetlenül tovább élnek.

Az épületeken kívül mi maradt még? Maradt még Nagykanizsának egy hősi temetője – 1100 hősi halottal. Több száz nyugdíjasa, akik korábban hivatásosként szolgáltak, és ma is szívesen emlékeznek vissza az eltöltött katonai évekre. Maradtak még az utókor számára az alakulatok életét bemutató tárgyi emlékek, melyek a csapattörténeti

Gábor Áron tüzérlaktanya

emlékszobákban hűen tükrözték a múltat, amíg a katonai szervezetek működtek. Ezek a már történelmi ereklyék részben a Thúry György Múzeumba, illetve a Hadtörténeti Múzeumba kerültek.

Domján Károly (nyugállományú őrnagy)

Egry József Galéria

1995. március 1-jén nyílt meg a nagykanizsai Egry József Galéria a Nagykanizsai Képző- és Iparművészek Egyesületének 12 tagja kiállításával. A galériát Járasi Ildikó vezeti, aki örömmel teljesíti a galéria alapításakor megfogalmazott célt, azt, hogy ez a hely legyen a helyi képző- és iparművészek számára kiállítási lehetőség. (A galériában mindig van vásárolni való a helyi képzőművészektől, még akkor is, ha éppen más vidék művészeinek kiállítása a terem fő attrakciója.)

1996. január 12-én nyílt meg Farkas Zsuzsa kiállítása. November 8-tól Kustár Zsuzsa kiállítását tekinthették meg az érdeklődők. December 20-án pedig Stamler Lajos grafikai kiállítását nyitotta meg Balogh László.

1997-ben R. Fürtös Ilona, Ferkovics József és Járasi Ildikó kiállítását tervezik.

A kanizsai képzőművészek először tehát együtt, majd egyenként, önálló kiállítással mutatkoznak be a galériában. E folyamat elején tartunk még, de belátható időn belül mindannyiuk kiállítását megtekinthetjük. Egy több esztendeje felvetődött elgondolás tehát szárbá szökkent és a kanizsai képző- és iparművészek sajátjuknak tudhatják az Egry József Galériát. Mi, akik pedig figyelemmel kísérjük az ő munkájukat, biztosak lehetünk abban, hogy – a magunk és a hozzánk látogató vendégeink örömeire – mindig találunk itt egy kis kollekciót a Kanizsán alkotók műveiből.

Azért, hogy egy kicsit bepillanthatassunk a kiállításmegnyitók hangulatába, idézünk Balogh László, a Batthyány Lajos Gimnázium igazgatóhelyettesének szavaiból, melyeket kollégája, Stamler Lajos kiállításának megnyitóján mondott:

Örülhetünk, hogy az Egry József Galéria Járasi Ildikó által ismét valami „unicumot” tár elénk. S örülhetünk mi, kanizsaiak, pannóniaiak, hogy van szűkebb környezetünkben egy olyan személyiség: Stamler Lajos, aki tanárként, festőként és szobrászként közöttünk létezik, él és alkot, minket is érzékenyít, s most grafikai kiállításával archaizáló írásképei segítségével meditációra serkent bennünket. (...)

Mára Stamler Lajos újudvari polgár lett, aki továbbra is szereti – idézek egy tételemondatából – „azokat a lomokat, amelyeket racionális kultúránk kidobott, kirekesztett, felszín alá nyomott, azért, mert korszerűtlennek vélte őket”. Ennek vagyunk tanúi most is, ahogy egy „előtörténetes” anyagot művészi alkotássá integrál. (...) Az iratok az újudvari tájon átszűrődve meditatív, képzeletbeli utazásra szólítanak fel bennünket, melynek pólusai: múlt és jelen, Újudvar és Kína vagy még inkább Tibet. A kínai kalligráfiára emlékeztető képek jóval többek technikai leleménynél: az írás- és természeti képek összefonódásában egy valóságos újudvari napló áll előttünk. (...) Érdekes, hogyan válhat egy régi kézírás – esztétikai jellegénél fogva

– művészi nyommá. Ezek a forma felől közelített szerkezeti kapcsolatok a legfel-
tűnőbbek: az aszimmetrikus forma írásos szimmetriaelemeinek egyformasága követ-
keztében valamilyen kellemes érzés jön létre bennünk, mert nem fullad monotoníába
– ezt tudták nagyon a kínai kalligráfusok. S ezt tudja Stamler Lajos is, de ő to-
vább lép: becsempészi a természeti képet és szépet is az üzenetébe. (...) A természetről
üzen: meg kell keresnünk újra a természetet és együtt kell élni vele.

Hazafelé

(Somlyó Zoltán és a szülőföld)

Egy költőt idézünk meg ezzel az írással, aki itt élt köztünk még ebben a században is, (hatvan éve, 1937-ben halt meg), de emléke elmosódott. Nevét (még a magyarítás előtt) kanizsai iskolai évkönyv őrzi. A gyorsan pusztító emlékezetvesztés helyett, melyet egy időszak programjává is tett, a folyamatosság visszaállítását kísérli meg ez a munka.

Dobó László, aki a nagykanizsai helytörténeti kutatás szerelmese, Somlyó Zoltán – a magyarországi horvát többségű Alsódomború (zsidó származású) szülőtte, magyar költő, nagykanizsai diák és újságíró – emlékének nyomába eredt.

A költő publikált munkáiból – az emlékirataiból és a verseiből – kibontakozik vi-
dékünktől és városunk, a szövegekben lelt bizonytalan, sejtett rátalálásokat hitelesíti az idők emlékezete. Nem, nem Somlyóra emlékeznek, olyasvalakit nem talált a szerző, ki személyesen emlékezne rá, hanem a versben, prózában megjelenő tájról derül ki, hogy bizony az kanizsai.

Eleven emlékezöre nem bukkant tehát sem a szülőfaluban sem Kanizsán, de közve-
tetten, idős kanizsaiak révén, és persze az életmű megszólaltatásával sok – további
búvárkodásra is késztető – emlékre bukkant. Szerencsésebb azonban úgy fogalmazni,
hogy az idézett versekben, prózai írásokban a szülőfalu és Kanizsa képe feldereng,
megelevenedik. Kellemes olvasmány, múltunk egy darabjának birtokba vétele. Az
összeállítás hozadéka még Kanizsa tudott irodalmi hagyományainak bővülése.
Természetesen egy újraolvasni érdemes nagyszerű költészetből, életműből szívünkhöz
közel álló mustra is.

A kötetekbe, művekbe zárt világ egy pillanatra kezdet fog a még élő emlékezettel,
és megelevenedeik a kor, köztünk terem a költő. Varázslat ez, melyet Dobó László
alázatos, városszerető munkájának köszönhetünk. Az írást Millei Márta rajzai il-
lusztrálják (A szerk.)

MEGBESZÉLÉSEK AZ ISTENNEL

A szűk Könyök uccán hazamegyek,
most hajnali három óra.
Istenem, vezess a jóra!

Békevirágok e szürke kövek
és béke e hajnali ég.
Istenem, szeretsz-e még?

Húsz évvel szerettem, húsz évvel vakon,
ma sápadt és zord halovány ablakom:
istenem, a szívedbe lakom.

Nincs éjjelem, nincs és nappalom sincs,
csak e hajnali ég, csak e kék...
Istenem, szeretsz-e,
istenem, vezetsz-e,
istenem, megversz-e még?

E kedves, talán legkedveltebb, legtöbbet idézett Somlyó-vers részletével köszöntöm az olvasót. Kérem, tartson velem egy kis időutazáson. Idézzük föl a századforduló és a századelő Alsódomborújának és Kanizsájának hangulatát a város egykori diákjának, a nagykanizsai Felsőkereskedelmi Iskolába járó, akkori nevén Schwarz Zoltánnak írásai alapján. Jusson haza hozzánk ismét az „átkozott költő”!

Az első évek, Alsódomború emléke

ÉVSZÁMOLVASÓ (Részlet)

Ezernyolcszáznyolcvankettőben születtem nyáron én
és azóta egyre, egyre az életem várom én.
Nyolcvankettő júniusban, Dráwaparton, Domborún,
hol a legszebb rózsza nyílik, hol a legszebb lomb borul.

Ezernyolcszáznyolcvankettő: első évem be fakó!
Kis fűrészgár rossz zugában voltam vaksi kis lakó!
Tulipános udvar mélyén hulltak első könnyeim
Magyar földnek horvát kéztől boronált göröngyein.

KOMP A DRÁVÁN

A légrádi határban úszik egy komp
– a Dráva kimosta a révet –
a lánc csörög, a csigája meg kong:
így úszott át majd ezer évet.

Nincs egy utasa. Már korhadozó
alatta a két fekete csónak.
Valaha engem hozott ide
nagymessziről bús dalolónak.

Akkor a Dráva virágban állt
s örömben a horvát parasztok.
S én álltam a kompon, amely tovavitt
mint szellő a szőke harasztot.

Almaarcu sok horvát leány,
ezerráncú fehér rokolyában,
a kompot virággal dobálta tele
s megálltunk a vad, sebes árban.

Kiszálltam. A kompot sok apró tutaj
a parttól nagymesszire űzte...
S azóta mély gyász fátyola szállt
a sok-sok fehérhaju fűzre.

Siratják az ifjú vizi jövevényt,
aki közéjük jöttem el: engem,
mert pénzes apáknak koldusaként
én a bánatom dalokba zengem...

...A légrádi határban úszik egy komp,
mint én, olyan halottan és árván.
Méla harangja sikongatva kong:
engem harangoz ki a Dráván.

Somlyó Zoltán így emlékezik gyermekkorára: „Lent a falumban rozoga híd áll a Dráva vékony, beteges ere felett. Mindössze öt lépés hosszú. Az innesső hídfőn piros-fehér-zöld táblás jelzés van; túlról piros-fehér-kék: Horvátország – öt lépésnyire. Gyerekkoromban sokszor mentem át a kis hídon, lila rekettyés alján, és boldog voltam, hogy oly rövid idő alatt egyik országból a másikba lehet sétálni. (...) Később aztán ez lett a legvégzetesebb szomorúságom. Megtudtam hogy se magyar se horvát nem vagyok, csak félszeg, furcsa keverék. (...) Szerencsétlen vagyok: hazátlan vagyok és ki-tagadott. (...) Két ország hajtott ki magából, az egyiknek a gyökerei elromlottak a kezemen, a másiknak a gyökerei korbáccsá váltak.” (Az átkozott költő szól)

„Egy szerencsétlen családnak, melynek minden egyes tagja korai gyászba és furcsa veszélyekbe jutott, vagyok rég elfeledett sarjadéka. És még iskoláim elvégezteig akkor jómódú atyám mindent elkövetett az érdekemben, attól a pillanattól, mikor tizenkét esztendővel ezelőtt a nagykanizsai felsőkereskedelmiben leérettségiztem, teljes egyedülségben élek és teljes nyomorban éltem. A nyomor elől szöktem meg, amikor ini kezdtem, és könyveim, amelyek nevemet kissé felszárnyaszták, minden jele annak, hogy akartam valamit, de hogy velem soha senki semmit nem akartak.

Nem panaszkodás ez az önéletrajzba bujtatott őszinteség. Szláv fajzat vagyok a Dráva mellől, Alsó-Domborúból, ahol az országnak talán legnyomorultabb népsége él. A vizek arra lefelé mérgesek, mind-mind lidérces pocsolókból való lé, amittől a domborúi emberek majd valamennyiének golyva nőtt a nyakán. Erről a pusztza, hideg sanyarú földről-világról senki sem akar tudni, és én – én innen jöttem. Mindig a víz mellett éltem, de azért tengerre soha nem szállhattam.” (Önéletrajz)

A gyermekkori emlékek felnőtt életének különböző szakaszaiban a megrögzött városlakót vissza-visszaröpitik a Dráva partjára, s ilyenkor visszaálmódja gyermekkorát, A NYITOTT KÖNYV című lírai pamfletben például így:

Ó, hányszor ült fel a keshedt ülésre,
és átutazott nagy világokat!...

És messziről a kanizsai gőzös
vidám füttyét oly jó volt hallani!

Megható képet fest az otthonról. Mintha Fazekas Mihály és Csokonai húrján zengene a természet titkairól, fenségéről:

SZÉP LASSAN ÍGY LOBBAN EL...

Élek-e még egyszer falun,
elcsendesült, szelíd borúban
rózsák és olajfák között,
mint egykor Alsódomborúban?
Lesve vasárnapi alkonyon
távoli gyorsvonal zöreijét,
és, hogy a vágy, mely még tüzel,
valahára mégis beteljék?

Élek-e még egyszer falun,
kavicsos udvar közepében?
Hol a diófa levele
altatódalt susog az éjben;
ahol a sűrű kert felől
oly andalító illat árad,
ahol a szív elcsendesül,
ahol a lélek sose fáradt.

Élek-e még egyszer falun,
Oly gondtalan, oly felelőtlen? –
A kerítés mögött, ahol
Veronikára leskelődtem...
Ebéd után elalszom-e
vadszőlő-árnyékos lugasban,
míg fecskék húznak lassan el
a kékszín sugaras magasban...

Most ötvenkettő... Hatvanig
még nyolc év van... Ebből kitelnék...
Áthűsölnék még pár nyarat,
néhányszor békén kitelelnék...
Ha fellobbanna a szívem,
nem tudnám: emlék-e, remény-e?
Szép lassan így lobbanna el
a petróleumlámpa fénye...

Az anyai szeretet melege mindig hiányzott az otthonatlan költőnek. Gyakran tér vissza írásaiban alakja, emléke édesanyjának, akit nem is ismert, hiszen meghalt az ő bölcsője mellett. Csak édesapja elbeszéléseiből és a családi fényképekről tekintett vissza rá, ő mégis úgy érezte, ismerte édesanyját.

FRIDERIKA (Részlet)

Anyám szép, barna, boldog asszony, Friderika volt.
Mindig az ő feje felett állt meg a nap s a hold.
Ternóruhákba járt-kelt ő, és soha nem aludt
s este mindig kinyitotta a poros zöld zsalút.

És egyre süttött, főzött csak és mindig hallgatott;
ha zongora szólt, halkán az ajtóhoz ballagott.
Az arcán bús mosoly virágzott s olyan csendesen,
miként az én anyám, nem tudott élni senkisémm.

Az apjára így emlékezik: Apám hallgatag özvegyember volt. Reggeltől estig dolgozott. Késő este nyakig sárosan jött haza a Dráva mellől, a fűrészgárból, s így semmit sem tudott arról, hogy mi, a hat gyermek, hogyan éltünk otthon, a cselédre meg a szikár német Schiller kisasszonyra bízva... Fogalma se volt arról, hogy Schiller kisasszony, mikor este, lefekvés előtt, ha körülálljuk lefekvés előtt a zongora fölött függő nagy olajképet, boldogult anyánk arcát, hogy ott mondjuk el esti imánkat: pofonokkal akarja elállítani könnyeinket, amelyeket a jóság utáni vágy csordít ki szeméinkből...(Schiller kisasszony, in: Aranykanál 137. p.)

Az öregapja lenn a Dráván még szennzációszámba vette, ha az otromba, régies, faköppönyegbe rejtett fűrészgári telefonkészülék kagylóját a füléhez illesztve utasításokat adott (...). Ő maga, a kislányom már húszhónapos korában, a térdemen ülve a fülén fejhallgatóval rádiózenét figyelt... (Nászinduló, in.: Aranykanál 155. p.)

Somlyó Zoltán Őszi regény című munkájának főszereplője egy festőművész, kiben önmagát formázza meg. Tíz év után hazalátogat szülőfalujába, ahol szülei, ismerősei

a híres fővárosi művésznek kijáró tisztelettel veszik körül, lesik minden gondolatát és teljesítik akarátát. A gyermekkori emlékek szövik át a kötet 13. fejezetében található sorokat:

A két öreg már dél felé ott ült egymás mellett az ágygal szemben, a sarokban, ölbe rakott kézzel, gondterhesen. (...) Össze-összenéztek, a lelkiismeret mély rezdülésétől vert öreg szívük; nem tudták, de megérezték, hogy koporsót hozott nekik a vonat...

Levezették a kertbe, ahol a régi lugason a régi vadszőlőlevéllel bólintott a meleg nyárban, ahol a régi pillangók megfiatalodva kergették egymást bolondos táncban a rózsafák színes üveggömbjei között. Megmutatták neki a régi bevéséseket a kerek asztalban, a pince mellett a napórát, melyet ő csinált gyermekkézzel. (...)

Feketét ittak, jó falusi igazi kávé, amelynek aromája, lüktetése van. (...) Az anyja nézte, a szívében erős lökéssel mozdult meg valami és csöndes, de égis szárnyaló hangon, két könnyet morzsolva szét, mondta:

– Te édes, édesfiam!...

A szűk, falusi uccán vastagon ült a csend. A fehér házacskák előtt piciny padok álltak, előttük lenn a földön apró földtúrák, attól, ahogy az emberek ottültek és beszélgetés közben lóbázták fáradt lábukat.

A középiskolás évek Nagykanizsán (1896–1899)

Adjátok vissza...

Adjátok vissza első indulásom
a faluból a nagy gőzmasinán!
Mikor apám komor szemöldökével
végiglegyintett reszkető fián!

Adjátok vissza azt a drága képet,
a vonatablak rengő üvegén;
s az égig szálló sok szent fogadalmat,
mit esküvéssel fogadtam meg én.

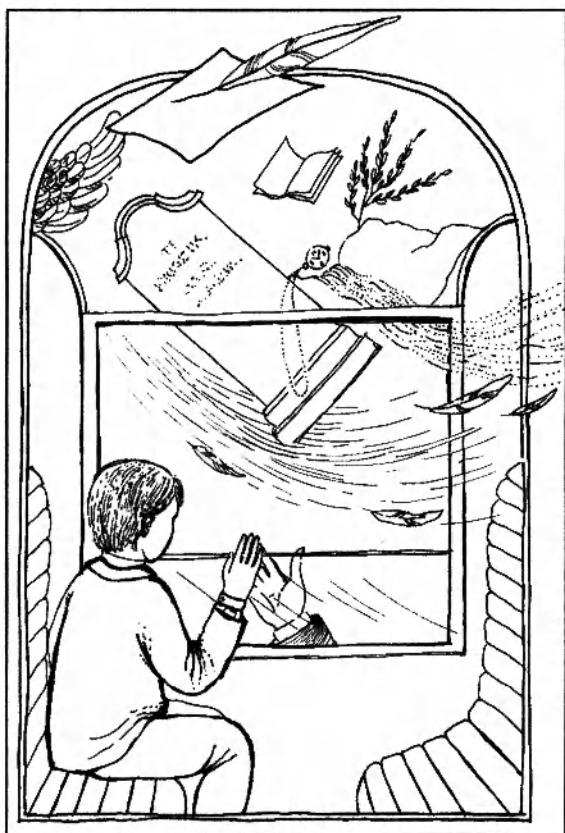
S a kis bársonynadrágot, azt is kérem,
adjátok vissza, apám vette még.
S a kis órát a vékony ezüstláncsal;
s szemem kíváncsi, friss tekintetét!

S adjátok vissza nékem az anyámat,
mert hisz enyém volt lelke bársonya.
Kanizsán fekszik összekulcsolt kézzel,
mely nem simítja arcom már soha.

Adjátok vissza első irka-firkám
s az ablakon beszálló szél szagát.
S a lámpafényt a tintafoltos irkán,
a nyári álmok édes angyalát.

A földet, amelyben kivirul a bimbó,
s a sziklát, hol a forrás fölbugyog...
Vagy mutassátok meg nékem az ágyat,
melyen holttestem majd feküdni fog!

Tizennégy éves korában elindul az első nagy útra, Kanizsa felé. Ez nem lehetett kivételes esemény, hiszen a századfordulón nemcsak a sokat emlegetett gazdasági kapcsolat létezett a Trianon óta Horvátországhoz tartozó területtel, hanem szellemi

is. Az Alsódomborúból természetesen küldték a környék legnagyobb városába a diák Somlyót. Egyébként ma is a faluhoz legközelebb eső nagyobb város Nagykanizsa, csak éppen egy országhatár választ el bennünket.

Az Esti Hírlapban (1931-ben) így emlékezik vissza erre az utazásra, mely életének meghatározó élménye volt:

Apám egy nap felült velem a vonatra, és bevitt a városba. A harmadosztályú fülkében nagy prédikációt tartott az életről és a tanulásról. (...) A kisvárosban nyomban beíratott a gimnázium I/A osztályába, és miután egy vendéglőben megebédeltünk, délután koszt- és kvartélyhelyet mentünk keresni. Apám, egy régi ismerősének ajánlására, Friss ékszerészékhez adott. Magállapodott velük havi harminc forintokban, és félóra múlva már újra a vonaton ült...

Frissék fiatal házaspárok voltak. Üzletük a Fő utcán állt, lakásuk átellenében: a túlsó oldalon nagy mézsáros- és hentesbolt. (Makula bácsi, in: Aranykanál 158. p.)

Idősebb kanizsai polgárok emlékezései szerint valóban a Fő úton, a mai Kanizsa Aruház melletti épületben ott állt a hentesbolt (Babits Lajos tulajdona) és a Kugler-féle ékszerbolt, ahogy költőnk leírta.

Somlyó Zoltánt édesapja a kanizsai kegyesrendi, piarista gimnáziumba íratta be. A legnagyobb küzdelmet a conjugatiókkal és a declinatiokkal vívta már az első félévben. Ezeket a nehéz hónapokat, s benne a latin nyelvvel vívott harcát önéletrajzi írásaiban többször emlegeti. Valószínű, hogy most már az édesapa tudta és beleegyezése nélkül, egyszerűen átiratkozott a kereskedelmi iskolába. Családi emlékként fennmaradt – nekem fia, Somlyó György említette –, hogy édesapját diákkorában elzavarták otthonról, kitagadták őt szülei, s csak három-négy hónap elmúltával jöhetett újra haza.

A Nagykanizsai Kereskedelmi Iskolában, a Csengery út 10. szám alatti kis földszintes épületben 1896-ban Somlyó Zoltán beiratkozásakor 120 tanuló látogatta az iskolát. Az intézet igazgatója Bun Samu volt, a tanári kar tagjai Kárpáti Manó, Somosi Vilmos, dr. Villányi Henrik, Kalcsok Leó és dr. Vörös Cyril.

A kereskedelmi iskola történetének kutatása közben eljutottam a századfordulót megelőző évekhez. Ezek az évek, a kiegyezés utáni gazdasági és társadalmi változások kora, az iskola létszámbeli gyarapodását eredményezték. Szinte az egész Dunántúlról, legtöbbször Somogyból, valamint a mai Horvátország területéről jártak ide tanulók. Így jutottam el az 1899-es évfolyamhoz, s a névsorban Schwarz Zoltán nevéhez.

Talán ő is tagja volt az iskolában a Deák Ferenc Önképzőkörnek, hol Petőfi, Arany és Tompa Mihály verseit szavalták a diákok. Jókai Mór születésének évfordulóján ő is tisztelgett, szeretettel köszöntötték a nagy író, s az iskola diákjai műsort mutattak be tiszteletére. Bizonyára diáktársaival együtt a városi Casinóban is sokszor megfordult, ahol a kerista diákok színdarabokat játszottak, hangversenyeket rendeztek. Hangulatos táncdélutánokon ő is együtt szórakozott társaival. Megnézte a Színkörben a pécsi színház előadásait; Kövessy Albert társulatának bizonyára ő is lelkesen tapsolt a „kakasülőn”. Kinn a város északi szélén, az NTE-pályán ebben az időben már az új szenvedélynek, a futballnak hódolt az ifjúság. Talán az egyik csapatban ő is rúgta a labdát, vagy a fedett falelátóról buzdította társait.

Talán felült néhányszor a Deák térről induló fekete batártra is, s a hintó mélyén születtek első szerelmes versei egy kanizsai kislányra gondolva. Lassan döcögött a macskaköveken a kocsi, odagördült az Indóház elé, s pár perc pihenő után poroszkált vissza a hűséges ifjú emberrel.

Még egy kis séta a Suszter allén, vagy a Sétatéren, azután pihenőként egy kis adag gesztenyepüré a Makoviczky-cukrászdában teljesebbé tette a délutánt.

Nagy valószínűséggel 1899-ben jelent meg nyomtatásban Somlyó Zoltán első, diákkori verse a Zala c. napilapban. Sajnos az évfolyam áttekintésekor (többszöri próbálkozás után) nem találtam meg a verset. Ennek fő oka az lehet, hogy álnéven írta a III. osztályos kereskedelmi iskolás ifjú költő. Egy H. Zoltán aláírással megjelent költemény lehet pl. az övé, mely egy kislánnytól vett romantikus hangulatú búcsúzás érzéseit foglalja rímekbe. De ez csak bizonytalan feltételezés. Ami biztos,

az Barbarits Lajos Nagykanizsa című monográfiájában a város irodalmi életének múltjáról szóló részben, a 361. oldalon olvasható:

Ezidőtájt gyakran találkozunk a Zalában Somlyó Zoltán írásaival. (Első verse 1899-ben a szerkesztői üzenetekben jelent meg elretentő példaképpen, ekkor ugyanis Somlyó még kanizsai kereskedelmista volt.)

Erre az időszakra emlékezhet a következő elbeszélésrészlettel is: Egy egész kurta és szűk utca torkolatánál meg kellett állnom: rémlett, mintha magammal szemben jönnek, fiatalon, erősen, egészen büszkén, és úgy jött velem szembe ez a furcsa fiatalesságom. (...) Reszketve szaladtam át a járda másik oldalára - most már ott volt. Hetykén, peckesen közelített (...) Én soha semmi rosszat nem akartam, csak kísérleteztem, de mindig magammal. Mindig magamat kevertem bele a játékba, mint egy zsíros, kopott, ismert szerencsétlen kártyát, belegyűrtem magam a többi közé, és nem tehetek róla, hogy a végén mindig én voltam legalul. (A gyászvárosban, In.: Aranykanál 17-18.)

A már idézett lírai pamfletben, a NYITOTT KÖNYV-ben pedig ezek a sorok olvashatók az időszakról:

Igy ismerkedett meg a költő-sorssal
és lett csapongó bihari betyár:
kinek bölcsője lent, Zalában ringott,
a muraközi sivár lápokon;
aztán Kanizsán studiózott hetykén,
és látta, hogy nyílik meg száz pokol.

Szenkár Pali történetének színhelyében is Kanizsára ismertem. Az Élő hóember egy téli délutánon játszódik. A két jó barát a korcsolyapályára indul: Hósapkánk hátul a fülünkre jól lehúzva, csak az orrunk látszott ki. Bélelt kesztyűbe bújtatott kezünk elegánsan a télikabátzsebben, a nikkell Halifax pedig szíjra kötve ott csörömpölt vígan a vállunkon, és szemkápráztatóan csillogott a decemberi, csodálatos tisztaságú napsütésben.

A jégpályán összetalálkoztak Pali és a kislány, kit nagyon szeretett. De akkor éppen a csalfa leányzó egy másik fiúval flörtölt, s Palit ez rettenetesen bántotta. A szomorúságot hirtelen élénk érdeklődés váltja fel amikor a leány esti randevúra hívja a másik lovagot a következőképpen:

- Vacsora után, úgy fél kilenckor, kijövök az udvarra. A kútnál ott áll a nagy hóember, amit a papa két segédje csinált. Hát ott, a hóember mögött, de mindjárt ott, szorosan mögötte álljon és várjon rám. Tudja, mindig nagyon éles a holdsütés az udvaron, és a hóember óriási árnyékot vet. Ott senki se láthat meg bennünket...

Somlyó így meséli tovább a történetet:

Mi persze már fél hétkor ott voltunk a kútnál, a hóember mögött. Nem is volt az olyan igen nagy hóember. És rögtön hozzáláttunk a Szenkár Pali szerelmes tervének kiviteléhez. Egy-két rúgással leromboltuk a hóembert. Aztán minden ellenkezésem dacára odaállt elé, pontosan a lerombolt hóember helyére Pali, és nekem hóemberré

kellett őt változtatnom. Mint valami szobrász, aki még az utolsó szépítéseket eszközli, körös-körül egész alakját hóba burkoltam. A hátborzongató hidegben verejtékezve dolgoztam, mert bizony eleinte nem akart engedelmeskedni az "anyag". Le-lehullt a rácsról. De aztán, egyórai kemény munka után, készen volt az élő hóember, az előbbinek a pózában. Szegény Szenkár Palinak csak a szeme csillogott ki a hó közül, meg a szája körül tátongott egy keserű nyílás, ahogy kínos, forró sóhajtozásaitól szétolvadt a hó...

Én messzebb, a kerítés mögött bújva el, vártam a vérfagyasztó magányosságban. A téli sötétségben hidegen sütött a hold sárga arca. Arra gondoltam, hogy szegény Szenkár Pali meg is hűlhetett ott a kút mellett, a vastag hóbundában. Megér annyit egy lány?... Még ha egy Vozár Klári is? ...

S előlött tépelődtem, amikor halk ropogás szakított végig a havon. Tisztán láttam a Pallag nyurga, bujkáló alakját, amint a hóember felé lopózik, elbúj mögötte, és hozzálapul... Alig öt perc múlva a másik oldalról, a kivilágított verenda mögül, jött a lány...

Alig lehetett ott két percig, amikor a hóember két fehér karja széttárult, és vasszorítással ölelte magához Vozár Klárit egyszer, egyetlenegyszer az életben...

Éles sikoly vágott bele a hideg sötétségbe. Pallag, a szerelmes hős, árkon-berken át rohant el, ijedtében menekülve. A lány a jeges öleléstől aléltan vágódott el a havon, míg a hóember, maga is rémülten, kísértetiesen rohant felém. Hazafelé futtunkban alig győztem az egész testében reszkető, lázas Pali ruháiról, hajából a jéggé fagyott havat leszaggatni...

Amikor a nyolcadik nap Szenkár Pali nyitott sírja előtt zokogva álltunk, valami öreg néni a temetőben, a hátam mögött tudákosan motyogta:

- A szegény fiú nem tudta túlélni, hogy az a dolog megtörtént a Vozár lány meg a Pallag fiú között... (In: Aranykanál 265-266. pp.)

Nem volt nehéz megtalálni az egykori korcsolyapályát, ahol a gyermekek a századforduló táján telente csúszkáltak. A Principális csatorna öntésvonalában, nem messze a mai vágóhidtól, a vashídon túli terület, egészen a kiskanizsai kertek aljáig. Itt mocsaras, mély a talaj, teknőszerű mélyedésekkel. Ezért is nevezték el találóan már nagyon régen „Mélyvizű rétek” dűlőnévvel. Az 1941-es Kennedy-féle térképen is így jelölik.

A fiú, akivel költőnk korcsolyázni indult, valószínűleg az egyik Weiser gyerek lehetett, hiszen baráti szálak fűzték gyermekkorában a híres vasgyáros fiaihoz.

Egy másik diákori élményét felelevenítő elbeszélésének főszerzője Raithy bácsi, az elbeszélést teljes terjedelmében közöljük:

1.

Abban a kisvárosi gimnáziumban, ahová én harminc esztendővel ezelőtt tanulni jártam, nemzedékről, nemzedékre szállt a Raithy bácsi jósága, mint valami élő, jóságos

kísértet... Már az elemisták is tudtak róla, és nem annyira a latin miatt vagy a gimnazista rang és cím elnyerhetetiséért, hanem inkább a Raithy bácsi jóságának és segítségének eléréseért kíváncsiak a gimnáziumig eljutni.

A Raithy bácsi alacsony, törött ősz alakja körül már legenda keletkezett. Ha a gimnázium bármely osztályában bárki büntetésből ebédén át be volt zárva, az öreg, magas sarkú cipőjével, kipp-kopp, tizenkettő és két óra közt, leginkább úgy egyóra tájban, amikor legjobban korog a fiatal gyomor, végigjárja a nagy, ódon sárga épület mindhárom frontját, és az összes ablakokba bekukkantott – mert az összes tanterem uccára nyíltak – hogy hányan vannak becsukva. A számot följegyezte egy picurka ceruzával egy picurka papírszeletre, mert módfelett spórolós volt, és a szomszédos péküzletből minden bezárt tanuló részére egy jó porció finom, meleg, friss kenyeret hozott, benyújtotta az ablakon, és azzal továbballagott. Soha senkinek se jutott eszébe köszönetet mondani a friss cipőért, de a szemek annál inkább fellángoltak, amikor a kis tintás kezek kinyúltak az ablakon a Raithy bácsi adományaiért...

Csodálatos volt, hogy, bár ez a dolog évtizedeken át ment így, fényes délben, az egész ucca szeme láttára, soha semmiféle visszatetszést nem szült. Még az is megesett, hogy öreg igazgatónk épp abban a pillanatban ment el a túlsó soron, amikor Raithy bácsi épp benyújtotta a kenyeret, de az öreg tanférfiú el volt merülve gondolataiba, nem vett észre soha semmit.

Raithy bácsinak szokása volt, hogy mielőtt följegyezte volna nevünket, előbb megkérdezte, hogy miféle bűn miatt vagyunk becsukva. Csak, miután hűségeesen bemondtuk az igazat, csak akkor került a nevünk a kis papírcédulára. Ő ugyan soha egyetlen diákbűnt sem tartott dehonesztálónak, mert minden becsukott diák mindennap megkapta tőle a maga kenyérporcióját – de ez volt a szokása, úgy látszik: ez volt az ára a tinta-levest helyettesítő friss cipónak...

2.

Egy rekkenő nyári napon Gergelyffy főtisztelendő tanár úr órája következett, tizenegykor, latinóra. Én a leckére csak úgy ímmel-ámmal készültem, inkább szokásomhoz híven verseket firkálgattam a szótáram hátsó lapjára. Akkoriban egy Janka nevű tizenkét éves hölgy volt forró szerelmem tárgya, hozzá intéztem mindenféle hangú invokációkat.

Már javában vártuk az óra kezdetét. Én éppen egy új rímen törtem a fejemet, és észre se vettem, hogy a főtisztelendő tanár úr már belépett, a fiúk már mind állnak a helyükön cövekként, tisztelettel. Gergelyffy tanár úr már le is ült a katedrára, és a fiúk is visszaültek a helyükre.

Csak akkor dobbant meg a szívem, amikor mély basszus hangon a nevemet hallom szólítani. Ijedten felálltam.

– Hát te mit csinálsz ott? Nem látod, hogy bejöttem? – szólt rám Gergelyffy főtisztelendő tanár úr.

Mit szólhattam volna erre?... Megfagyott ereimben a vér, és sietve kiszakítva a szótárból azt a lapot, amelyre legújabb versemet írtam, markomban galacsinná gyúrtam, és álltam meggémberedett tagokkal.

– Gyere ki! – mondta a tanár harag nélküli, szigorú hangon. Tanácstalanul álltam a helyemen. A papírgalacsint szerettem volna ösztönszerűen eltüntetni, mert „költészet” ily hevenyészett megnyilatkozásaiért már több ízben ért büntetés. Az összegyúrt cédulát ledobni a padok közé a padlóra oktan cselekedet lett volna, mert ilyenkor mindig akad renegát, aki fölveszi és röhögve, feltűnő vihoggal kézzől kézre adja, míg a katedrára ér...

– No, nem hallod? Gyere ki! – mondta ismét, most már nyomatékosabban Gergelyffy főtisztelendő tanár úr. És én, miközben ügyetlen feltűnőséggel zsebre gyúrtam a versemet, meghajtott fejjel mentem ki a katedra elé, mint az állat, akit a vágóhídra cipelnek...

Mit dugtál most a zsebedbe?! – kérdezte a tanár.

– Semmit – válaszoltam, mint ahogy a helyemben a világ egy diákja se mondott volna mást.

– Horváth – szólt a tanár az első pad legszélin ülő diákhhoz –, gyere ki, és vedd ki a zsebedből, amit eldugott.

Horvát... ez volt a legnagyobb, esküdt ellenségem. Mindennap esett köztünk egy pofon: vagy ő engem, vagy én őt. És most ez... Jaj, te jó Istenem!...

Horváth sunyi mozdulattal odalépett hozzám, persze hátulról, a gyáva, aztán hirtelen, mohó kapzsisággal a zsebembe nyúlt, és kivette belőle a galacsinná gyúrt cédulát.

– Simítsd ki és olvasd fel hangosan! – parancsolta a tanár.

Horváth kisimitotta, előbb némán, nagy megerőltetéssel elolvasta magában, aztán el-elcsukló röhögéssel, de szinte kiabálva olvasta fel az egyetlen kész strófát:

Jankám, Jankám,
te földi éden:
hogya te nem szeretsz,
én meghalok éhen...

Az óriási gaudium közben, most már végleg leszámolva az aznapi ebéddel, elkomorultan gondoltam arra a tényre, hogy pechemre Raithy bácsi már napok óta beteg. Vajon ma mégis eljön-e megváltani engem a koplalás szenvedéseitől?... Ezenközben fel kellett mennem a katedrára, ki kellett nyújtanom nyitott tenyeremet, amelyre Horváthnak ki kellett teregetnie a verssel beírt cédulát.

– No most hozd ide a vonalzódat, és porold ki a tenyerén ezt a nagyszerű költeményt... – parancsolta a tanár Horváthnak. Az gyönyörrel szaladt a léniaért, amellyel úgy végigsuhingatott a tenyeremen, hogy még ma is érzem...

3.

Az egész osztályból csak magam voltam bezárva. Mégpedig úgy, hogy kettőkor se volt szabad hazamennem, hanem ott kellett maradnom folytatólagosan a délutáni

előadás végéig, öt óráig. Az ablakhoz lapulva vártam jön-e Raithy bácsi? És közben egyre a tenyeremet néztem, amely vörös volt, és iszonyúan égett.

Végre már nagyon éhes lettem. A gyomrom hangosan korgott, mint valami távoli haragos mennydörgés. Egyszer csak megkopogtatják ám az ablakot. Dobogó szívvel nyitom ki. Hát ott áll ám Raithy bácsi hófehér arccal, átlátszó sárga orrcimpája betegesen fújtat, szeme fáradt, nedves... és alig hallható, szinte síri hangon beszél:

– Hányan vagytok... fiaim? ... Gyorsan... nagyon beteg vagyok...

– Csak magam vagyok – feleltem kimondhatatlan boldogsággal, és már szinte érezni véltem a friss cipő angyali édes illatát...

– Rögtön jövök, fiacskám – suttopta az öreg elhaló hangon. – Nagyon éhes vagy?... no mindjárt... – és hallottam, ahogy sípol a melle, és láttam, ahogy elhomályosuló szeme lecsukódik, és félig bénán újra kinyílik...

Aztán dobogó szívvel néztem utána a félig nyitott ablakon. Kipp-kopp... kipp-kopp... – így csináltak nagyon piciny cipőinek nagyon magas, szinte nőiesen hegyes sarkai... s egyszer csak kopp... alig pár lépésnyire a kenyeresbolt ajtajától elvágódott a kövezeten...

Én azt hittem, hogy valamiben megbotlott az öreg, és mindjárt fel fog kelni. De nem kelt az... A következő pillanatban már összeverődtek körülé az emberek, felnyalábolták, és vitték a halott Raithy bácsit, aki egy bűnös és éhes gimnazista miatt a pékbolt előtt halt meg...

Aztán beültem a padba, és dühösen sírni kezdtem. Miért nem kiáltotta oda legalább az öreg a pékbolt felé, hogy vigyenek egy porció friss kenyeret a harmadik bébe?

És azóta, valahányszor olyan éhes, olyan nagyon éhes vagyok, mindig elfogódva és rettegve gondolok a szegény jó Raithy bácsira...

A történet lehet kitalált, de a helyszín valóságos, hiszen a régi Keri egyik ablakából valóban oda lehetett látni az utca végére, a Lenk pékség bejáratára, s a diáksereg még a friss kenyér illatát is érezhette.

Rövid visszatérés

1904-től helyi lap munkatársa is volt, májd a szintén Nagykanizsán kiadott Zala című napilap 1916. V. 29-én megjelenő számában bukkan föl hirtelen Somlyó Zoltán neve. Petőfi Sándor örökbeccsü elbeszélőkölteményének, az Apostolnak filmre vitele nagy szenzációt keltett, s Nagykanizsán is készültek bemutatására: „Somlyó Zoltán, a kiváló író magas szárnyalású prologust szerzett a darabhoz, melyet személyesen ad elő.” – olvashatjuk.

A költőnk által írt prologus szövegét VI. 6-án olvashatták az újságolvasók. A részletek is, melyek a napilapban megjelentek, bizonyítják írójának lelkesedését, örömét, hogy újra itthon lehet.

„A magyar filmipar gyakorlati, egyben morális lendülettel nyúlt bele a magyar költészet kincsesházába. Szintiszta, a legvalódibb és legáldottabb magyar költészet, Petőfi költészetének szikláinál állapodott meg a magyar film aranykutató pálcája...

Az Apostol című film Aczél Pál nagykanizsai származású fiatal íróársam kifogástalan, rátermett átdolgozásában kerül a nekem legkedvesebb közönség: a kanizsai publikum elé.

Kanizsán, amely város intelligenciájánál fogva krémje a Dunántúlnak, ahol annyi iskola van, s az iskolákban kipróbált, elsőrangú tanerők, szükségtelen, hogy a hatalmas Petőfi költemény tartalmát, emberi és metafizikai tendenciáit is keressük. Inkább az Apostolról, mint filmről szeretnék néhány sort írni a Zala kedves közönségének, Tóth Zoltánnak, legkedvesebb szerkesztő barátomnak felkérésére.

... A Petőfi film nem áhítozott arra, hogy furfangos fogásokkal párnázott, boszorkányos attrakció legyen. Az Apostolt, a szabadság mártír-megváltóját látják majd Önök vándorútjain... Az emberi békének förtelmes harcát a sebeket ütő folytonos kudarcral...”

Távolodva és emlékezve

HAZAFELÉ

Tíz éve már, hogy elszakadtam:
rég szobám befűtik. Hazavárnak.
Anyám kinéz az útra, szakadatlan,
és morzsát hint pár megdermedt madárnak.

Anyám a fehér függönyt félretolja
s az ablaküvegre nyomja homlokát.
Tíz éve már... S én a vonat zenéjén
lázás örömmámorba omlok át.

Az úton pár parasztszekér kocog,
a sárban búsan lép néhány parasztló.
Az égen sötét gyászfátyol lobog,
s a tar fák törzse borús és panaszló.

Lessz-e a régi, régi kis szobámban
mint régen volt, annyi fény és meleg?
S gyermekmeséknek emléken a lelkem
fölkenged-é... lelkem, a bús beteg?

Az örök vándorlást, az utazás izgalmát, a jövőbe vetett bizakodást olvashatjuk a NYITOTT KÖNYV című művében. Tovább robog Nagykanizsáról az élet vonata Fiume, Pécs, Szabadka, Nagyváradi és Budapest felé.

Vonaton ülni... ifjan... gondtalan –
fantáziának szent szenzációja.
A sorompók közt szárnyak szállanak
S reményt lenget felénk egy messzi golyó.
Egy vonatablak az egész világ,
hullámos hegy, völgy, temető, virág (...)

„Nagy úr leszek!” - így bíztat a kerék;
egy villa fut el... „Szép leszek, derék...”
Az ablak mögött szép fej kandikált.
A konduktor egy kis falut kiált.

Verseit egyre többen olvassák, figyelemmel, őszinte elismeréssel és sok kemény kritikával. A fiatal, új jövevénynek, akinek lantján szép, bús-borongós dalok születnek, olvasóközönsége örül, és költőtársai is szeretettel, barátként fogadják.

Kosztolányi Dezső és Karinthy Frigyes is e körbe tartozott. Olvasták verseit, s egy napon a hazátlan vándort magukhoz hívták Budapestre. Somlyó Zoltán költeményeit meleg szavakkal illették, - s különösen a DÉL VAN című versét olvasták fel baráti körben sokszor.

DÉL VAN

Tüzesőt szór a nap lángos taréjja,
ég a selyem ezer szép asszonyvállon.
A Dunapart kiöltözött kevélyen
s friss gesztenyevirág rügyez a fákon.
A Duna vize loccsan ringva, rengve
és asszonyszemek néznek elmerengve,
kacéran, csalfán, ingerlőn, aléltan...
Dél van!

Az arcuk szép és láng ül a hajukban!
Kivillog hozzám selyemherisnyájuk.
A férfiak, a tavaszi legények,
sóvár szemüket hosszan vetik rájuk.
Az egyik jön, a másik tovalibben;
a tavassz bűgva gázol ereimben:
megindul mind, szívemben ami vér van!...
Dél van!

Egy kék padon habos halomba csipke,
asszonycsípőkre hajló drága selymek:
ott ül az asszony, akit én imádok,
ki mást szeret s akit mások szeretnek.
E padhoz régi, bús jogom van nekem:
sok hosszú, rémes, fagyos téli éjen
aludtam rajta fáradtan, aléltan!
...Dél van!

Dobó László

P.S.

*Munkám során két bátorító levelet kaptam, ezekből idézek.
Az egyik levél Tüskés Tibortól jött:*

Amikor 1953-ban Pécsre kerültem, új és idegen volt számomra a város. Korábban sosem jártam itt. Azzal próbáltam magamhoz szelídíteni, hogy megismertem, megkuktattam, fölbúvárkodtam irodalmi múltját, amivel korábban nemigen foglalkoztak a bennszülött pécsiek. Régi, megsárgult újságokban bukkantam az adatra: 1910 nyarán két hónapot a Pécsi Napló szerkesztőségében töltött Somlyó Zoltán.

A Pécsi Napló szerkesztősége akkor a Munkácsy Mihály utcában, egy sarki, földszintes, vöröstégla falú épületben dolgozott. Itt volt a lap nyomdája is. Az egyik utcára nyíló ablak mögött szerkesztette Somlyó Zoltán a lap hírovatát. A Pécsen töltött két

hónap alatt a Pécsi Naplóban különféle szignóval több verse és cikke jelent meg. Mivel abban az időben Pécsen is volt Könyök utca (nemcsak Szegeden, ahol Somlyó Zoltán ugyancsak újságíróskodott), a szűk Könyök utcát emlegető híres versét állítólag Pécsen írta. Öreg pécsi újságírótól hallottam a pletykát: Holmi kifizetetlen szabószám-lát hagyva maga után távozott Somlyó Zoltán a városból. Egyik szép, impresszionista színekkel átszőtt tárcáját, melyben a nyáron magukra hagyott pécsi szobák hangulatáról és öreg lakóiról írt, Pécsi Múzsza című könyvemben 1958-ban közöltem.

A másikat Pék Páltól kaptam:

Amióta az „átkozott költőt” említetted ott a könyvesbolt előtt, nem hagyott nyugodni a kérdés: vajon miért ír egy sokat próbált értelmiségi arról az emberről, aki e század húszas éveinek küszöbéig még barátaitól sem kapott elismerő szót, és ha a teljesebb tehetségű fiú, Somlyó György nem lett volna, ma sem tudnánk e kócos bohémról sokat.

Tagadhatatlan, hogy tizennyolc-tizenkilenc éves korom táján, mikor kezembe akadt a NYITOTT KÖNYV (verses önéletrajz a 10-es évek közepéről), azonnal felöltött – együtt olvasva Rimbaud verseivel – milyen pontos rajzot kaptam a kisvárosi létéről, s hogy az áporodott vidékiségnak magam is nyomasztó hatását éreztem akkor, az 50-es években. Megérintett az indulata, a fojtott erotikája, és örültem, hogy ez a kötet, meg a SÖTÉT BALDACHIN ott van apám könyvtárában.

Én – költő tanoncként – még a szecesszió bűvöletében éltem, s csodáltam Somlyó színes szózuhatagait, hányaveti őszinteségét. Mondhatom, hogy imádtam ilyen fordulatait: bólint az esti ború, pirosra forrt a szagos bor, a szeptemberi fény „megcsúszik a kilincsen”.

Emlékszem, hogy egy cetlire felírtam (akkoriban ez volt a mániám), hogy „Istenem, vezess a jóra!”

Emlékszem arra is, hogy 1958-ban, amikor a történelem vihara Pestre röpitett, milyen buzgalommal kerestem a szűk Könyök utcát a Somlyó-versből.

Később Devecserinél olvastam, hogy nem volt ő más, csak „húnytszemű kötél-táncos”, megértettem, hogy más nem is lehetett: csak artista, hotel szobák lakója, kinek a költészet jó kaland.

Nem is érdekelt soha az ítések fanyalgása (még ha a Nyugattól jött is a szó), hiszen Somlyó Zoltán képes volt a maga sorsát a jelképeség szférájába emelni, bár itt-ott nyersebb és vaskosabb volt a kelletténél, szépsége mindig megérintett.

Ma, amikor a költészet már fényévnvi távolságra van tőle, újra igaz, amit írt: „az ember összehúzza jól magát”, hiszen naponta csak halkan kérdezhetjük: „Istenem, vezetsz-e még?”

A régi híd

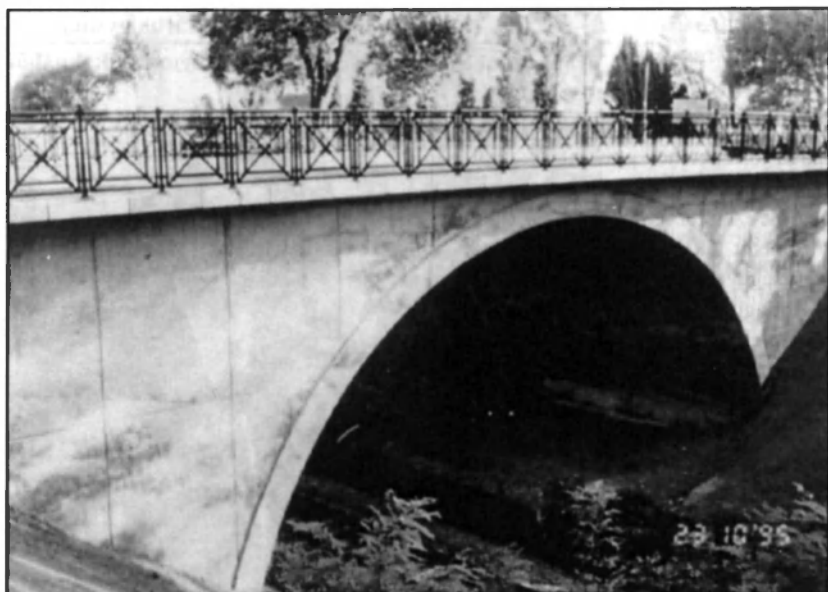
A Kanizsai Almanach 1995-ről című munka előszavában mentegetőzve fogalmaztam meg, hogy biztosan sok megörökítésre érdemes esemény maradt megörökítetlenül. Van azonban kettő olyan, melyről megemlékezni két év távlatából is érdemes, ezért került ide ez a két beszámoló. (A szerk.)

A Kossuth téri vasúti híd

Régtől tudtuk, hogy az a felüljáró, mely a vasút felett vezet át és a temetőnél köti össze Kanizsa központját és a Maort-telepet, felújításra szorul. Hogy mindenféle felújításnál és hagyományos hidépítésnél gazdaságosabb és tartósabb megoldást nyújtó lehetőség is van, az Magyar József önkormányzati képviselő kitaró közgyűlésbéli kampányának volt köszönhető. Az ő elképzelése mellé állók érték el, hogy az „alagút” megoldásra is ajánlatot kértek, és az bizonyult a legjobbnak.

A régi híd 1957-ben került Kanizsán felépítésre, addig valamelyik dunai híd részeként funkcionált. A korát a bontását leíró műszaki leírás ismeretlennek mondja.

A hidat 1983-ban – jelentős beavatkozással – modernizálták, a fapallók helyére vasbetonlemezeket raktak, erre került a burkolat. Ez a változtatás azonban olyan önsúlynövekedéssel járt, hogy a teherbírása csökkent. 1991-ben pl. 2,5 tonna súlykorlátozás volt érvényben. A hidat 1991-ig sózták, ill. a sózott útszakaszokról a sólé rá-

Az új „alagút-híd”

került, sókorróziót okozva. Az azévi hídvizsgálat túlzott korróziót mutatott. 1993-ban 1,5 tonnás súlykorlátozást vezettek be. 1993-ban november 1-2-ra – a túlzott igénybevételtől féltve – a közúti forgalom elől elzárták. 1994-ben nagynyomású mosóval lemosták, a rozsdát mechanikusan eltávolították. Ekkor derült ki, hogy a híd egyes keresztmetszeteinek, szélegecseinek 75%-át megette a rozsdás. A görgősaruk nem tudtak megmozdulni. Félni kellett, hogy a nagy önsúlytól, a téli hőmérsékleti terheléstől a híd összeomlik. A hidat lezárták, a mozgó sarut kiszabadították, az önsúlyt úgy csökkentették, hogy az út felső rétegét leszedték. Az összeomlás közvetlen veszélye ezzel elmúlt. De még a szabvány szerinti gyalogos forgalom okozta terhelést sem bírta volna el. Az állapot romlásával a vasúti pályára zuhant volna. Lebontani vagy megerősíteni lehetett csak. A Közgyűlés a bontás és az új híd építése mellett döntött.

Magyar József több lehetőség számbavétele után a beton alagút mellett érvelt: „A megoldások közül külön kiemelném a beton alagút építését. A betonhéjak előre gyárthatóak, szerelésük egyszerű. A terület feltöltése után a közművezetékek megnyugtató módon elhelyezhetők. További előny, hogy a híd karbantartásával a továbbiakban nem kell foglalkozni.”

Az „alagút-híd” 4 hónap alatt készült el, 41 milliós költségkimutatással. Tervezője Dr. Farkas János. 36 méter hosszú, 80 tonna teherbírású, az alagút nyílása 14,4 méter, magassága 7,2 méter. Avatására 1995. október 23-án került sor.

A kanizsai református gyülekezet programjai Nagykanizsa 750 éves jubileuma alkalmából

Ha a város az évforduló kapcsán a maga történetének áttekintésére vállalkozik, akkor a reformátusok is azzal segítik ezt a tervet, ha a maguk helyi történetét tekintik át. Alapítványuk segítségével pályázatot írtak ki.

A maguk lelki megerősítése, a város ünneplésének emelése érdekében pedig a magyarság, de talán Európa egyik legismertebb református papját, Tökés László püspököt hívták Nagykanizsára.

A Nagykanizsai Református Gyülekezetért Alapítvány kuratóriuma Protestantizmus Nagykanizsán és környékén címmel pályázatot írt ki. A felhívásra négy pályamunka érkezett. A szerzők közül hárman katolikusok, a második helyezett pályázó református.

Az első helyezett Kondricz Anita a Dr. Mező Ferenc Gimnázium tanulója lett *A kiskomáromi egyházkerület történetéből* című dolgozatával. Munkája igényes, körültekintő, s történetleg hiteles feldolgozása a kiskomáromi egyházkerület történetének.

A pályázati díjak kiosztására annak az eseménysorozatra a részeként került sor, mely vélhetően hosszú ideig a gyülekezet egyik legfontosabb eseménye. Elfogadta ugyanis meghívásukat, és a gyülekezet – és ezzel Nagykanizsa – vendége volt Tökés László püspök.

Tőkés László emberi tartása személyiségének kisugárzása arra is nagy hatással van, aki sem a közélet, sem a magyarság sorsa, sem a hitélet kérdései iránt nem mutat különösebb édeklődést.

Tőkés László eleven jelkép, a hitéhez, elveihez, magyarságához mind-

végig hű ember megtestesítője. Az 1996. szeptember 24-i istentiszteleten Tőkés László igehirdetésében kiemelte a szeretet félelmet elűző erejét. „Nem hősöknek kell lennünk, *csak* szeretnünk kell családunkat, gyülekezetünket és népünket.” – idézi szavait a Reformátusok Lapja 1995. október 22-i számában.

Az istentiszteletet követően Tőkés püspök a presbitérium és a kuratórium tagjaival folytatott közvetlen beszélgetést. A nagykanizsai református gyülekezet vendégkönyvébe a következő bejegyzést tette:

Nagykanizsa fennállásának 750. évfordulóját hitünk közösségében ünnepeltük. A múltba való visszatekintés remélt jövődönk ügyét szolgálta. A nemzet szétszakított tagjainak hitben, öntudatban való összetartozását tapasztaltuk meg. Eltűntek a határok, Krisztusban leomlottak a közbevetések. Hálát adok ezért Istennek és köszönetet mondok érte a Nemes és Szent Gyülekezetnek.

Isten áldása legyen továbbra is Krisztus „kicsinyeinek” közösségén. Szeretete és szeretetük nyújtson bátorítást az élet küzdelmeihez.

Ragaszkodó szeretettel:

1995. szeptember 24.

Tőkés László püspök

Délután a HSMK-ban nagyszámú érdeklődőt vonzó lakossági fórumon vett részt Tőkés László, majd az esti órákban indult vissza Nagyváradra.

*

A gyülekezet 1995. évi ünneplését csak emelte, hogy lelkészük, Balogh Tibor tiszteletes 1995. november 1-jén ünnepelte nagykanizsai és galamboki anyaegyházközségben végzett – és a hozzájuk tartozó 71 faluban élő református hívők gondozását is jelentő – szolgálatának 10. évfordulóját. (Dr. Márkus Mihály püspök, a presbitérium és Balogh Tibor látható a túloldali fényképen, mely az évforduló alkalmából készült.)

A vasi származású lelkész a somogyi Csökölyön kezdte 1966 októberében önálló lelkései szolgálatát. Jó egészséget és hosszú életet kívánunk a milicentenárium évében önálló szolgálata 30. évfordulóját ünneplő Balogh Tibornak.

Könyvismertető

Nagykanizsa első okleveles említésének 750. évfordulója alkalmából rendezett helytörténeti-történettudományi konferencia előadásai, Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata, Nagykanizsa, 1996. 126 p.

Nagykanizsa első okleveles említésének 750. évfordulója alkalmából helytörténeti-történettudományi konferenciát tartottak a városban 1995. október 20–21-én.

A szervezők már akkor úgy gondolták, hogy a két napon elhangzott előadásokat megjelentetik egy kötetben. A kötet 1996 végére el is készült dr. Rózsa Miklós értő, pontos szerkesztésében. A kötet erénye, hogy az előadások német nyelvű rövid összefoglalóit is tartalmazza. A kötetből csak azok az előadások maradtak ki, amelyek írásos változatát a szerzők nem tudták határidőre a szerkesztőhöz eljuttatni. A tanulmányok az elhangzottak tartalmilag hű lenyomatai, néhány pontosítás, apróbb változtatás, és stilisztikai módosulás tapasztalható csak a szövegekben.

A kötet a szerzők nevének betűrendjében közli az írásokat. Tüttő István, Nagykanizsa alpolgármestere előszavát dr. Bacsá Gábor *Nagykanizsa határváros* című írása követi. A tanulmány a határváros fogalmának meghatározásával, a határvárosi lét történelmi fordulóktól és politikai helyzetektől függő előnyei és hátrányai összegzésével indul.

Nagykanizsa történelmén végighaladva mutatja be, hogy a mindenkori határ hogyan befolyásolta a város életét. „Volt-e Zalában – Kanizsa környékén – gyeptű?” – kérdezi a szerző. Helynévi adatokra hivatkozva állapítja meg, hogy gyakoriak Zalában a gyeptűhöz kapcsolódó elnevezések (tüske, tenke, gát, kapu). A török hódoltság során Kanizsa vára előbb magyar végvárként, később török erősségként szenvedte a határvárosi létet. A város 19. századi fellendülésének egyik oka a vasút. „A Déli Vasút megindulása (1861) Kanizsát közvetlenül az ország vérkeringésébe kapcsolta be. (...) A vasút azonban nem állt meg Nagykanizsánál, hanem a határon túl lépve az egész Muraközt bekapcsolta (sőt azon túli részeket is) a város gazdasági életébe.” A határvárosi lét egyben katonavárossá is tette Nagykanizsát, s ez utóbbi jellege 1918 után egészen a mostani rendszerváltásig erős maradt. Határvárossá „igazán és határozatlan időre azonban a trianoni határokkal vált”, s ez a rang „súlyos következményekkel járt, a gazdasági fejlődés visszaesett”. A tanulmányból jól érzékelhető e közel 80 éves perifériára szorulás, s a mellékelt térképvázlatokon szemléletesen rajzolódik ki a város helyzete.

Büki Pálné *A honismeretre nevelés lehetőségei, módszerei* című tanulmányában tizenöt éves szakmai tapasztalata alapján tekinti át a honismereti tevékenység gondjait, gátjait. Tanulmánya részeként közli a Hunyadi János Általános Iskola honismereti szakkörének 1992–1993. évi munkatervét, amit – úgy vélem – jól használhat mintául bármely iskola, települési honismereti kör. A szerző tanulmányában hangot ad kételkedésének is: „Már említettem, hogy a honismeretet önálló tárgyként nem tanítottuk. (...) Az ismeret, élmény, érzelem hármában az utóbbi kettő gyakran hiányzik. Nem alakulhat ki igazán *kapocs* az egyén és a haza között megfelelő élmények mennyisége és erősítése nélkül. (...) A pedagógusképzésben még mindig alig találunk példát – hogy akár csak szakkollégiumi keretek közt is – erre a speciális ismeretátadó- és nevelőtevékenységre felkészítenének hallgatókat.” A dolgozatnak külön értéke, hogy javaslatokat, konkrét módszertani fogásokat is leír. Minden történelemmel, honismerettel foglalkozó pedagógusnak külön is ajánlom e munkát.

Dr. Dobó László *Nagykanizsa színházi élete (A pécsi színészek vendégjátékai)* című dolgozata rövid összefoglalása a témának. Aki Kanizsa színházi életéről többet szeretne tudni, annak bátran ajánlom a szerző e témáról szóló monográfiáját.

Gábor Jenő a Király-díjat elnyert, Ketting Ferenc vezette Nagykanizsai Zrínyi Miklós Irodalmi és Művészeti Kör Vegyeskaráról ír (*Nagykanizsa amatőr kultúrélete a két világháború között. Király-díj*). A „díjak díja, a Király-díj” elnyerésének körülményeiről szól a dolgozat. A Zalai Közlöny egykori izgalmas, személyes hangú tudósításait is közli. Megismerhetjük belőle a díjat elnyert vegyeskar összetételét, s a kar 1921–1940. közötti nagyobb fellépéseit, a fellépések repertoárját is.

Göncz Ferenc tanulmánya a következő a sorban *Nagykanizsa rendezett tanácsú város közigazgatásának története 1867 és 1890 között* címmel. A város közigazgatásának akkori működését kimerítően bemutató írásból ízelítőül két a manák is üzenő részletet idézek: „1867. február 13-án a városi képviselőtestület úgy döntött, hogy a közigazgatást a törvényszéktől elkülöníti, a városbíró mellé egy *polgármestert* állít. A polgármestert szabad választás útján választják meg, a városi, közigazgatási, adózási

és közigazgatási teendők ellátására pedig polgármesteri hivatalt állítanak fel. A városbíró, aki a törvénykezés funkcióit látta el, a melléje rendelt törvénytudó tanácsosokkal együtt, bár még a városi adminisztráció ügyosztályaként, a megalakult törvényszék külön szervezetét képezi. A választás eredményeként a törvénybíró *Gózonny Ferenc*, a polgármester *Halvax József* lett. *Halvax* eredeti foglalkozása cipész volt, de a törvény értelmében ekkor még elegendő volt a tisztség betöltéséhez az írni-olvasni tudás és az erkölcsi feddhetetlenség.”

Egy 1871-ben született törvény szerint át kellett alakítani a város berendezését. „A megválasztandó személyek alkalmassága, hivatalképessége tekintetében úgy döntöttek, hogy a következő szempontokat veszik figyelembe: becsületesség; munkásság; szorgalom, egyszerűség; emberekkel való illedelmes bánásmód; szakképzettség, szakmai hozzáértés.” A tanulmány a város közigazgatásának kiteljesedéséről, fokozatos bővüléséről, átalakulásáról szóló összegzés, melyből a prosperáló város képe rajzolódik ki.

Harcz Lajos *A nagykanizsai volt Honvédkórház történetét* dolgozta fel, megbízható, pontos képet adva az intézmény történetéről. Az intézmény építésének és működésének történetében az első világháborús Kanizsa képe is felvillan.

Dr. Horváth György munkája *A nagykanizsai vívás kezdetei*-ről szól. A tiszti vívástól a sportvívó egyesületig a vívás, a vívásoktatás minden kanizsai történetét feleleveníti a szerző gondos, alapos tanulmányában. Tanulmányából érezni lehet azt az aggodó szeretetet, mellyel a szerző (aki maga is vívóedző) a víváshoz kötődik.

Dr. Horváth László a nagykanizsai Thúry György Múzeum igazgatója már évtizedek óta „ássá” Zala, Kanizsa környéke földjét, valaha itt élt népek nyomát kutatva. *A kelták Dél-Zalában* című itt közzétett tanulmánya áttekinti az eddig elért eredményeket. A tanulmányt a kelta társadalom életének vázlatos rajza zárja le. A szerző így vall arról, hogy mi is lehet előadásának (illetve nyomtatott formában közzétett munkáinak) értelme: „Mindenesetre akkor lennének a legboldogabbak, ha az itt elhangzottakat középiskolásoktól visszahallanám, mint a tanáruk által vázolt történetet.” Legyen úgy!

Kardos Ferenc a Zala megyei cigányság történetének egy korszakáról szól írásában. (*Adatok a Zala megyei cigányok történetéhez a 18. századból.*) A tanulmány elején a cigányság magyarországi megjelenéséről ír néhány kutatási, módszertani nehézségről. A munka fő része a Zala megyei cigányösszeírásokat, azon belül részletesebben az 1768-as összeírásokat mutatja be, igazolva azt, hogy ebben a korszakban Zalában viszonylag jelentős létszámú cigányság élt, dolgozott.

Dr. Kotnyek István: *Hogyan lett iskolaváros Nagykanizsa?* című tanulmánya a kanizsai iskolák, az iskolarendszer fejlődését mutatja be. Az olvasó előtt eddig Kanizsa mint határváros, mint katonaváros tűnt fel, most ez a városról kialakult kép gazdagodik az iskolaváros elemmel. A szerző régi kutatójaként a témának, lendületesen és pontosan vázolja fel azt az egymásra épülő eseménysort, ami a város mai iskolarendszeréig vezet. Ebben a munkában is érezhető a múlt század végének a város életében megmutatózó dinamikus fejlődése. A tanulmány mellett, hogy szakszerű összefoglalás, olvasmányos krónika is.

Kőfalvi Csilla kanizsai történész. Ezt csak azért kell hangsúlyoznunk, mert témája,

kutatási területe Nagykanizsától messze esik, legalábbis földrajzi értelemben. *Az Intézményesített kereskedelem a Mediterraneumban az i.e. II. évezred végén* című nagyhatású előadása és annak nyomtatott változata az ókori kereskedelem folyamatait, szervezeti felépítését mutatja be. A tanulmány pontos, élvezetes szakmunka, melyből a kereskedelem és a politikum állandóan változó, mégis általános tapasztalatokat adó egymásra hatása tűnik elő. Nemcsak kanizsai témákkal foglalkozó kutatók élnek városunkban, hanem más területeknek is vannak köztünk kiváló művelői.

Márkus Jenő a kanizsai autófuvarozás történetét írja meg tanulmányában, (*Az autófuvarozás fejlődése Kanizsáról nézve*). Kanizsa közlekedésének fejlődéstörténete a munka, mely a fuvarozás technikai, személyi, szervezeti oldalát egyformán bemutatja. Külön értéke a tanulmánynak, hogy a fuvarozás története mellett Nagykanizsa útjainak, útépitéseinek története is fellelhető az írásban, egészen a nyolcvanas évekig.

Dr. Ördög Ferenc tanulmánya következik a sorban: *Migrációra utaló családnevek Zala megye XVIII. századi népességösszeírásaiban (1745–1771)*. A kiváló nyelvész a dolgozatban „tallózva idézett példákkal” a külső- és belső népmozgalomra utaló családneveket említi fel. Ezen családnevek kialakulásáról, névadási és névadási szokásairól ejt szót, s emellett módszertani problémákra is utal. A tanulmány tartalmazza a kutatóterület térképvázlatát és a kutatópontok listáját, így segítve a további hasonló témájú kutatásokat.

Dr. Rózsáné dr. Lendvai Anna *Egy 1701. évi kanizsai céhszabályzat* című dolgozatában a „Kanisay Czéhbely Kovács és Késs csináló Mestereknek magyarul íratott Articulusi Anno Dni 1700” című iratot ismerteti. A bevezetésben a kanizsai céhekről, s általában a céhek kutatásáról ad számot, mintegy bevezetve a fent említett céh articulusainak elemző ismertetésébe. Az artikulások elemzése során elének tárul Kanizsa 18. századi ipara, a céhek működésének különös, érdekes elemeit, szokásait ismerjük meg. Egyben Kanizsa kereskedelmi kapcsolataira is rávilágít a tanulmány.

A kötetet a szerkesztő, dr. Rózsa Miklós *Kanizsa város török alóli felszabadulása utáni tanácsülési jegyzőkönyvei első kötetének irattani ismertetése és várostörténeti forrásértéke* című tanulmánya zárja. A pontosan meghatározott téma egyszerre forrásközlő és módszertani tanulmány, mely a szerzőre oly jellemző alapossággal és körültekintéssel feldolgozva tárja elének a város életének e korszakát. „1690. április 13-án átadták gróf Batthyány Ádám tábornoknak a vár kulcsait. Kanizsa 90 évi török uralom után újból keresztény kézen volt.” Ez az a pillanat, amikor „a katonaság lett az egyetlen jog szerinti hatóság, amely a hatalmat gyakorolta. (...) A császári bizottság tagjai jelenlétében és részvételével 1690. április 16-án tartott első ülésről készített jegyzőkönyvvel kezdődő városi tanács jegyzőkönyvi kötet Kanizsa múltja 1690. április 13-a utáni szakaszáról tudósító források egyik legfontosabbika.” Különösen érdekes az, ahogyan a jegyzőkönyvet vezető nótárius (a köztisztviselő) látja korát.

Kanizsa minden lakójának ajánlható, a szakembereket is érdeklő kötetlet lettünk gazdagabbak.

Kardos Ferenc

(A konferenciáról a Kanizsai almanach 1995-ről beszámolt. A szerk.)

A Pannon Tükör című kulturális folyóiratot, Pék Pál főszerkesztésével, 1995 végén indította útnak a Zalai Írók Egyesülete. A folyóirat szerkesztése Nagykanizsán folyik. Az 1995-ös próbaszámot 1996-ban 7 szám (ebből egy különszám) követte kéthavonta.

Az országos terjesztésű és horizontú folyóirat irodalmi, képzőművészeti és honismereti rovataiban szép számmal találunk Nagykanizsáról szóló, vagy kanizsai vonatkozású írást, kanizsai „illetőségű”, a városkörnyéken élő, vagy Nagykanizsához valamilyen módon (családi szálakkal, iskolai emlékekkel) kötődő szerzőt. Ezeket az írásokat és a Nagykanizsához valami módon kötődő szerzőket, közreműködőket gyűjtöttem egybe. Az alábbi összeállítás végigbongészése remélem kedvet csinál a Pannon Tükörhöz.

Nagykanizsa a Pannon Tükörben: *Arató Jenő*: Dél-Nyugatnak szegletén: Kanizsa a századelőn (Arató Jenő emlékiratából, közreadja Pék Pál) 95/1.; *Fodor András*: Zalában... (Naplórészletek A HETVENES ÉVEK-ből) 96/3.; *Halász Gyula*: Jazz-sziget Kanizsán 95/1.; *Kerecsényi Edit*: Oromfalas házak Kiskanizsán 96/2.; *Pék Pál*: Szoliva János: Szavakkal tapogatózol (könyvismertetés) 95/1.; *dr. Rózsa Miklós*: Városi Közigazgatás Kanizsán 1690-ben 95/1., Kanizsa környéki „szent helyek” 96/4.; Nagykanizsa (fotómelléklet) 96/2.

Ma Nagykanizsán és környékén élő szerzők, közreműködők a Pannon Tükörben: *Bacsa Gábor* hadtörténész 96/6.; *Baráth Zoltán* (1955-) zenetanár, a nagykanizsai zeneiskola igazgatója 96/3.; *Berentés Tamás* (1926-) nyug. honv. őrnagy. 96/2.- 96/5.; *Czupi Gyula* könyvkiadó, könyvtáros, szerkesztő 96/6. szerkesztőségi munkatárs 96/3.-96/5.; *Fa Ede* (1935-) költő (Liszó) 95/1., 96/3.; *Halász Gyula* (1956-) jazzkutató 95/1., 96/2.; *Horváth György* (1939-) tanár 96/6.; *Kardos Ferenc* szerkesztőségi munkatárs 96/6.; *Keresztesi Tímea* (1977-) költő 96/1.; *Lendvai Béla* (1969-) újságíró 96/2.; *dr. Kerecsényi Edit* (1927-) néprajzkutató 96/2.; *Lehota János* (1943-) tanár 96/5.; *Ördög Ferenc* (1933-) nyelvész 96/4.; *Pék Pál* (1939-) költő 96/5., a Pannon Tükör főszerkesztője 95/1-96/6.; *dr. Rózsa Miklós* (1924-) történész 95/1., 96/4.; *Szoliva János* (1936-) költő 95/1., 96/6.

Kardos Ferenc

Egy nagykanizsai eszperantista munkái

Szabadi Tibor kanizsai eszperantista kiadásában, szerkesztésében, gondozásában, fordításában az alábbi kiadványok láttak napvilágot az elmúlt évtizedben. Azért is ismertetjük örömmel munkájának eredményeit, mert városunk hírét ezen a sajátos csatornán, melyet az eszperantisták nemzetközi kapcsolatrendszere jelent, széttárasztja a világban.

1985. *Gvidlibro de Nagykanizsa*, 40 oldalas eszperantó nyelvű útikönyvecske Nagykanizsáról. 1987. *Kuracbanejo de Zalakaros*, 28 oldalas eszperantó nyelvű útikönyvecske Zalakarosról. 1994. *Leopold J. Vermeiren: A meztelen tündér*, 102 olda-

Rózsás János *Tények a GULAG-ról*
című munkája eszperantóul Szabadi
Tibor fordításában

meiren: A Vörös Lovag I., magyarra fordított ifjúsági kalandregény, 125 oldal.
Sabján Ferenc: ...Meghalnak az álmok, versek, 8 vers eszperantóra fordítva, 89 oldal.

Tervek 1997-re: magyar nyelvű folyóirat megjelentetése a Martinus féle kozmológiáról KOSMOS címmel; *Martinus: A legtovább élő bálvány*, a dán filozófus író könyve kozmológiájáról. Rózsás János: *Faktoj pri GULAG*, az eszperantó nyelvű könyv tényeket közöl a GULAG büntetőtáborairól és az ott szenvedett százezer magyarról. (Szabadi Tibor postacíme: 8801 Nagykanizsa, Pf.: 66.)

las magyar nyelvű erotikus történet a híres flamand szerző tollából.

1995. Leopold J. *Vermeiren: Az aranylepke*, történetek gyerekeknek, 37 oldal.
Leopold J. *Vermeiren: La ora papilio*, az előző eszperantó nyelvű fordítása, 46 oldal.
Leopold J. *Vermeiren: Pum, a kobold*, magyar nyelvű húsvéti történetek gyerekeknek, 49 oldal.
Leopold J. *Vermeiren: Pum, la koboldo*, az előző eszperantó nyelvű fordítása, 50 oldal.
Poul Thorsen: *Szilánkok*, a dán eszperantóul író szerző magyarra fordított bókversei, 36 oldal.
Dani Ferenc: Meztelen vallomás, verseskötet, a szonettek szerzője kanizsai, 167 oldal.

1996. Takáts Sándor: *La granda Thúry György*, eszperantó nyelvű munka Thúry Györgyről és kora Kanizsájáról, 100 oldal.
Informilo de amiko Societo de Misteroj..., ezoterikus eszperantó nyelvű tájékoztató füzet, 16 old.
Bahri Peraj: *Fabula – Fabeloj*, albán és eszperantó nyelvű meséket tartalmazó füzet, 24 oldal.
Leopold J. *Ver-*

Rózsás János GULAG LEXIKON (Részlet)

A Kanizsai Almanach 1995-ről kötetében a szerkesztő a 247-254. oldalakon nyújtott lehetőséget arra, hogy a kiadási lehetőségektől elzárt GULAG LEXIKON-om előszava megjelenhessen.

A hatalmas, több évtizedes kutatási munkán alapuló gyűjtemény megjelentetése elé az Igazságügyi Minisztérium illetékes osztálya állított akadályt a személyi jogok védelme, a személyes adatok védelme indokkal. Ezzel eltanácsolt tehát a publikációtól, súlyos jogi következményekre utalva.

Kételkedem abban, hogy a rabságba hurcolt személyek tragédiájának leírása olyan természetű információ lenne, amivel az érintett személyek köreibbe betörnék, de nem kísérlétezem a teljes közreadással, habár több kiadó javaslatot tett erre.

Nagyon hálásan veszem, megköszönöm a folyóiratoknak, a különböző kiadványoknak, ha kutatásaim eredményeinek részleges ismertetésére vállalkoznak. A személyneveket monogramjukkal jelzem. Ezúton már a jelenleg élő nemzedék is tájékoztatást kaphat azon honfitársaink sorsáról, akiket az 1944-1951-es években a szovjet katonai törvényszékek ártatlanul, hamis és koholt vádak alapján halálra vagy sok évig tartó szibériai kényszermunkára ítélték.

A közel százezer „Jaj a legyőzötteknek!” elv alkalmazásával elítélt magyar állampolgár közül körülbelül négyezer volt rabtársamnak a sorsát sikerült több-kevesebb adattal felderíteni. Ezúttal – élve a számomra juttatott terjedelemmel – a következő sorsokat mutatom be az olvasóknak:

A. A. (1916) – Visszaemlékezése: „1941-től rendőr szakaszvezető voltam. A háború vége felé frontszolgálatra rendelték. 1945. március végén felbomlott a front, és több társammal a nyugati határszélről visszafelé indultunk. Nem tudtam németül, és semmi szín alatt nem akartam elhagyni az országot. Civilbe öltöztem, és bolyongtam úttalan utakon. A fronton is sikerült átjutni. Mivel semmi igazolványt nem mertem megtartani, papírok nélkül jöttem. Azonban láttam, hogy baj lesz abból, ha a ruszkiak kapnak el dokumentum nélkül. Jelentkeztem a legközelebbi szovjet parancsnokságon, 1945. április 2-án. Az éppen egy hadbíróság volt, ahol éppen csak megkérdezték honnan jöttem, és máris letartóztattak. Csehvágmorván április 28-án kémkedés vádjával tizennégy másik személlyel együtt a haditörvényszék golyó általi halálra ítélt. Engedték, hogy kegyelmi kérvényt írjunk. Május 13-án jött a válasz: nekem és egy másiknak megkegyelmezték, de 15 évig Szibériában kell dolgozni. A többi tizenhárom személyt még aznap kivégezték, csak a ruhájukat és lábbelijüket hozták vissza...”

1953. november 26-án térhetett haza. Ügyét 1986-ban törölték a bűnügyi nyilvántartásból.

B. K. (1925) – Kereskedősegéd volt. 1944. november 25-én tartóztatták le. Visszaemlékezése: „A szüleim lakásán megjelent egy szovjet katona és vele együtt egy »jó« szomszéd, vörös karszalagosan. Megkértek, hogy menjek velük a városházára.

Egy szovjet őrnagy elvtárs beköltözik a lakásunkba, segítsek elhozni a bőrröndjét. A városházán egyből elkaptak, és bedobtak a fogdába. Három nap múlva Nyíregyházára szállítottak. Két heti kihallgatás után, 1944. december 16-án terrorizmus vádjával 10 évi kényszermunkára ítélt a szovjet katonai törvényszék. A vádlottak padján tízen ültünk, fiatal fiúk, egymásnak ismeretlenül, de mégis »egy ügyben elfogott összeesküvők«. Hárman tértünk haza életben”...

1953. november 26-án térhetett haza. Ügyét 1964-ben törölték a bűnügyi nyilvántartásból.

B. K. J. (1920) – Visszaemlékezése: „Mint katona 1944. október 31-én Csap vasútállomáson megsebesültem, és a sz-i, majd z-i hadikórházba kerültem. 1945 márciusában a hadikórházat lófogatokon áttelepítették Ausztriába. A jární tudók nyílt parancsot kaptak, és nekik gyalog kellett menni. Március 30-án többen visszaszöktünk. Április 3-án többedmagammal szovjet hadifogságba estem. Letartóztattak és megkezdődött a kihallgatások sorozata.

– Miért mentem a frontra?

Kérdéssel feleltem:

– Hány szovjet katonát lőttem agyon? – Kérdéssel feleltem.

– Milyen kiképzést kaptam, milyen fegyverekhez értek?

Felsoroltam.

– Tudok-e robbantani?

– Igen, hiszen tanítottak rá!

– Miért szöktem meg? Biztosan azért, hogy a szovjet hadsereget hátulról löjem!

Ezt tagadtam. Körülbelül negyvenen voltunk, akik ellen vádat emeltek azzal, hogy felelősek vagyunk a Szovjetunióban keletkezett háborús károkért, valamint a sok emberáldozatért... Grazban 10 évi kényszermunkára ítélték...”

1953. november 26-án térhetett haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1966-ban bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

B. I. (1927) – Földműves családból származó, frontot nem járt fiatal levante volt. Elmondása: “1945. január 10-én bejött a házukba két falubeli, vörös karszalagot viselő férfi. Felszólítottak, hogy kövessem őket a községházán lévő szovjet parancsnokságra. Ott el akarnak velem beszélgetni. Egészen március 9-ig »beszélgettek« velem. Hogy hogyan? Ahhoz egy egész füzet kellene, hogy le tudjam írni. Tény az, hogy azóta is fog nélkül vagyok!... Pestszenterzsébeten terrorizmus és diverzió vádjával 10 évi kényszermunkatáborra ítélte a szovjet hadbíró. 1953 végén térhettem haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1986-ban bűncselekmény hiányában rehabilitált...”

B. B. (1910) – Tisztviselőnő volt. Katonatiszt rokona miatt 1945 áprilisában letartóztatták. Kegyetlen vallatásoknak vetették alá. Puskatussal verték a lábait, a kezűjait kicsavarták, nyomorékká verték, hogy másokra terhelő vallomást csikarjanak ki belőle. Hasztalan. A szovjet hadbírószak Grazban 1945 májusában golyó általi halálra ítélte. Ezt később 25 évi kényszermunkára változtatták át. Büntetési idejét végig rokkantlágerekben töltötte, egyetlen napot sem dolgozva, roncs emberként. 1953 decemberében térhetett haza, és azonnal kórházba kellett szállítani. Nem kért kegyelmet, és soha nem rehabilitálták.

B. GY. (1916) – Honvéd őrnagyként Ausztriában 1945. május 20-án szovjet fogságba került. Özvegyének visszaemlékezése: „1945 május 17-én Budweisből a magyar katonai oszlop hazafelé tartott. Az ausztriai Zwetlben a szovjet katonai különítmény minden férfit – civilt és katonát – leszedett a kocsikról és beterelték őket egy lakta-

nyába. A sok nőnek, gyerekeknek megállás nélkül tovább kellett mennie a kocsissal. A szovjet katonák azt mondták, hogy majd másnap utánuk jönnek a férfiak! Az én tíz éves kisfiam azt mondta: »Ne higgyél nekik, apukám, ezek hazudnak!« Így is lett. 1953 májusáig nem tudtunk semmit a férjemről, akkor kaptuk az első tábori lapot a Szovjetunióból...” B.GY-t 1947 novemberében a csernyigovi hadifogolytáborban az állambiztonsági szervek letartóztatták, és koholt vádak alapján 25 évi kényszermunkára ítélték. 1955. november 20-án adták át a magyar igazságügyi szerveknek. További vizsgálati fogság után 1956. május 30-án szabadult a jászberényi börtönből.

B. P. (1924) – Földműves fiatal volt, akit 1945 májusában fogságba hurcoltak szovjet katonák. Egy Baku melletti hadifogolytáborban 1945 decemberében letartóztatták. Saját szavai: „.... Az orosz munkavezető elrendelte, hogy rakodjunk le a cementes zsákokat egy teherautóról. De nem tudtuk lerakni, mert a ránk vigyázó fegyveres őrség nem engedte a járművet megközelíteni. Ettől függetlenül letartóztattak bennünket, és szabotázs vádjával 10-10 évi kényszermunkára ítélték. 1950-ben megfellebbeztem az ítéletet, és elengedtek öt évet. 1950 decemberében váratlanul hazaszállítottak Magyarországra, és a budapesti toloncházban vártam a sorsomra. 1951. április elsejével a tiszalöki építkezésekhez deportáltak, ahol az Államvédelmi Hivatal szervei kegyetlen börtöni körülmények között dolgoztatták a rabokat. Onnan végre 1953. augusztus 20-án szabadultam.”

B. I. (1928) – Egyetemi hallgató volt. Letartóztatásának körülményeiről így ír: „.... 1947. január 18-án csellel kihívtak b-i otthonomból. Szovjet elhárítók azonnal lefoglaltak, és hol egyik, hol másik városba vittek. A szüntelen kihallgatások során olyan cselekményekkel vádoltak, melyeket az időpontok miatt bizonyíthatóan nem követhettem el. Február 22-én elengedtek. Április 12-én, Budapesten, az egyetem épületéből kijövet megszólított a sz-i kihallgatóm, egy MVD-s szovjet százados. Csak egy nyilatkozat aláírására hívott magával, miszerint a korábban elkobzott használati tárgyaimat hiánytalanul visszakaptam. Csak egy órácskára! És letartóztattak...” A Budapesti Szovjet Katonai Helyőrség hadbírósága 7 évi kényszermunkára ítélte, diverzió és szovjetellenes agitáció címén.

1953. november 26-án térhetett haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1963-ban bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

B. Z. (1920) – Visszaemlékezése: „1945. április 5-én útban hazafelé, Lenti községben egy orosz katonákból álló csoport civil embereket terelt az úton. Megláttak minket, mint ugyancsak civilbe öltözött fiatalokat, közéjük kényszerítettek. Nagykanizsán vagonokba tereltek mindenkit, és előbb Bajára, majd a romániai Romni Kuserad melletti táborból a Szovjetunióba hurcoltak. Először a Ladoga-tó melletti podprozsj-ei tőzegtelep úgynevezett »halállágerébe« kerültem, utána Szesztrovoj, Leningrád, Voronyezs és Kijev hadifogolytáborait jártam meg. A kijevi táborban 1951. március 14-én az állambiztonsági szervek letartóztattak. Ungváron a Szovjet Állambiztonsági Minisz-

térium Lemberg kerületi Hadseregének katonai törvényszéke 1951. szeptember 29-én 25 évi kényszermunkára ítélte. A sharkovi gyűjtőfogház után sztalingrádi munkatáborba kerültem...”

1953. december 3-án jött haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1990-ben bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

B. P. (1925) – Mint nyugatra hurcolt, majd a háború után hazafelé bolyongó fiatal levente az ausztriai Wildonnál 1945. május 10-én szovjet fogságba esett. Letartóztatták. A vizsgálati fogság idején hiába bizonygatta, hogy ő nem volt katona, csak fegyvertelen levente. Azt válaszolták: ha tehette volna, bizonyára harcolt volna a szovjet hadsereg ellen. Az 57. szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Grazban 1945. június 12-én 8 évi kényszermunkára ítélte. Az odesszai börtön, majd a vinyicai börtön után Kazahsztánba deportálták. Karabas gyűjtőtáborába 1946 januárjában érkeztek meg: „... nem állomás volt, csak megálló. Úgy potyogtunk ki a vagonból, mint a fagyos krumpli. Úgy meg voltunk dagadva, hogy saját magunkra nem ismertünk rá.” Szerepki, Dzsezkazgan, Kingir, Karaganda bányáiban dolgoztatták. 1953-ban kiszabadult a lágerből és száműzetésben élt egy kazahsztáni állami gazdaságban.

1958 május 27-én kapott végre kiutazási engedélyt, és térhetett haza Magyarországra. Az Oroszországi Föderáció Legfelsőbb Ügyészsege 1992-ben bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

B. I. (1925) – Bányász volt. 1945 júniusában, amikor a munkából hazafelé ment, megállt mellette egy szovjet autó. Belekényszerítették, és hamarosan a moszkvai Lefortovo börtönben találta magát. Onnan visszaszállították Budapestre, és a szovjet katonai törvényszék 1946 februárjában hat évi kényszermunkára ítélte. Vorkuta környéki szénbányákba deportálták. 1951-ben szabadult a lágerből, és az Angara folyó mellékére száműzték. építkezési vállalat műszaki bázisán dolgozott. 1956-ban egy jóindulatú szovjet munkatársa megszerezte neki a moszkvai magyar nagykövetség címét. A továbbiakra így emlékszik vissza: „... Írom nekik, hogy szeretnék hazamenni, segítsenek. Félévre aztán meg is kaptam az elbocsátót, de a helybeli rendőrség csak akkor kézbesítette ki nekem, mikor már lejárt az érvényessége. Még egyszer kellett kérni, és akkor már engedniük kellett, mert a követségen tudtak rólam. Megkaptam az orosz vízumot, és az Angarától Krasznojarszkba repültem, onnan vonattal utaztam Moszkvába. A magyar követségen leadtam a vízumot, orosz útlevelet kaptam. Az orosz útlevelet elvették tőlem Záhonyban, folytathattam az utat Budapestre. 1957. november 14-én szálltam le végre magyar földön a vonatról...”

A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1965-ben bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

B. P. (1915) – Csendőr volt. A csehországi Lutovkában 1945 márciusában szovjet fogságba esett. Megjárta Beketovka, Zselabinszk és Voronyezs hadifogolytáborait. A folytatásra így emlékszik vissza: „... 1948-ban a voronyezsi táborban magához

hivatott egy szovjet őrnagy. Megkérdezte tőlem, voltam-e a fronton? Én igennel válaszoltam. Melyik községekben? – Berezov-Nyizsnij és Berezov-Sztrednyij községekben. Az addig velem volt hadifoglyokat hazaszállították Magyarországra, engem pedig visszatartottak és bevittek a voronyezsi börtönbe. Egypár nap eltelte után két szovjet tiszt elvitt az általam említett két községbe. Két személlyel szembesítettek, akiket életemben akkor láttam először. Az egyik „tanú” azt vallotta, hogy én őt, mint szökevényt elfogtam és átadtam a parancsnokságnak. A másik azt mondta, hogy egy alkalommal embereket szedtem össze és elvittem munkára. Ezért a katonai törvényszék 1948 szeptemberében 25 évi szabadságvesztésre ítélte.”

1955. november 25-én térhetett haza Magyarországra.

CS. A. (1924) – Visszaemlékezése: „1944 november elején 1924, 1925 és 1926-os korosztályú leventéknek mitőlünk is dobszóra be kellett vonulni Gy-re. Onnan november 10-én elindultunk nyugat felé, körülbelül huszonkétezeren. Három napi gyaloglás után, esőben, havas esőben, vízben-sárban, éjjel és nappal, álmosan, de végre sikerült leszakadnunk a már csak pár százra apadt menetoszlopról. December 13-án értem haza, derékig érő hóban. Pár nap múlva megjelentek a frontot tartó német csapatok. Velük együtt valami különös szervezet is, akik az úgynevezett itthon maradt hadköteleseket toborozták a hadseregbe. Ezek elől sikerült néhány hétig elrejtőznöm az erdőben, míg egy újabb friss hóban a nyomomra nem akadtak. Géppisztolyos kísérettel behajtottak és nekem is alá kellett írnom egy listát. Ez a lista az 1944. december 20-án odaérő szovjet csapatok kezébe került. A listán százharmincketten szerepeltünk, és harminckettőnket elkaptak belőle. 1945. január 10-én otthonomban letartóztattak...” 1945 márciusában szovjet katonai törvényszék 15 évi kényszerszolgálatra ítélte.

1953. december 3-án jöhetett haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1984-ben bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

CS. J. (1913) – Alföldi parasztgazda, aki 1944 novemberében egy fegyverrel garázdálkodó szovjet katonaszökevényt önvédelemből megölt. Tette később kitudódott, és a szovjet katonai elhárítás 1947 márciusában letartóztatta. A vallatások során, mivel mindvégig jogos önvédelemre hivatkozott, úgy megverték, hogy belenyomorodott. Szovjet katonai bíróság 1947 májusában 10 évi kényszerszolgálatra ítélte. A lemergi börtönben 1947 augusztusában idegösszeroppanást kapott, és a lábai megbénultak. Ezt nem hitték el neki. Áramot vezettek a combjába, amivel a mozgató-izmokat összeégették. Ilyen nyomorékon került munkatáborba, Kazahsztánba. 1955. november 20-án deréktól lefelé bénán adták át a magyar igazságügyi szerveknek. Minden nyomorúságától függetlenül a jászberényi börtönben még vizsgálati fogságban tartották, és csak 1956. június 30-án engedték szabadon.

D. J. (1919) – Özvegyének visszaemlékezése: „Budapesten 1948. március 18-án éjjel a lakásáról hurcolta el az Államvédelmi Hatóság, és a Hadik-laktanyában tartották fogva több hétig. Ott heteken keresztül nem hagyták aludni, és rá akarták bírni, vallja

be azt a bűncselekményt, amit nem követett el. Aztán átadták a szovjet katonai állam-biztonsági szerveknek. Egy éjjel harmadmagával, összekötözve feldobták egy teherautó platójára. gumiabroncsokat raktak rájuk úgy, hogy azért levegőhöz jussanak. Így lopták ki őket Baden bei Wienbe, a szovjet zónába. Ott összeterelték egymást nem ismerő embereket, összesen tizenketten voltak. A jegyzőkönyvet nem írták alá, mert nem értették a szövegét. Ettől függetlenül mindegyikük 25 évet kapott...”

A szibériai lágeremből 1953. november 26-án jött haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1965-ben bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

Dr. F. L. J. (1915) – „Disszidált ismerősömet egy lelkiismeretlen, effélékből elősködő magyar csoport Ausztriából visszaküldte hírekért (amíg intézik az ügyét). Az illető 1948 december végén nálam szállt meg. Megmondta miért jött, nevetséges adatokért. Visszafelé utazva Szombathely előtt a vonatban igazoltatták, bekísérték a rendőrségre. (Közben az állomás WC-jében mindent eldobott). Disszidálási próbálkozása miatt félévre internálták. A cellájába tettek egy provokatort, akinek ő pár nap múlva, kiszínezve elcserélte a maga »hőstettét«. Engem 1949. június 17-én vitt el a lakásomról a politikai rendőrség. Néhány napi »kihallgatás« után átadott a szovjet hatóságoknak. A szovjet hadsereg katonai törvényszéke Baden bei Wienben 1949. szeptember 21-én 25 évi kényszerszolgálatra ítélte, hazaárulás(?) címén. Borzalmas és megalázó körülmények között hurcoltak el az ausztriai Neukirchenből (miután egy vasúti szerelvényre való összegyűlt) az északi sarkkörön belüli Vorkutára. Négy és fél évig voltan ezen a szörnyű helyen, majd Mordoviába vittek...”

1955. november 20-án átadták a magyar igazságügyi szerveknek, a jászberényi, majd budapesti börtönben tartották fogva, és 1956 október 8-án szabadulhatott.

Ügyét a bűnügyi nyilvántartásból 1967-ben törölték.

F. L. (1922) – „.... 1944 októberétől a katonai alakulatunk a szovjet front közeledése miatt a nyugati határig kényszerült visszavonulni. Egységünk feloszlott, és az egység egy részét, körülbelül 150-200 főt a különleges KOPJAS alakulathoz vezényelték, köztük engem is. Innen Ausztriába kényszerültünk visszavonulni. Május elsején, amikor az egység feloszlóban volt, ki nyugatra, ki keletre vette az irányt. Mi hetek, szabolcsi jó barátok, keletre indultunk. Két front közé kerülve döntöttünk, hogy fehér zsebkendővel jelezve önként megadjuk magunkat a szovjet harci egységeknek. Május 9-én, amikor éppen a háború végét ünnepelték az oroszok, átadtak bennünket a hírhedt NKVD-nek. Azt hazudták, hogy mintegy négyszázunkat Szombathelyre kísérnek gyalogmenetben, és ott kaptunk »bumácskát«, vagyis hazabocsátó papírt. De nem így történt. Egy szovjet őrnagy közölte velünk, hogy katonai bíróságon vagyunk, ahol mindenki megkapja a maga büntetését. A vádak teljesen ők fogalmazták meg, feltételezésekre alapozva, semmi védelmet nem kaptunk. Még magunkat sem védhettük meg, igazat nem mondhattunk. Így történt, hogy Szombathelyen 1945. június elsején gyorsított eljárással hetünket golyó általi halálbüntetésre ítélték. 42 napig vártunk a kivégzésre. Ez idő alatt kiloptak bennünket az országból, csukott marhavagonokban.

A galati várbörtönbe zártak. Ott 43 magyar bajtársunk közül 36 főt kivégeztek, heten maradtunk életben, megkegyelmezés folytán. Ítéletünket 20 évi kényszermunkára változtatták át...”

A szibériai lágeremből 1953. december 3-án térhetett haza. A bűnügyi nyilvántartásból ügyét 1965-ben törölték.

F. GY. (1931) – 1944-ben, 13 évesen Budapest amerikaiak által történt bombázása alkalmával elvesztette a fél lábát. 1946-ban szovjet páncélos Budapesten az utcán halálra taposta másfél éves öccsét. Ezért a fiú elkeseredettségében, bosszúból robbanószert, fegyvert szerzett és lőtte válogatás nélkül az utcákon fel-felbukkanó szovjet járműveket. A szovjet katonai elhárítás elfogta és a 15 éves fiút a katonai törvényszék 15 évi kényszermunkára ítélte. 1951-52 telén az egyik kemeroói erdőirtó lágerben rokkantsága ellenére kirendelték ágat tüzelni. Egy rosszul döntött fa elől nem tudott elugrani és agyoncsapta.

F. E-né (1922) – „1944 őszén toborozták a fiatalokat, fiúkat, lányokat vegyesen. Volt egy valaki, aki ezzel foglalkozott. Háromszor-négyszer volt ilyen összejövetel. Szórakoztunk, táncoltunk. Egyszer csak megjelent két magyarul beszélő német tiszt civilben. Beszéltek arról, hogy milyenek az oroszok. Már itt vannak a Balaton túlsó partján. Milyen pusztítást, öldöklést fognak csinálni. Ezt akarják megakadályozni. Mi kapjuk azt a feladatot, hogy át kell kelni a Balatonon, és megfigyelni, milyen alakulat van ott, és mennyien vannak. Este indulni kell! Semmi sem állt rendelkezésünkre. Nekünk kellett volna megoldani az átkelést. Ezt mi nem teljesítettük. Este olyan világos volt: az oroszok rengeteg rakétát lőttek fel, meg különben is lövöldöztek. Se csónak, semmi nem volt. Így aztán, mivel láttuk, hogy ennek így semmi értelme sincsen, letettünk az átszökésről, meg a feladatról... De volt valaki közöttünk, aki aztán a beözönlő oroszoknak feljelentett mindannyiunkat. 1944 decemberében egy éjszaka megjelentek a géppisztolyos szovjetek egy teherautóval, és összeszedtek, felraktak minden fiatalot közülünk. Balatonfüreden 1945 januárjában katonai bíróság ítélt meg felettünk. Nekem kémkedés vádjával 15 évet adtak. Utána Kolimán raboskodtam...”

1953. december 3-án jöhetett haza Magyarországra.

A Czupi Kiadó eddig megjelent könyvei:

(Megrendelhetők az alábbi címen:

Czupi Gyula, 8801 Nagykanizsa, Felszabadulás u. 19. Pf.: 484, T.: 93/ 320-766)

Rózsás János: Duszja nővér

(Egy ápolónő életmentő embersége a Gulagon)

A magyar Szolzszenyicin, Rózsás János *Keserű ifjúság* című kötete elsőként adta hírül az országnak, hogyan élt és halt százezer magyar a Gulagon.

Ez a kötete szépirodalmi élményt is nyújtó dokumentumpróza. Ha valaha a Gulag rabjainak történetét meg akarja írni valaki, akkor csak a hamis vádakat olvashatja, a valóságos történet nem rakható össze a hivatalosan fennmaradt iratokból, csak az emlékezők írásaiból.

A szerző – rendkívüli emlékezőképessége révén – hitelesen, a napi frissesség élményével írja le az egykori eseményeket.

A Duszja nővér külön értéke, hogy az emberi megértésről szól, arról, hogy a legszörnyűbb és legembertelenebb viszonyok között is megterem a segítség.

(A 260 oldalas kötet ára: 490 Ft)

*

Kanizsai Almanach 1995-ről

A 750 éves jubileumát üülő város ünneplésének megörökítése az Almanach igazi újdonsága.

Több városi intézmény mellett a város lokálpatrióta cégei – elsősorban támogatóként – részesei voltak az ünneplésnek. Külön sorozat szól a Ryno Kulturális Menedzszeriroda rendezvényeiről. A 17. Honvéd Gyalogezred rövid történetét olvashatjuk zászlájának visszatérése alkalmából.

Rózsás János monumentális kéziratos munkája, a GULAG LEXIKON előtt tisztelgünk a munka bevezetőjének megjelentetésével.

Két terjedelmesebb helytörténeti dolgozat is olvasható a könyvben, Nagy Csaba „Nagykanizsa moztörténete” mellett Mészáros József „Nagy generáció” című munkája. Utóbbiban a résztvevő hitelességével és a kutató pontos és igényes „adatolásával” emlékezik meg az elmúlt 35 év kanizsai zenekarairól a szerző. Nem egyszerűen pontos felidézze az eseményeknek, hanem ér-zéketes közvetítője a korabeli hangulatnak, az érzéseknek is. A másfél száznál is több kép és egyéb illusztráció különösen kellemes olvasmánnyá teszi a kötetet.

(A 260 oldalas kötet ára 490 Ft)

A nevetés egészség

Dél-göcseji anekdoták

Gyűjtötte: Molnár László

A gyűjtemény rendkívül hangulatos, olvasmányos történeteket tartalmaz, melyek egyúttal a ma is élő népi észjárás dokumentumai.

(A 120 oldalas kötött könyv ára 450 Ft)

Az 1997. év könyvei

Gyurik Irén: *Megdorgált tudat* (versek)

A mindennapi lét gyötrő kínjait megélő, rendkívüli indulatokat magában hordozó Gyurik Irén versei nem kötnek alkut:

Meg tudnám ölni az életet

csonkító erőszakot, (...)

az életet cséplő elmeháborodott

végtelent, a tökéletlenséget...

(*Indulat*)

A természet nem önmagában témája ennek a költészetnek. A vers tájai igen érzékletesek és átítatottak azzal a látásmóddal, mely Gyurik Irén sajátja.

A természet nem a vágyott idill világa, hanem a század- és ezredvég emberének kínját vele együtt átélő környezeté. Azok a rendkívüli képek, melyek ezt a versbeszédet jellemzik, először mehökkentik az olvasót, majd magukkal ragadják:

Egy testburok nélküli szív infarktust kapott.

A kés emberformává vagdalta önmagát.

(*Látomás I.*)

Íme, „gúnyát ölt a vers és ajtómon kilép” (**Hajnali mámor**), – kilép, akár a versíró, első kötetével – a nyilvánosság elé. (A 80 oldalas kötet ára 350 Ft.)

Lenhardtne Bertalan Emma: *Évtizedek sodrásában*

(Egy bakonylajai parasztesalád és egy evangélikus iskola a 20. században)

Önéletrajzi ihletésű regény

A könyvben megelevenedik a *Bakonylja* kis falujának élete a 30-as években. Feltárulkozik a *Kőszegi Gyurátz Ferenc Evangélikus Leánygimnázium* a háború előtt és a háború után. Majd a politikai változásokat tükröző budapesti egyetemi évek története. *A magyar falu közösségének ereje és nagysága egyik legszebb példája olvasható a kötetben*, amikor a front alatt lányaik és asszonyaik becsületét védik az oroszoktól. (Ez a részlet olvasható a *Pannon Tükör* című kulturális folyóirat 1997. áprilisi számában.) Az ötvenes évek ezt a rendkívüli belső erővel rendelkező falut is megtörik tartásában. Az imádott és tisztelt, okos, művelt, sikeresen gazdálkodó apa – törvényes felesége és a falu által tudottan – másik asszonnyal is él. Ez különlegesen érdekes hátteret ad a könyv történéseinek, miközben hitről, halálról olvashatunk egy 20. századi parasztesalád életét és iskoláztatott lányának sorsát is megismerve.

Rendkívüli olvasmányosság és történeti hitelesség jellemzi a munkát. Az emlékekből építkező regény hazává teszi a szerző életének tájait.

Az emlékiratírás nagyszerű darabjai kerülnek kezünkbe, sokszor a megjelenés reménye nélkül.

A *Czupi Kiadó*, megismerve ezeket a rendkívüli értékeket, szeretné könyvkiadásunk ezen adósságát – e becses munka kiadásával is – a maga módján törleszteni.

(A 320 oldalas kötet ára 590 Ft.)

ZALATOUR KFT.
UTAZÁSI IRODÁJA,
Nagykanizsa, Fő út 13.
Tel.: (93) 311-185,
Tel./Fax.: (93) 313-303

A következő üzletágakban állunk ügyfeleink rendelkezésére:

Kül- és belföldi utazásszervezés

Fizetővendég-szolgálat

Valuta vétele és eladása

Vidéki szállásfoglalás

Utasbiztosítás

Információ.Ügyfélfogadás: hétfőtől péntekig 8,00 – 16,30-ig,
szombaton 8,00 – 11,30-ig.

Keresse fel a város legrégebbi utazási irodáját!

A ZALAERDŐ RT.

(8800 Nagykanizsa, Múzeum tér 6.)
széles választékkal áll az Ön
rendelkezésére a következő
szaporítóanyagokból:

ERDŐSÍTÉSEKHEZ:

kocsányos tölgy, kocsánytalan tölgy, bükk, magaskőrös, hegyi
juhar, korai juhar, kislevelű hárs, nagylevelű hárs, mézgás
éger, erdeifenyő, lucfenyő, vörösfenyő

KARÁCSONYFATELEPEK LÉTESÍTÉSÉHEZ:

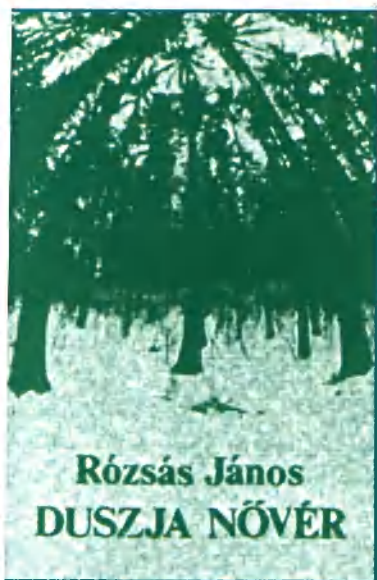
kaukázusi jegenyefenyő, zöld duglászfenyő, kék duglászfenyő,
ezüsfenyő

FÁSÍTÁSOKHOZ:

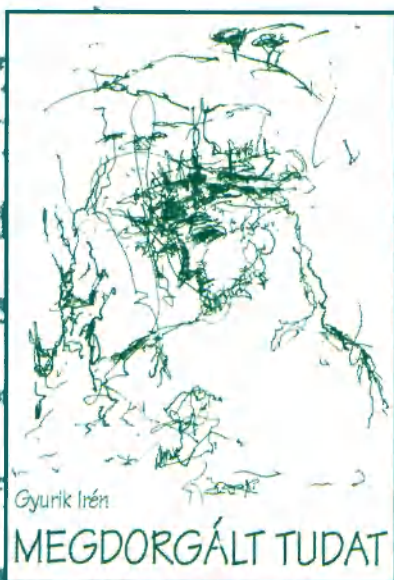
különféle lombosfasuhángok, földlabdás örökzöld díszfák és
díszcserjék

*Igény esetén várják megrendelésüket a fenti címen. Előzetesen
érdeklődni lehet Babics István erdőművelési előadónál a (93) 500-200-
as telefonszámon, valamint a (93) 500-252-es faxszámon.*

Rózsás János
DUSZJA NÖVÉR

Gyurik Irén

MEGDORGÁLT TUDAT

A NEVETES
EGÉSZSÉG

Dél-göcseji anekdoták

gyűjtötte: Molnár László

Lenhardtné Bertalan Emma

ÉVTIZEDEK
SODRÁSÁBAN

Egy bakonyi paraszteslád
és egy evangélikus iskola
a XX. században

KANIZSAI ALMANACH 1996-RÓL

A kötet évfordulós írásainak témája: hogyan ünnepeltük a honfoglalás 1100. évfordulóját városunkban (iskoláinkban is), millicentenáriumi „megy a gőzös...” 1956 Nagykanizsán, tizenkettő és még egy várostörténeti évforduló, állandó kiállítás a tűzoltóságon, a város szimfonikus zenekara és az Állami Zeneiskola évfordulója, 50 éves a Vasutas Kodály Zoltán Művelődési Ház, 15 éves a házasságkötő terem, 10 évesek az Igricek.

A Ryno Kulturális Menedzseriroda színes programokkal és kezdeményezésekkel, a városszépítők várkapuval gazdagították Nagykanizsát.

Miklósfa hagyományaira, a városból immáron hiányzó katonákra, a kanizsai diák Somlyó Zoltánra, a vidékünkéről is a Gulagra hurcoltakra emlékezünk. Egy nagyszerű tévés siker, egy önzetlenül segítő ember élete, egy védetté nyilvánított iskolaudvar, három történeti vetélkedő folytatja a sort.

Mindez - és még más is - a sok képpel és színes oldalakkal illusztrált kötetben.

